

SADRŽAJ

Reč autora: U čemu ovo tumačenje može da vam pomogne?.....	3
Smernice dobrog biblijskog čitanja.....	5
Tumačenje:	
Uvod u poslanicu Jevrejima	11
Jevrejima 1	16
Jevrejima 2	29
Jevrejima 3	44
Jevrejima 4	60
Jevrejima 5	69
Jevrejima 6	75
Jevrejima 7	84
Jevrejima 8	93
Jevrejima 9	99
Jevrejima 10	114
Jevrejima 11	133
Jevrejima 12	143
Jevrejima 13	155
Dodatak 1: Sažete definicije pojmova gramatike biblijskog grčkog jezika	169
Dodatak 2: Tekstualni kriticizam	177
Dodatak 3: Rabinska hermenautika u doba apostola i njen uticaj na ranu Crkvu.....	181
Dodatak 4: Izjava verovanja.....	187

POSEBNE TEME

Ovo doba i novo doba, 1:2	18
Prosvetljenje (iluminacija), 1:5	21
Prvorodenac, 1:6	22
Zauvek (grčki idiomi)	23
Pravednost, 1:9	24
Pomazanje u Svetom pismu, 1:9	26
Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje, 1:14	27
Verodostojnost, 2:2	31
Božanska imena, 2:7	33
Moje evanđeoske pristrasnosti i predubedenja, 2:9	36
Osnivač/ vođa (<i>arhēgos</i>), 2:10	37
Posvećenje, 2:11	37
Crkva (eklesija), 2:12	38
Poništenje – obesnaženje (<i>katargeō</i>), 2:15	39
Poosobljeno zlo (Sotona), 2:15	41
Isus kao Prvosveštenik, 2:17	42
Grčke reči za pojmove „probe, testa” i njihovo značenje, 2:18	43
Pozvani, 3:1	45
Ispovest (Veruju), 3:1	46
Nada, 3:6	48
Sveta Trojica, 3:7	49
Srce, 3:7	50
Dan (<i>jom</i>), 3:8	51
Pojmovi koji opisuju Božije otkrivenje (prema Pnz i Ps), 3:10	52
Bog opisan kao čovek (antropomorfní jezik), 3:11	53
Otpadništvo od vere (apostazija – <i>afistēmi</i>), 3:12	55
Hrišćanska sigurnost, 3:14	58
<i>archē</i> , 3:14	59
Nebesa, 4:14	65
Istrajnost, 4:14	66
Večnost, 6:2	78
Obnova (<i>anakainōsis</i>), 6:6	79
Sveci, 6:10	81
Nasledstvo vernika, 6:12	81
Kraj/ punina (<i>telos</i>), 7:11	87
Neporočnost, besprekornost, nevinost, 7:26	90
Model (<i>tupos</i>), 8:5	96
Zavet, 8:6	96
Kovčeg saveza, 9:4	101
Božanska imena, 9:14 105	
Otkupljenje – izbavljenje, 9:15	108
Odvažnost (<i>parrēsia</i>), 10:19	119
Oganj, 10:27	124
Sin Božiji, 10:29	125
Istrajnost, 10:35 127	
Vera, pouzdanje i vernost u SZ, 10:38	129
Dva grada, 11:10	137
Pokajanje, 12:17	150
Carstvo Božije, 12:28	153
Koinōnia (<i>κοινωνία</i>), 13:16	161
Zauvek (’olam), 13:20	163
Božija volja (<i>thelēma</i>), 13:20	165
Amin, 13:21	166

Reč autora: U čemu ovo tumačenje može da vam pomogne?

Tumačenje Svetog pisma je umno i duhovno nastojanje da se shvati nadahnuti pisac Pisma, tako da nam njegova poruka bude jasna i svakodnevno delotvorna.

Duhovni proces je veoma važan ali ga nije lako objasniti. On zahteva naše predanje i našu otvorenost prema Bogu. Moramo da budemo gladni bogopoznanja (1), znanja o njegovom delu (2), voljni da mu služimo (3). A to podrazumeva molitvu, ispovedanje i voljnost za životnim promenama. Sveti Duh je najbitniji u čitavom toku tumačenja. Pa opet, biće nam tajna doveka zašto iskreni i bogobojani hrišćani tako različito shvataju Pismo.

Umni – racionalni proces je već lakše opisati. Prema tekstu Pisma moramo da budemo dosledno poštteni, kako ne bi u njega učitali naše lične i denominacijske sklonosti. Svi smo mi vremenski i istorijski uslovljeni. Niko od nas nije objektivni i neutralni tumač. Ovaj komentar, verujem, vam nudi nepristrasni umni pristup Reči. On sadrži tri pravila tumačenja sačinjena tako da odolimo sopstvenim sklonostima.

Prvo pravilo

Prepoznamo istorijsku pozadinu u kojoj je dotična biblijska knjiga napisana. Uočimo istorijske posebnosti njenog autorstva. Svaki je pisac imao svoje razloge i poruku koju je hteo da prenese. Zato nadahnuti tekst ne može da nama danas kazuje nešto što izvorni, nadahnuti autor nije hteo da poruči. Dakle, nisu naši porivi bitni - istorijski, kulturni, lični, osećajni, denominacijski – već njegovi. Istina, primena je važan deo tumačenja, ali pre bilo kakve primene mora da usledi ispravno tumačenje. Svaki biblijski tekst ima samo jedno jedino značenje – ovo moramo sebi stalno ponavljati. I to značenje je ujedno i ono što nam Duh poručuje i danas kroz taj i takav tekst. Naravno, to jedno značenje svakako ima raznovrsnu primenu na različite kulture i njihove okolnosti. A sve te primene uvek moraju biti podređene izvornom piščevom naumu. U tom smislu i ovaj priručnik ima prigodan uvod u svaku svetopisamsku knjigu.

Drugo pravilo

Prepoznamo književnu jedinstvenost. Svaka knjiga Svetog pisma je na svoj način posebna. Nijedan tumač nema pravo da izdvoji jednu istinu, ili njen deo, na račun drugih koje zapostavlja. Zato u prvom redu treba težiti razumevanju poruke čitave knjige, pre nego li se upustimo u tumačenje njenih posebnosti. Dakle, poglavlja i stihovi ne mogu da znače nešto što cela knjiga ne kazuje. Tumačenje treba da pređe sa deduktivnog na induktivni pristup, sa ukupne misli na pojedinačnu. Ovaj komentar je osmišljen tako da pomogne studentu u proučavanju pojedinih knjiga kroz odeljke. Uostalom, nadahnutost biblijskog teksta nije u njegovoj podeli na poglavlja i stihove. Ali, takva podela je osmišljena kako bi nam pomogla da razumemo glavnu poruku.

Tumačenje odeljka – ne pojedinih rečenica, fraza, reči – je ključ u razumevanju prvobitnog autorevog nauma. Jer, odeljak sačinjavaju objedinjene misli uobličene u temu. U tom smislu svaka reč, svaki izraz i rečenica nekog odeljka vode ka određenoj temi. U njoj je njihov smisao, značaj, tema ih objašnjava. Na isti način, prateći piščev naum od odeljka do odeljka dolazimo i do ukupne poruke određene biblijske knjige.

1. The United Bible Society's Greek text je popravljeno četvrto izdanje (UBS4). Podelju poglavlja su sačinili današnji stručnjaci za biblijski tekst.
2. The New King James Version (NKJV) je od reči do reči doslovan prevod zasnovan na grčkom izvorniku, posebno na tradiciji *Textus Receptus*. Odlikuju ga duži paragrafi nego kod ostalih prevoda. Takve duže celine pomažu onima koji proučavaju da vide objedinjene teme.
3. The New Revised Standard Version (NRSV) je dorađeni doslovni prevod. Kao takav predstavlja srednje rešenje između dva naredna navedena savremena prevoda. Njegova podele teksta pomažu u prepoznavanju subjekta.

4. The Today's English Version (TEV) je dinamički prevod United Bible Society. Ovaj prevod nastoji da savremenom čitaocu engleskog govornog područja približi grčki tekst. Njegove podele, posebno u evanđeljima, više odgovaraju naratoru nego subjektu, što je slučaj i sa NIV. Ova činjenica nije od pomoći u procesu tumačenja. Zanimljivo je da i UBS4 i TEV imaju istog izdavača, ali različitu podelu teksta.
5. The Jerusalem Bible (JB) je dinamički prevod urađen na osnovu francuske Rimokatoličke Biblije. Zanimljivo je posmatrati ovu podelu teksta sa evropske perspektive.
6. Updated New American Standard Bible (NASB) je objavljen 1995. god., i doslovan je prevod od reči do reči. I podela na paragrafe sledi ovaj model.

Treće pravilo

Čitajmo Sveto pismo u svim dostupnim prevodima. Tako ćemo dobiti širi i potpuniji uvid u semantičko značenje određenih reči i izraza. Vrlo često se dotična izvorna reč starogrčkog može iskazati na više načina. Više različitih prevoda upravo to ističu i u njima uviđamo raznolikosti izvornih grčkih rukopisa – manuskripta. Ovo ne utiče nužno na doktrinu, ali nas vraća na izvorni tekst koji je proizašao iz pera drevnog pisca.

Ovaj komentar pruža studentima mogućnost brzog proveravanja njihovih sopstvenih tumačenja. Ovo štivo nije konačni autoritet. Cilj mu je da izazove na rad i obavesti tumača. Ima i drugih komentara koji nam pomažu da ne budemo uskogrudi, dogmatični i navijački okrenuti svom “timu”, svojoj denominaciji. Svaki tumač treba da ima uvid u više tumačenja kako bi uvideo višeznačnost biblijskog teksta. Jer, rekli smo, zapanjujuće je primetiti koliko malo slaganja ima među tumačima koji tvrde da im je Pismo jedini izvor istine.

Iskreno, meni su ova tri pravila pomogla da savladam svoja ograničenja spram starih tekstova. Nadam se da će na isti način i vama pomoći.

Bob Utley
East Texas Baptist University
27. jun 1996 god.

Vodič dobrog biblijskog čitanja: Lično traganje za pouzdanom istinom

Možemo li da znamo šta je istina? Gde da je nađemo? Da li možemo da je shvatimo ligikom? Postoji li neki konačni autoritet? Postoji li nešto što može da u potpunosti vodi naš život, naš svet? Ima li naš život smisao? Zašto smo ovde? A gde to idemo? Ovakva i slična pitanja postavlja samo čovek – razumno biće – od samih svojih početaka (Prop 1:13-18; 3:9-11). Dobro se sećam svoje potrage za ključnim osloncem života. Bio sam mlad kada sam poverovao u Hrista, uglavnom na osnovu jakih primera nekih iz moje porodice. Ali, kako sam rastao, rasla su i moja pitanja. Kulturni i verski klišeji mi nisu donosili odgovore. Bilo je to vreme zbunjenosti, vreme traganja i htenja, vreme kada sam živo osećao beznade sveta u kome sam živeo.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na moja pitanja. Ali, brzo sam uviđao da se oni zasnivaju na (1) ličnom filozofiranju, (2) drevnim mitovima, (3) ličnim iskustvima ili (4) psihološkim projekcijama. A meni je trebao dokaz, više činjenica i oslonca za svetonazor, nepokolebljivi centar i smisao života.

I sve to sam pronašao proučavajući Sveto pismo. U njemu sam tragao za pouzdanim dokazima. I pronašao sam ih. Pronašao sam (1) da arheologija dokazuje istorijsku pouzdanost Pisma; (2) pouzdanost proroštava Starog zaveta; (3) jedinstvo biblijske poruke usprkos 16 vekova nastajanja teksta; (4) lična svedočenja ljudi koji su tvrdili da su im životu suštinski promenjeni zbog Biblije. Zato je hrišćanstvo – kao jedinstven sistem verovanja i delovanja – kadro da se bori sa složenim pitanjima ljudskog života. I tu nije reč samo o racionalnom okviru, već i o praktičnoj dokazljivosti biblijske vere, upotrebljivosti koja mi je donela unutrašnju radost i životnu ravnotežu.

U Hristu sam našao taj prekopotrebnii epicentar života. I to u onom Hristu koga objavljuje Pismo. Bio je to snažan i emotivan doživljaj. Pa opet, živo se sećam šoka, kada sam shvatio kako se na jednu te istu reč može gledati različito, čak i u krugu istih crkava i tumača. Tako je dokaz da je Biblija tačna i pouzdanja vredna postao ne cilj i kraj mog traganja, već jedan veliki početak. Pa, kako razaznajem šta je šta u areni sukobljenih tumača i tumačenja?

Ovo pitanje je postalo moja životna strast i poziv. U prvom redu sam znao da mi je vera u Hrista (1) donela mir i radost. Jer, moj um je vapio za čvrstim tlom istine u živom blatu močvare post-modernističke kulture. (2) Dobio sam vođstvo kroz dogmatsku sigurnost sukobljenih svetskih religijskih sistema. (3) Dobio sam lek protiv denominacijske bahatosti. Kada sam se upustio u potragu za sigurnim razumevanjem drevnih biblijskih tekstova, zapanjio sam se nad sopstvenom kulturnom, crkvenom, ličnom i istorijskom ostrašćenošću. Do tada sam čitao Bibliju tek koliko da utvrdim svoja ubeđenja. Božja Reč mi je služila da napadnem neistomišljenike i da tako utvrdim sve slabosti i manjkavosti. O, bilo je bolno suočiti se sa svim tim!

Iako sam znao da ne mogu postati sasvim objektivni, postao sam mnogi bolji čitalac Svetog pisma. Počeo sam da uočavam svoje sklonosti i da ih proučavam. Još nisam sasvim ovladao njima, nisam se oslobodio svoje pristrasnosti. Stvarno – tumači Biblije su njeni najgori čitaoci!

Evo nekoliko načela koja će, verujem, biti i vama vredna u ovom priručniku o tumačenju Božje reči.

I. Načela

- A. Verujem da je Sveto pismo u celosti nadahnuto Božje samootkrivenje. Zato svako njegovo tumačenje treba da bude u skladu sa prvobitnim namerama njegovog božanskog autora – Duha – i čoveka pisca, u njegovim istorijskim posebnostima.
- B. Verujem da je Pismo pisano za obične ljude i za svakog čoveka! Bog se prilagodio čoveku i progovorio mu jasno i glasno u određenim istorijskim i kulturnim okolnostima. Bog nam nije sakrio istinu – štaviše – on nam ju je objavio i želi da je razumemo. Zato te istine treba tumačiti u svetlu ondašnjih zbivanja, a ne spram naših aršina. Biblija ne sme da kazuje nama danas nešto što nikada ranije nije, a posebno ne ono što njeni izvorni primaoci nisu čuli. Njena poruka je shvatljiva i prihvatljiva i najprosečnijoj osobi jer je pisana razumljivim jezikom svakodnevice.

- C. Verujem da svo Pismo ima jedinstvenu poruku i svrhu. Biblija ne protivureći sebi, iako ima teške izjave i naizgled paradoksalne odeljke. No, upravo zato je Biblija sama sebi najbolji tumač.
- D. Verujem da svaki svetopisamski odeljak izvorno (uključujući i proroštva) ima samo jedno značenje, onako kako je to autor zamislio. I premda nikada ne možemo sasvim da budemo sigurni u piščeve naume, postoje sigurne vodilje u tom smeru:
1. žanr, literalna vrsta kojom je tekst napisan
 2. istorijske okolnosti i/ili neke posebnosti koje su dovele do pisanja nekog teksta
 3. književni kontekst cele biblijske knjige, kao i određenog odeljka te knjige
 4. tekstualna skica neke celine, nekog odeljka u odnosu na celu knjigu
 5. gramatičke posebnosti kojima se prenosi neka poruka
 6. posebno izabrane reči i pojmovi koji prenose poruku
 7. uporedni/paralelni odeljci

Ovih sedam pristupa čine tumačenje određenog teksta. Ali, pre nego li ih detaljnije objasnim – kao praktične korake dobrog čitanja Pisma – dozvolite mi da vas podsetim na loše metode koje svakako treba izbeći. Zbog njih nastaju zabune i sukobi u različitom tumačenju.

II. Pogrešni metodi tumačenja

- A. Ne uzimanje u obzir književnog konteksta biblijskih knjiga. Kod ovog pristupa se svaka reč i izjava Pisma koriste kao samostojeći apsoluti, bez obzira na to šta je pisac hteo njima stvarno da kaže. U teologiji se ovako nakaradno tumačenje zove “proof-texting” – kada svoj stav podupireš Pismom.
- B. Ne uzimanje u obzir istorijskih okolnosti teksta i oslanjanje na nerealne, manjkave podatke i izvore koji nemaju ništa sa tekstem.
- C. Ne uzimanje u obzir istorijskih okolnosti teksta i baratanje sa istim kao da je reč o jutrošnjim novinama napisanim isključivo za nas danas.
- D. Ne uzimanje u obzir istorijskih okolnosti teksta nametanjem simbolizma. Tada tekst dobija filozofsko-teološka značenja potpuno drugačija od onih koja su čuli njegovi prvi čitaoci i slušaoci.
- E. Ne uzimanje u obzir izvornog značenja teksta kroz brutalno nametanje krutih doktrina, omiljenih dogmi ili savremenih trendova koji nemaju veze sa izvornim piščevim naumima. To se najčešće dešava kod nametanja pristupa čitanja – Šta ovaj tekst znači za mene? Tako čitalac postaje isključiva mera tumačenja.

Elem, u pisanoj ljudskoj komunikaciji srećemo barem tri stvari:

Do skora su se svi načini čitanja usredsređivali oko ova tri elementa. Ali, kada je reč o Bibliji i njenoj jedinstvenoj nadahnutosti, treba dodati sledeće:

Tok tumačenja traži sve ove elemente. Moj pristup u ovom priručniku daje naglasak na autora i izvorni tekst. Činim to svesno, upravo zbog gore navedenih zloupotreba: (1) produhovljavanja teksta i (2) “Šta-ovaj-tekst-znači-za-mene” čerečenja teksta. Zloupotrebe se mogu pojaviti na svim nivoima tumačenja. Zato uvek treba proveravati svoje motive, predubedenja, uhodane pristupe tekstu, izraženu potrebu za primenom. Ali, kako biti oprezan ako nema granica, nema pravila u tumačenju? Samo autorstvo nekog teksta i njegova struktura nam pružaju sigurne vodilje pouzdanog tumačenja.

Dakle, kako u svetlu navedenih loših pristupa možemo pouzdano i dosledno tačno čitati i tumačiti Pismo?

III. Neki od načina dobrog čitanja Pisma

Ovde ne želim da govorim o posebnim načinima tumačenja pojedinih žanrova, tj. književnih vrsta. Reč je o opštim hermeneutičkim principima – principima tumačenja koji važe za sve nadahnute tekstove. U ovom domenu preporučujem odlično štivo Gordona Fija, “How to read The Bible For All Its Vort”, u izdanju kuće Zondervan.

Pravila koja ću ovde isticati su upravo ona po kojima čitalac i tumač dozvoljava da mu sam Duh rasvetli tekst. Dakle, i Duh i tekst i čitalac čine jedno. Stalo mi je da pomognem tumačima da ne zavise isključivo od drugih, velikih i poznatih tumača. Možda znate izreku – “Biblija baca mnogo svetla na komentare”! Ne želim ovim da omalovažim veliki doprinos mnogih komentara, već da im odredim primereno mesto i upotrebu.

Moramo biti sigurni da naše tumačenje stvarno proizilazi iz teksta. Evo šta nam daje putokaz u tom smeru:

1. pisac teksta
 - a) istorijske okolnosti
 - b) književni kontekst
2. piščev izbor:
 - a) gramatičke strukture teksta – sintakse
 - b) savremene upotrebe pojedinih reči
 - c) žanr/književna vrsta
3. naše razumevanje
 - a) odgovarajućih uporednih tekstova
 - b) odnosa među doktrinama (paradoksi)

U svakoj fazi tumačenja se moramo ravnati po ovim pravilima. Jer, Sveto pismo je naše jedino merilo verovanja i delovanja. Nažalost – rekoh već ranije – hrišćani se ne slažu oko učenja Božje reči. I to je poražavajuće: tvrdimo da je u celini nadahnuta Bogom, a onda se delimo oko toga šta nam i kako kazuje!

Postoje četiri faze, četiri koraka čitanja Pisma:

A. Prva faza

1. Određenu biblijsku knjigu čitajte iz više prevoda, posebno onih koji podstiču iz različitih prevodilačkih škola.
 - a) doslovni, tj. od-reči-do-reči prevodi
 - b) dinamični prevodi
 - c) slobodni – parafrazirani prevodi
2. Uočite glavni razlog pisanja, definišite temu.
3. Prepoznamo (ukoliko se to može) literalno jedinstvo teksta. Naime, koje rečenice i poglavlja iskazuju centralnu misao, temu.
4. Prepoznajte preovlađujući žanr
 - a) u Starom zavetu:
 - (1) jevrejsku naraciju, priču
 - (2) jevrejsku poeziju (Psalmi, mudrosni spisi)
 - (3) jevrejska proroštva (proza i poezija)
 - (4) zakon

b) u Novom zavetu:

- (1) naracija, priča (Jevanđelja, Dela)
- (2) poređenja (Jevanđelja)
- (3) pisma, tj. Poslanice
- (4) apokaliptični spisi

B. Druga faza

1. Pročitajte iznova celu knjigu, ponovo izdvojite glavne teme i likove
2. Skicirajte glavne teme i iskažite ih kratkim i sadržajnim rečenicama
3. Upaređite to do čega ste došli sa svrhom čitavog svog tumačenja.

C. Treća faza

1. Još jednom pročitajte celu knjigu, ali ovoga puta jasno uočite istorijski kontekst i posebnosti koje su dovele do pisanja.
2. Nabrojite sve istorijske činjenice iz teksta:
 - a) Pisac
 - b) vreme pisanja
 - c) primaoci
 - d) razlozi pisanja
 - e) kulturne posebnosti i njihov odnos spram svrhe pisanja
 - f) podaci o tada poznatim istorijskim ličnostima i događajima
3. Skicirajte odeljak koji proučavate. Uvek pazite da se iz njega jasno vidi literalno jedinstvo odeljka. Samo tako moći ćete da pratite izvorni piščev naum i tok misli teksta.
4. Proverite istorijske odrednice pomoću odgovarajućih priručnika.

D. Četvrta faza

1. Čitajte odeljak u različitim prevodima:
 - a) doslovni, tj. od-reči-do-reči prevodi
 - b) dinamični prevodi
 - c) slobodni – parafrazirani prevodi
2. Istražite jezičku, tj. gramatičku strukturu:
 - a) ima li tekst izraze koji se ponavljaju (Ef 1:6, 12, 13)
 - b) ponavljaju li se gramatički oblici (Rim 8:31)
 - c) ima li u tekstu misaonih kontrasta
3. Uočite sledeće pojmove:
 - a) posebne termine
 - b) neuobičajene pojmove
 - c) važne gramatičke oblike
 - d) posebno teške reči, pojmove, rečenice
4. Potražite odgovarajuće uporedne odeljke
 - a) prepoznajte koji tekst najjasnije govori o temi koju proučavate
 - (1) konsultujte knjige sistematske teologije
 - (2) upotrebite prevode Pisma sa uporednim stihovima
 - (3) upotrebite konkordance
 - b) Istražite da li postoji tekst, odeljak, stih koji možda stoji u potpunoj suprotnosti sa temom vašeg tumačenja. Mnoge biblijske istine imaju svoju tkz. paradoksalnu stranu. I zato mnoge denominacije imaju silne probleme kada se podupiru polovičnim stihovima. Pošto je čitavo Pismo bogonadahnuo valja težiti ravnoteži u tumačenju.
 - c) Potražite slične izjave u samoj knjizi ili odeljku koji proučavate, u tekstovima istog autora istog žanra. Biblija je sama sebi najbolji tumač jer ju je nadahnuo sam Bog.
5. Upotrebite pomoćnu literaturu kod provere istorijskih odrednica ili nekih drugih vremenskih posebnosti:
 - a) studijske Biblije
 - b) biblijske enciklopedije, rečnike, priručnike
 - c) uvode u biblijske knjige

- d) biblijske komentare (u ovom koraku premeravamo svoja otkrića spram proverenih dostignuća na polju tumačenja).

IV. Primena tumačenja Svetog pisma

Kada uradimo sve što je potrebno da bi razumeli biblijski tekst u njegovom izvornom značenju, tek tada treba da ga primenimo u svom životu, u našoj kulturi. Zato vidim biblijski autoritet kao ispravno shvatanje šta je nadahnuti pisac rekao tada, u svoje vreme, i šta ta poruka znači sada, u naše vreme.

Primena uvek mora da sledi pravilno tumačenje. Nemoguće je pravilno primeniti svetopisamska učenja danas ako ne znamo šta su značila tada. Božja reč ne sme da govori nama danas ono što nikome nikada nije govorila.

U tome nas vodi pravilno skicirani odeljak (faza 3). Primena treba da sledi upravo odatle, a na sa nivoa analize reči. Jer, pojedine reči imaju svoje značenje samo u celini, u kontekstu. Isto vredi i za rečenice. Samo je autor teksta onaj koji je božanski nadahnut. Mi ga sledimo jedino po prosvetljenju tog istog Duha. A to je iluminacija a ne inspiracija. Zato na izraze poput – “Tako kaže Gospod” – imaju pravo samo biblijski pisci. Dakle, primena se tiče sveobuhvatne poruke tumačenog teksta, s obzirom na njegovo – rekli smo – literalno jedinstvo i razvoj ukupne misli nekog odeljaka.

V. Duhovna strana tumačenja

Sve do sada sam govorio o logičkom i tekstualnom procesu koji spada u tumačenje i primenu. Ali, u duhovnom smislu sledeće stvari su mi bile dragocene:

- A. Moli se za pomoć Svetog Duha (1 Kor 1:26 do 2:16)
- B. Moli se za oprostjenje i očišćenje od greha kojih si svestan (1 Jn 1:9)
- C. Moli se za veću želju za bogopoznanjem (Ps 19:7-14; 42:1)
- D. Primeni odmah sve što si otkrio u svom proučavanju
- E. Ostani ponizan i voljan da učiš

Nije nimalo lako održati ravnotežu između logičkog procesa tumačenja i duhovnog vođstva Svetog Duha. Meni su sledeće reči pomogle u ovome:

- A. “Izvrtnje Pisma”, od autora Džejmsa Sajera: “Prosvetljenje je nešto što pripada svakoj osobi Božjeg naroda, a ne samo nekakvoj duhovnoj eliti. Crkva ne poznaje guru povlaštenu višu kastu, nema tkz. “iluminat”, genijalce kojima pripada svo znanje. Duh je taj koji suvereno deli darove mudrosti, znanja i duhovnog razlikovanja. On ne daje grupici nadarenih ekskluzivno pravo da tumače njegovu Reč. Svaki vernik može i treba da se poučava, da prosuđuje i razlikuje biblijska učenja koja stoje i iznad onih koji su posebno nadareni za službu tumačenja. Sažeto rečeno, kroz celu ovu knjigu sam želeo da istaknem – Biblija je Božje istinito otkrivenje celom čovečanstvu. Ona je krajnji autoritet u svemu o čemu govorimo, ali nije neka misterija koju ne bi svi ljudi u svim kulturama mogli da razumeju”. (str. 17-18)
- B. U delu “Protestantsko tumačenje Pisma”, na str. 75, Bernard Ram ovako citira čuvenog Kirkegora: “Prema Kirkegoru važno je leksički, gramatički i istorijski tumačiti Pismo. Ali, to nije prevashodno najvažniji oblik njegovog čitanja. Čitati Pismo kao Božju reč znači čitati ga sa ustreptalošću i iščekivanjem, živo razgovarajući sa Bogom. Čitati ga stručno i naučno, eksegetski i akademski još ne mora da znači da ga čitamo kao poruku od Boga. Ko ga čita kao ljubavno Božje pismo, taj će u njemu stvarno pronaći Božju reč.”
- C. Autor Rouli u delu “Značaj Biblije”, na str. 19 piše: “Nijedno intelektualno razumevanje Biblije, ma kako potpuno ne iscrpljuje njeno bogastvo. Svaki uvid doprinosi potpunijem razumevanju. Ali, najvažnije je kretati se kao duhovnim vrednostima. Samo duhovno blago čini ovu knjigu razumljivom. Često nam baš to duhovno razumevanje treba više od umnog. Duhovna stvarnost se prepoznaje na duhovan način. Zato svakom učeniku Reči i svakom tumaču treba duhovna prijemljivost, žar traganja za Bogom i bogatstvima njegove Knjige, utoliko više ponire u učeno studiranje.”

VI. Metodi tumačenja

Ovaj priručnik je osmišljen da vam pomogne u sledećem:

- A. Svaka biblijska knjiga ima prigodan uvod, skicu. Setite se ovoga kada budete radili “fazu 3”.

- B. Kontekstualni uvid vam se nudi na početku svakog poglavlja. To će vam pomoći da vidite strukturu literalnog jedinstva teksta.
- C. Na početku tumačenja svakog poglavlja NZ knjige koju obrađujemo, dat je pregled skice tog poglavlja u nekoliko savremenih engleskih prevoda.
 1. *The United Bible Society's Greek text*, revidirano četvrto izdanje (UBS4)
 2. *The New American Standard Bible*, ažurirano 1995. (NASB)
 3. *The New King James Version* (NKJV)
 4. *The New Revised Standard Version* (NRSV)
 5. *Today's English Version* (TEV)
 6. *The Jerusalem Bible* (JB).

Setite se da podele na poglavlja i stihove nisu deo izvornog nadahnutog teksta. One se utvrđuju iz konteksta. Ali, kada upoređujemo više savremenih prevoda (koji, rekostmo, pripadaju različitim prevodilačkim školama), lakše prođiremo u izvorne namere biblijskog autora. Svako poglavlje obrađuje jednu istinu. Zovemo je "središnjom/centralnom idejom teksta" ili "temom". Tako uobličena misao je ključ pravilnog istorijskog i gramatičkog tumačenja. Najbolje je da niko nikada ne tumači, ne poučava i ne propoveda iz teksta koji je manji od jednog poglavlja! Ne zaboravimo takođe da je svaki odeljak živo vezan za prethodni i naredni odeljak. Zato je važna skica poglavlja cele biblijske knjige. Ona nam omogućava da pratimo prirodni i logični sled izvornih misli biblijskog pisca.

- D. Moj pristup je stih-po-stih tumačenje. Tu nema druge nego da sledimo autoreve misli. A to znači da pred sobom imamo:
 1. literalni kontekst
 2. istorijski i kulturni uvid
 3. gramatičku analizu
 4. analizu pojedinih reči
 5. odgovarajuće uporedne odeljke/citate
- E. Na kraju svakog obrađenog poglavlja nalaze se pitanja za proučavanje koja obuhvataju najvažnije teme i pitanja nadahnutog teksta.

UVOD U POSLANICU JEVREJIMA

Najvažnija uvodna pitanja

Dok sam proučavao ovu poslanicu postao sam sve svesniji koliko su moja teološka uverenja oblikovanja učenjem apostola Pavla. Naime, bilo mi je teško da se složim sa idejom o pluralizmu nadahnutosti novozavetnih pisaca, jer sam nekako sva učenja pripisivao Pavlu. Posebno mislim na naglask koji ova poslanica stavlja na veru. U poslanici Jevrejima vera nema forenzičku, sudsku poziciju (opravdanje verom), već se o njoj govori kao o načini života do njegovog kraja. (Jev 11-12).

Bojim se da pitanja sa kojim sam se ja mučio u ovoj poslanici njen autor nikada nije postavljao (baš kao ni Petar i Jakov). Poslanica je svojevrstan dokument s posebnom namenom, što je slučaj sa svim drugim novozavetnim knjigama. Zato moram da dopustim autoru (njemu/njoj) da govori i onda kada me te reči onespokojavaju; i onda (on/ona) kada ne koristi moje brižljivo sročene kategorije, ili kada ih radikalno kvari. Jednostavno, ne usuđujem se da podmetnem svoju sistematsku teologiju u bogonadahnutu poruku novozavetnog pisca.

Rađe bih se pokajao zbog svog teološkog dogmatizma i živio u novozavetnoj napetosti koju ne shvatam u celosti i koju ne volim! Plašim se da NZ posmatram kroz filtere savremenog evangelikalizma i potrebe za preobraćenjem drugačijih uverenja. S druge strane mi je stalo da istaknem biblijska obećanja, obećanja Božije ljubavi, staranja i njegove održavajuće snage. Uveren sam snagom koju nose autoritet i upozorenja novozavetnih pisaca. Zato sam u gorućoj potrebi da čujem poruku poslanice Jevrejima, poruku koja je – tako bolna! Želeo bih da objasnim ovu svoju napetost. Naime, stalo mi je da istaknem istinu besplatnog spasenja i preskupog hrišćanskog života. Ali, gde je granica preko koje se gubi ovaj ideal? Da li je večno zajedništvo sa Bogom u početnom odazivu vere ili u trajnom odazivanju tom istom verom? Ova poslanica jasno daje prednost ovom drugom – trajnom življenju po veri. Hrišćanski život nema samo svoj početak već i svoj kraj!

Poslanica Jevrejima ne govori o spasenju po delima već o spasenju dokazanom delima. Vera je dokaz a ne mehanizam (poput milosti). Hrišćani nisu spaseni delima već za dela. Dela nisu sredstvo spasenja već njegov rezultat. Zato je pobožni i verni svakodnevni hristoliki život ono što jesmo u Njemu a ne tek ono što činimo. Ako se ne menjamo i ako nam vera nije pokretač tog promenjenog života, onda nema dokaza da smo spaseni i nema sigurnosti. Samo Bog poznaje naša srca i okolnosti u kojima živimo. Sigurnost spasenja je zamišljena kao pratilac života po veri a ne kao teološki koncept koji je odvojen od života i njegovih znakova.

Molim se da dozvolite nadahnutom novozavetnom piscu da vam jasno progovori kroz ovu poslanicu. Ne dozvolite da vam ovaj deo Pisma bude tek argument u već pripremljenoj sistematskoj teologiji – Calvinizmu ili Arminijanizmu.

Uvodne napomene

- A. Poruka ove biblijske knjige nam je prenetna tumačenjem SZ tekstova metodom rabinske hermeneutike. Da bismo pravilno razumeli poslanicu Jevrejima, i izvorne autoreve zamisli, moramo da je tumačimo u svetlu rabinskog Judaizma I veka. Ovde ne smemo da damo prednost našem savremenom zapadnjačkom načinu razmišljanja.
- B. Poslanica počinje u stilu propovedi (Nema uobičajenih i prepoznatljivih pozdrava) i završava kao poslanica (Tipičan pavlovski završetak u Jev 13). Pretpostavlja se da je čitav spis prvobitno bio sinagogalna homilija koja je kasnije prilagođena u poslanicu. Pisac svoje delo naziva „rečju ohrabrenja“ (13:22), što je izraz koji srećemo za propoved i u D1 13:15.
- C. Poslanica Jevrejima je pronicljiv novozavetni komentar Mojsijevog zaveta:
 1. Veoma autoritativan pogled na SZ.
 2. Poređenje Starog i Novog zaveta.
 3. Jedina NZ knjiga koja Gospoda Isusa naziva našim Prvosveštenikom.

- D. Knjiga obiluje upozorenjima protiv zastranjenja („... ali ako otpadne“ Birviš; „... a ako li ustukne“ Živković, 10:38) i povratka na Judaizam (Jev 2,4,5,6,10,12. Vidi *No Easy Salvation*, R. C. Glaze, Jr., Insight Press).
- E. Bez obzira na uopštavanja i preterivanja, dobro je da se podsetimo Pavlovog naglaska: Spasenje je dovršeno delo blagodatni suverenog Boga (opravdanje verom), što je suštinska istina naše sigurnosti (Rim 4). S druge strane Petrova pisma, Jakovljeva poslanica, kao i Prva i Druga Jovanova naglašavaju trajne odgovornosti NZ i ističu da je ta sigurnost dnevni doživljaj koga dokazuju trajne promene već preobraženog života. Pisac poslanice Jevrejima ističe život vernosti (Jev 11) i o sigurnosti govori iz perspektive završetka tog života. Naše moderno, zapadnjačko razmišljanje je sklono da polarizuje ove dve perspektive, dok božanskim Duhom nadahnuti NZ pisci čine sasvim suprotno: Sve tri stvarnosti drže u napetosti i podjednako ih ističu. Sigurnost spasenja nikada nije cilj sam za sebe već plod aktivne vere u Božija obećanja.

Pisac

- A. Iako je pitanje autorstva ove poslanice predmet velikih rasprava, njene reči se citiraju u brojnim gnostičkim delima (Evandjelje istine; Evandjelje po Filipu; Apokrifi Jovanovi). To nam dokazuje njen značaj u autoritativnim hrišćanskim delima II veka (cf. Andrea Helmbold's *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible*, str. 91).
- B. Istočna je crkva (Aleksandrija, Egipat) prihvatila Pavla kao pisca poslanice, što se vidi u popisu dela ovog apostola na ranom papirusnom prepisu NZ – P46. – zvanom „Čester Beti“, za koji se smatra da je nastao krajem II veka. Na ovom popisu poslanica Jevrejima je nabrojana nakon poslanice Rimljanima. Ipak, neki od aleksandrinaca, od tadašnjih i tamošnjih vođa, prepoznali su literalne probleme koji opterećuju ideju Pavlovog autorstva:
1. Kliment Aleksandrijski (150.-215. god.), koga citira Jevsevije, tvrdi da je Pavle poslanicu pisao na hebrejskom jeziku a da ju je Luka preveo na grčki.
 2. Origen (185.-253. god) tvrdi da su ideje poslanice prepoznatljivo Pavlove, ali da ih je zabeležio neki od kasnijih učenika. Možda Luka ili Kliment Rimski.
- C. Poslanica Jevrejima nije uvrštena u listu Pavlovih pisama koju je ozvaničila Zapadna crkva, u listu nazvano „Muratorijev frgment“ (Popis kanonskih NZ knjiga sačinjen u Rimu oko 180.-200. god.).
- D. Šta znamo o piscu ove poslanice?
1. Nema sumnje da pripada drugoj generaciji hrišćana Jevreja (2:3).
 2. Kada citira SZ služi se Septuagintom (LXX), prevodom na grčki jezik.
 3. Spominje drevnu bogoslužbenu proceduru Šatora sastanka i nestandardne hramske ritaule.
 4. Služi se gramatikom i sintaksom klasičnog grčkog jezika. (Poslanica nije platonističko delo. Orijetisana je prema SZ a ne prema Filonu.)
- E. Poslanica je nepotpisano delo, ali je njen pisac dobro poznat primaocima (6:9-10; 10:34; 13:7,9).
- F. Zašto postoje sumnje u pavlovo autorstvo?
1. Stil pisanja je veoma drugačiji (osim Jev 13) od ostalih Pavlovih poslanica.
 2. Rečnik poslanice je drugačiji.
 3. Postoji jedva primetba razlika u upotrebljenim i naglašenim rečima i izrazima.
 4. Kada Pavle svoje prijatelje i saradnike naziva „braćom“, uvek ih prvo imenuje (Rim 16:23; 1 Kor 1:1; 16:12; 2 Kor 1:1; 2:13; Fil 2:25). U Jev 13:23 imamo „naš brat Timotej“.
- G. Teorije o autorstvu poslanice:

1. U svom delu „Hipotipoze“, Klimet Aleksandrijski (koga citira istoričar Jevsevije), ističe svoje uverenje da je Luka na grčki jezik preveo poslanicu koja je izvorno napisana na hebrejskom. (Luka se služi izuzetnim Koine grčkim jezikom).
2. Origen smatra da je poslanica nastala ili Lukinim perom ili perom Klimenta Rimskog, jer su obojica bili sledbenici Pavlovog učenja.
3. Jeronim i Avgustin su prihvatili Pavlovo autorstvo kako bi olakšali prihvatanje poslanice u kanon Zapadne crkve.
4. Tertulijan (*De Pudic. 20*) veruje da je Varnava pisac poslanice (Levit, Pavlov misijski saradnik).
5. Stav Martina Lutera je da je poslanica zajedničko delo apostola Pavla i Apolosa, intelektualca aleksandrijskog obrazovanja (DI 18:24).
6. Kalvin tvrdi da je Luka ili Kliment Rimski napisao poslanicu (Prvi put citirana 96. god.).
7. Adolf Von Harnak veruje da su autori poslanice Akvila i Priskila. (Oni su Apolosu objasnili evanđelje u celini i bili su Pavlovi i Timotejevi saradnici, DI 18:26).
8. Ser Viljem Ramsej smatra da je Filip Evanđelista pisac poslanice, za vreme Pavlovog tamnovanja u Kesariji.
9. Drugi autoriteti pretpostavljaju da su poslanicu napisali Filip ili Sila (Silvan).

Primaoci

- A. Sam naslov „Poslanica Jevrejima“ ukazuje na Jevreje kao narod u celini (Prema Klimentu Aleksandrijskom koga citira crkveni istoričar Jevsevije, *Eccl. Hist. VI, 14*).
- B. Unutrašnji dokazi poslanice – prema R.C. Glaze, *No Easy Salvation* – ukazuju na grupu obraćenih Jevreja ili na neku od sinagoga (6:10; 10:32-34; 12:4; 13:7,19,23).
 1. Veliki broj starozavetnih citata i specifičnih tema ukazuje na obraćene Jevreje (3:1; 4:14-16; 6:9; 10:34; 13:1-25).
 2. Primaoci su prošli kroz progonstvo i stradanja (10:32; 12:4). Rim je Judaizmu dao status zvanične religije, a hrišćanstvo se krajem I veka smatralo ilegalnom sektom nastalom odvojenjem od sinagoga.
 3. Primaoci su vernici dugo vremena, ali su i dalje nezreli (5:11-14) jer su se plašili da u celosti napuste Judaizam (6:1-2).
- C. Nejasan tekst 13:24 daje dve mogućnosti: (1) Poslanica je nastala u Italiji; (2) Poslanica je najverovatnije napisana u Rimu.
- D. Mesto gde su živeli primaoci zavisi od teorije autorstva:
 1. Aleksandrija – Apolos
 2. Antiohija – Varnava
 3. Kesarija – Luka ili Filip
 4. Rim – Kliment Rimski i spomen Italije u 13:24
 5. Španija – prema teoriji Nikole iz Lire (1270.-1340. god)

Datum

- A. Poslanica je nastala 70. god. pre samog razaranja Jerusalima od strane rimskog generala Tita (kasnije i imperator):
 1. Pisac imenom spominje Timoteja, Pavlovog saradnika (13:23).
 2. Pisac aludira na hramske žrtve koje se još uvek prinose (8:13; 10:1-2).
 3. Pisac spominje progone koji verovatno odgovaraju Neronovom vremenu (54.-68. god.)
 4. Pisac ohrabruje čitaoce da se ne vraćaju ritualima i Judaizmu.
- B. Poslanica je nastala nakon 70. god.
 1. Pisac ne opisuje hramske rituale već one iz Šatora sastanka.
 2. Pisac spominje progona.

- a) verovatno za vladavine Nerona
 - b) ili kasniji talas za vladavine Domicijana (12:4-13)
3. Moguće je da je poslanica reakcija na oživljeni rabinski Judaizam (spisi iz Jamnije), krajem I veka.

C. Poslanica je nastala pre 95. god., jer je citira Kliment Rimski.

Svrha poslanice

- A. Pisac ohrabruje obraćene Jevreje da napuste sinagoge i u potpunosti se javno poistovete sa crkvom (13:13).
- B. Pisac ohrabruje hrišćane jevrejske pozadine da se odazovu misijskom nalogu evanđelja (Mt 28:19-20; Lk 24:47; Dl 1:8).
- C. Poglavlja 6 i 10 govore o neobraćenim Jevrejima koji su deo zajedništva ove grupe vernika. Primitimo tri grupe: „mi“, „ti“, „oni“. Ovu grupu pisac poziva da se u potpunosti odazovu jasnim i brojim dokazima koje vide u životima svojih sunarodnika sa kojima dele bogoslužbeno zajedništvo.
- D. Evo istorijske rekonstrukcije R.C. Glazea, iz dela *No Easy Salvation*:
 „Problem nije postojao između hrišćanske većine i nehrišćanske manjine. Štaviše. obraćeni Jevreji ove zajednice su kompromitovali svoja uverenja o veri i upraviteljstvu kako bi ostali u jednom zajedništvu sa drugom grupom. Niko nije ozbilno uznemiravao savet one druge grupe. Propovedanje grupe obraćenika nije donosilo ploda kod neobraćenih članova sinagoge. Zato si i hrišćani stagnirali. Nisu se odvažili da se u potpunosti odazovu zahtevima radikalnog života. S druge strane neobraćeni Jevreji su stalnim odbacivanjem evanđelja otvrdnuli do potpune ravnodušnosti. Aprilagodili su se jedni drugima u ovom čudnom savezu.
 Nevoljnost obraćenika da se „okrene k zrelijem učenju“ (6:1) poticala je iz dva izvora: Jako poštovanje prema judaističkoj tradiciji i nevoljnost da se plati cena potpunog i javnog poistovećivanja sa crkvom koja je sve više postajala neznabožački pokret“ (str. 23).

Gruba skica poslanice¹

- A. NADMOĆNOST HRISTOVA (1:1-10:18)
 - Hristos nadvisuje anđele 1:1-2:18
 - Hristos nadvisuje Mojsija 3:1-4:13
 - Hristos nadvisuje starozavetno sveštenstvo 4:14-7:28
 - Novi Zavet nadvisuje Stari 8:1-10:18
- B. NADMOĆNOST VERE (10:19-13:25)
 - Nadmoćnost vere 10:19-13:25

Ova podela je primer rabinske hermeneutike zvane „Od manjeg ka većem“.

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Vi, Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome. Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

¹ Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“

1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu. Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine
5.

POSLANICA JEVREJIMA 1

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Bog govori kroz svoga Sina	Božije najveće otkrivenje	Prolog	Božija Reč kroz njegovog Sina	Preuzvišenost utelovljenog Sina
1:1-4	1:1-4	1:1-4	1:1-3	1:1-4
Sin je nadmoćniji od anđela	Sin je uzvišeniji od anđela	Hrist je nadmoćniji od anđela	Preuzvišnost Božijeg Sina	Sin je veći od anđela
		(1:5-2:18)		(1:5-2:18)
			1:4-13	
				1:5-13
1:5-14	1:5-14	1:5-14		
			1:14	1:14

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”²

1. Hristos nadvisuje anđele 1:1-1:14

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Prvi odeljak poslanice je poetskog karaktera, himna koja ističe Hristovu kosmičku i otkupiteljsku nadmoć i veličinu. One je Gospod sve tvorevine i na poseban način Gospod naše planete. Pisac ovo izriče u sedam živopisnih izraza, što odeljak čini jednim od najlepših novozavetnih hristologija (Jn 1:1-18; Fil 2:6-11; Kol 1:15-17). Isus je:
1. Vlasnik i naslednik svega stvorenog (st. 2)
 2. Posrednik svega stvorenog (st. 2)
 3. Odsjaj Očeve slave (st. 3)
 4. Verni odraz Očevog bića (st. 3)
 5. Održavatelj Očeve tvorevine (st. 3)
 6. Otkupitelj Očeve tvorevine (st. 3)
 7. Očev kraljevski i sveštenečki Mesija (st. 3)

² Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

- B. Stihovi 1-4 najviše govore o tome kako nam je Bog progovorio na novi način kroz svog Sina, Isusa iz Nazareta. Više ne dobijamo deo po deo otkrivenja kroz Božije slugе (proroci SZ). Član Božije porodice nam donosi puninu objave („kroz Sina“ 1:2; 3:6; 5:8; 7:28).
- C. Drugi odeljak poglavlja (st. 5-14) razvija temu o Isusovoj nadmoći. U st. 1-4 opisan je kao nadmoćnije otkrivenje od proročkog, a u st. 5-14 je opisan kao posrednik nadmoćniji od anđela. Ovo je potvrđeno serijom od sedam SZ tekstova iz Septuaginte (najviše iz Psalama): Ps 2:7; Ps 97:7; Ps 104:4; Ps 45:6-7; Ps 102:25-27; Ps. 110:1; 2 Sam 7:14.
- D. Primetimo da pisac pažljivo struktuirao svoj tekst (Kako smo napomenuli u A i C). Broj sedam u jevrejskoj numerologiji predstavlja savršenstvo (Sedmodnevno stvaranje u Post 1).

Tumačenje reči i izraza

“Bog je mnogo puta i na mnogo načina govorio našim očevima preko proroka, ali u ove poslednje dane progovorio nam je preko Sina, koga je odredio za vlasnika svega, čijim posredstvom je i svet stvorio. On je odsjaj Božije slave, i verni odraz njegovoga bića, on koji celi svet održava silom svoje reči. Pa pošto izvrši očišćenje greha za sve, sede u nebu s desne strane Boga veličanstvenoga. Tako postade toliko moćniji od anđela, koliko mu Bog dade ime uzvišenije od njihovog.”

Jev 1:1-4

1:1 „Bog je... govorio“ Imenica „Bog“ ne stoji na početku izvorne grčke rečenice, pa zato naglasak nije na doktrini otkrivenja već na otkrivenju u prošlosti (aorist pasiv particip).

- **„preko proroka“** Jevreji su verovali da su proroci napisali Pismo. Zato se i Mojsije smatra prorokom (Pnz 18:15), kao što se istorijske knjige od Isusa Navina do Careva ubrajaju u „stare proroke“. U tom smislu ovaj se izraz ne odnosi samo na proroke SZ već i na sve SZ spise. Izraz „preko (*en*, grčki) proroka“ (st. 1) je paralelan izrazu „preko (*en*) Sina“ (st. 2). Očigledan je kontrast ova dva sredstva otkrivenja. Prvi su slugе a drugi je član porodice. Prvi su doneli delimično a drugi potpuno otkrivenje (Kol 1:15-17).
- **„mnogo puta i na mnogo načina“** SZ otkrivenje je sačinjeno od mnogih delova različitih sadržaja. Ovaj izraz se nalazi na početku grčke izvorne rečenice st. 1. Autor na taj način naglašava svoju poruku: Svaki SZ pisac je objavljivao nešto važno, ali samo delimično.

1:2 „u ove poslednje dane“ Ovaj period vremena se u Pismu sreće pod više naziva:

1. „u budućnosti“, Br 24:14; Pnz 8:16; Dan 2:28; 10:14
2. „poslednjih dana“, Jer 23:20; 30:24; 49:39; Jez 38:8,16; Os 3:5; Jl 2:28 (Dl 2:17); Jn 6:39,40,44,54; 11:24; 12:48; 2 Tim 3:1; Jak 5:3
3. „u poslednje vreme“, 1 Pet 1:5
4. „na kraju vremena“, 1 Pet 1:20
5. „u zadnja vremena“, 2 Pet 3:3
6. „poslednji je čas“, 1 Jn 2:18

Poslednji dani su „Dan Gospodnji“ (ispunjenje, dovršenje, Mt 13:39,40; 24:3; 28:20; Jev 9:26).

Jevreji međuzavetnog perioda su verovali u dva doba: Sadašnje zlo doba, doba pobune i greha; Doba pravednosti koje dolazi Mesijinom inauguracijom, njegovim dolaskom u sili Duha. SZ u svojim opisima Mesijine pojave naglašava sud i silu kojom uspostavlja Novo doba. Ipak, takav pristup propušta Isusov prvi dolazak kao (1) „Sluge koji pati“, prema Isa 53; (2) Ponizni kralj koji jaše magare, prema Zah 9:9; (3) „Probodeni“, prema Zah 12:10. Iz progresivne objave NZ očigledan je Božiji plan o dva Mesijina dolaska. Period između utelovljenja (prvi dolazak) i drugog dolaska u sebi preklapa ova dva jevrejska doba. NZ izriče to ovim izrazom - „u ove poslednje dane“ - a to je vreme u kome živimo već dva hiljadu goda.

Posebna tema: Ovo doba i novo doba

Proroci SZ su videli budućnost pročišćenjem sadašnjosti. Za njih je ono što dolazi sutra obnova geografske slave Izraela. Takvim su videli nove dane (Isa 65:17; 66:22). Ali, uporno odbijanje zavetnog odnosa sa Bogom njihovih praotaca, sa Jahvom – posebno posle perioda izgnanstava – razvilo je novo poimanje stvarnosti: apokaliptične spise (Enoh, 4. Jezdrina, 2. Baruhova). U ovim se knjigama počinje praviti razlika između dve vremena: sadašnjeg, koje pripada Sotoni; i onog koje dolazi, doba pravednosti u kome svojim Duhom vlada Mesija (najčešće ratnik osvajač).

Uočljiv je razvoj ovog teološkog ogranka (eshatologija). Teolozi to zovu “progresivnim otkrivenjem”. Tek, i NZ ističe kosmičku realnost dva doba, dva perioda vremena (privremeni dualizam):

<u>Isus</u>	<u>Pavle</u>	<u>Jevrejima</u>
Matej 12:32	Rimljanima 12:2	1:2
Matej 13:22, 29	1 Korinćanima 1:20; 2:6,8; 3:18 2 Korinćanima 4:4 Galatima 1:4	6:5 11:3
Marko 10:30	Efescima 1:21; 2:1,7; 6:12 1 Timoteju 6:17	
Luka 16:8	2 Timoteju 4:10	
Luka 18:30	Tit 2:12	
Luka 20:34-35		

U NZ se ova dva doba preklapaju, nisu im jasne granice. To je zbog neočekivanih dolazaka Mesije. Isusovim utelovljenjem su se ispunila SZ proroštva o novom dobu. Iako SZ vidi Mesiju i kao Pobjednika, kao Sudiju, on je došao kao sluga (Isa 53), krotki i ponizni stradnik (Zah 9:9). Ali, vратиće se u punoj slavi, onako kako je i prorečeno (Otk 19). Ovaj dualizam u dolasku Carstvu se tiče i sadašnjosti i budućnosti, ostvarene inauguracije i tek očekivane pune afirmacije. Ta se tenzija zove – “Da, ali ne još” – eshatološka napetost.

- **„preko Sina“** Imenica „sin“ u izvornom nema član i ne bi je trebalo prevoditi velikim slovom („sinovljevim posredstvom“, Briviš). Ovde se ne radi o Isusovom titulu već o načinu otkrivenja (3:5-6; 5:8; 7:28). Isus je sin, član porodice, a ne sluga poput Mojsija ili proroka.
- **„koga je odredio“** Aorist indikativ ukazuje na dovršenu radnju u prošlosti. Kada je Bog postavio Isusa za naslednika i vlasnika svega? Na krštenju (Mt 3:17)? Pri vaskrsenju (Rim 1:4)? Ovo pitanje vodi u jeres adopcionizma (vidi Rečnik pojmova) koja tvrdi da je Isus u određenom trenutku života postao Mesija, što se sukobljava sa Jn 1:1-18; 8:57-58; Fil 2:6-7; Kol 1:17. Isus je oduvek bio Bog (Jn 1:1.2) i ovo „određenje“ mu je u ontološkom smislu pripadalo i pre utelovljenja.
- **„za vlasnika svega“** Kao „Sin Božiji“ jedinstven po vrsti (Jn 3:16) Isus je vlasnik sve tvorevine (Mt 21:33-46; Ps 2:8). Zapanjujuće je to što grešno čovečastvo može, po veri u Sina, da bude sunaslednik ove vladavine i ovog vlasništva (1:14; 6:12; Rim 8:17; Gal 4:17).
- **„čijim posredstvom je i svet stvorio“** Ovakve pojmove nikada nije lako protumačiti. Među sinonimima postoji određeno semantičko preklapanje. Tehnički izraz hebrejskog jezika za stvaranje je *ktizō*, a ovde imamo reč *poieio* koja označava stvaranje nečega iz prapostojeće supstance. Pitanje je da li pisac poslanice koristi ovaj pojam kao sinonim ili želi da ukaže na neku posebnu različitost? Teško da je reč o svesnom korišćenju tehnički drugačijeg pojma, s obzirom da teološki kontekst jasno ukazuje na stvaranje izgovorenim rečju (*ex nihilo*, Gen.

1:6,9,16,20,24,26, ali u 2:7 Bog oblikuje čoveka). Više o ovome pogledajte u novoj knjizi Džona Valtona, *The Lost world of Genesis One*.

Pojam „svet“ je doslovno „doba, epoha“ (*aiōnos*) i može da se odnosi na planetu zemlju (Mt 28:20) ili na vremenski period. Isus je tvorac i jednog i drugog (Jn 1:3; Kol 1:16; 1 Kor 8:6). Pisac poslanice koristi i reč *aiōnos* i kosmos kao sinonime (4:3; 9:26; 10:5; 11:7,38).

1:3 „On je odsjaj Božije slave“ Reč „odsaj“ (*apaugasma*) se jedino ovde nalazi u NZ. Filon Aleksandrijski ju je koristio za opisivanje odnosa Mesije i JHVH – Logos je odsjaj božanstva. Rani grčki crkveni oci su njome opisivali Hrista kao sjaj, kao Božiju refleksiju. Pojednostavljeno, Boga vidi onaj ko vidi Hrista (Jn 14:8-9) kao što ogledalo u punini odražava svetlost sunca. Jevrejski pojam „slava“ (*kabod*) je često opisivao i sjaj, bistinu (Izl 16:10; 24:16-17; Lev 9:6).

Ceo izraz odgovara Pri 8:33-31, gde je imenica „mudrost“ (ženski rod i u hebrejskom i u grčkom) poosobljena kao prva stvar koju je Bog stvorio (Sirah 1:4) i posrednik sveg stvaranja (Mudrost Solomunova 9:9). Ova ideja je razvijena u apokrifnoj knjizi Mudrost Solomunova 7:15-22a i 22b-30. U Pri 8:22 mudrost je prapočetak sveg stvorenog, a u st. 25 je čista emanacija slave Svemogućeg. Takođe, u st. 26 mudrost je odsjaj večnog svetla, nepogrešivo ogledalo Božiji dela. U st. 29 ona se upoređuje sa svetlošću (sincem i zvezdama) i visoko ih nadilazi.

„Ikabod“ je najučestalija SZ hebrejska reč za „slavu“. Prvobitno se koristila kao trgovački pojam (za terazije) za „težinu“. Biti težak značilo je biti vredan, posedovati suštinski značaj. Vremenom se ovoj ideji dodavao i pojam sjaja, bistine, kako bi se istaknula Božija veličanstvenost tokom perioda lutanja po pustinji (Šekina oblak slave). Dakle, Bog je sam po sebi „težak“, spreslavan i prečastan. Sjaj njegove slave grešni ljudski rod ne može da pojmi. Zato možemo da ga upoznamo samo kroz Hrista (Mt 17:2; Jev 1:3; Jak 2:1).

Pojam slave je često puta nejasan: (1) Božija pravednost; (2) Božija svetost i savršenost; (3) Božiji lik po kome je čovečanstvo stvoreno (Post 1:26-27; 5:1; 9:6) a koji je kasnije narušen pobunom greha (Post 3:1-22).

- **„verni odraz njegovoga bića“** Ovaj izraz nalazimo samo ovde u čitavom NZ. Njime se služi i Filon, kao što smo već napomenuli kod prethodne fraze. Izraz se izvorno odnosio na graverski alat a vremenom je primio i značenje žiga, proizvodne marke. Dakle, Isus nije samo verni odraz božanstva. On je sam jedinstveni božanski pečat (Jn 14:9).

Dve su grčke reči kojima se opisuje Hristov odnos prema Ocu: (1) *eikon* – odraz, lik (2 Kor 4:4; Kol 1:15); (2) *karaktai* – Jev 1:3. Prva reč se daleko više sreće u NZ ali druga ima jače značenje („pravi lik božanske suštine“, Birviš). Kakav je Bog? Onakav kakav je Isus iz Nazareta koji je potpuno i dovršeno vidljivo otkrivenje nevidljivog Boga!

- **„on koji celi svet održava“** Grčki *ferō* najčešće znači „nositi“, „imati“, ali u ovom kontekstu ima konotaciju „podržavajući“ (Bakotić). Ovo je teološki koncept „providnosti“ (Kol 1:17 i druge moguće aluzije na Mudrost Solomunovu 8:1). Isus ne samo da je stvorio kosmos (još jedno od mogućih značenja glagola *ferō*) izgovorenom rečju (Post 1), već ga tom istom rečju održava!
- **„silom svoje reči“** Prema jevrejskom poimanju stvaranja Božija reč je ta koja u sebi nosi silu. Elohim je stvorio sve izgovorivši reč (Post 1:3,6,9,14,20, 24). JHVH reč poseduje suverenu silu kojom se ispunjavaju svi njegovi naumi (Isa 55:11). Nije nimalo slučajno što se u Jn 1:1 Isus naziva „Reč“.
- **„izvrši očišćenje greha za sve“** Aorist medij particip naglašava subjekt (takođe u mediju) i opisuje delo kao dovršeno (aorist srećemo u 7:27; 9:12,28; 10:10). Isus je ovo uradio za grešni ljudski rod (Mk 10:45; 2 Kor 5:21). Pojam „očišćenje“ u NZ se koristi na nekoliko načina:
 1. Ceremonijalno očišćenje (Lk 2:22; 5:14; Jn 2:6)
 2. Telesno očišćenje (Jev 1:3; 2 Pet 1:9, prema Viljemu D. Mounsu u delu *Analytical Lexicon to the Greek New Testament*, str. 257)Grčki pojam *katarzsis* se odomaćio i u našem govoru – katarza.

Primetimo opisnu frazu „od grehova“ (Birviš). Dvojako možemo da je razumemo: (1) Ovde imamo objektni genitiv a ne ablativ, što ističe da je Isus došao da nas reši problema greha; (2) Množina koju srećemo ovde ne tiče se adamovske prirode grešnosti čovečanstva, tj. „problema greha“, već grehom kao aktom pojedinca. Isus se obračunao sa krivicom ljudskog bogootpadništva (i u prošlosti i u sadašnjosti).

Ovu tekstualnu varijantu su usvojili UBS4 stručnjaci, iako ima i drugih mogućnosti čitanja teksta. Naime, u korpusu aleksandrijskih tekstova, koje predstavlja čuveni P46, fraza „učinivši sobom očišćenje“ (Vuk); „pošto sam izvrši“ (Sinod), *dia heatou* se javlja umesto *autou* – „svoje“, a koja se odnosi na prethodnu rečenicu. Istu manuskriptnu varijantu imamo i u primeru 1 Jn 5:18b.

Zanimljivo je da varijantu „učinivši sobom očišćenje“ ne nalazimo u aleksandrijskim prepisima NZ (8 i B). Verovatno su se ortodoksni prepisivači plašili da ovaj izraz na pokrene gnostičke špekulacije i promene *dia heatou* u *autou*. O ovome vidi više u delu Barta D. Ehrmana, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford Press, 1993.

- **„sede u nebu s desne strane“** Slikoviti opis isticanja Isusovog proslavljenja zbog dovršenog dela spasenja (Ps 110:1; Lk 22:69). Svakako da Bog nema desnu i levu stranu. Ovo je biblijska metafora zvana antropomorfizam kojom se ukazuje na Božiju silu, vlast i prapostojanje. Nijedan SZ sveštenik nije smeo da sedne! Ali, Isus je dovršio svoje zemaljsko delo. Ovo je kraljevska metafora (Ps 2; 45; 110:1-3) spojena sa sveštenečkom službom (Ps 110:4; Zah 4). Zajednica sa Mrtvog mora je očekivala dvojicu Mesija: Jednog sveštenika, iz Aronove loze Levijevog plemena; drugog kralja, iz Jesejeve loze Judinog plemena. Isus u sebi spaja sve tri pomazane služne SZ. On je prorok (Pnz 18:18), sveštenik (Ps 110:4) i kralj (2 Sam 7:13,16; Ps 2; 110:1-3).
- **„Boga veličanstvenoga“** Ovo je perifriza, zaobilazan govor (što se bolje vidi iz prevoda „s desne strane Preuzvišenog Veličanstva Božijeg“, Birviš; „... Veličanstva na visinama“, Sinod, op. prev.) Jevreji su se plašili prekršaja zapovesti o uzaludnom spominjanju Božijeg imena (Izl 20:7), pa su koristili mnogobrojne alternativne pojmove i fraze (najčešće u pasivu).

1:4 Ova misao je prelaz odeljka st. 1-3 i st. 5-14. Neki savremeni prevodi (TEV) temu Hristove nadmoći nad anđelima stavljaju u celinu koja otpočinje st. 3.

Isus je dobio ime neuporedivo slavnije od bilo kog anđela (Rim 8:38-39; Ef 1:21; Kol 2:15) – ime „sin“ (dva puta u st. 5; st. 8) i ime „Gospod“ (st. 10; Fil 2:9-11).

Više o ovome u 7:7.

„Zar je kome od anđela ikad rekao:

“Ti si sin moj, danas si se meni rodio”,

i ponovo:

“Ja ću mu biti Otac, a on će mi biti Sin?”

A zatim, kad je slao Prvorodenca na svet, reče:

“Neka mu se poklone svi anđeli Božiji.”

Za anđele, pak, kaže:

“On svoje anđele čini vetrovima, i svoje sluge ognjenim plamenovima.”

A za Sina kaže:

“Tvoj presto, Bože, trajaće zauvek! a žezlo tvoga carstva, žezlo je pravednosti.

Voliš pravdu, a mrziš nepravdu,
zato te je, o Bože, Bog tvoj izabrao,
i dao ti radosti više nego
tvojim drugovima.”

Takođe kaže:

“Ti si, Gospode, u početku utemeljio zemlju,

**i nebesa su delo tvojih ruku.
 Ona će propasti, ali ti ćeš ostati,
 i sve će ostariti kao iznošena odeća.
 Složićeš ih kao ogrtač,
 izmieniće se kao odeća.
 A ti si uvek isti,
 veku tvome nigde kraja nema.”**

**I kome je od anđela ikad rekao:
 “Sedi meni s desne strane,
 dok dušmane ne položim tvoje,
 za podnožje nogama tvojim.”**

**Nisu li svi anđeli – duhovi poslati od Boga da služe onima koji treba da
 prime u posed spasenje?”**

Jev 1:5-14

1:5 „Ti si sin moj“ Prvi u seriji od sedam starozavetnih citata iz Septuaginte, citata koji dokazuju nadmoćnost Mesije nad anđelima. Ovo je iz Ps 2:7, dok druga fraza dolazi iz 2 Sam 7:14. Prvu frazu srećemo nekoliko puta u evanđeljima u opisima Hrista:

1. Na krštenju (Mt 3:17; Lk 3:22)
2. O preobraženju (Mt 17:5; Mk 9:7)
3. Po vaskrsenju (Dl 13:33; Rim 1:4)

Izraz „sin“, koji srećemo dva puta u st. 5, pozice iz SZ i može da se odnosi na različite grupe (vidi više u 2:7):

1. Anđeli (Post 6:2,4; Jov 1:6; 2:1; 38:7; Ps 29:1, uvek u množini).
2. Izraelski kralj (2 Sam 7:14; Ps 89:27).
3. Izraelski narod (Os 11:1)
4. Mesija (Ps 2:7)

- **„danas si se meni rodio“** Isus je oduvek bio Bog (Jn 1:1-18), pa je nemoguće da se ova misao odnosi na suštinu njegove prirode. Reč je o utelovljenju, njegovoj pojavljivanju u vremenu. Neki tumači ovde vide vaskrsenje (Rim 1:3-4). Pojedini rabini smatraju da se Ps 2:7 odnosi na oživljavanje Meisje nakon božanskog stradanja (Isa 53). Glagol je u perfekt aktiv indikativu – „rodih“ (većina naših prevoda, op. prev) – što aludira na rabinsko tumačenje Pri 8:22-31, gde je „mudrost“ (ženski rod u hebrejskom) prvostvorena i posrednik daljeg Božijeg stvaranja (vidi Mudrost Solomonovu 7:1-8:1). Ovo svakako ne znači da Bog u sebi poseduje ženstvenost, kao ni da je Isus prvostvoreno biće, već da je Božiji izvršilac stvaranja (st. 10; Jn 1:3M 1 Kor 8:6; Kol 1:16 što je spomenuto u st. 2).
- **„Ja ću mu biti Otac“** Citat 2 Sam 7:14 iz Septuaginte koji se izvorno pripisuje Solomunu. Pisac ove poslanice ga primenjuje na Isusa. Ovaj udvojeni izraz podseća na „devičansko rođenje“ iz Isa 7:14. Oba stiha su primeri višestruko ispunjenih proroštava. Duhom nadahnuti pisci NZ koriste SZ na rabinski način, služe se tipologijama i igrom reči koja je neuhvatljiva kasnijim tumačima. O tome u posebnoj temi koja sledi.

Posebna tema: Prosvetljenje (Iluminacija)

Bog je svojim delima u istoriji jasno objavio sebe čovečanstvu. To je stvarnost koja se u teologiji naziva otkrivenje. Odabirao je određene ljude koji su beležili i objašnjavali njegovo objavljivanje, njegovo otkrivanje. Taj proces se u teologiji naziva nadahnuće (inspiracija). Bog nam je poslao svoga Duha kako bi nam kroz čitanje svoju Reč učinio jasnom. Taj proces se u teologiji naziva prosvetljenje (iluminacija). I upravo ovde se javlja problem. Ako tvrdimo da je Duh taj koji nam tumači Božiju Reč, zašto postoji toliko različitih tumačenja?

Deo ovog problema kod nas čitalaca jeste u predubedenjima i ličnim doživljajima.

Često nam biblijski tekstovi služe kao dokazi sopstvenih ideja i stavova. Imamo teološke sisteme u koje uklapamo Sveto pismo i dozvoljavamo mu da nam govori selektivno. Zato iluminaciju nikada ne smemo da poistovetimo sa inspiracijom, koliko god da je Duh Sveti uključen u oba ova procesa.

Najbolji pristup je kada u određenom odeljku prepoznamo ključnu ideju i odlimo kušnji da tumačimo svaki detalj. Ta ideja je tema koja odgovara izvornoj piščevoj nameri. Takođe, dobro je ako skiciramo biblijsku knjigu, ako prepoznamo njene literalne celine, jer na taj način takođe pratimo trag izvornog piščevog nauma. Moramo da uložimo sav trud ne bi li shvatili šta su te reči govorile ljudima onog vremena. Mnogo je delova Biblije koji su nejasni, višesmiselni, tajanstveni (u određenom vremenskom periodu). Među tumačima će uvek biti nesloge po pitanju nekih tekstova, nekih duhovnih pitanja, zbog čega moramo uvek da prijanjamo na glavne istine. Ali, moramo da dozvolimo i slobodu tumačenja u okoviru tih istina, u granicama izvornih namera nadahnutih pisaca. Tumač Pisma mora da deluje u svetlu koje ima. Ali, baš zato uvek mora da bude otvoren za svetlo Duha i Božije Reči. Uostalom, Bog će nam svima suditi na osnovu nivoa našeg shvatanja Pisma i na osnovu življenja p otom shvatanju.

1:6 „A zatim, kad je slao“ Ovde se ne misli na sinovljevi Drugi dolazak. Pisac uvodi novi citat (5d; 2:13; 4:5; 10:30).

Prisetimo razlike u prevodima: „uvodeći“ (većina naših prevoda, op. prev.), „slao“ (Živković). Prvi glagol ističe vaznesenje proslavljenog Hrista a drugi vitlajemsku inkarnaciju. Pošto analogija Otac – Sin otpočinje sa Isusovim utelovljenjem, drugi glagol bolje odgovara kontekstu.

- **„Prvorodenca“** Izaz koji srećemo u:

1. SZ ovako naziva prvo dete koje se rodi u porodici, koje dobija dvostruko nasledstvo da bi se brinulo o roditeljima.
2. Ps 89:27 ovako govori o kraljevima Izraele.
3. U rabinskom Judaizmu ovaj izraz dobija značenje prapostojanja (Rim 8:29; Kol 1:15,18; Otk 1:5).

Ova reč je bila bojno polje teoloških kontroverzi Arija i Atanasija. Arije je tvrdio da je Isus Božije prvo i najuzvišenije stvorenje, citirajući Ps 89:27. Atanasije je osporavao ovo mišljenje dokazujući da je Isus pravi Bog i citirao baš ove reči - st. 2 i 3 – u figurativnom smislu. Tvrdio je da je „Isus prvorodeni čovek novog čovečanstva koje će biti proslavljeno, baš kao što je Gospod uzvišen i proslavljen... Došao je od Boga da bi načinio novo čovečanstvo svetih“ i (A Greek-English Lexicon, Bauer, Arndt, Gingrich, and Danken, str. 726). Takođe, prvorodeni sin je u grčko-rimskom svetu služio kao porodični sveštenik (The Vocabulary of the Greek Testament, Moulton & Milligan, str. 557).

Posebna tema: Prvorodenac

Ovo je druga od tri opisna izraza koji se tiču Isusa. „Prvorodenac“ (*prōtotokos*) se u Pismu koristi na nekoliko načina:

1. SZ pozadina pojma ukazuje na prapostojanje sina koji se prvi rodio u porodici (Ps 89:27; Lk 2:7; Rim 8:29; Jev 11:28).
2. Kol 1:15 govori o Isusu kao o „provorodenom sveg stvorenja“, što je moguća SZ aluzija na Pri 8:22-31, ili na Božijeg posrednika u stvaranju (Jn 1:3; 1 Kor 8:6; Kol 1:15-16; Jev 1:2).
3. U Kol 1:18 i 1 Kor 15:20 (i na ovom mestu) misli se na Isusa koji je prvorodeni iz mrtvih.
4. Prvorodenac je SZ Mesijina titula (Ps 89:27; Jev 1:6; 12:23) koja spaja nekoliko aspekata Isusove posebnosti i prejemstva. Mogućnosti 3 i 4 najbolje najbolje odgovaraju kontekstu Jev 1.

- **„na svet“** Misli se na Isusovo prapostojanje, na njegovo večno božanstvo koje je u Vitlejemu dobilo novi početak u otkupiteljskoj službi, kada je uzeo na sebe ljudsko telo (Fil 2:6-8a). Ovde

ne nalazimo čestu biblijsku rel *kosmos*, već onu kojom se opisuje zemlja nastanjena ljudima – *oikoumenē*. Istu reč imamo i u 2:5 kao metaforu za novo doba.

- „reče: **“Neka mu se poklone svi anđeli Božiji.”** Citata SZ prema prevodu Septuaginte iz Pnz 32:43 ili Ps 97:7. U Ps 97:7 reč koja se provodi kao „anđeo“ je *elohim*. Svici četvrte pećine Mrtvog mora potvrđuju ovakav prevod Septuaginte. Naime, Elohim može da se odnosi na Boga, anđela, ljudske sudije (Izl 21:6; 22:8-9) pa i na duh pokojnog čoveka (1 Sam 28:13). Ova stih svakako ne kazuje da se anđeli nisu klanjali Hristu pre utelovljenja. Štaviše, kontekst ističe nadmoćnost Sina u činjenici anđeoskog klanjanja.

1:7 “On svoje anđele čini vetrovima“ Pisac poredi anđele kao stvorena i promenljiva bića (LXX – Septuaginta Ps 104:4) sa Isusom koji postoji oduvek i nikada se ne menja (st. 8,11,12, 13:8). Citirajući Pláč 3:23 ili Dan 7:10, rabini govore da Bog stvara anđele svakog novog jutra.

1:8 “Tvoj presto, Bože, trajaće zauvek!“ Citata iz LXX Ps 45:6 koji se odnosi na Mesiju kralja. U SZ kontekstu zamenica je vrlo nejasna i može da se odnosi i na Boga Oca i na Boga Sina. Ipak, ovde imamo slučaj najjače moguće potvrde Hristovog božanstva, jače nego bilo gde u Pismo (Jn 1:18; 20:28).

Ipak, ovde imamo značajne tekstualne probleme. Nrki od najstarijih manuskripta (P46, α , B) imaju zamenicu (*autou*, „Njegov tron“) koja još više komplikuje značenje. Četvrto izdanje *United Bible Society* rešenje „tvoj“ vrednuje ocenom „B“ (skoro siguran tekst). Ovaj oblik srećemo kod velikoslovnih manuskripta A i D i u doslovnom citatu LXX prevoda Ps 45:6. Stari prepisivači su uvek nastojali da pojašne tekst, posebno ako se radilo o vrućim pitanjima hristologije onog doba (Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford Press, 1993, str. 265).

Ovim nipošto ne želimo da umanjimo istinu potpune Hristove božanske prirode, već pokazujemo koliko su drevni prepisivači menjali tekstove za svoje teološke i gramatičke potrebe. Ovo je problem zbog kojeg savremena akademska disciplina Tekstualnog kritičizma vrednuje biblijske manuskripte na osnovu sledećeg:

1. Najneobičniji tekst je najverovatnije i izvorni.
2. Tekst koji objašnjava druge varijante je najverovatnije izvorni.
3. Tekst sa najširoim geografskom rasprostranjenošću (u više manuskriptnih grupacije) je najverovatnije izvorni.

Pomenuta knjiga Barta D.Ehrmana ukazuje na ovu problematiku, na činjenicu da su prepisivači menjali izvorni grčki tekst, posebno u vremenu velikih hristoloških i trinitarnih sukoba (III i IV vek).

- „trajaće zauvek“ Ne misli se na hiljadugodišnju već na večnu vladavinu (Isa 9:8; Dan 7:14,18; Lk 1:33; 2 Pet 1:11; Otk 11:15).

Posebna tema: Zauvek (grčki idiomi)

Jedan od grčkih idioma „u sve vekove“ (Čarnić) (Lk 1:33; Rim 1:25; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 1 Tim 1:17) potiče od hebrejskog *jolam* (vidi Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 321-319). Drugi idiom je „doveka“ (SSP), „vavijek vjeka“ (Sinod) (Mt 21:19 [Mk 11:14]; Jn 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; Ef 3:21; 2 Kor 9:9). Ipak, utisak je da među ovim izrazima nema razlike u značenju. Pojam „u sve vekove“ verovatno potiče, u prenesenom značenju, od rabinske gramatičke konstrukcije zvane „božanski plural“. Ili je reč o poznatom jevrejskom verovanju, o konceptu više doba: doba nevinosti, doba pokvarenosti, doba koje dolazi, tj. doba pravednosti.

1:9 „Voliš pravdu, a mrziš nepravdu“ LXX citat Ps 45:7 koji se odnosi na zemaljski život Isusa Hrista.

Posebna tema: Pravednost

Ovo je više nego važna tema i svaki ozbiljan tumač Božije reči joj se mora posvetiti. SZ opisuje Boga kao pravednog. Pojam dolazi čak iz Mesopotamije i doslovno znači “trska”, mera za ravne zidove u građevinarstvu. Bog je baš takav sam po sebi – potpuno “ravan”, bez ikakvih “krivina” i nedostataka. On je mera po kojoj sve drugo treba da se meri. To znači da je Bog i potpuno pravedan sudija.

Stvoreni smo po Božijem liku (Post 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Sazdani smo za zajedništvo sa svojim Stvoriteljem. Sva tvorevina oko nas je poput pozornice života na koju smo postavljeni Tvorčevom voljom. Bog je želeo da uživa u nama, u zajedništvu ljubavi. Zato je i odlučio da isproba našu odanost (Post 3). Nažalost, prvi ljudi su pali na toj probi. Sve se završili u bolnom raskidu (Post 3; Rim 5:12-21).

Ipak, Bog je obećao da će obnoviti porušeno (Post 3:15). I uradio je to po svojoj suverenoj volji kroz svog Sina. U tom planu ljudski rod je bio potpuno nemoćan (Rim 1:18-3:20).

Bog je to uradio kroz Savez – Zavet. Sa njegove strane je urađeno sve kako treba, a čovek je pozvan da u pokajanju i veri prihvati to spasenje (Rim 3:21-31; Gal 3). On je napravio prvi korak i obnovi upropašteno:

1. Proglasio je pravednost svima koji mu pristupe kroz Hrista (legalni proglas opravdanja).
2. Dao je pravednost svima kroz dovršeno Hristovo delo (inputirana pravednost).
3. Darovao nam Duha koji stvara pravednost u nama (etička pravednost).
4. Obnovio je izgubljeno zajedništvo edenskog vrta tako što u nama kroz Hrista obnavlja Božiji lik (Post 1:26-27) (pravednost u odnosima).

Bog očekuje da u Savezu uradimo naš deo. On čini sve, oprašta, brine se a naše je da prihvatimo u:

1. pokajanju
2. veri
3. životnoj poslušnosti
4. izdržljivosti

Reč je o zavetnoj pravednosti, delotvornoj po recipročnosti odnosa Stvoritelja i stvorenja. Zasnovana je na Božijem delu u Hristu, na delotvornosti Duha i na našoj voljnom pojedinačnom odgovoru. Taj se teološki koncept zove “opravdanje verom”. Naravno, ovaj pojam ne srećemo u Pismu, ali on je sasvim utemeljen na Božijoj reči. Apostol Pavle je više od stotinu puta pomenuo pravednost u svojim pismima.

Reč koju Pavle koristi je rabinski pojam “*dikaiousunē*”, paralela je jevrejskom pojmu “pravednost” (*SDQ*) Sreće se samo u LXX. U vanbiblijskoj literaturi pojam se koristio za opis ljudi koji su po svemu odgovarali božanskim ili ljudskim očekivanjima. SZ reč koristi uvek u zavetnim relacijama. Jahve je pravedan Bog. On želi da i njegov narod bude takav. Otkupljeni ljudi postaju i u tome nova stvorenja. Novo u Hristu se ogleda u životu pobožnosti (Rimokatolički fokus na opravdanju). Kako je stari Izrael bio teokratsko društvo nema jasne granice između sekularnog (društvene norme) i sakralnog (božanske norme). U engleskom jeziku se ta razlika vidi u razlikovanju reči “pravda” (“just” na engleskom, op. prev.) i “pravednost” (“righteousness” na engleskom, op. prev.). Prva se tiče odnosa prema društvu a druga odnosa prema Bogu.

Dobra vest – Evanđelje je poruka izgubljenom čovečanstvu da postoji spasenje i obnova u Hristu. Pavle je svestan paradoksa: Bog opravdava krivca. Ali, to je moguće kroz Očevu milost i ljubav, kroz Isusov život, smrt i vaskrsenje. Moguće je kroz službu Duha koji donosi i objašnjava evanđelje. Opravdanje je milostivi Božiji dar ali uvek vodi u pobožan život (Avgustin je naglašavao i jedno i drugo, dok je Reformacija morala da naglasi Božije delo zbog rimokatoličkog prenaglašavanja čovekovog dela u spasenju). Reformacija u opravdanju više teži čoveku kao objektu Božijeg dela. Rimokatolicizam u opravdanju više ističe čoveka kao subjekat, nekoga ko teži spasenju i promeni. A stvarnost ima i jednu i drugu stranu!

Slobodan sam da kažem da sve u Pismu – od Post 1 do Otk 20 – govori o obnovi edenskog zajedništva. Naime, Biblija započinje sa opisom ovozemaljskog zajedništva Stvoritelja i čoveka (Post 1-2) , ali tako i završava (Otk 21-22). Bog će obnoviti svoj lik u čoveku i dosegnuti svoje ciljeve sa njim!

Evo i NZ pregleda istine opravdanja:

1. Bog je pravedan (što znači da je i Sudija)
 - a) Rimljanima 3:26
 - b) 2. Solunjanima 1:5-6
 - c) 2. Timoteju 4:8
 - d) Otkrivenje 16:5
2. Isus je pravedan
 - a) Dela 3:14; 7:52; 22:14 (Mesijina titula)
 - b) Matej 27:19
 - c) 1. Jovanova 2:1, 29; 3:7
3. Bog želi pravednost u celoj tvorevini
 - a) Levitska 19:2
 - b) matej 5:48 (5:17-20)
4. Božiji način za postignuće pravednosti
 - a) Rimljanima 3:21-31
 - b) Rimljanima 4
 - c) Rimljanima 5:6-11
 - d) Galatima 3:6-14
 - e) Bog daje pravednost
 - Rimljanima 3:24; 6:23
 - 1. Korinćanima 1:30
 - Efescima 2:8-9
 - f) pravednost se prima verom
 - Rimljanima 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
 - 2. Korinćanima 5:21
 - g) pravednost kroz delo Sina
 - Rimljanima 5:21-31
 - 2. Korinćanima 5:21
 - Filipljanima 2:6-11
5. Bog želi da njegova deca budu pravedna
 - a) Matej 5:3-48; 7:24-27
 - b) Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23
 - c) 2. Korinćanima 6:14
 - d) 1. Timoteju 6:11
 - e) 2. Timoteju 2:11; 3:16
 - f) 1. Jovanova 3:7
 - g) 1. Petrova 2:24
6. Bog će suditi svet na temelju pravednosti
 - a) Dela 17:31
 - b) 2. Timoteju 4:8

Pravedost je odlika Božijeg karaktera. Bog nam je besplatno daje kroz Hrista kao:

- svoj proglas
- svoj dar
- Hristovo delo

Ipak, opravdanje je doživotni proces kome se kao hrišćani trebamo rado i predano posvetiti. Tek će ga Hristov povratak dovršiti. Sada imamo obnovljeno zajedništvo sa Ocem kroz Hrista. I sve dok se Isus ne vrati – za našeg života ili posle njega - pozvani smo da se menjamo u njegov lik.

Evo kako IVP-ov "Rečnik poslanica apostola Pavla" kaže na str 834: "Kalvin još više od

Lutera naglašava našu prevednost u odnosima. Luter je naglasio ono što je Bog uradio za nas proglašivši na pravednima u Hristu”

Za mene lično naš odnos prema Bogu je trojak:

1. Evanđelje je osoba (naglasak Istočne crkve i Kalvina)
2. Evanđelje je istina (naglasak Avgustina i Lutera)
3. Evanđelje je promjenjeni život (naglasak Rimokatoličke crkve)

Svo troje je tačno i vrijedi za zdravo i biblijski uravnoteženo hrišćanstvo. Zanimarimo li ili prenasglasimo bilo šta – eto nam problema. Zato:

- Dobrodošao Isuse!
- Dobrodošla istino
- Dobrodošla hristolikosti!

- „Zato te je, Bože, Bog tvoj pomazao tebe“ (Birviš) Jevrejski glagol „pomazati“ (*msh*) je koren SZ reči Mesija. U SZ proroci, kraljevi i sveštenici su se pomazivali maslinovim uljem kao simbol da ih je Bog odabrao, dodelio službu i da će se brinuti za nju. Ovde imamo i kulturološki aspekt ulja koje je u to vreme bilo simbol radosti i slavlja (Isa 53:11).

Posebna tema: Pomazanje u Svetom pismu

- A. Ulepšavanje (Pnz 28:40; Ruta 3:3; 2 Sam 12:20; 14:2; 2 Dnv 28:1-5; Dan 10:3; Am 6:6; Mih 6:15).
- B. Ugoščavanje (Ps 23:5; Lk 7:38, 46; Jn 11:2).
- C. Lečenje (Isa 6:1; Jer 51:8; Mk 6:13; Lk 10:34; Jak 5:14; higijenska upotreba u Jez 16:9).
- D. Sahranjivanje (Post 50:2; 2 Dnv 16:14; Mk 16:1; Jn 12:3, 7; 19:39-40).
- E. Verski rituali (predmeti, Post 28:18, 20; 31:13; Izl 29:36; Izl 30:36; 40:9-16; Lev 8:10-13; Br 7:1).
- F. Postavljenje vođa:
 1. sveštenici:
 - a) Aron (Izl 28:41; 29:7; 30:30).
 - b) Aronovi sinovi (Izl 40:15; Lev 7:36).
 - c) ostali sveštenici (Br 3:3; Lev 16:32).
 2. kraljevi:
 - a) od Boga postavljeni (1 Sam 2:10; 2 Sam 12:7; 2 Car 9:3, 6, 12; Ps 45:7; 89:20).
 - b) od proroka postavljeni (1 Sam 9:16; 10:1; 15:1,17; 16:3,12-13; 1 Car 1:45; 19:15-16).
 - c) od sveštenika (1 Car 1:34, 39; 2 Car 11:12).
 - d) od starešina (Sud 9:8, 15; 2 Sam 2:7; 5:3; 2 Car 23:30).
 - e) Isus - mesijanski kralj (Ps 2:2; Lk 4:18 [Isa 61:1]; D1 4:27; 10:38; Jev 1:9 [Ps 45:7]).
 - f) Isusovi sledbenici (2 Kor 1:21; 1 Jn 2:20, 27, *harisma*).
 3. od strane proroka (Isa 61:1).
 4. nevernici kao oruđa božanske poruke:
 - a) Kir (Isa 45:1).
 - b) kralj Tira (Jez 28:14).
 5. “Mesija” - “Pomazanik”.

- „više nego tvojim drugovima“ Nastavak LXX citata Ps 45:67. Nema potrebe da svaki detalj ovog Psalma tumačimo u svetlu Isusovog božanstva. Ipak, ova misao se odnosi na Isusovu nadmoćnost nad (1) anđelima; (2) izraelskim kraljevima; (3) svetskim vladarima; (4) otkupljenim čovečanstvom.

1:10 „Ti si, Gospode“ Samo LXX prevod Ps 102:25 imao imenicu „Gospod“, koja se odnosi na JHVH a u ovom kontekstu se tiče Isusa. Ovo je još jedan dokaz iz konteksta zašto st. 9 naziva Nazarećanina „Bogom“.

- „u početku utemeljio zemlju, i nebesa su delo tvojih ruku“ Aluzija na 1:2, gde je Isus Očev posrednik u stvaranju. Vidi posebnu temu *arhē* u 3:14.

Prema Post 1 Elohim je izgovorenim rečju stvarao svet (1:3,6,9,14,20,24,26), a Post 2 isitiče da je JHVH bio lično uključen u ovaj proces. Naglašeno je njegova rukotvorina, stvaranje Adama i Eve od zemlje (2:7,8,19,22). Citat Ps 102:25 ovu ličnu metaforu primenjuje na čitavu materijalnu tvorevinu.

1:11 „Ona će propasti, ali ti ćeš ostati, i sve će ostariti kao iznošena odeća“ Još jedana dokaz o sinovljevoj večnosti. Proroci SZ su često koristili sliku suda kada bi opisivali JHVH nezadovoljstvo Izraelom, njegovom nevernom ženom. On „je“ vodi na sud (Izrael) da bi se razveo u prisustvu dva obavezna svedoka (Pnz 19:15). „Nebo i zemlja“ su uvek prisutni svim zbivanjima i potvrđuju njegovo svedočanstvo. Ali i njima prolazi vreme. U tom smislu ovaj citat sugerise dva moguća scenarija: (1) Prvi glagol (*apolumi*) kazuje nasilno uništenje (2 Pet 3:10); (2) Druga fraza ukazuje na starenje, na prolaznost i trošenje.

Ovo je još jedno poređenje nesigurnosti stvorenog poretka (anđeli, tvorevina) i sigurnosti Sina i Božijeg trona!

1:12 „A ti si uvek isti“ Citat iz Ps 102:27. Isti koncept Isusove nepromenljivosti srećemo u Jev 13:8. Anđeli se menjaju, nebo i zemlja se troše ali Isus – jedina nada čovečanstva – nikada se ne menja (Mal 3:6; Jak 1:17).

- „veku tvome nigde kraja nema“ Kao što prethodna fraza govori o sigurnosti Isusovog karaktera, ova ističe stalnost njegove ličnosti.

1:13 „Sedi meni s desne strane“ LXX citat Ps 110:1. Ovo je predivan mesijanski Psalma koji se često citira u ovoj poslanici ili se na njega aludira (1:3,13; 5:6,10; 6:20; 7:3,11,17,21; 8:1; 10:12-13; 12:2). Psalam spaja kraljevski (st. 1-3) i sveštencički (st. 4-7) aspekt Mesijine službe (slika dva stabla masline u Zah 4). Primitimo dva oblika imenice „Gospod“. Prva je JHVH a druga Adon. Davidov Gospod (Mesija) sedi na JHVH, na Gospodnjem tronu, a to je mesto autoriteta i moći. Tako nešto je nezamislivo za anđele.

1:14 „Nisu li svi anđeli – duhovi poslani od Boga da služe onima koji treba da prime u posed spasenja?“ Anđeli postoje da bi služili Bogu i ljudima. Otkupljeno čovečanstvo je na duhovnom nivou višem od anđela i stvorenog sveta. Hristovi vernici će suditi anđelima (1 Kor 6:3). Isus nije umro za spasenje anđela (2:14-16).

Posebna tema: Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje

Spasenje nije puki produkt, nekakav rezultat, već živi odnos. Kada se neko pouzda u Hrista, obrati se, to ne znači da je sve gotovo. Naprotiv, tada sve počinje! Spasenje nije poput polise osiguranja, karte u jednom pravcu za nebo, ono je lični odnos sa Hristom kroz naše suobličavanje u njegov lik.

Spasenje je dovršeno delo (aorist):

- Dela 15:11.
- Rimljanima 8:24.
- 2 Timotiju 1:0.
- Titu 3:5.
- Rim 13:11 (aorist sa futurorom).

Spasenje je trenutno stanje (perfekt):

- Efescima 2:5, 8.

Spasenje je trajno delo (prezent):

- 1 Korinćanima 1:18; 15:2.
- 2 Korinćanima 2:15.
- 1 Petrova 3:21; 4:18.

Spasenje je budući događaj (futura):

- sadržan je u Mt 10:22; 24:13; Mk 13:13.
- Rimljanima 5:9,10; 10:9,13.
- 1 Korinćanima 3:15; 5:5.
- Filipljanima 1:28.
- 1 Solunjanima 5:8-9.
- 1 Timoteju 4:16.
- Jevrejima 1:14; 9:28.
- 1 Petrova 1:5, 9.

Spasenje uvek započinje odlukom vere (Jn 1:12; 3:16; Rim 10:9-13), ali se nastavlja kao način življenja (Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10). Ali, jednog dana će se u potpunosti ostvariti (1Jn 3:2). To konačno stanje spasenja se zove proslavljenje. Dakle, možemo ga oslikati kao:

1. Inicijalno spasenje – opravdanje (spaseni od kazne za greh).
2. Progresivno spasenje – posvećenje (spaseni od sile greha).
3. Konačno spasenje – proslavljenje (spaseni od prisutnosti greha).

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Šta je naglasak st. 1?
2. U čemu je razlika između prirodnog i posebnog otkrivenja?
3. Navedite sedam aspekata Isusove ličnosti i njegovog dela, prema st. 2-3.
4. Zašto su ovi opisi Isusa toliko važni primaocima poslanice?
5. Gde je mesto anđela u Isusovoj službi?

POSLANICA JEVREJIMA 2

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Veliko spasenje	Ne zanemarujmo spasenje	Upozorenje protiv otpada	Veliko spasenje	Slavoslovlje
2:1-4	2:1-4	2:1-4	2:1-4	2:1-4
Pioniri spasenja	Sin učinjen manjim od anđela	Ponižavanje I uzvišavanje Sina	Onaj koji nas vodi spasenju	Hrist spasava a ne anđeli
2:5-9	2:5-9	2:5-9	2:5-10	2:5-8a
	Doveo je mnoge sinove u slavu			2:8b-9
2:10-18	2:10-18	2:10-13		2:10-13
			2:11-13	
		2:14-18	2:14-18	2:14-18

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

Veliko spasenje 2:1-18

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Prva dva poglavlja čine literalnu celinu. Drugo poglavlje nastavlja sa temom Isusove nadmoćnosti nad ukupnim starozavetnim otkrivenjem (1:1-3) i nad anđelima (1:4-2:18).
- B. Naglasak ovog poglavlja je na vezi Isusa i njegovog naroda (2:10-18). Isus se istinski poistovećuje sa svojim. Plod svega toga je naše učešće u njegovoj slavi. Svrha sklapanja nadmoćnijeg Zaveta jeste obnova ogrehovljenog čovečanstva (2:9-11, 14-18) i vraćanje na odnos sa početka stvaranja (Ps 8). Isus je savršeni čovek i savršeni primer za sve nas.
- C. Ovo poglavlje je prvo u seriji upozorenja (2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:19-39; 12:14-29). Prvo upozorenje je upućeno onima koji zapostavljaju otkrivenje Novog zaveta (evanđelje).

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Verovatno se misli na vernike jevrejske pozadine koji su imali najdublje strahopoštovanje prema Mojsijevom zavetu. Njima je najpotrebnije ovo upoređivanje.

Tumačenje reči i izraza

„Utoliko revnosnije treba da pazimo na ono što smo čuli, da ne zalutamo. Jer ako se poruka koja je data posredstvom anđela pokazala pouzdanom, te ako su oni koji je nisu sledili primili zasluženu kaznu za svaki prestup i svaku neposlušnost, kako ćemo izbeći kaznu mi ako zanemarimo toliko spasenje? Gospod je prvi propovedao to spasenje, a nama su ga preneli oni koji su ga slušali. Bog ga je potvrdio znacima i čudesima i delovanjem različitih sila, te razdeljivanjem Duha Svetoga po svojoj volji.“

Jev 2:1-4

2:1 „Zato“ (Birviš) Pisac misli na sve rečeno u prvom poglavlju.

- **„treba da“** Grčki predlog *dei* ima značenje moralne neophodnosti. Ovo je prvo od mnogih (st. 1-4) upozorenja u poslanici koje pisac upućuje Jevrejima koji su se obratili, ali su i dalje deo sinagoge i učestvuju sa nespasenima u bogoslužnjima. Neka od upozorenja ohrabruju ove hrišćane da se odvaži i javno priključe crkvi, da konačno iskorače u puninu i zrelost koju u sebi nosi misijska snaga evanđelja koje se već proširilo po svetu (Mt 28:19-20; Lk 24:47; Dl 1:8). Tu su i upozorenja nevernim Jevrejima koji su čuli evanđelje, koji su videli silu u promenjenim životima svojih obraćenih sunarodnika, ali su odbili da prihvate Isusa kao Mesiju i napuste svoju rabinističku tradiciju (Jev 6-10).
- **„pazimo“** („što pažljivije prionuti“, Birviš; „veoma paziti“ Sinod) Snažna gramatička kombinacija komparativa i infinitiva kao poziv na potpunu pažnju na nekoga ili nešto (Dl 8:6,10; 16:14). Evanđelje je Novi zavet ljudi i Sina, zavet koji je istovremeno i predragocen i opasan! Sa Božijim istinama moramo pažljivo da se ophodimo.
- **„da ne zalutamo“** („da ne bismo otpali“, Birviš; „da ne skrenemo“, Sinod) Izraz koji u čitavom NZ srećemo samo ovde. Vrlo slikovit glagol: „da ne promašimo cilj“ (Čarnić, SSP). Doslovno: „Ne uhvatiti se za sidro na olujnom moru“.
Glagol je u aorist pasiv konjunktivu, prvo lice množine. Pasiv uvek ukazuje na delovanje sa strane, izvan subjekta, bak kao i konjektiv. Otpadanje od istine je moguća stvarnost. Pisac ovde najverovatnije misli na čitaoce poslanice koji ne reaguju na propovedanu istinu. Moguća je aluzija na Pri 3:21 u LXX prevodu, gde se nalazi isti glagol.
Na tri načina možemo da shvatimo ovo upozorenje:
 1. Upućeno je onima koji se ne odazivaju pozivu evanđelja (st. 3).
 2. Upućeno je vernicima koji nisu sazevali (Moramo dobro da pazimo na ono što smo čuli, st. 1).
 3. Upućeno je onima koji su poverovali, ali su u kušnji da ne ostanu čvrsti u svom početnom predanju i izvornoj veri u Hrista.Prvo upozorenje se tiče neobraćenih, a drugo i treće obraćenih Jevreja. Prvo lice množine nam pokazuje da se pisac svrstava sa onima kojima piše, što ili znači da je reč o vernicima ili članovima sinagoge u kojoj je evanđelje propovedano (st. 3). Ipak, u 10:26 prvo lice množine nema doslovno gramatičko značenje već literalno.
- **„poruka koja je data posredstvom anđela“** Misli se na Mojsijev zakon. Jevreji su verovali da su na Sinaju anđeli posredovali između Boga i Mojsija (Izl 3:2; 14:19; 23:20-23; 32:34; 33:2; Ps 68:17; Dl 7:38,53; Gal 3:19).
- **„pokazala pouzdanom“** („potvrđena“, Sinod; „verodostojna“, Birviš) Bog je veran svojoj Reči i kada blagosilja i kada proklinje (Pnz 27-28).

Posebna tema: Verodostojnost

Grčki termin *bebaios* ima trojako značenje:

1. Sigurno, čvrsto (Čarnić) (Rim 4:16; 2 Kor 1:7; Jev 2:20; 3:6,14; 6:19; 2 Pet 1:10,19).
2. Proces koji nešto čini pouzdanim (Rim 15:8; Jev 2:2, Louw & Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament*, tom 11, str. 340,377,670).
3. Prema papirusima reč je o tehničkom pojmu pravne garancije (Moulton & Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*, str. 107-8). Ovo je antiteza st. 14. Božija obećanja su uvek verodostojna!

- „**primili zasluženu kaznu za svaki prestup i svaku neposlušnost**“ Mojsijev zakon se temelji na principu poslušnosti! Svaka svojevolutna neposlušnost je donosila trenutne i neodložne posledice (10:28).
Oba pojma su oblikovana istim predlozima – *parabasisi* i *parakoē* – pa je moguće da se pisac poigrava rečima po zvučnosti.

2:3 „kako ćemo izbeći“ Ovo je jedno od mnogih upozorenja poslanice Jevrejima o oglašavanju na Božiju istinu (2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:19-39; 12:14-29).

- „**ako zanemarimo toliko spasenje?**“ Glagol „zanemariti“, *ameleō* („prezirući“, Birviš; „prenebregnemo“, Čarnić, SSP) doslovno znači „ne obraćati pažnju“ na nekoga ili nešto. U NZ se koristi za: (1) upozorenje Timoteju da ne zanemari duhovne darove (1 Tim 4:14); (2) opravdanje JHVH nemara prema Izraelu zbog kršenja saveza (Jev 8:9).
Pisac ovde raspolaze jakim argumentom upoređivanja SZ i NZ. Ako je nemar prema prvom doneo tolike posledice, koliko veće posledice dolaze zbog zanemarivanja boljeg saveza kroz Sina Isusa? Posledice će odgovarati časti i slavi onoga ko donosi poruku (Parabola o svadbi kraljevog sina, Mt 22:1-14).
Pitanje tumačenja je: Da li se ovo upozorenje odnosi na: (1) odbacivanje Novog saveza (evanđelja); (2) zanemarivanje Novog saveza? Savremenija upotreba ovog glagola daje prednost drugom čitanju. Neki tumači ovde vole da dodaju „mi“, kao dokaz da se pisac poistovećuje sa onima kojima piše. Ipak, u 10:26 on koristi istu zamenicu (prvo lice množine) kada govori o grupi nevernika. Ljudi kojima se ovde obraća nisu odbacili evanđelje već su umanjili njegov značaj i uticaj u svom životu.
- „**Gospod je prvi propovedao**“ Isus je nazvan JHVH, što je SZ titula „Ja sam koji jesam“ (Izl 3:14, što se kasnije čitalo kao „Gospod“ – „Adon“). Vidi posebnu temu u 2:7. Ovo je jedan od načina na koji pisci NZ iskazuju božanstvo Isusa iz Nazareta. JHVH je taj koji daje plod Isusovoj poruci (st. 4). Vidi posebnu temu *Arhē* u 3:14.
- „**oni koji su ga slušali**“ Žan Kalvin i Martin Luter tvrde da ova fraza govori o drugoj generaciji hrišćana. Ovde svakako nije reč o apostolu Pavlu (Gač 1:11) koji nije pisac ove poslanice. Vidi 13:23.

2:4 „Bog ga je potvrdio znacima i čudesima i delovanjem različitih sila“ Znaci i čudesa imaju svrhu da ohrabre vernike i pomognu nevernicima da prihvate istinu (Dl 2:22). Bog istrajno objavljuje (prezent participij) istinu evanđelja. Oba Isusova dolaska su pratili i pratiće mnogobrojni znakovi i čudesa – i zli i dobri.

- „**darove Svetog Duha**“ Svaki vernik poseduje barem jedan dar Duha koji dobija u času obraćenja (1 Kor 12:7,11,18; Ef 4:11,12). Duhovna obdarenost vernika je dokaz evanđelja koji se vidi iz prve ruke, na licu mesta. Nažalost, neki od vernika kojima se pisac poslanice obraća su negirali ili odbacivali ovaj dar, ove darove!

- „**po svojoj volji**“ Duh slobodno odabira i deli svoje darove (1 Kor 12:7,11,18). Hrišćani nisu obdareni zbog nekih svojih prednosti, sklonosti ili ličnih izbora! Ako se nečiji duhovni dar i oslanja na prirodni talenat, slava ipak ide Hristu a ne čoveku. Svi duhovni darovi služe telu. Svaki vernik je pozvan da živi i raste zdravo za to zajedničko telo!

“Bog, naime, nije anđelima pokorio budući svet o kome govorimo. Neko je izjavio negde u Pismu:

**“Šta je čovek da ga se sećaš,
šta li Sin čovečiji da brineš za njega.
Za kratko si ga manjim od anđela učinio,
slavom i čašću njega si ovenčao,
njemu pod noge sve si pokorio.”**

A to da mu je sve pokoreno, znači da nije ostalo ništa što bi mu se suprotstavljalo. Sada još uvek ne vidimo da mu je sve pokoreno, ali zato vidimo Isusa, koji je za kratko bio učinjen malo manjim od anđela, ovenčanog slavom i čašću zbog smrti koju je pretrpeo. On je Božijom milošću iskusio smrt za sve.“

Jev 2:5-9

2:5 „Bog, naime, nije anđelima pokorio budući svet“ Anđeli borave u duhovnim sferama slave (Pnz 32:8; Dan 10 prema LXX). Ipak, zbog značaja utelovljenja našeg Spasitelja, mi ljudi ćemo vladati svetom i vekom koji dolaze. Ovo je još jedan dokaz nadmoćnosti Isusa i njegovih sledbenika nad anđelima koji su posredovali u donošenju Mojsijevog zaveta (1:4-14).

2:6 „Neko je izjavio negde“ Jevrejski idiom za nadahnutost čitavog SZ, a ne trenutno piščevo neznanje o mestu iz kojeg citira (4:4). Sledi serija SZ citata, što je uobičajeno za polemiku kod Jevreja.

- „**Šta je čovek da ga se sećaš**“ Citat iz Ps 8:4-6 prema LXX prevodu a koji se teološki oslanja na Post 1:26,28. Stihovi 6-8 se ne odnose na Mesiju (Sin čovečiji) nego na čovečanstvo. Ova fraza iz Psalma odgovara izrazu „Čovek“ koje bi ovde trebalo pisati velikim početnim slovom, jer se radio o jevrejskom idiomu za čovečanstvo – *ben adam* – tipičnom za knjigu proroka Jezekilja (2:1;3:1,3,4,10,17).

2:7 „Za kratko si ga manjim od anđela učinio“ Nastavak citata Ps 8:5-6 iz LXX prevoda. Pitanje i za prevodioce i za tumače: Kako prevesti i shvatiti imenicu *elohim*?

1. Prema LXX Ps 8:5 ime „anđela“, kao što je i aramejskom Targumu, Pešiti, Vulgati i današnjim prevodima.
2. *Jewish Publication Society of America* ovo mesto prevodi: „malo manjim od božanstva“, što slede neki prevodi na engleski jezik. Ovaj pojam u SZ, na mestima poput Post 1:1, govori o Bogu. I Isus koristi imenicu *elohim* u ovom smislu u Jn 10:31-39. Elohim označava i paganska božanstva, ili anđele Božijeg nebeskog sabora (1 Car 22:19; Dan 7:10).
3. Neki stihovi pokazuju da su *elohimi* i sudije Izraela (Izl 21:6; 22:8-9,28; Ps 82:1,6).
Teološki kontekst ovog stiha daje prednost čitanju da su Isus i njegovi sledbenici nadmoćniji od anđela.

U brojim grčkim manuskriptima postoje razlike završetka st. 7. Neki od njih (Ⲙ, A,C,D*) citiraju iz Ps 8:7, ali neki završavaju na frazi „slavom i čašću njega si (ga) ovenčao“ (P46, B,Dc, K,L). Ove razlike ipak ne utiču na tumačenje teksta.

Posebna tema: Božanska imena

A. *El*

- Opšti drevni bliskoistočni pojam za božanstvo nesigurnog značenja. Mnogi bogoslovi smatraju da potiče od akadskog korena „biti jak“, „biti moćan“ (Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
- El* je vrhovno hanansko božanstvo (prema tekstu *Ras Šamra*).
- U Pismu se imenica *El* uglavnom nalazi u spoju sa drugim pojmovima. Tako dobijamo složena imena:
 - El-Elion* (Bog svevišnji), Post 14:18-22; Pnz 32:8; Isa 14:14
 - El-Roi* (Bog svevideći, Bog koji se objavljuje), Post 16:13
 - El-Šadaj* (Bog svemogući, Bog svemilosni, Bog planina), Post 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izl 6:3
 - El-Olam* (Bog večni), Post 21:33. Ovo ime je teološki vezano sa Božijim obećanjima datim Davidu u 2 Sam 7:13,16
 - El-Berit* (Bog zavetni), Sud 9:46
- El* je izjednačen sa:
 - JHVH u Ps 85:8; Isa 42:5
 - Elohim u Post 46:3; Jov 5:8, „Ja sam El, Elohim otaca tvojih“
 - Šadaj u Post 49:25
 - „ljubomora“ u Izl 34:14; Pnz 4:24; 5:9; 6:15
 - „milost“ u Pnz 4:31; Nem 9:31
 - „velik i slavan“ u Pnz 7:21; 10:17; Nem 1:5; 9:32; Dan 9:4
 - „znanje“ u 1 Sam 2:3
 - „moj jaki zaklon“ u 2 Sam 22:33
 - „moj osvetnik“ u 2 Sam 22:48
 - „svetac“ u Isa 5:16
 - „moćni“ u Isa 10:21
 - „moje spasenje“ u Isa 12:2
 - „velik i moćan“ u Jer 32:18
 - „osvetnik“ u Jer 51:56
- Kombinaciju svih velikih SZ božanskih imena u Isu 22:22 (El, Elohim, JHVH i nekoliko navrata).

B. *Elion*

- Osnovno značenje je „visok“, „uzvišen“, „uzveličan“ (Post 40:17; 1 Car 9:8; 2 Car 18:17; Nem 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
- Ovo ime srećemo kao sinonim nekoliko drugih Božijih imena/titula:
 - Elohim*, Ps 47:1-2; 73:11; 107:11
 - JHVH*, Post 14:22; 2 Sam 22:14
 - El-Šadaj*, Ps 91:1,9
 - El*, Br 24:16
 - Elah*, u više navrata u Dan 2-6 i Jez 4-7, povezan sa *Ilair* – aramejski izraz „Svevišnji Bog“ u Dan 3:26; 4:2; 5:18,21.
- Često se koristi za „neznabošce“, nejevrejske narode:
 - Melhisedek, Post 14:18-22
 - Valaam, Br 24:16
 - Mojsije, kada govori o narodima u Pnz 32:8
 - Lukino evanđelje, pisano grčkim narodima, koristi grčki ekvivalent *Hipsistos* (1:32,35,76; 6:35; 8:28; D1 7:48; 16:17)

C. *Elohim* (množina), *Eloah* (jednina), najčešće korišćeni u poeziji

- Ovih pojmova nema izvan SZ.
- Elohim može da bude i Bog Izraela i bogovi drugih naroda (Izl 12:12; 20:3). Avram potiče iz mnogobožačke porodice (Isu 24:2).

3. Ovako se nazivaju u sudije Izraela (Ozl 21:6; Ps 82:6).
4. Elohim je imenica koja označava i druha duhovna bića (anđeli i demoni), Pnz 32:8 LXX, Ps 8:5; Jov 1:6; 38:7.
5. Prema Post 1:1 Bog je prvo oslovljen kao Elohim, i ta se imenica koristi sve do 2:4 gde se javlja kombinacija sa JHVH. Teološko značenje: Bog je stvoritelj, održavatelj koji se brine za ukupni život na pleneti (Ps 104). Elohim i El su sinonimi (Pnz 35:15-19), u Ps 14 imamo paralelu sa JHVH i u Ps 53.
6. Pošto se množina koristi za druge bogove, jednina ističe izraelski monoteizam.
7. I drugi narodi ovom imenicom oslovljavaju božanstvo:
 - a. Melhisedek, Post 14:18-22
 - b. Valam, Br 24:2
 - c. Mojsije, Pnz 32:8
8. Neobično je da je tako često ime jednog Boga jevrejske religije u množini! Evo nekoliko teorija o tome:
 - a. Jevrejski jezik ima više plurala čije je uloga naglašavanje. Ovoj teoriji u prilog ide kasnije razvijena gramatička kategorija „božanska množina“ koja ističe koncept jednoboštva.
 - b. Reč je o saboru anđela koji stoje pred Bogom i izvršavaju njegovu volju (1 Car 22:19-23; Job 1:6; Ps 82:1; 89:5,7).
 - c. Moguće je da je ovo naznaka NZ učenja o Božijoj trojedinosti. Recimo, Prema Post 1:1 Otac stvara; u Post 1:2 Duh stvara, a prema NZ vidimo da je i Sin Očev agent stvaranja (Jn 1:3,10; Rim 11:36; 1 Kor 8:6; Kol 1:15; Jev 1:2; 2:10).

D. JHVH

1. Zavetno Božije ime koje znači „Bog je Spasitelj“, „Bog je Otkupitelj“! Iako ljudi krše svoj deo odgovornosti u zavetu, Bog je veran svojoj datoj Reči i obećanjima (Ps 103).
Ovo ime srećemo prvi put u kombinaciji sa imenom Elohim, u Post 2:4. Ne postoje dva izveštaja o stvaranju, već jedan sa dva naglaska: (1) Bog je tvorac kosmosa; (2) Bog je tvorac ljudskog roda. Post 2:4-3:24 počinje posebnim otkrivenjem o privilegovanom položaju ljudskog roda i njegovoj posebnoj svrsi. Tu je i priča o padu u greh, pobuni prvih ljudi i posledicama koje su proizašle iz svega toga.
2. U Post 4:26 čitamo: „Od tada se poče prizivati imenom Gospodnjim“ (A. Birviš). Opet, Izl 6:3 naslućuje da je rani zavetni narod (patrijarsi i njihove porodice) poznao Boga samo kao El-Šadaja. Ime JHVH je objašnjeno samo jednom, i to u Izl 3:13-16 (posebno u st. 14). Ali, Mojsijeve knjige nam ne objašnjavaju reči u etimološkom smislu (Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Nekoliko je teorija o značenju ovog imena:
 - a. arapski koren „pokazati snažnu ljubav“
 - b. arapski koren glagola „oduvati“ (JHVH kao Bog oluje)
 - c. ugaritski (hananski) koren glagola „govoriti“
 - d. fenički koren uzročnog participa „Onaj koji sve održava“; „Onaj koji se sve ustanovio“
 - e. jevrejski oblik „kual“ – „Onaj koji jeste“; „Prisutni“ (u futuru: „Onaj koji će da bude“)
 - f. jevrejski glagoski modalitet „hifil“ – „Onaj koji je uzrok svega“
 - g. jevrejski glagol „živeti“ (Post 3:20) – „Večno živ“; „Jedini živi“
 - h. Prema Izl 3:13-16 imperfekt se koristi kao perfekt – „Nastaviću da budem ono što sam oduvek bio“; „Nastaviću da budem ono što sam najčešće bio“ (Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Ime JHVH srećemo ili u skraćenom ili izvornom obliku:
 - (1) *Jah* (Halelu – jah, Izl 15:2; 17:16; Ps 89:9; 104:35)
 - (2) *Jahu* („iah“, završetak imena Isaija)
 - (3) *Jo* (Početak imena Jošua, Joel)
3. U poznom judaizmu ovo je ime postalo toliko sveto (tetragramaton) da su Jevreji prestali da ga izgovaraju kako ne bi prekršili zapovest Izl 20:7; Pnz 5:11; 6:13. Zamenili su ga imenicom Adon, Adonaj – „muž“, „vlasnik“, „gospodar“. Kada bi čitali biblijske

tekstove, kad god bi odošli do JHVH izgovarali bi Adonaj – „Gospod“ – kako i kažu naši prevodi.

4. Poput imena El i JHVH se često spaja sa drugim pojmovima kako bi se istakle osobine zavetnog Boga Izraela. Tako srećemo mnoga Božija iskombinovana imena. Evo nekih od njih:
 - a. *JHVH – Jireh*, Gospod koji provida, Post 22:14
 - b. *JHVH – Rofeka*, Gospod je tvoj lekar, Izl 15:26
 - c. *JHVH – Nisi*, Gospod moja zastava, Izl 17:15
 - d. *JHVH – Mekadiškem*, Gospod tvog posvećenja, Izl 31:13
 - e. *JHVH – Šalom*, Gospod je tvoj mir, Sud 6:24
 - f. *JHVH – Savaot*, Gospod nad vojskama, 1 Sam 1:3,11;4:4; 15:2, načešće u prorocima
 - g. *JHVH – Roi*, Gospod moj pastir, Ps 23:1
 - h. *JHVH – Sidkenu*, Gospod moja pravda, Jer 23:6
 - i. *JHVH – Šamah*, Gospod je tu, Jez 48:35

- „ovenčanog slavom i čašću“ Vidi 1:3

2:8 Misao iz Ps 2:6 ali i aluzija na Post 1:26,28-30. Čovek je stvoren na Božiju sliku (Post 1:26-27) kao vladar i upravitelj zemlje (Božiji predstavnik). Ali pad u greh je izopačio ovu slavnu svrhu (st. 9c).

2:9 „Ali zato vidimo Isusa“ („Mi vidimo onoga“, Bakotić) Neki savremeni prevodi u st.7-8 (NASB, eng. prevod) sve zamenice pišu malim slovima (pisac citira Psalam), ali ovde imaju veliko slovo (pisac primenjuje Psalam) i poredi ogrehovljeno čovečanstvo sa idealnim Čovekom. Bog je ljudskom rodu dao uzvišeno mesto autoriteta, ali ljudi su tu čast i poverenje izgubili padom u greh. Isus je kao utelovljeni Bog ispunio prvobitnu sudbinu čovečanstva tako što nas je otkupio svojom smrću i povratio nam tu čast i slavu. Isus je bio istinski čovek! Ovo je još jedna Adam – Hrist tipologija (Rim 5:12-21; 1 Kor 15:21-22,45-49; Fil 2:6-11).

- „koji je za kratko bio učinjen malo manjim od anđela“ Očigledno je poređenje sa st. 6 i 7. Isus je bio istinski čovek koji je živeo na zemlji.
- „Isusa“ Pisac ove poslanice ovu imenicu koristi na sebi svojstven način, bez ikakvih dodatnih opisa (2:9; 3:1; 6:20; 7:22; 10:19; 12:2,24; 13:12). Moguće je da se radi o tipologiji: Isus je novi Isus – novi Jošua (Isus Navin) – reč je o istom imenu. Pisac u velikoj meri koristi knjigu Izlaska. Kao što je Jošua uveo Božiji narod u mir Obećane zemlje, tako će ih i Isus uvesti u nebo (sedmi dan počinka).
- „zbog smrti koju je pretrpeo“ Refleksija Post 3:15; Ps 22; Isa 53. Isus je posrednik Božijeg otkupljenja!
- „ovenčanog slavom i čašću“ Perfekt pasiv particip: Isus je bio i ostao krunisan! Vidi 1:3.
- „On je Božijom milošću“ Ovaj prevod - *chariti Theos* - srećemo u svim prevodilačkim rešenjima i podržavaju ga grčki manuskripti (P46, א, A,B,C,D). Ipak, postoji i ređi oblik čitanja - *chorsis Theos* - „odvojen od Boga“ koji se sreće u mnogim kasnijim starim tekstovima. U *A Textual Commentary On The Greek New Testament*, Brus M. Metzger navodi da je ovo rešenje prvobitno bilo opaska na margini teksta 1 Kor 15:27 koja je pogrešno shvaćena kao preinaka u *chariti Theos* (str. 664).

Postoje i drugačija mišljenja. Neki stručnjaci smatraju da fraza „odvojen od Boga“ aludira na Ps 22, reči kojima je Isus izrazio svoju potpunu usamljenost na krstu (Mk 15:34) (*United Bible Society's A Handbook on the Letter to the Hebrews*, Paul Ellingworth & Eugene A. Nida, str. 37). Istog je mišljenja i Majls M. Burk u *Jerome Biblical Commentary* (str. 385).

Treći stav zastupa Bart D. Ehrman (*The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford Press, 1993, str. 146-150). On smatra da su prepisivači iz teoloških razloga, zbog ozbiljnih pretnji gnosticizma nameno promenili izraz „odvojen od Boga“.

Origen i Jernim su znali za ovo. Takođe, reč „odvojen“ (*chrosis*) srećemo trinaest puta u ovoj poslanici, što nam jasno govori da je autor imao na umu ciljanu upotrebu. Prema Ehrmanu (str. 148) ovaj glagol uvek prati imenica bez člana .

- „iskusio smrt“ Uvek je važno da naglasimo Božiju volju u stradanjima Isusa Hrista (Post 3:15; Isa 53:4,10; Mk 10:45; 2 Kor 5:21). Drugo poglavlje je u znaku SZ citata o stradanju Sina.
- „za sve“ Čitav kontekst ističe pobedničku, zameničku, otkupiteljsku smrt Isusa Hrista (Isa 53:6; Rim 5:6,8,10,17-19; 1 Kor 15:22; 1 Tim 2:4,6; 4:10; Tit 2:11; 2 Pet 3:9). Isus je umro da bi nas oslobodio vezanosti greha i smrti. Jedino što sav svet drži daleko od ovog spasenja je ljudska bezvoljnost da verom prihvati besplatni dar dovršenog Hristovog dela (Jn 3:17-21).

Posebna tema: Moje evanđeoske pristrasnosti i predubedenja

Ovde želi svima vama koji čitate ovaj komentar da priznam svoje pristrasnosti po ovom pitanju. Moja sistematska teologija nije ni kalvinizam ni disepnzacionalizam već evagelikalizam Velikog misijskog poslanja (Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; D1 1:8). Verujem da Bog ima večni plan otkupljenja za čovečanstvo (Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Jer 31:31-34; Jez 18; 36:22-39; D1 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rim 3:9-18,19-20,21-31), da su svi ljudi stvoreni po njegovom liku (Post 1:26-27). Verujem da su svi spaseni zavetno ujedinjeni u Hristu (Gal 3:28-29; Kol 3:11). Verujem da je Isus neiscrpna i nedokučiva Božija Tajna, ali ipak objavljena (Ef 2:11-3:13)! Verujem da je novozavetno evanđelje a ne Izrael ključ čitavog Svetog pisma.

Ova predubedenja daju pravac mom ukupnom tumačenju Sveto pisma. Priznajem da sve tekstove čitam kroz ove naočari! To su moje teološke pretpostavke i nema tumača Božije Reči koji nema neke svoje pristrasnosti i predubedenja. Ipak, verujem da u tome imam biblijsku potporu.

Jer, priličilo je Bogu, posredstvom koga i radi koga sve postoji, da pamtjama učini savršenim Isusa, začetnika njihovog spasenja, kako bi mnogu decu uveo u slavu. Naime, i Isus koji čini ljude svetima, i oni koje on čini svetima, svi imaju istog Oca. Zato se ne stidi da ih nazove braćom, govoreći:

**“Tvoje ime navestiću braći svojoj,
među narodom Božijim hvaliću te.”**

I ponovo:

“Ja ću se pouzdati u njega.”

I još:

“Evo, tu sam ja i deca koju mi dade Bog.”

Jev 2:10-13

2:10 „Jer, priličilo je Bogu, posredstvom koga i radi koga sve postoji“ I u ovom stihu zamenica ima zbunjujući oblik. Da li se odnosi na Boga Oca (Rim 11:36) ili na Boga Sina (1:2-3; Kol 1:15-17)? Pošto se Isus pojavljuje kao subjekt u drugom delu misli, ova zamenica se najverovatnije odnosi na Oca. U svakom slučaju, Isus je Očev izvršilac stvaranja (1:2; Jn 1:3; 1 Kor 8:6; 15:25-27), spasenja i suda.

- „kako bi mnogu decu uveo u slavu“ Preostali deo Jev 2 u punini otkriva porodičnu dimenziju NZ. Primetimo koliko izraza porodičnih odnosa ovde koristi pisac poslanice. Svrha NZ je obnova Božijeg lika u ogrehovljenom čovečanstvu. Izraz „mnoge“ ne znači „neke“, u suprotnosti sa „sve“ (st. 9). „Svi“ i „mnogi“ su biblijski sinonimi (vidi Isa 53:6 i 11,12; Rim 9:18 i 19). Zato se Mk 10:45 i 14:24 odnose na „sve“ a ne „neke“, pa ovi stihovi nisu potvrda radikalnom kalvinizmu (*supra lapsarian*).

- „da ... učini savršenim Isusa, začetnika njihovog spasenja“ Izraz „savršenim“ (aorist infinitiv) znači „dovršiti“, „usavršiti“ (Birviš), „učini zrelim i opremljenim za zadatak“ (Ef 4:12). Srećemo ga tri puta u poslanici kada se opisuje Isus (2:10; 5:9; 7:28) i tri puta kada se opisuju njegovi sledbenici (10:14; 11:40; 12:23). Vidi posebnu temu u 7:11.
Isus je bio istinski čovek (Lk 2:40,52). Rastao je u veri i poslušnosti (Lk 2:40,52). Neprijatelj ga je iskušavao (5:8-9), suočio se sa svakom duhovnom preprekom i nadvladao je (4:15). Kao takav nam je postao u svemu najveći primer (1 Pet 2:21).

Posebna tema: Osnivač/ vođa (*arhēgos*)

Sve naše imenice poput „osnivač“ ili „vođa“ potiču iz grškog pojma *archēgos*. Koren ovog pojma je u reči „početak“ (*archē*) i u glagolu „ići, „voditi“ (*agō*). Složenica označava vođu, princa, vladara (čoveka ili anđela) i nalazimo je samo u NZ:

1. Princ ili začetnik života, prema Dl 3:15.
2. Princ ili vođa (Dl 5:31).
3. Usavršavanje začetnika spasenja, prema Jev 2:10.
4. Osnivač (začetnik) i usavršitelj vere, prema Jev 12:2.

Isus je osnivač, održavatelj i usavršitelj spasenja.

- „patnjama“ Isus je patnjama bio usavršen u svakom ljudskom pogledu (5:8-9). Često je govorio o nevoljama i progonima koji očekuju njegove sledbenike (Mt 5:10-12; Jn 15:18-19; 17:14).
Rana crkva se suočila sa velikim protivljenjem Jevreja, neznabožaca i službenog Rima. Ali, Bog je sve to upotrebio kao način promene hrišćana, snagu po kojoj su rasli u svojoj hristolikosti (Rim 8:17; Fil 1:29; 2 Tim 3:12; Jak 1:2-4; 1 Pet 4:12-19). Ovu istinu vidimo iz (1) SZ (Jev 11); (2) službe apostola Pavla (1 Kor 4:9-12; 6:4-10; 11:24-27).

2:11 „i Isus koji čini ljude svetima, i oni koje on čini svetima“ Igra reči „svet“ i „posvetio“ (Birviš) („osvetio... osvećuju“, Sinod) (10:10,14). Prvo vreme (Isus) je prezent aktiv particip a drugo („oni koji se posvećuju“, SSP) prezent pasiv particip (Jn 17:9). Isus se poistovećuje sa svojim (1:14; 2:6-8; 9-18).

Hrišćane posvećuje Otac (Jn 17:17; 1 Sol 5:23) kroz Duha Svetog (1 Kor 1:2; Ef 5:26; Jev 10:10,14,29; 13:12), a ta dva aspekta su povezana u ovom stihu:

1. Sveti Otac
2. Sveti Sin
3. Sveti vernici (1 Pet 1:13-25)

Ova istina ima svoju teoretsku i praktičnu stranu. Naime, u Hristu smo već sveti ali smo i pozvani da se posvećujemo, „da budemo kao On“.

Posebna tema: Posvećenje

NZ jasno uči da svako ko se preda Hristu u pokjanju i veri postaje istog časa opravdan i posvećen. Upravo je to ono novo u Hristu. Hrist nam daje svoju pravednost (Rim 4). Proglašava nas pravednima i svetima. To je zadivljujuće delo njegove milosti.

Ali, NZ jasno poziva sve vernike na život svetosti, na posvećivanje (Mt 5:48). Obe strane ove jedne istine počivaju na dovršenom Hristovom delu. Pozvani smo na hristolikost u verovanju i u delovanju svakodnevice. Spasenje je Božiji dar ali obavezuje ceo naš život na svetost na delu.

darovana svetost

Dela 20:23; 26:18

Rimljanima 15:16

1. Korinćanima 1:2-3; 6:11

2. Korinćanima 2:13

zadata svetost

Rimljanima 6:19

2. Korinćanima 7:1

1. Solunjanima 3:13; 4:3-4:7; 5:23

1. Timoteju 2:15

- „**svi imaju istog Oca**“ Imenica „Otac“ se ne nalazi u uzvornom grčkom tekstu (Ovo rešenje u našim prevodima ima još jedino Birviš, „jednog oca“, op. prev.). Zamenica „on“ se odnosi na Isusa, pa prevodi koji maju rešenje „svi su istog porekla“, „svi su iz iste porodice“ (što nije slučaj sa našim prevodima, op. prev.) najbolje odgovaraju kontekstu. Tako se naglašava Isusova ljudska priroda (st. 14).
- „**Zato se ne stidi da ih nazove braćom**“ Isus se u potpunosti poistovećuje sa verujućim čovečanstvom. Svojim je stradanjem obnovio Božiji lik u nama. Naredna tri SZ citata (st. 12-13) kao da ne pripadaju ovom kontekstu, ali reč je o mesijanskim tekstovima kojima su se služili rabini. Kontekst st. 10-18 u potpunosti poistovećuje Isusa sa njegovim sledbenicima:
 1. I on i oni objavljuju Oca.
 2. I on i oni slave Oca.
 3. I on i oni se pouzdaju u Oca.
 4. Isus („ja“ iz st. 13) i njegovi sledbenici („deca“ iz st. 13b) su povezani Bogom i njegovim darovima u Sinu.
 5. I Isus i njegovi sledbenici dele istu ljudsku prirodu.
 6. I Isus i njegovi sledbenici su iskušavani.

2:12-13 Ova serija SZ citata opisuje kako se Isus poistovećuje sa vernicima kroz te tekstove.

2:12 „**Tvoje ime navestiću braći svojoj**“ Citat Ps 22:22, iz proročke najave raspeća.

- „**među narodom**“

Posebna tema: Crkva (*eklesija*)

Grčki pojam *eklesia* čine dve reči – „iz“ i „pozvani“. Crkva je zajedništvo onih koje je Bog pozvao. Prvi hrišćani su ovu reč iz svakodnevnog govora uzeli kao svoju (Dl 19:32,39,41), ali nju koristi i Septuaginta kada opisuje „skupštinu“ Izraela (Br 16:3; 20:4). Tako je rana crkva sebe videla kao nastavak SZ Božijeg naroda. Bili su novi Izrael (Rim 2:28-29; Gal 6:16; 1 Pet 2:5,9; Otk 1:6), ispunjenje Božije svetske misije (Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Mt 28:18-20; Lk 24:47; Dl 1:8).

Pojam *eklesia* se u evanđeljima i Delima koristi na nekoliko načina:

1. Gradski građanski sastanci, Dl 19:32,39,41.
2. Sveopšti Božiji narod u Hristu, Mt 16:18 i poslanica Efescima.
3. Lokalna zajednica Hristovih vernika, Mt 18:17, Dl 5:11 (u ovim stihovima reč je o crkvi u Jerusalimu).
4. Izraelski narod u celini, Dl 7:38, prema Stefanovoj propovedi.
5. Božiji narod u nekom području, Dl 8:3 (Juda ili Palestina).

2:13 „**Ja ću se pouzdati u njega**“ Citat Isa 8:17. Ovde bih želeo da napomenem jedno. Pisac poslanice se služi Septuagintom dok citira SZ. Ali često se ti citati veoma razlikuju od jevrejskog, masoretskog teksta. Verovatno zbog toga postoji dosta zbunjenosti kod naših današnjih prevoda (engleski jezik, op. prev.). Neki prevodi su cenjeni, neki nisu, a kod nekih se čak ispituju motivi, pa i sama vera prevodioca. Ipak, ako je Božiji Duh mogao da upotrebi grčke prevode kako bi ljudima ondašnjeg vremena i onih prostora saopštio evanđelje, on to može i danas sa postojećim prevodima. Zato pitanje teorijaže prevođenje nije važnije od Božije volje da svi ljudi čuju i poveruju dobru vest o Isusu Hristu.

- „**Evo, tu sam ja i deca koju mi dade Bog**“ LXX citat Isa 8:18. Svrha ovih citata je naglašavanje jedinstva Isusa i hrišćana (st. 17).

“Pa kao što su oni ljudi od krvi i mesa, tako je i on postao kao oni, da smrću uništi onoga koji ima vlast nad smrću, to jest đavola, te da izbavi one koji celog svog života robuju strahu od smrti. Jer, jasno je da on nije došao da pomogne anđelima, nego Avraamovom potomstvu. Trebalo je, naime, da u svemu postane sličan svojoj braći, da bi bio milosrdni i verni Prvosveštenik koji služi pred Bogom za njih, kako bi okajao grehe naroda. Pa pošto je i sam prošao kroz iskušenje dok je patio, u stanju je da pomogne onima koji prolaze kroz iskušenja.”

Jev 2:14-18

- **„kao što su oni ljudi od krvi i mesa, tako je i on postao kao oni“** „uzeo udela“ (Birviš), „sudelova“ (Bakotić), „uze učešća“ (Čarnić). Glagol *koinōnia* je u perfektu indikativu, što naglašava početak i trajanje punine Isusove ljudske prirode. St. 14 i 17 naglašavaju njegovu stvarnu čovečansku stranu jer je ova istina bila veliki teološki problem za rane gnostičke jeretike (1 Jn 4:1-6).
 „Krv i meso“ – doslovna grčka fraza koja ovde sasvim odudara od svoje uobičajene upotrebe. Rabini su je koristili za opisivanje ljudskih slabosti. Moguće je da pisac poslanice ovim rečima sada daje novo značenje jer, iako je Isus pravi čovek, ni malo nije bio pod uticajem ljudske grešne prirode (Rim 8:3; Fil 2:7-8).
 Poslanica naglašava i Isusovo božanstvo i njegovo čoveštvo:
 1. 2:14, uzeo je na sebe ljudsku prirodu
 2. 4:15, iskušavan je svim ljudskim iskušenjima
 3. 5:7, molio se Ocu u jecaju i suzama
 4. 5:8-9, usavršen je kroz stradanja

- **„da smrću“** Isus je svojom smrću usmrtio smrt! To je jevrejska teologija celokupnog žrtvenog sistema (Lev 1-7). Jedan, potpuno nevin je umro za sve grešnika (Rim 5:12-21; 2 Kor 5:14-15,21).

2:15 „uništi onoga“ Glagol *kartgao* neki prevodi ovde i u Rim 6:6 kao „uništi“. Istu misao imamo i u 2 Sol 2:8. Ipak, ponekad ni sam neposredni kontekst nije dovoljan da se odredi da li bi ovaj glagol trebalo prevesti kao „uništiti“ („satre“, Vuk, Stefanović, Bakotić, Sinod) ili „obesnaži“ (Čarnić) (1 Kor 15:24, 26; Ef 2:15). Naime, glagol može da ima i to značenje – „poništiti“, „anulirati“ (Rim 3:3, 31; 4:14; 6:6; 1 Kor 2:6; 13:8; 2 Kor 1:7).

Posebna tema: Poništenje – obesnaženje (*katargeō*)

“*Katargeō*” je glagol bogatog značenja. Pavle ga koristi 25 puta.

- A. Osnovno rečničko značenje:
 1. nedelotvoran
 2. bezplodan
 3. neupotrebljiv
 4. beskoristan

- B. Zajedno s predlogom “*kata*” znači:
 1. beskoristan
 2. neaktivan
 3. otkazan
 4. prevaziđen

- C. U Lk 13:7 je ovim glagolom opisan neplodno stablo.

- D. Pavle ga koristi slikovito:
 1. Bog obezvređuje nešto što nam čini zlo –
 - a) grešnu ljudsku prirodu (Rim 6:6)

- b) Mojsijev zakon u smislu Božijeg obećanja “semenu” (Rim 4:14; Gal 3:17; 5:4,11; Ef 2:15).
 - c) duhove sile (1Kor 15:24)
 - d) “čoveka bezakjonja” (2Sol 2:8)
 - e) fizičku smrt (1Kor 15:26; 2Tim 1:16; Jev 2:14)
2. Bog menja staro za novo
- a) Mojsijev zakon (Rim 3:3,31; 4:14; 2Kor 3:7,11, 13, 14)
 - b) poređenje zakona i braka (Rim 7:2,6)
 - c) stvari ovog sveta (1Kor 13:8,10,11)
 - d) fizičko telo (1Kor 6:13)
 - e) vođe ovog sveta (1Kor 1:28; 2:6)

Ova se reč prevodi na mnogo načina, ali svi oni imaju vrlo slično značenje: prestanak, poništavanje, obesnaživanje, ali ne nužno i potpuno uništenje, prestanak postojanja, anihilaciju.

- **„onoga koji ima vlast nad smrću, to jest đavola“** Sotona nema apsolutnu vlast nad smrću (Jov 2:4-6; 1 Kor 5:5) ali ima moć straha od smrti (st. 15) nad čitavim čovečanstvom (1 Kor 15:54-57). Zlo je sila poosobljena u Đavolu koji se protivi Bogu i svoj njegovoj volji (Jn 12:31; 14:30; 16:11; 2 Kor 4:4; Ef 2:2; 1 Jn 4:4; 5:19). Isus je obesnažio vlast smrti (2 Tim 1:10) i ima vlast nad njom i nad adam (Otk 1:18).

Posebna tema: Poosobljeno zlo

Ova tema je osetljiva zbog više stvari:

1. SZ nigde ne izdvaja Đavola kao Božijeg otvorenog neprijatelja. Naprotiv, on je Božiji sluga koji nudi alternativna rešenja, nešto suprotno Božijim putevima.
2. Ideja poosobljenog zla se razvila u nekanonskoj biblijskoj literaturi pod uticajem zoroastranijanizma – persijske religije. To je snažno uticalo na rabinski Judaizam.
3. Opet, NZ nam daje moćne i nepokolebljive kategorije zla i Zloga.

Tako, ko god pokuša da sagleda učenje Pisma o ovoj temi, suočiće se sa ovih nekoliko osnovnih uglova gledanja na stvarnost zla. Opet, ko sagleda i uporedna učenja izvanbiblijskih spisa, učenja drugih religioznih sistema, uočiće sličnosti sa pomenutim persijskim dualizmom i grčko-rimskim spiritizmom.

Oni koji veruju u božansko nadahnuće Svetog pisma videće u svemu tome progresivno otkrivenje. Kao hrišćani moramo se odbraniti od napada i ultimatumu jevrejskog folkloru i zapadnjačke naive Dantea i Miliona. Moramo se vratiti učenje Pisma. Naravno, i u njemu imamo stvari koje nas zbunjuju i nisu nam jasne. No, Bog i nije hteo da nam sasvim predstavi zlo – detalje porekla, delovanja i sl. – već da istakne njegov krah!

U SZ pojam Đavola se može trojako svrstati:

1. Tužitelj ljudi (1 Sam 29:4; 2 Sam 19:22; 1 Kr 11:14,23,25; Ps 109:6)
2. Tužitelj anđela (Br 22:22-23; Zah 3:1)
3. Tužitelj demona (1 Dn 21:1; 1 Kr 22:21; Zah 13:2)

Zmija iz Post 3 je tek u međuzavetnom vremenu poistovećena sa Sotonom (Knjiga Mudrosti 2:23-24, 2. Enohova 31:3). To je znatno kasnije prihvaćeno od strane rabina. Tako “sinovi Božiji” iz Post 6 postaju anđeli, prema I. Enohovoju 54:6. Da se razumemo – ja ovo navodim kao činjenice razvoja ove teološke ideje, a ne kao argumente za njenu ispravnost. Dakle, NZ sve pomenute SZ aktivnosti zla poosobljuje u lik Sotone (2Kor 11:3; Otk 12:9). Pronaći tragove ličnog zla u SZ je ili vrlo teško ili sasvim nemoguće (Naravno, ovo zavisi od ugla vašeg teološkog gledanja). Jedan od razloga ove teškoće je strogi jevrejski monoteizam (1 Car 22:20-22; Prop 7:14 ; Isa 4 5:7; Am 3:6). Sve što se dešavalo – i dobro i zlo – se pripisivalo Jahvi, i to u prilog njegovoj uzvišenoj neprikosnovenosti (Isa 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Moguće tragove vidimo na sledećim mestima: (1) Jov 1-2, gde Sotona dolazi zajedno sa “sinovima Božijim” (anđelima); (2) Isa 14 i Jez 28, gde se oholi istočni kraljevi Vavilona i Tira uzimaju kao slike Sotone (1 Tim 3:6). Iskreno, nisam baš sasvim siguran oko ovoga. Prorok Jezekilj se služi slikom Edenskog vrta ne samo kada je reč o kralju Tirskom, kao Sotoni (Jez 28:12-16), već i kada je reč o egipatskom kralju. Naime, on ga poredi sa stablom poznanja dobra i zla (Jez 31). Tačno je da Isa 14 delimično opisuje pad anđela zbog oholosti. Ali, ako je Bog hteo da nam da kao “2+2” jasnu sliku o svemu tome, onda je to uradio više nego neobično i na vrlo nesvakidašnjem mestu. Moramo se čuvati da od parčića vrlo nategnutih značenje ne zidamo kule sistematske teologije.

Alfred Aderšeim, u svom delu “Život i vreme Isusa Mesije” dokazuje da su rabinski spisi bili pod snažnim uticajem međuzavetne apokaliptike, persijske demonologije. Ne, rabini nisu dobar izvor saznanja po ovom pitanju. Isus se radikalno odvojio od učenja tadašnjih sinagoga. Mislim da rabinska učenja o anđeoskom posredovanju i borbama kod davanja Zakona Mojsiju na Sinaju otvaraju vrata ideje sukoba Boga JHVH sa Zlim – njegovim i našim neprijateljem. Ali, iranski dualizam – oslikan u bogovima Ahkimanu i Ormazi – je preneglasio tu borbu JHVH i Sotone.

Nema sumnje da NZ progresivno otkriva istinu duhovnog ratovanja, ali ne onako kako nam to objašnjavaju tadašnji rabini.

Recimo, razlike u pojmu “rata na nebu”. Činjenica je da je Sotona zbačen sa neba, ali nam nisu dati detalji tog događaja. Čak i ono što nam je dano, zamaskirano je teškim žanrom apokalipse (Otk 12:4,7,12-13). Isto tako, premda zbačen zbog greha na zemlju, Sotona je funkcionalno u službi Božijih nauma (Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1 Kor 5 :5; 1 Tim 1:20).

Moramo da disciplinujemo našu radoznalost u ovoj sferi. Moramo da razlučimo šta je šta, šta je kušnja Zloga, šta dolazi od naše pale prirode. Posebno treba da znamo da je Bog neprikosnoven

sila i da smo pred njim odgovorni za sve svoje odluke i postupke. Samo u njemu možemo da poredimo Zloga u trajnom duhovnom ratu. Zli je već pobeđen na krstu, a uskoro će biti i trajno odstranjen - bačen u večnu propast!

2:16 „jasno je“ Ova fraza (Birviš) najbolje izražava piščevu nameru, jasnije od „zaista“ (Vuk, Bakotić, Sinod), „dakle“ (Stefanović)

- **„da on nije došao da pomogne anđelima, nego“** („zaista se ne prisajedini, nego se prisajedini“, Sinod). Glagol je oba puta u prezent mediju. Negacija na početku rečenice u grčkom naglašava misao. Sam glagol *epilambanō* potiče od *lambanō* glagola (uzeti, zgrabiti) u neutralnom smislu. U ovom kontekstu ističe se Isusovo pozitivno delo (8:9) u korist čovečanstva, nešto što on nikada nije uradio za anđele. Ovo je još jedan kontrast Isusa, njegovih sledbenika i anđeoskog sveta.
- **„Avraamovom potomstvu“** Doslovno „Avramovom semenu“ (Vuk, Stefanović, Čarnić, Sinod). JHVH je obećao Avramu koji nije imao decu da će postati otac velikog naroda i mnogih potomaka (Post 12:2; 15:2-6; 17: 4-7; 18:10, 18). Sama imenica „seme“ može da bude i u jednini i u množini, pa se zato odnosi i na Izrael kao narod i na dolazećeg Mesiju. Ipak, iz drugih NZ mesta shvatamo da je reč o veri a ne o nekoj rasi ljudi ili njihovoj praksi (Jn 8:31-59; Gal 3:7,9,29; Rim 2:28.29). Obećanja dana Avramu su bezuslovna (posebno Post 15:12-21; Rim 4) dok je Mojsijev zavet uslovljen poslušnošću.

2:17 „Trebalo je, naime, da u svemu postane sličan svojoj braći“ Isusova zastupnička služba za naše dobro počiva na njegovom potpunom razumevanju naše prirode (2:11,18; 4:15). Zato je on naš Prvosveštenik.

- **„da bi bio milosrdni i verni Prvosveštenik“**

Posebna tema: Isus kao Prvosveštenik

Poslanica Jevrejima je jedinstvena i po tome što Isusa naziva našim Prvosveštenikom. SZ na nekoliko mesta Mesiju opisuje svešteničkim pojmovima (Ps 110:4; Zah 3-4). Ova tema će biti posebno objašnjena u 4:14-5:10 i 6:13-7:28.

Isus je na nekoliko načina oslikan kao Prvosveštenik u poslanici:

1. On donosi otkupljenje naših greha (2:17; 7:27; 9:14).
2. On daje snagu svima koje greh iskušava (2:18).
3. On daje blagodat u pravo vreme (4:15-16).
4. Ona nam daje večni život (5:9-10).
5. On nas zastupa u našu korist (7:25).
6. On je razlog našeg slobodnog pristupanja svetom Bogu (10:19-21).

- **„kako bi okajao grehe naroda“** Izraz „okajati“ („očisti“ Vuk, Stefanović, Bakotić, Sinod; „okajava“ Čarnić; „vrši obred pomirenja“ SSP; „ispašta za grehe“ Birviš) u Septuaginti je reč za poklopac (pomirilište) zavetnog kovčega iz Svetinje nad svetinjama. Tako ovaj grčki izraz naglašava božanski gnev koji mora da se ukloni između Boga i ljudi. Zbog toga savremeni prevodioci oklevaju, jer se izraz tiče JHVH, pa se daje naglasak na „ispaštanju“. Isus je u sebi spojio pravednost i milost (1 Jn 2:2; 4:10). Ipak, ne smemo da se prepustimo dualizmu gnevnog Boga SZ i milostivog Isusa NZ. Otac je poslao Sina (Jn 3:16). Sin je apsolutni Očev predstavnik.

2:18 „Pa pošto je i sam prošao kroz iskušenje dok je patio“ Glagol „patiti“ je u perfekt indikativu, što naglašava trajnost iskušenja sa kojima se Isus suočavao („dok je bio iskušavan“ SSP). „Iskušavati“

(*peirazō*) ukazuje na nameru uništenja (4:15; Mt 4:1). Zli je pokušao da na Gologoti uništi Isusa ali je Bog sve to preokrenuo u veliku pobjedu otkupljenja.

Posebna tema: Grčke reči za pojmovi “probe, testa” i njihovo značenje

Dva su pojma kojima se iskazuje ideja nečije probe:

1. *Dokimazō, Dokimion, Dokimasia*

Rekli smo da pojam potiče iz kovačkog ili zlatarskog zanata i da doslovno znači “pretapati u vatri”. Ova slika je moćna metafora za nečije testiranje, bilo od strane Boga ili neke osobe. Pojam se koristi samo u pozitivnom smislu i tiče se nečijeg usavršavanja do potrebne prihvatljivosti. U NZ ga srećemo na sledećim mestima:

- a) proba volova – Lk 14:19
- b) samoispitivanje – 1Kor 11:28
- c) iskušavanje vere – Jak 1:3
- d) iskušavanje Boga – Jev 3:9

Očekuje se da će konačni ishod ovih proba biti pozitivan (Rim 1:28; 14:2 2; 16:10;

2Kor 10:18; 13:3; Fil 2:27; 1Pet

1:7). Dakle, ovo isprobavanje ima za cilj:

- a) dobrotu
- b) pouzdanost
- c) izvornost
- d) uračunljivost
- e) dostojanstvo

2. *Peirazō, Peirasmus*

Ovaj pojam nosi u sebi ideju odbacivanja, teranja na grešku. Najčešće se pominje u slučaju Isusovog kušanja u pustinji. Dakle:

- a) pustinjsko kušanje Hrista (Mt 4:1; 16:1; 19:3; 22:18, 35; Mk 1:13; Lk 4:38; Jev 2:18).
- b) Sotona je *Peirazōn* – “Kušač” (Mt 4:3; 1Sol 3:5)
- c) Isus nas upozorava da “ne iskušavamo” Boga (Mt 14:7; Lk 4:12). Ili Hrista, prema 1Kor 10:9. Pojam se koristi i za opisivanje neuspelih dela, pokušaja (Dl 9:20; 20:21; Jev 11:29). Takođe, i za iskušavanja koja donose stradanja vernika (1Kor 7:5; 10:9, 13; Gal 6:1; 1Sol 3:5; Jev 2:18; Jak 1:2, 13, 14; 1Pet 4:12; 2Pet 2:9).

- „, u stanju je da pomogne onima koji prolaze kroz iskušenja“ Ova se istina ponavlja u 4:15. Isus se u potpunosti poistovećuje sa potrebama svog naroda (st. 17)!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Po čemu je Novi savez nadmoćniji od Mojsijevog saveza?
2. Zašto pisac poslanice tako često citira SZ?
3. Kome su upućena upozorenja ovog poglavlja?
4. Da li se 2:6-8 odnosi na Isusa ili na čovečanstvo?
5. Zašto je Isus morao da postrada i na koji način stradanja utiču na hrišćane?
6. Da li – prema st. 14 – Sotona ima snagu smrti nad hrišćanima?
7. Navedite razloge zbog kojih je Isus došao na zemlju?

POSLANICA JEVREJIMA 3

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isus je uzvišeniji od Mojsija	Sin je bio veran	Hrist je nadmoćniji od Mojsija	Isus je veći od Mojsija	Hrist je uzvišeniji od Mojsija
3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6
Počinak Božijeg naroda (3:7-4:13)	Budite verni	Upozorenja i ohrabrenja (3:7-4:13)	Počinak Božijeg naroda (3:7-4:13)	Kako dospeti u zemlju počinka (3:7-4:13)
3:7-11	3:7-15	3:7-19	3:7-11	3:7-11
3:12-19	Uzaludnost lutanja po pustinji		3:12-15	3:12-19
	3:16-19		3:16-19	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

2. Hristos nadvisuje Mojsija

Isus je uzvišeniji nego Mojsije 3:1-19

Treći krug čitanja – sleđenje izvorne piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vodstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Ovaj odeljak govori o Isusovoj nadmoćnosti nad dvojicom vođa SZ – Mojsijem i Aronom – braći Levitima. To je tema koja nas vodi u razgovor o prvosveštenskoj službi Melhisedeka, Jev 4:14-7:28.
- B. Odeljak je svojevrsno poigravanje dva rabinska koncepta: (1) „Božiji dom“ u 3:1-6 (Br 12:7-8; 2 Sam 7); (2) „počinak“ u 3:7-4:13 (Ps 95:7-11).
- C. Sled argumenata ovog odeljka:
 1. Mojsije je bio deo Božijeg doma, ukućanin, ali Isus je graditelj tog doma.

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

2. Mojsije je bio sluga ovog doma a Isus je član porodice.
 3. Mojsije nije uspeo da donese Božiji počinak a Isus jeste.
- D. Odeljak nosi u sebi sledeću teološku istinu: Upozorenje na poslušnost i vernost. Za razliku od Izraelaca, Isus je bio i poslušan i veran. Mojsijev zakon je propisivao teške posledice za neposlušne i neverne. Kakve tek posledice čekaju one koji prekrše ili odbace Isusov zavet (2:1-4)?
- E. Odeljak je tipološki jer NZ tumači kao novi, duhovni Izlazak!

Tumačenje reči i izraza

„Stoga, braćo moja koja pripadate Bogu, vi koji ste takođe pozvani od Boga, obratite pažnju na Isusa, Apostola i Prvosveštenika vere koju ispovedamo. On je bio veran Bogu koji ga je postavio u službu, kao što je i Mojsije bio veran Bogu koji ga je postavio nad celim domom Božijim. Ipak, Isus zaslužuje veću čast nego Mojsije, kao što i graditelj zaslužuje veću čast od kuće koju je sagradio. Naime, svaka kuća ima graditelja, ali Bog je sve sagradio. Mojsije je bio veran u Božijem domu kao sluga, da bi svedočio o stvarima koje će Bog otkriti. Ali Hristos ima upravu nad domom Božijim u svojstvu Sina. A njegov Dom smo mi, ako smelo održimo pouzdanje u nadu kojom se ponosimo.”
Jev 3:1-6

3:1 „braćo moja“ („braćo sveta“, većina naših prevoda) Kome je upućena ova poslanica? „Braća“ se spominju u više navrata (2:11; 3:1,12; 10:19;13:22), a to se tiče hrišćana Jevreja.

- **„vi koji ste takođe pozvani od Boga“** Ideja poziva se u Pismu koristi na nekoliko načina:
 1. Bog je pozvao Izrael da bude kraljevsko sveštenstvo koje svet vraća svom Stvoritelju (Post 12:3; Izl 19:5). U SZ ovo je bio poziv na služenje, ali ne kao pojedinačno spasenje već zajednički poziv Izraelu kao naciji na jasno određen zadatak (evangelizacija sveta).
 2. Poziv vernicima kao pojedincima (Jn 6:44,65) na večno spasenje.
 3. Svaki hrišćanin je pozvan da svojim duhovnim darovima služi telu Hristovom (1 Kor 12:7,11).

Posebna tema: Pozvani

Bog je taj koji izabira, poziva i uverava vernike da mu dođu (st. 12; Jn 6:44,65; 15:16; Ef 1:4-5,11). Nekoliko je teoloških naglasaka u pojmu “pozvanja”:

- A. Blagodat Božija poziva grešnike na spasenje kroz dovršeno Hristovo delo (*klētos*, Rim 1:6-7, što teološki odgovara 1 Kor 1:1-2, 2 Tim 1:9; 2 Pet 1:10).
- B. Grešnik se spasava prizivajući Božije ime (*epikaleō*, Dl 2:21; 22:16; Rim 10:9-13). Ova ideja je ujedno idiom jevrejskog slavljenja.
- C. Vernici su pozvani na hristoliki život (*klēfsis*, 1 Kor 1:26; 7:20; Ef 4:1; Fil 3: 14; 2 Sol 1:11; 2 Tim 1:9).
- D. Vernici su pozvani u mnoge službe (Dl 13:2; 1 Kor 12:4-7, Ef 4:1)

- **„obratite pažnju na Isusa“** Aorist imperativ naglašava poziv („upravite svoje misli“, Čarnić; „usmerite svoje misli, SSP), 10:24. Kontekst ističe upoređivanje Isusove ličnosti i dela sa Mojsijevim zavetom.
- **„Apostola i Prvosveštenika“** Ove titule ističu Isusovu nadmoćnost nad Mojsijom kao zvaničnim poslanikom i nad Aronom kao levitskim Prvosveštenikom. Ovo i naredno poglavlje poslanice ističu Isusovu nadmoćnost nad Aronom. Pošto su grčki pojmovi „glasnik“ i „anđeo“

istovetni, imenica „apotel“ (poslanik) može da se odnosi i na anđela koga Bog šalje da služi spasenima (1:14) i na Isusa koji je poslan od Oca da otkupi spasene (Jn 3:17). U čitavom NZ Isus se samo na ovom mestu naziva apostolom, iako Jovan mnogo puta koristi ovaj glagol kako bi naglasio da je Sin poslan od Oca (Jn 3:17,34; 5:36,38; 6:29,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,18,21,23,25; 20:21).

- **„Apostola“** Imenica izvedena iz glagola *apostelo* (poslati) koji su rabini često koristili za zvaničnu osobu koju su slali jedni drugima. Mojsije je služio u Božijem domu a Sin je član porodice. Bog je pozvao Mojsija da služi a Isusa je poslao sa nebesa.
- **„Prvosveštenika“** Jedino ova poslanica ovako oslovljava Gospoda Isusa. Potrebno je svo rabinsko umeće argumentovane debate da se Jevreji I veka uvere da je Isus iz plemena Jude pravi sveštenik. Podsetimo se da su verske grupe okupljene oko Mrtvog mora očekivale dvojicu Mesija. Jedan ima kraljevsku službu (iz Judinog plemena) a drugi svešteničku (iz Levijevog plemena, Ps 110; Zah 3-4).
- **„vere koju ispovedamo“** Grčku reč *homologija* čine pojmovi „reći“ i „isto“. Čitaoci poslanice su već ispovedili veru u Isusa Hrista. Sada je vreme da se udube u ono što su priznali kao svoje uverenje (4:14; 10:23). Ovo je jedna od ključnih tema poslanice.

Posebna tema: Ispost (Veruju)

- A. Dva su oblika za grčki pojam “ispovesti” – “*homologeō*”, “*exhomologeō*”. Zajednički im je prvi deo, “*homo*”, i “*legō*” – “govoriti”. Predlog “*ex*” znači “iz”. Dakle, “reći nešto”, “složiti se”. Predlog “*ex*” naglašava javnu proklamaciju, ispovest.
- B. Naši prevodi glase:
1. objaviti,
 2. ispovediti,
 3. priznati,
 4. proglasiti i
 5. proslaviti.
- C. Dakle, uočavamo dve grupe. dva naglaska:
1. proslaviti Boga.
 2. ispovediti greh.
- Raspon ideja potiče od naše svesti ko je Bog i ko smo mi: On je svet i uzvišen, a mi smo grešnici. Znati istinu Hristovog gospodstva znači znati i jedno i drugo.
- D. NZ dvojako koristi ovu ideju:
1. obećati (Mt 14:7; Dl 7:17).
 2. složiti se sa nekim sadržajem (Jn 1:20; Lk 22:6; Dl 24:14; Jev 11:13).
 3. slaviti (Mt 11:25; Lk 10:21; Rim 14:11; 15:9).
 4. prihvatiti:
 - a) osobu (Mt 10:32; Lk 12:8; Jn 9:22; 12:42; Rim 10:9; Fil 2:11; Otk 3:5).
 - b) istinu (Dl 23:8; 2 Kor 11:13; 1 Jn 4:2).
 5. javno objaviti (uglavnom pred vlastima Dl 24:14; 1 Tim 6:13):
 - a) bez priznanja greha (1 Tim 6:12; Jev 10:23).
 - b) sa priznanjem greha (Mt 3:6; Dl 19:18; Jev 4:14; Jak 5:16; 1 Jn 1:9).

3:2 „On je bio veran Bogu koji ga je postavio“ U ovom kontekstu naglasak je na: (1) Otac je izabrao i opremio Isusa za službu otkupljenja (Mk 3:14); (2) Isus je pokazao veru (prezent particip) u Oca kao što njegovi sledbenici pokazuju veru u njega. I po tome je bio istinski sjedinjen sa ljudima.

Pojam „postavio“ etimološki odgovara glagolu „stvorio“. Arije je u svojim kontroverznim polemikama sa Atanasijem koristio ovo „postavljenje“ kako bi dokazao da je Isus prvo i najuzvišenije Božije stvorenje (Pri 8:22) a ne Bog po svojoj suštini (DI 2:36; Rim 1:4; Kol 1:15). Polemike su se vodile prava četiri veka hrišćanstva i na kraju donele jasno učenje o svetoj Trojici – Ocu, Sinu i Duhu – o tri lica jednog Boga. Sveta Trojica od večnosti čine jednog istinitog Boga (Jn 1:1-18). Dobar izvor saznanja o jeresi arijanizma je delo Milarda J. Eriksona, *Christian Theology*, str. 711-715.

- **„nad celim domom Božijim“** Navod iz Br 12:7-8. Božiji ljude čine Božiji dom. To je česta biblijska metafora („verska porodica“ Gal 6:10; 1 Tim 3:15; „duhovni dom“ 1 Pet 2:5). „Dom“ se spominje šest puta u ovom odeljku, i u smislu građenive i u smislu porodice. Poruka ovog argumenta je:
 1. Mojsije je bio deo Božijeg doma ali Isus je graditelj tog doma.
 2. Mojsije je bio sluga a Isus član porodice.
 3. Mojsije nije uspeo ono što je Isus jeste – da donese Božiji počinak.

3:3 „Ipak, Isus zaslužuje veću čast nego Mojsije“ Perfekt pasiv naglašava činjenicu koja je neireciv šok za Jevreje (2 Kor 3:7-11).

3:4 „svaka kuća ima graditelja“ Ovu istinu su teolozi poput Tome Akvinskog koristili kao konačni filozofsko-teološki dokaz o Božijem postojanju. Ipak, takav način dokazivanja nikada ne doprinosi objavi Boga kao Oca našeg Gospoda Isusa Hrista i kao prijatelja grešnika.

- **„ali Bog je sve sagradio“** Otac je stvoritelj svega što postoji (Rim 11:36; 1 Kor 15:25-27). Isus je Očev izvršilac stvaranja (Jn 1:3; 1 Kor 8:6; Kol 1:16; Jev 1:2).

3:5-6 „Ali Hristos ima upravu nad domom Božijim u svojstvu Sina“ Isus je Sin (1:2; 3:6; 5:8; 7:28) u suprotnosti sa slugom Mojsijem (1:2; 3:5; 5:8; 7:28; Izl 14:31; Br 12:7). Mojsije je bio verni sluga (Br 12:7) ali Isus je verni član porodice!

3:5 Mojsije je najavljavao Hrista u Pnz 18:18-19 (1 Pet 1:11). Ovo je ponovljena istina iz 1:1.

3:6 „A njegov Dom smo mi“ Porodica vere je opisana kao dom (Gal 6:10; 1 Tim 3:15; 1 Pet 2:5; 4:17). Isti tip metafore (zajednička izgradnja) imamo u crkvi koja se naziva hramom (1 Kor 3:16). Fokus je na (1) Isusovom vlasničkom pravu; (2) Božijem narodu kao korporativnom entitetu.

Slika crkve kao Isusovog doma je nesvakidašnja, pa su prepisivači u nekim manuskriptima promenili zamenicu tako da se odnosi na Oca (MSS ,P46, D*).

- **„ako“** Uslovljeni oblik rečenice uvek nagoveštava moguću aktivnost (3:14; 4:14; Rim 11:22; 1 Kor 15:2).
- **„ako smelo održimo pouzdanje u nadu kojom se ponosimo“** („nepokolebljivo držimo“, Birviš) Pisac nastavlja sa ohrabrenjem na istrajnost (aorist konjektiv, 3:14; 4:14, vidi posebnu temu u 4:14). Ostatak ovog i čitavo naredno poglavlje je jedno veliko upozorenje: (1) hrišćanima Jevrejima, da se okrenu duhovnoj zrelosti; (2) onima koji su čuli evanđelje, koji su videli njegovu preobražavajuću moć u životima svojih sunarodnika, da se odluče i u potpunosti prihvate Radosnu vest.
- **„u nadu kojom se ponosimo“** Naglašavanje nade je osobina poslanice Jevrejima (3:6; 6:11; 7:19; 10:23; 11:1). Nada je dokaz tačnog i zdravog verovanja!

Posebna tema: Nada

Pavle koristi ovaj pojam u nekoliko međuovisnih značenja. Najčešće se tiče ispunjenja svrhe hrišćaninove vere (1 Tim 1:1) – slava, večni život, konačno spasenje, Drugi dolazak. Ovde je jasan prizvuk dostignuća u budućnosti, ali je vremenski neodređen.

1. Drugi Hristov dolazak (Gal 5:5; Ef 1:18; 4:4; Tit 2:13)
2. Isus naša nada (1Tim 1:1)
3. Vernici izvedeni pred Boga (Kol 1:22-23; 1Sol 2:19)
4. Nada na nebesima (Kol 1:5)
5. Konačno spasenje (1Sol 4:13)
6. Slava Božija (Rim 5:2; 2Kor 3:7-12; Kol 1:27)
7. Spasenje pagana u Hristu (Kol 1:27)
8. Sigurnost spasenja (1Sol 5:8-9)
9. Večni život (Tit 1:2; 3:7)
10. Iskupljenje sve tvorevine (Rim 8:20-22)
11. Konačno proslavljenje (Rim 8:23-25)
12. Nada je Božija titula (Rim 15:13)
13. Starozavetna uteha za novozavetne vernike (Rim 15:4)

- „do kraja“ (većina naših prevoda) Ove fraze nema u drevnim manuskriptima P46 i B te najverovatnije i nije deo izvornog teksta. Ipak, nalazi se u velikoslovnim prepisima (Ⲁ, A,C,D,K,P). „Do kraja“ se nalazi u st. 14 jer su prepisivači najverovatnije želeli da naprave ravnotežu. U svakom slučaju fraza odgovara teologiji konteksta. Vidi posebnu temu u 7:11.

“Zato Duh Sveti kaže:

**“Danas kad glas njegov čujete,
tvrdoglavi kao Izraelci ne budite,
u dan kad bunu u pustinji digoše,
te Boga na kušnju staviše.**

**Oci vaši mene su kušali,
iako su dela moja gledali,
gledali ih četrdeset leta.
Tada planuh gnevom na onaj naraštaj.
Rekoh: ‘Vernosti nema u njima nikakve,
put moj oni ne poznaju.’**

**U gnevu sam se tada zakleo:
‘Neće oni ući u zemlju,
neću im dati da uđu u moj počinak.’”**

Braćo, pazite da kome od vas srce ne postane zlo i neverno, pa da se okrene od živoga Boga. Zato bodrite jedan drugog svakoga dana, dogod se kaže “danas”, da koga od vas ne zavede greh, te mu otupi savest. Mi smo, naime, saradnici Hristovi, samo ako do kraja čvrsto održimo ono prvobitno pouzdanje u Boga. Kao što Pismo kaže:

**“Danas kad glas njegov čujete,
tvrdoglavi kao Izrailjci ne budite,
u dan kad bunu podigoše.”**

Ko su ti što su čuli Božiji glas, a ipak se pobunili? Nisu li to svi oni koje je Mojsije izveo iz Egipta? I na koga li se gnevio, ako ne na one koji su sagrašili, čija su tela popadala po pustinji? Kome drugom se zakleo da neće ući u zemlju gde će im Bog dati počinak, ako ne onima koji su bili nepokorni? Tako vidimo da oni koji su bili neposlušni nisu ušli u zemlju u kojoj on daje počinak.”

Jev 3:7-19

3:7 „Zato Duh Sveti kaže“ Izjava o nadahnutosti SZ, vrlo važna u ovom kontekstu jer se Pismo pripisuje Ocu u 1:5,13; 2:6,11; 4:3,4; 10:9; 13:5. Ovo je takođe jak dokaz osobnosti i božanstva Duha Svetog (9:8; 10:15).

Posebna tema: Sveta Trojica

Istaknimo delovanje sve tri osobe u Trojstvu. Tertulijan je prvi počeo da koristi ovaj pojam. Jasno je da titula nije biblijska već teološka.

1. Evandelja
 - a) Matej 3:16-17; 28:19
 - b) Jovan 14:26
2. Dela – DI 2:32-33, 38-39
3. Pavle
 - a) Rimljanima 1:4-5; 5:1,5; 8:1-4,8-10
 - b) 1. Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
 - c) 2. Korinćanima 1:21; 13:14
 - d) Galatima 4:4-6
 - e) Efescima 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
 - f) 1. Solunjanima 1:2-5
 - g) 2. Solunjanima 2:13
 - h) Tit 3:4-6
4. Petar – 1. Petrova 1:2
5. Juda – st. 20-21

Trojstvo je sakriveno u SZ

1. Božije ime se koristi u množini
 - a) Elohim je u množini, ali je imenica Bog uvek u jednini
 - b) “Mi” u Post 1:26-27; 3:22; 11:7
 - c) “Jedan” u “Šema – Čuj Izraele” u Pnz 6:4, ali i u Post 2:24; Jez 37:17
2. Gospodnji anđeli kao vidljivi predstavnici Božiji
 - a) Postanje 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16
 - b) Izlazak 3:2,4; 13:21; 14:19
 - c) Sudija 2:1; 6:22-23; 13:3-22
 - d) Zaharija 3:1-2
3. Bog i Duh su odvojeni, Post 1:1-2; Ps 104:30; Isa 63:9-11; Jez 37:13-14
4. Bog (Jahve) i Mesija (Adon) su odvojeni Ps 45:6-7; 110:1; Zeh 2:8-11; 10:9-12
5. Mesija i Duh su odvojeni, Zah 12:10
6. Spomen sve Trojice, isa 48:16; 61:1

Hristovo božanstvo i osobnost Duha su činili velike probleme u verovanju prvih monoteističkih učitelja:

1. Tertulijan je tvrdio da je Sin podređen Ocu.
2. Origen je i Sina i Duha podređivao Ocu.
3. Arije je poricao božanstvo i Sina i Duha
4. Monarhianisti su naučavali postepenu Božiju objavu.

Dakle, učenje o Trojici ima svoj istorijski razvoj, ali sasvim zasnovan na Pismu:

1. Potpuno Hristovo božanstvo, ravno u časti sa Očevim je 325. potvrđeno na saboru u Nikei.
2. Potpuno božanstvo Duha Svetog, ravno u časti i slavi sa Ocem i Sinom je potvrđeno na saboru u Kostantinopolu 381. god.

3. Avgustin sasvim prihvata učenje o Trojici u svom delu *De Trinitate*.

Istina o Svetoj Trojici nas uvodi u nedokučivu tajnu. Ipak, NZ jasno potvrđuje da su Bog Otac, Bog Sin i Bog Sveti Duh tri osobe jednog božanstva.

- „Danas kad glas njegov čujete“ Odeljak st. 7-11 je LXX citat Ps 95:7-11, reči upozorenja Izraelu zbog neverstva tokom lutanja pustinjom. Od 3:17 do 4:13 je ekspozicija ovog odeljka (Uslovljena rečenica treće klase, prema grčkoj gramatici, najava moguće radnje). Izrael je imao priliku da čuje i vidi (st. 9) ali je svesno i namerno odbio poruku i otvrdnuo svoje srce.

3:8 „tvrdoglavi kao Izraelci ne budite, ... te Boga na kušnju staviše“ Aluzija na lutanje Izraela pustinjom. Masoretski tekst spominje Merivu, mesto pobune (Izl 17:7; Br 20:13) i Masu (Izl 17:7; Pnz 6:16). Septuaginta ih prevodi etimološki: Masa – tvrdoglavost; Meriva – iskušenje, st.9.

Izraz „srce“ („ne budite drvenastih srca“, Vuk) opisuje celokupnu osobu (Pnz 6:4-5). Ovaj naraštaj Izraelaca je u početku verovao ali je kasnije odbio da živi po toj veri (reakcija na vesti dvanaestorice uhoda). Posledica svega je bila zabrana ulaska u Obećanu zemlju.

Posebna tema: Srce

Grčki pojam *kardia* se koristi u Septuaginti i NZ kao prevod jevrejskog *l'b*. Koristi se na više načina:

1. Srce je vrelo fizičkog života i slika je – metafora ličnosti (Dl 14:17; 2Kor 3:2-3; Jak 5:5).
2. Srce je središte duhovnog – moralnog života.
 - a) Bog poznaje srce (Lk 16:15; Rim 8:27; 1Kor 14:25; 1Sol 2:4; Otk 2:23).
 - b) srce je centar duhovnosti svih ljudi (Mt 15:18-19; 18:35; Rim 6:17; 1Tim 1:5; 2Tim 2:22; 1Pet 1:22).
3. Srce je središte misaonog života (intelekt, Mt 13:15; 24:48; Dl 7:23; 16:14; 28:2 7; Rim 1:21; 10:6; 16:18; 2Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jak 1:26; 2Pet 1:19; Otk 18:7; sinonim za um 2Kor 3:14-15; Fil: 4:7).
4. Srce je središte svih naših htenja (Dl 5:4; 11:23; 1Kor 4:5; 7:37; 2Kor 9:7).
5. Srce je središte svih naših osećanja (Mt 5:28; Dl 2:26,37; 7:54; 21:13; Rim 1:24; 2Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Fil 1:7)
6. Srce je posebno mesto u kome deluje Duh (Rim 5:5; 2Kor 1:22; Gal 4:6 [Hrist u našem srcu Ef 3:17]).
7. Srce je slika čitave osobe (Mt 22:37 kao citat Pnz 6:5). Sve misli, motivi i delovanja se pripisuju srcu, kao nekoj osobi. To posebno vidimo u SZ:
 - a) Post 6:6; 8:21 “Pokaja se Gospod... bi mu žao u srcu” (Os 11:8-9).
 - b) Pnz 4:29; 6:5 “celim srcem, celom dušom”
 - c) Pnz 10:16 “neobrezana srca” (Rim 2:29)
 - d) Jez 18: 31-32 “novo srce”
 - e) Jez 36:26 “novo srce” kao suprotnost “srcu kamenom”

- „u dan“ Primer da se jevrejski pojam *jom* koristi i slikovito (Jn 8:56; Jev 8:9) a ne samo doslovno za dan od dvadeset i četiri časa.

Posebna tema: Dan (*jom*)

Evo koje sve teorije postoje o biblijskom danu (*jom*), prema skraćenom prikazu dr Džona Harisa (dekana *School of Christian Studies* i profesora SZ na *East Texas Baptist University*), prema „Uvod u SZ 1):

1. *Jom* je običan dan od dvadeset i četiri časa (doslovno tumačenje).
Snaga ovog stava počiva na jasnoći Izl 20:9-11. Pitanja koja se postavljaju ovom mišljenju su:
 - a. Odakle svetlost u prvom danu kada je sunce stvoreno tek četvrtog dana?
 - b. Kako je moguće da su sve životinje imenovane (posebno one retke, egzotične, na drugom kraju sveta) samo u jednom danu (Post 2:19-20)?
2. *Jom* je eon, određeno vremensko razdoblje (simboličko tumačenje)
Ovaj pristup nastoji da uskladi nauku (u prvom redu geologiju) i Sveto pismo. Dakle, biblijski dani su geološki periodi u nizu, periodi različite dužine trajanja u čemu nema naučne usaglašenosti. Nauka se u principu slaže sa poretkom stvaranja knjige Postanja. Naime, krečnjak i voda su doveli do odvajanja kopna i mora pre pojave života na planeti. Naučnici priznaju da biljni svet prethodio životinjskom i da je čovek nastao na kraju, kao najsloženiji oblik života. Pitanja koja se postavljaju ovom mišljenju su:
 - a. Kako su biljke preživjele nebrojene vekove bez sunca?
 - b. Kako su se biljke oprašivale ako su insekti i ptice nastupili koji eon kasnije?
3. Alternativna eonska teorija (kompromisno tumačenje)
Biblijski dani su stvarni dvadesetčetvoročasovni dani, ali je svaki od njih odvojen od narednog ogromnim vremenskim razdobljima koji su i doveli do postepenog razvoja onoga što je stvoreno u određenom danu. Pitanja koja se postavljaju ovom mišljenju su:
 - a. Ista pitanja kao i za prethodnu, eon teoriju.
 - b. Da li biblijski tekst bilo kako nagoveštava da *jom* može u isti mah da znači i dan od dvadeset i četiri časa i eon?
4. Teorija katastrofe – progresivno stvaranje
Po ovom mišljenju između Post 1:1 i 1:2 odigrao se ogroman period vremena ravan svim geološkim dobima. U njima su živela praistorijska živa bića čije fosile i danas nalazimo. Takođe, negde pre 200.000 godina, planetu je zadesila sveopšta kataklizma koja je uništila skoro sav život. Tada je izumrla većina životinjskih vrsta i tada se odigrao „dan prvi“, prema Post 1. Dakle, biblijski dani oslikavaju vreme novog stvaranja a ne onog početnog, izvornog.
5. Edenska teorija
Biblijski opis stvaranja se tiče Edenskog vrta.
6. Teorija procepa
Ovo mišljenje se zasniva na Post 1:1 i tvrdi da je Bog stvorio savršeni svet. Ali, prema Post 1:2, Lucifer (Sotona) je zbog pobune zbačen sa neba na zemlju. Bog je i njega i stvoreni svet osudio na uništenje. Tako je svet napušten milionima godina kada su se odigrala geološka doba. Na osnovu Post 1:3-2:3, godine 4004., za doslovnih šest dana svet je ponovo stvoren. Biskup Ušer (1654. god) je do ove godine došao izračunavanjem rodoslovlja iz Post 5 i 11. Ali, ne zaboravimo da biblijska rodoslovlja (geneologija) nisu iscrpna hronologija.
7. Teorija svete sedmice
Prema ovom mišljenju pisac knjige Postanja koristi koncept dana i sedmice u doslovnom smislu da bi izneo činjenicu Božijeg stvaranja svega postojećeg. Dakle, dani su tek literalna struktura kojom se oslikava lepota i simetrija Božije kreacije.

3:9 „Oci vaši mene su kušali“ Izraz „kušali“ iz st. 8 i ovaj iz st. 9 u Masoretskom tekstu su *meribah* i *masah*, što su dve geografske lokacije prema Izl 17:1-7. Tada se izrael pobunio protiv Boga („kušaju... provere“ Birviš; „dan kušanja... ispitivaše me“ Sinod).

Grki prevod takođe pravi razliku izrazima „testirati“, „probati“. Naime, prvi izraz (*peirazō*) najčešće znači testiranje sa namerom uništenja, a drugi (*dokimazō*) testiranje radi odobravanja. Ipak, u ovom kontesktu su sinonimi. Vidi posebnu temu u 2:18.

- **„iako su dela moja gledali“** Bog je čudesima vodio svoj narod kroz pustinju tokom četiri decenije. Ali to Izraelcima nije bilo dovoljno da se sasvim pouzdaju u njega. Parabola u Lk 16, o Lazaru i bogatašu, zajedno sa Mt 24:24 pokazuje da čudesa nisu neophodni Božiji znak. Ona nisu ni najbolji način da neko poveruje (Đavolska iskušavanja Isusa u Mt 4:3,6).
- **„četrdeset leta“** Jedan od najčešćih brojeva u Svetom pismu, idiom za dugi i neodređeni perido vremena. Zapravo, u ovom kontekstu reč je o trideset i osam godina (Br 14:34).
Pisac poslanice ovde prilagođava i jevrejski i grčki tekst Psalma (Pavlovo citiranje Ps 68:18 u Ef 4:8) spajajući „četrdeset leta“ sa Izraelovim iskustvom JHVH čudesa tokom lutanja po pustinji. Masoretski tekst i Septuaginta ističu da se JHVH gnevio na narod tokom tog perioda (Ps 95:10). NZ pisci pod nadahnućem često tumače SZ rabinskom metodom igre reči, što nas danas sprečava da prozremo u piščeve prvobitne namere, što je srž pravilnog tumačenja Pisma. Ali, moramo da im dozvolimo ovo pravo, moramo da dopustimo NZ piscima da se služe SZ na način koji nama – savremenim tumačima – ne odgovara. Jednostavno, ne možemo da otkrijemo heremeneutički pristup koji su NZ pisci imali pod nadahnućem.

3:10 „Tada planuh gnevom na onaj naraštaj“ Dobar primer JHVH gneva i suda nalazimo Br 14:11,22-23,27-30,35.

- **„poznaju“** Ovaj jevrejski glagol ukazuje na lični odnos (Post 4:1; Jer 1:5) a ne samo na poznavanje činjenica o nekome ili nečemu. Biblijska vere obuhvata i kognitivni (istina) i lični (pouzdanje) odnos.
- **„put moj“** Jevrejski jezik ima mnoštvo sinonima za Božiji zakon (Ps 19:6-9; 119). Bog je svom narodu sve jasno rekao ali oni su ga svesno i voljno odbili. Upravo je ovo problem Jevreja kojima pisac poslanice piše, Jevreja koji nisu hteli da veruju. Poruka o Isusu je promenila „Božije puteve“ (Mt 5:21-48; Mk 7:19; 10:5-6). Bilo im je tako teško da kao ortodoksni Jevreji ostave Mojsija i potpuno se pouzdaju u apostolsku poruku o „Novom zavetu“ (Jer 31:31-34; Jez 36:22-38), poruku koja je sasvim odvojena od religijskog delovanja!

Posebna tema: Pojmovi koji opisuju Božije otkrivenje (prema Pnz i Ps)

- I. „Statuti“ BDB 349, „donošenje zakona, dekretiranje, ordinacija“
 - A. muški rod - Pnz 4:1,5,6,8,14,40,45; 5:1; 6:1,24,25; 7:11; 11:32; 16:12; 17:19; 26:17;27:10; Ps 2:7; 50:16; 81:4; 99:7; 105:10,45; 148:6
 - B. ženski rod - Pnz 6:2; 8:11; 10:13; 11:1; 28:15,45; 30:10,16; Ps 89:31; 119:5,8,12,16,23,26,33,48,54,64,68,71,80,83,112,124,135,145,155,171
- II. „Zakon“ BDB 435, „instrukcije“
 - Pnz 1:5; 4:44; 17:11,18,19; 27:3,8,26; 28:58,61; 29:21,29; 30:10; 31:9; Ps 1:2; 19:7; 78:10; 94:12; 105:45; 119:1,18,29, 34,44,51,53, 55,61,70,72,77,85,92,97,109,113, 126,136,142, 150,153,163,165,174

III.	„Svedočanstva“ BDB 730, „božanski zakoni“ A. množina – Pnz 4:45; 6:17,20; Ps 25:10; 78:56; 93:5; 99:7; 119:22,24,46,59,79, 95,119,125,138,146,152,167,168 B. Ps 19:7; 78:5; 81:5; 119:2,14,31,36,88,99,111,129,144,157
IV.	„Pravilo, pouka“ BDB 824, „nalog“ - Ps. 19:8; 103:18; 111:7; 119:4,15,27,40,45,56,63,69,78,87,93, 94,100,104, 110,128,134,141,159,168,173
V.	„Zapovesti“ BDB 846 - Pnz 4:2,40; 5:29; 6:1,2,17,25; 8:1,2,11; 10:13; 11:13; 15:5; 26:13,17; 30:11,16; Ps. 19:8; 119:6,10,19,21,32, 35,47,48,60,66, 73,86,96,98,115,127, 131,143,151,166,176 -
VI.	„Presude, trebnići“ BDB 1048 „pravda, odredba“ - Pnz 1:17; 4:1,5,8,14,45; 7:12; 16:18; 30:16; 33:10,21; Ps. 10:5; 18:22;19:9; 48:11; 89:30; 97:8; 105:5,7; 119:7,13,20,30,39,43, 52,62,75,84,102, 106,120,137, 149,156,160,164; 147:19; 149:9
VII.	„Njegovi putevi“ BDB 202, JHVH vodilje za život njegovog naroda - Pnz 8:6; 10:12; 11:22,28; 19:9; 26:17; 28:9; 30:16; 32:4; Ps 119:3, 5,37,59
VIII.	„Njegove reči“ A. BDB 202 Pnz 4:10,12,36; 9:10; 10:4; Ps 119:9,16,17,25,28,42,43, 49,57,65, 74,81,89,101,105,107,114,130,139,147,160,161,169 B. BDB 57 1. „reč“ – Pnz 17:19; 18:19; 33:9; Ps 119:11,67,103,162,170,172 2. „obećanje“ - Ps 119:38,41,50,58,76,82,116,133,140,148,154 3. „zapovest“ – Ps 119:158

3:11 „U gnevu sam se tada zakleo“ Božiji gnev je biblijska istina poput istine o njegovoj ljubavi. Moramo da je ispovedamo. Ipak, i gnev i ljubav su antropomorfne metafore ljudskih osećanja. Bog svakako oseća, ali to nije ono što ga određuje. On nam se primereno objavio, ali toliko toga o njemu ne možemo da dokučimo i primimo sa ove naše strane fizičke, ogrehovljene stvarnosti.

Posebna tema: Bog opisan kao čovek (antropomorfni jezik)

- I. Ovakav način izražavanja je veoma tipičan u SZ (neki primeri):
- A. Delovi ljudskog tela:
1. oči - Post 1:4,31; 6:8; Izl 33:17; Br 14:14; Pnz 11:12; Zah 4:10
 2. ruke - Izl 15:17; Br 11:23; Pnt 2:15
 3. šake - Izl 6:6; 15:16; Pnz 4:34; 5:15; 26:8
 4. uši - Br 11:18; 1 Sam 8:21; 2 Car 19:16; Ps 5:1; 10:17; 18:6
 5. lice - Izl 33:11; Br 6:25; 12:8; Pnz 34:10
 6. prst - Izl 8:19; 31:18; Pnz 9:10; Ps 8:3
 7. glas - Post 3:8,10; Izl 15:26; 19:19; Pnz 26:17; 27:10
 8. stopala - Izl 24:10; Jez 43:7
 9. ljudski oblik – Izl 24:9-11; Ps 47; Isa 6:1; Jez 1:26
 10. anđeo Gospodnji – Post 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Izl 3:4,13-21; 14:19; Sud 2:1; 6:22-23; 13:3-22
- B. Fizičke aktivnosti:
1. govor kao mehanizam stvaranja - Post 1:3,6,9,11,14,20,24,26
 2. hod (zvuk) u Edenu - Post 3:8; Lev 26:12; Pnz 23:14

3. zatvaranje vrata Nojeve arke – Post 7:16
 4. mirisanje žrtve - Post 8:21; Izl 29:18,25; Lev 26:31
 5. silazak - Post 11:5; 18:21; Izl 3:8; 19:11,18,20
 6. sahranjivanje – Pnz 34:6
- C. Ljudska osećanja (neki primeri):
1. žaljenje/kajanje - Post 6:6,7; Izl 32:14; Sud 2:18; 1 Sam 15:29,35; Am 7:3,6
 2. bes - Izl 4:14; 15:7; Br 11:10; 12:9; 22:22; 25:3,4; 32:10,13,14; Pnz 6:15; 7:4; 29:20
 3. ljubomora - Izl 20:5; 34:14; Pnz 4:24; 5:9; 6:15; 32:16,21; Isu 24:19
 4. gnušanje - Lev 20:23; 26:30; Pnz 32:19
- D. Porodični pojmovi (neki primeri):
1. otac
 - a. Izraela - Izl 4:22; Pnz 14:1; Isa 1:2; 63:16; 64:8
 - b. Kralja – 2 Sam 7:11-16; Ps 2:7
 - c. metafora očinskog delovanja - Pnz 1:31; 8:5; Ps 27:10; Pri 3:12; Jer 3:4,22; 31:20; Os 11:1-4; Mal 3:17
 2. roditelj – Os 11:1-4
 3. majka – Ps 27:10 (slika doilje); Isa 49:15; 66:9-13
 4. mladi, verni ljubavnik – Os 1-3

II. Svrha antropomorfnog izražavanja:

- A. Ovakvo izražavanje je neophodno da bi se Bog objavio ljudima. U tom smislu bi trebalo gledati i na sve muške slike koje preovlađuju u Pismu. Bog je duh!
- B. Bog je objavio sebe u svim najznačajnijim sferama ljudskog života (otac, majka, roditelj, voljeni).
- C. Iako nam se rado predstavlja na ove načine, Bog ne želi da ga ograničava bilo kakva fizička forma (Izl 20; Pnz 5).
- D. Vrhunac antropomorfizma je Isusovo utelovljenje! Bog je postao telo, dosežan i dohvatljiv (1 Jn 1:1-3). Božija poruka je postala Božija Reč (Jn 1:1-18).

- **„zakleo“** Bog se često zaklinjao samim sobom u pozitivnom smislu, kako bi istaknuo jačinu onoga što govori. Ali, ovde je njegovo zaklinjanje negativno (4:3), što opet potvrđuje ispravnost upozorenja koje je dao i ozbiljnost posledica neposlušnosti.
- **„neću im dati da uđu u moj počinak“** Grčka uslovna rečenica bez zaključka, ali sa jasnim negativnim prizvukom. Pojam „počinak“ srećemo u ovom i narednom poglavlju na četiri različita načina:
 1. Post 2:2 – Bog počiva sedmog dana stvaranja (4:3,4,10).
 2. Br 13-14 – Isus Navin odvodi narod u Obećanu zemlju (3:11,18; 4:8).
 3. Ps 95:7-11 – Božiji počinak nije došao u punini u Davidovo vreme (4:1,9-10).
 4. Metafora neba (Božija prisustvo).

3:12 „pazite“ Present imperativ naglašava trajnu budnost! Vera nije ključna samo za početak novog života već i za njegov završetak (Jev 11)!!!

- **„Braćo“** Vidi 3:1. Ovakvo oslovljavanje može da se primeni i na etničku grupu u celini i na Jevreje koji su poverovali u Isusa.
- **„srce ne postane zlo i neverno“** Opis vernika koji su se okrenuli od živog Boga. Verujuće srce ostaje jako i blizu Boga sve do kraja (st. 14 i Jev 11). „Zlo i neverno“ srce je jevrejski idiom za „neverno srce“ (4:6), za „otpadanje“ (glagol *šuv* – „vratiti“, „povratiti“).

- „pa da se okrene od živoga Boga“ Aorist infinitiv glagola *apostazo* čiji izvorni oblik i mi koristimo. Pisac oslovljava rastuću pojavu odstupanja od vere (suprotnost od 3:14). Na koga se odnosi ovaj odeljak: (1) na Jevreje koji veruju u Isusa (2) na Jevreje koji ne veruju u njega? „Braćo“ iz 3:1 i fraza „vi koji ste takođe pozvani od Boga“, kao i „braćo“ iz 3:12, daje prednost prvoj mogućnosti.

Ali, da li se onda ovo upozorenje odnosi na: (1) spasenje ili (2) vernost? Kontekst daje prednost vernosti. Naime, pošto je Isus veran i oni su pozvani da ostanu verni njemu. Ova poslanica posmatra hrišćanski život od njegovog kraja a ne od početka (Pavle).

Fraza „da koga od vas ne zavede greh“ („da neko od vas postane okoreli grešnik“ Birviš; „ne postane tvrdokoran obmanom greha“ Sinod) iz st. 13 se odnosi na istrajavanje u veri, na vernost. Izraelci su imali veru, ali ne veru koja je funkcionalna, poslušna. Odbacili su Božija obećanja o zemlji u kojoj teče med i mleko i prihvatili glasine uplašanih, nevernih udoha (Br 13-14). Zato fraza „pa da se okrene od živoga Boga“ u ovom kontekstu ne govori o „otpadanju od vere“ već o „otpadanju od vernosti“! U svakom slučaju i u jednom i u drugom slučaju se zahteva zdrava vera. Vidi 3:16-18.

Bog nam uvek prilazi kroz zavetno zajedništvo i zato moramo da mu se odazovemo u veri i vernosti. Suvereni Bog nam dozvoljava da učestvujemo u tom zajedništvu kroz početnu odluku vere i kroz istrajno učenje. U svakom slučaju nam je teško da pratimo pisca ove poslanice zbog nekoliko razloga:

1. Pisac se služi rabinskom logikom i hermeneutikom.
2. Pisac neizmenično oslovlja dve grupe:
 - a. Jevreje koji veruju u Isusa
 - b. Jevreje koji ne veruju u Isusa
3. Pisac posmatra hrišćansku sigurnost i pobedu po merilu vernosti i vere.
4. Pisac se usredsređuje na vernost do kraja (4:14; Jev 11). On posmatra hrišćanski život od njegovog kraja a ne od početka.

Izraz „živog Boga“ je igra reči Božijeg zavetnog imena JHVH, koje je u korenu glagola „biti“ (Izl 3:14). Vidi posebnu temu: Božanska imena u 2:7. Ljudi kojima pisac piše ne odbacuju JHVH ali je ironija što odbacuju evanđelje Isusa Hrista. A time zapravo odbacuju i samog JHVH (1 Jn 5:9-12).

Posebna tema: Otpadništvo od vere (apostazija - *afistēmi*)

Grčki *afistēmi* ima bogato značenje. Naš pojam “apostazije” - otpadništva dolazi iz njega, ali sa mnogim predrasudama savremenih čitalaca. Naravno, i ovde je kontekst presudan za značenje, a ne puka semantika.

Afistemi čini predlog *apo* - “od”, ili “iz” i *histēmi* - “sesti”, “stajati”, ili “popraviti”. Evo nekoliko neteoloških upotreba:

1. Fizičko odstranjenje:
 - a) iz Hrama, Lk 2:37,
 - b) iz kuće, Mk 13:34,
 - c) iz osobe, Mk 12:12; 14:59; Dl 5:38,
 - d) iz svega, Mt 19:27, 29.
2. Političko odstranjenje, Dl 5:37.
3. Odstranjenje iz odnosa, Dl 5:38; 15:38; 19:9; 22:29.
4. Legalno odstranjenje (razvod), Pnz 24: 1,3 (LXX); NZ: Mt 5:31; 19:7; Mk 10:4; 1 Kor 7:11.
5. Odstranjenje duga, Mt 18:24.
6. Pokazivanje nebrige odlaženjem, Mt 4:20; 22:27; Jn 4:28; 16:32.
7. Pokazivanje brige ostajanjem, Jn 8:29; 14:8.
8. Dozvola, dopuštenje, Mt 13:30; 19:14; Mk 14:6; Lk 13:8.

Glagol ima široku teološku upotrebu:

1. Ukidanje, oprostjenje, uklanjanje krivice zbog greha, Izl 32:32 (LXX); Br 14:19; Jov 42:10; NZ: Mt 6:12,14-15; Mk 11:25-26.

2. Uzdržavanje od greha, 2 Tim 2:19.
3. Nebriga uklanjanjem od:
 - a) Zakona, Mt 23:23; Dl 21:21,
 - b) Vere, Jez 20:8 (LXX); Lk 8:13; 2 Sol 2:3; 1 Tim 4:1; Jev 2:13.

Savremeni vernici obično imaju mnoga pitanja na koja NZ pisci nisu nikada ni pomišljali. Jedna od tih tendencija jeste da se vera odvoji od vernosti.

Otpadništvo od vere je karakteristično za mnoge koji su bili deo Božijeg naroda:

A. Stari zavet

1. Korej, Br 16.
2. Ilijevi sinovi, 1 Sam 2, 4.
3. Saul, 1 Sam 11-31.
4. lažni proroci:
 - a) Pnz 13:1-5; 18:19-22.
 - b) Jeremija 28.
 - c) Jezekilj 13:1-7.
5. lažne proročice:
 - a) Jezekilj 13:17.
 - b) Nemija 6:14.
6. zle vođe Izraela:
 - a) Jeremija 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4.
 - b) Jezekilj 22:23-31.
 - c) Mihej 3:5-12.

B. Novi zavet

1. Rekli smo da je reč o doslovnom terminu *apostazie*. Oba Zaveta naglašavaju da će se pred Hristov povratak povećati otpadništvo od vere (Mt 24:24; Mk 13:22; Dl 20:29,30; 2 Sol 2:9-12; 2 Tim 4:4). Moguće je da ovaj pojam ima pozadinu u Isusovoj priči o sejaču, semenu i različitim vrstama tla, prema Lk 8:13. Svakako da lažni učitelji nisu hrišćani, ali pojavljuju se iz njihovih redova (Dl 20:29-30; 1 Jn 2:19). Imaju moć da zavode, obmanjuju izabrane ali nezrele vernike (Jev 3:12). Teološka dilema koja se ovde pojavljuje glasi: da li su ovi ljudi ikada bili pravi vernici? Teško je dati odgovor na to, jer su bili deo svojih lokalnih crkava (1 Jn 2:18-19). Prečesto na ovo pitanje odgovaramo samo iz domena naše crkvene, denominacijske tradicije, bez jasnih biblijskih odrednica (osim kada čupamo izolovane stihove iz njihovog izvornog konteksta, ne bi li tako potvrdili svoje ili "naše" stavove)
2. Očigledna vera:
 1. Juda, Jn 17:12.
 2. Simon mag, Dl 8.
 3. ljudi iz Mt 7:21-23.
 4. ljudi iz Mt 13.
 5. Aleksandar i Imenej, 1 Tim 1:19-20.
 6. Dima, 2 Tim 4:10.
 7. lažni učitelji, 2 Pet 2:19-20; Juda 12-19.
 8. antihrist, 1 Jn 2:18-19.
3. Besplodna vera:
 1. Matej 7.
 2. 1. Korinćanima 3:10-15.
 3. 2. Petrova 1:8-11.

Retko dosledno razmišljamo o ovim tekstovima zbog svojih jakih sistematskih teologija (kavinizam, arminijanizam i sl.). Uglavnom imamo već sročene odgovore. Molim vas da mi ne zamerite što pokrećem ovo pitanje. Stalo mi je do ispravne hermeneutičke procedure. Moramo

dopustiti Svetom pismu da nam govori a ne da mi govorimo njemu naše unapred spremljene teološke govore. Znam da je ovo bolno i teško jer je naša teologija ogledalo naše denominacije, kulture i odnosa (u domu, u crkvi). Valja biti vrlo prezan ovde, jer nije svako iz Božijeg naroda i njegov stvarni deo (Rim 9:6).

3:13 „Zato bodrite jedan drugog“ Prezent imperativ. Na ovaj način hrišćani su pozvani da oponašaju Duha i Sina ohrabrujući se međusobno na veru i vernost (10:24). Ovde imamo glagol *paraklete* (doslovno: „biti pored radi pomoći“) koja postaje imenica kojom se oslovljava Duh Sveti (Jn 14:16,26; 15:26; 16:7) i sam Isus (1 Jn 2:1).

- **„danas“** „Danas“ iz Ps 95 je vreme pouzdanja u Boga i pronalaska njegovog počinka, vreme koje traje i danas kao i u Davidovom dobu. Pisac ističe da je došlo do časa za donošenje odluke, jer nakon upornog odbijanja savest otupljuje (neoprostivi greh spomenut u evanđelju i smrtni greh iz 1 Jn).

Niko ne može da bira čas kada će doći pred Boga (Jn 6:44,65). Naš izvor je da se (ne)odazovemo – i to odmah. Uporno odbijanje i svesno neverstvo ljudskom srcu donose duhovnu otupelost (aorist pasiv konjunktiv – „okorelost u grehu obmane“). Bog to ne želi nikome, ali to je konačna posledica odbijanja poziva. Božiji narod koji je izašao iz Egipta u veri odustao je od njegovih obećanja o Obećanoj zemlji. Vernici često žive u praktičnom neverstvu. Čuvajmo se da ne odvojimo početnu, obraćeničku veru od istrajnog verovanja (st. 6,14).

- **„da koga od vas ne zavede greh, te mu otupi savest“** Aorist pasiv konjunktiv. Greh je poosobljen kao neprijatelj koji „otupljuje savest“ („tvrdokoran“ Sinod). Primitimo kako pisac upozorava:

1. Braćo, pazite (st. 12)
 2. da kome od vas (st. 12):
 - a. srce ne postane zlo i neverno
 - b. pa da se okrene od živog Boga
 3. bodrite jedan drugog (st. 13)
 4. da koga od vas ne zavede greh (st. 13)
 5. mi smo saradnici, samo ako do kraja čvrsto održimo (st. 14)
- Koliko predivnih i moćnih upozorenja i ohrabrenja je u ovom stihu!

3:14 „Mi smo, naime, saradnici Hristovi“ Perfekt aktiv indikativ naglašava dovršeno delo čije posledice traju – Ono smo što smo postali.

- **„samo ako“** Uslovna rečenica treće klase, prema gramatici grčkog jezika. Još jedno upozorenje hrišćanima da se drže svoje ispovesti (3:6; 4:14; 10:23).
- **„samo ako do kraja čvrsto održimo ono prvobitno pouzdanje“** Pisac naglašava istrajnost, što je tipično biblijsko isticanje sigurnosti. Istrajnost i sigurnost su u savršeno uravnoteženom biblijskom spoju (3:6; 4:14; Mk 13:13; Rim 11:22; 1 Kor 15:2; Gal 6:7-9; 1 Jn 2:19; Otk 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Vidi posebnu temu o verodostojnosti u 2:2 u o kraju o 7:11.

Najveći broj biblijski doktrina nam je dat u dijalektičnim ili paradoksalnim parovima. Uvek imajmo na umu da je Sveto pismo istočnjačka knjiga koja slikovitim jezikom i jakim izrazima objavljuje neku duhovnu istinu da bi je na drugom mestu uravnotežila prividno kontradiktornim izjavama. U tom smislu istina je uvek između te dve ekstremne izjave. Naš zapadnjački mentalitet nastoji da jednu stranu ovog paradoksa potkrepi jednostranim tekstovima, da je literalno radikalizuje i tako jednostrano, dogmatski protumači. U tom procesu ne tražimo i ne podnosimo drugu stranu istine. Upravo ova činjenica je u mnogo čemu glavni izvor napetosti među savremenim tumačima! Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Hrišćanska sigurnost

Sigurnost je istina o doživljaju hrišćanske vere i načinu života.

A. Biblijske osnove sigurnosti su:

1. Karakter Boga Oca -
 - a) Postanak 3:15; 12:3
 - b) Psalam 46:10
 - c) Jovan 3:16; 10:28-29
 - d) Rimljanima 8:38-39
 - e) Efescima 1:3-14; 2:5, 8-9
 - f) Filipljanima 1:6
 - g) 2 Timoteju 1:12
 - h) 1 Petrova 1:3-5
2. Delo Boga Sina
 - a) Njegova prvosveštenska molitva, Jn 17:9-24, posebno st. 12
 - b) Njegova zastupnička žrtva:
 - o Rimljanima 8:31
 - o 2. Korinćanima 5:21
 - o 1 Jovanova 4:9-10
 - c) Njegovo trajno zastupanje
 - o Rimljanima 8:34
 - o Jevrejima 7:25
 - o 1 Jovanova 2:1
3. Moć Duha Svetog
 - a) Njegov poziv, Jovan 6:44, 65
 - b) Njegov pečat -
 - o 2 Korinćanima 1:22; 5:5
 - o Efescima 1:13-14; 4:30
 - c) Njegovo lično uveravanje
 - o Rimljanima 8:16-17
 - o 1 Jovanova 5:7-13

B. Neophodnost zavetnog odgovora venika:

1. Početno pokajanje i trajni odaziv vere
 - a) Marko 1:15
 - b) Jovan 1:12
 - c) Dela 3:16; 20:21
 - d) Rimljanima 10:9-13
2. Podsećanje da je hristolikost konačni cilj spasenja
 - a) Rimljanima 8:28-29
 - b) Efescima 1:4; 2:10
3. Podsećanje da je sigurnost u doslednom načinu života
 - a) Jakov
 - b) 1 Jovanova
4. Podsećanje da je sigurnost u delotvornoj veri i istrajnosti
 - a) Marko 13:13
 - b) 1 Korinćanima 15:2
 - c) Jevrejima 3:14
 - d) 2 Petrova 1:10
 - e) Juda 20-21
 - f) zaključne izjave pisama Sedam crkava iz Otk 2-3

Posebna tema: archē

Pojmovi „domen, vlast, područje“ dolaze iz ovog grčkog izraza. „Archē“ doslovno znači „početak“, „ishodište“ nečega.

1. početak svega stvorenog (Jn 1:1; 1 Jn 1:1; Jev 1:10)
2. početak evanđelja (Mk 1:1; Fil 4:15; 2 Sol 2:13; Jev 2:3)
3. prvi očevici (Lk 1:2)
4. početni znaci (čudesa, Jn 2:11)
5. početni principi (Jev 5:12)
6. početna sigurnost utemeljena na istini evanđelja (Jev 3:14)

„Archē“ znači i „vladavina“, „autoritet“:

1. zvanične državne vlasti:
 - a) Lk 12:11
 - b) Lk 20:20
 - c) Rim 13:3; Tit 3:1
2. anđeoske vlasti:
 - a) Rim 8:38
 - b) 1 Kor 15:24
 - c) Ef 1:21; 3:10; 6:12
 - d) Kol 1:16; 2:10, 15

Lažni učitelji preziru svaki autoritet, nebeski i zemaljski. Oni su „libertanisti“, tj. antinomijanisti (bezakonici). Njihove želje su im važnije i od Boga, i od anđela, državnih i anđeoskih autoriteta.

3:15 „ako“ (Birviš, Sinod) Uslovna rečenica treće klase, prema grčkoj gramatici. Poput st. 14 ukazuje na moguću aktivnost. Citat Ps 95:7-8, psalma koji je u fokusu ovog poglavlja.

3:16-18 U ovom odeljku imamo tri retorička pitanja (st. 16,17,18). Ukoliko ovu analogiju shvatimo doslovno onda su svi – Mojsije, Aron i verni sveštenici za vreme Korejeve pobune – duhovno izgubljeni za večnost. Svakako, to je nemoguće. Reč je o igri reči „počinak“ i „neposlušnost“, dva ključna pojma ovog konteksta. Bog je obezbedio „počinak“ za one koji su se pouzdali u njega (i trajno se pouzdavaju), a one koji su „neposlušni“ – i vernike i nevernike – očekuju posledice!

3:19 „Neposlušnost“ iz ovog stiha tiče se trajnog neverstva Izraela tokom perioda lutanja pustinjom!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto se u 3:1 Isus naziva apostolom?
2. Koji tipovi „počinaka“ postoje?
3. Definišite pojam „istrajnost svetih“

POSLANICA JEVREJIMA 4

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Počinak Božijeg naroda		Upotorenja I ohrabrenja	Počinak Božijeg naroda	Kako stiću u počinak Hanana
(3:7-4:13)	Obećanje počinka	(3:7-4:13)	(3:7-4:13)	(3:7-4:13)
4:1-11	4:1-10	4:1-11	4:1-7	4:1-11
	Reč razotkriva našu duhovnost		4:8-11	
	4:11-13			
4:12-13		4:12-13	4:12-13	4:12-13
Isus Prvosveštenik				
	Naš saosećajni Prvosveštenik	Isus Prvosveštenik	Isus Prvosveštenik	Naš saosećajni Prvosveštenik
(4:14-5:10)		(4:14-5:14)	(4:14-5:10)	(4:14-5:10)
4:14-16	4:14-16	4:14-16	4:14-16	4:14-16

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

2. Hristos nadvisuje Mojsija
Isus je uzvišeniji nego Mojsije 4:1-13

3. Hristos nadvisuje starozavetno sveštenstvo

Hristos – naš Prvosveštenik 4:14-16

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vodstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Pisac poslanice kombinuje temu Isusove nadmoćnosti i upozorenje o čvrstom prijanjanju uz njega.
- B. Isusova nadmoćnost (Novi zavet) nad Starim zavetom

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

1. On je nadmoćno otkrivenje (prorok, 1:1.3)
 2. On je nadmoćni posrednik (anđeli, 1:4-2:18)
 3. On je nadmoćni sluga (Mojsije, 3:1-6)
 4. On je nadmoćni sveštenik (Aron, 4:14-5:10; 6:13-7:28)
 5. On je nadmoćni zavet (SZ, 8:1-13; 9:15-22)
 6. On je nadmoćno svetište (hram, 9:1-11; 23.28)
 7. On je nadmoćna žrtva (životinje, 9:12-14; 10:1-18)
 8. On je nadmoćna gora (SZ na Sinaju i NZ na Sionu, 11:18-29)
- C. U svetlu Isusove nadmoćnosti sledi serija upozorenja protiv odbacivanja evanđelja (NZ, Jer 31:31-34; Jez 36:22-38) i povratka na judaizam (SZ):
1. 2:1-4
 2. 3:7-4:13
 3. 5:11-6:12
 4. 10:19-39
 5. 12:14-29

Tumačenje reči i izraza

“Sve dok traje obećanje o ulasku u počinak koji on daje, pazimo da se ne utvrdi kako je neko od vas zakasnio da uđe u počinak. Naime, i nama je objavljena Radosna vest kao i njima, ali njima poruka nije bila na korist, jer nisu verom bili združeni sa onima koji su je poslušali. U počinak, naime, ulazimo mi koji smo poverovali, kao što je Bog rekao:

“U gnevu sam se tada zakleo:
 ‘Neće oni ući u zemlju,
 neću im dati da uđu u počinak!’”

Bog je ovo izrekao, iako je već bio završio sve što je stvorio. Jer, negde je rečeno o sedmom danu ovako: “I dovrši Bog sve što je stvorio, pa počinu u sedmi dan.” A ovde je opet rečeno: “Neće oni ući u zemlju, neću im dati da uđu u počinak.”

Mogućnost ulaska u počinak i dalje ostaje, ali oni koji su prvi čuli Radosnu vest nisu ušli u počinak zbog neposlušnosti. Zato Bog opet određuje jedan dan, jedno “danas”, kada nakon mnogo vremena govori preko Davida, kao što je rečeno:

“Danas, kad glas njegov čujete,
 tvrdoglavi ne budite.”

Jer, da ih je Isus Navin doveo do mesta počinka, ne bi Bog nakon toga govorio o jednom drugom danu. Prema tome, subotnji počinak ostaje Božijem narodu. Naime, ko uđe u Božiji počinak, počinuo je od svojih dela, kao što je Bog počinuo od svojih. Stoga, ne štedimo truda da uđemo u taj počinak da ne bi ko pao kao oni zbog neposlušnosti.

Jer je reč Božija živa i delotvorna, oštija od svakog mača s dve oštrice. Ona duboko zaseca, te seže do spoja duše i tela, zglobova i moždine, pa sudi mislima i namerama srca. Nema, naime, stvorenja koje se može sakriti od Boga. Sve je otkriveno i jasno onome kome moramo položiti račun.“

Jev 4:1-13

4:1 „pazimo“ Aorist pasiv konjunktiv (odložni glagol) („čuvajmo se“ Birivš; „bojimo se“ Sinod). Upozorenje Jevrejima (2:1-4; 3:7-13; 4:1-13; 5:11-6:12; 10:26-39; 12:14-17) o mogućem smrtnom ishodu (st. 11), kojim se pokreću pitanja spasenja i njegove sigurnosti.

- **„Sve dok traje obećanje o ulasku“** Pisac se i dalje poigrava rečima („njegov počinak“, st. 1,3,5,8,9,10,11) rabinskom hermeneutičkom metodom kada govori o četiri grupe Božije istorije i nade.
 1. Post 2:2 – Božiji počinak sedmog dana stvaranja.
 2. Br 13-14 – Isus Navin uvodi narod u počinak Obećane zemlje.
 3. Ps 95:7-11 – Božiji počinak je bio otvoren i u Davidovo vreme.
 4. st. 1 i 10-11 – Dan počinka kao znak pomirenja sa Bogom i života sa njim. (nebo).
- **„kako je neko od vas zakasnio da uđe u počinak“** Aluzija jevrejskog pojma *šatha* (promašiti metu) koja se u LXX prevodi kao *hamartia* – „podbaciti“, „pogrešiti“ (12:15; Rim 3:23). Moguće značenje je i „doći prekasno“.

4:2 „i nama je objavljena Radosna vest“ Evanđelje Hristovo svaki čovek može da prihvati verom. Hrist je na različite načine najavljen u SZ („ne jedite sa stabla“; „napravi arku“; „sledi me u zemlju“; „drži zakon“; „uđi u Obećanu zemlju“ i sl.) Svaka osoba u svakom narodu je pozvana da veruje Bogu i da se na njegovu Reč odazove verom. U knjizi Izlaska vidimo da su to učinili jedino Isus Navin i Halev. Verovali su u Božija obećanja o Obećanoj zemlji za razliku od ostalih Izraelaca.

- **„kao i njima“** Misli se na Izraelce koji su poslušali obeshrabrenja desetorice uhoda. Isus Navin i Halev nisu posumnjali u Božija obećanja o osvajanju Obećane zemlje (Br 13-14). Verom su osvojili Hanan za razliku od svojih nevernih sunarodnika.
- **„jer nisu verom bili združeni sa onima koji su je poslušali“** Nekoliko je varijanti u grčkim manuskriptima. Najbolje čitanje daju oni koji imaju perfekt pasiv akuzativ particip množine muškog roda, što se najverovatnije odnosi na Isusa Navina i Haleva. Druga varijanta je perfekt pasiv nominativ particip jednine muškog roda, što se odnosi na veru u objavljenoj poruci. Teološki naglasak izjave je na veri (spasenje) ili na nedostatku vere odraslih Izraelaca (dvadeset godina i više) koji su izašli iz Egipta. Da li njihova sumnja u izveštaj uhoda znači: (1) da im nije dozvoljen ulazak u Hanan; (2) da im nije dozvoljen ulazak u nebo? Nije lako odgovoriti na ovo zbog igre reči „počinak“. Najverovatnije su ovi Jevreji imali početnu veru u JHVH (spasenje), ali su propustili da se istrajno pouzdavaju u svako njegovo obećanje (zauzimanje Hanana). Najzad, ovo pitanje se najviše tiče čitalaca poslanice I veka. Da li je njihov nedostatak istrajnosti znak da nikada i nisu bili spaseni ili je znak slabe vere? U svom komentaru na poslanicu Jevrejima, u *The New International Commentary* serijalu, F. F. Brus kaže: „Pouke za život su jasne: Samo slušanje evanđelja ne spasava. Spasava vera u evanđelje u istrajnost u toj veri.“ (st. 73).

4:3 „kao što je Bog rekao“ Perfekt indikativ kojim se uporno ističe nadahnutost Pisma (1:13; 4:3,4; 10:5,9; 13:5). Izraz može da se odnosi i na Boga Oca i na Boga Sina.

- Citat Ps 95:11 (st. 5; 3:11) sa dodatom aluzijom na Post 2:2, na Božiji sabat (sedmi dan stvaranja, dan počinka).

4:4 „negde je rečeno“ Rabinski idiom za nadahnutost čitavog SZ (2:6). „Negde“ (tačno mesto citiranja) i „jer reče negde“ (Sinod), što podrazumeva čoveka pisca teksta, ističe da je najvažnije božansko poreklo čitavog Pisma. Ovo nije napomena nekoga ko se ne seća odakle navodi SZ izjavu.

- **„u sedmi dan“** Rabini su propovedali da Božiji sabat („dan od odmora“) nikada nije završio zbog refrena iz Post 1 – „prođe večer, svanu jutro, dan ...“. Naime, on se nigde ne spominje u sedmodnevnom stvaranju opisanom u Post 2:2,3 (Izl 20:11).

4:5 Citat Ps 95:11.

4:6 „zbog neposlušnosti“ Neposlušnost je dokaz neverstva (3:18; 4:6,11). Širi kontekst ovog poglavlja obuhvata događaje zabeležene u Br 13-14, ali kroz citat Ps 95:7-11 gde je opisan doživljaj Izraelaca na Merivi.

Termin „neposlušnost“ srećemo u grčkim velikoslovnim manuskriptima A,B,D, a termin „neverstvo“ u papirusu P46 i drugim velikoslovnim prepisima.

4:7 „određuje jedan dan, jedno „danas“, kada nakon mnogo vremena govori preko Davida“ Grčki glagol *fikes* znači i „horizont“ (engl. jezik) – „određivanje granica“. Fraza „preko Davida“ nije deo teksta Ps 95:7-8, već tačno tumačenje Septuaginte, umetak o tradicionalno prihvaćenom piscu Psalama. Pisac temelji svoj argument na činjenici da je Božiji počinak ostao dostupan čak i u vreme Davidove vladavine.

Psalam 95:7-11 je citiran u više navrata u kontekstu ovog i prethodnog poglavlja. Kao i u svakoj propovedi, svaki put je naglašen neki drugi SZ odeljak:

1. 3:7-11 „tvrdoglavi kao Izraelci ne budite“, Ps 95:8
2. 3:15 „kad bunu podigoše“, Ps 95:9
3. 4:3,5 „neću im dati da uđu u počinak“, Ps. 95:11
4. 4:7 naglašeno „danas“, Ps. 95:7

4:8 „Ako je“ (Birviš) Uslovna rečenica druge klase, prema grčkoj gramatici, prepoznatljiva kao „kontra činjenica“. Isus Navin nije uveo svu „decu Izraelovu“ u počinak. Tako ovde „mesto počinka“ nije Hanan već Božiji duhovni odmor (st. 9-10). Kontekst st. 8-10 očigledno pokazuje da pisac poslanice pojam „počinak“ koristi u tri istorijska/teološka smisla:

1. Obećana zemlja – Hanan (st. 8; dani Isusa Navina, Br 13-14).
2. Prilika da narod veruje Bogu (st. 9, dani Davidovi, Ps 95).
3. Postanje 2 (st. 4), Božije počivanje nakon stvaranja (st. 10).
4. Nebo (st. 1 i 11).

- „srca“ Vidi posebnu temu u 3:8
- „Isus Navin“ Neki prevodi slede doslovan kontekst, pa prevode ovo ime kao Jošua (Jozua). Oba imena se izgovaraju jednako i na jevrejskom i na aramejskom jeziku. Rana crkva je često uzimala Jošuu, Isusa Navina, kao sliku Isusa Hrista (Dl 7:45, gde srećemo istu prevodilačku grešku).
- „On“ (naši prevodi imaju rešenje „ne bi Bog“, Čarnić, SSP) Dokaz božanske nadahnutosti Ps 95.

4:9 Sažetak ekspozicije Ps 95. Četiri su obećanja počinka – U Edenu (Post 2:2); obećanje ispunjeno u Isusu Navinu; obećanje u Davidovo vreme; sadašnje obećanje za sve koji žele da razvijaju svoju veru. Primitimo da se pisac služi titulom „Božiji narod“ kada govori o i onima koji veruju u Hrista a ne samo o Jevrejima.

4:10,11 Svi glagoli u ovim stihovima su u aoristu, što naglašava nekoliko mogućnosti: (1) delo je dovršeno; (2) osvrt na sav život. Ova dva stiha rasvetljavaju „počinak“ iz st. 10 – to je nebo. Vernici će jednog dana odahnuti od svih svojih poslova i nastojanja (Otk 14:13). Opet, st. 11 govori o fizičkom, telesnom počinku zbog koga vernici moraju da se predaju veri, pokajanju, poslušnosti i istrajnosti. Dakle, st. 11 je ozbiljno upozorenje. Spasenje je potpuno besplatni dar dovršenog Hristovog dela. Ono je dar Očeve blagodati i delo službe uveravanja Duha Svetog. Ipak, suvereni trojedini Bog je odabrao da stupi u zavetni odnos sa čovečanstvom. Na nama je da mu se odazovemo i odazivamo. Spasenje u tom smislu nije ulaznica za nebo, polisa osiguranja od vatre pakla, već svakodnevan odnos vere sa Bogom, odnos po kome smo sve sličniji Hristu! Zavetni odnos nam daje i privilegije i odgovornosti.

4:11 „Stoga, ne štedimo truda da uđemo u taj počinak“ Skoro svi naši prevodi ističu ljudsko nastojanje u dosezanju Božijeg počinka, ali grčka reč više govori o žudnji, o žurbi (2 Sol 2:17; 2 Tim 4:9).

- „da ne bi ko pao kao oni zbog neposlušnosti“ Vidi 3:18 i 4:6.

4:12 „reč Božija“ Ovaj i naredni stih čine jednu rečenicu u izvornom grčkom jeziku. Ovde se *logos* ne odnosi na Isusa, kao što je slučaj u Jn 1:1, već na Božiju izgovorenu (13:7) poruku SZ i NZ. Božije objavljivanje svetu nam je opisano na tri načina:

1. Reč ima u sebi život i poosobljuje Boga.
2. Reč je prodiruća poput mača.
3. Reč je sveznajući sudija (st. 13).

H.E. Dana u svom delu *Jewish Christianity*, na osnovu egipatskih papirusa tvrdi da *logos* znači „proračunavanje“, „pozvati na obračun“. On smatra da ovo značenje odgovara izvornim prenatlaženim argumentima pisca poslanice. Naime, Bog je savršeni hirurđ koji ispituje i računa sve (str. 227). U tom smislu ovde se ne govori o pisanoj Božijoj Reči već o nepogrešivom Božijem sudu. Zanimljivo je da pisac poslanice često koristi pojam *logos* za Božiju reč (2:2; 4:2; 5:13; 7:28; 13:7), ali se služi i pojmom *rēma* za Božiju izgovorenu reč (6:5; 11:3).

- „živa i delotvorna, oštija“ Slike jevrejskog koncepta sile izgovorene Božije reči (Post 1:1,3,6,9,14,20,24,26; Ps 33:6,9; 148:5; Isa 40:8; 45:23; 55:11; 5:17-19; Mt 5:17-19; 24:35; 1 Pet 1:23).
- „oštija od svakog mača s dve oštrice“ Božija reč ima sveprožimajuću, prodiruću silu (Jn 12:48 i Otk 1:6; 2:12,16, gde se odnosi na Isusa).
- „duše i tela“ (ostali naši prevodioci: „duše i duha“) Ove reči ne govore o ontološkom dualizmu čovečanstva već o dualističkom odnosu ove dve stvarnosti i Boga. Jevrejska reč *nefeš* se u Postanju odnosi i na ljude i na životinje, a reč *ruah* (duh) samo na ljude. Božija reč u potpunost prožima ljudsko biće. Ipak, ovim stihom ne smemo da podupiremo dihotomiju (duša i telo) ili trihotomiju (duh, duša i telo) čovekovog bića (1 Sol 5:23). Sveto pismo nam u prvom redu predstavlja čoveka kao jedinstveno biće (Post 2:7). Dobra štiva o dihotomiji, trihotomiji i jedinstvu čoveka su dela Milarda J. Eriksona, *Christian Theology* (drugo izdanje, str. 538-557) i Frenka Staga, *Polarities of Man's Existence in Biblical Perspective*.
- „pa sudi mislima i namerama srca“ U jevrejskom poimanju duhovne stvarnosti „srce“ predstavlja čitavu osobu i njena unutrašnja htenja, težnje. Vidi posebnu temu 3:8. Bog razaznaje pravu od lažne vere.

4:13 „Sve je otkriveno i jasno“ Bog nas u potpunosti poznaje (1 Sam 16:7; Ps 7:9; 33:13-15; 139:1-4; Pri 16:2; 21:2; 24:12; Jer 11:20; 17:10; 20:12; Lk 16:15; Dl 1:24; 15:8; Rim 8:27).

- „Nema, naime, stvorenja koje se može sakriti od Boga“ SZ metafora koja nas opominje na sud, slika susreta s njim – licem k licu – na Dan suda kada će se otkriti svi naši motivi.

“Budući da imamo velikog Prvosveštenika koji je uzišao na nebesa, Isusa, Sina Božijeg, držimo se čvrsto onoga što verujemo. Jer, mi imamo Prvosveštenika koji je u stanju da saoseća sa našim slabostima, budući da je prošao kroz sva iskušenja kao i mi, ali nije sagrešio. Stoga, pristupajmo s pouzdanjem prestolu milostivoga Boga da primimo milosrđe i nademo milost u čas kad nam zatreba pomoć.”

Jev 4:14-16

4:14 „velikog Prvosveštenika“ Pisac je prvi put spomenuo ovu istinu u 3:1-6, a sada se vraća na nju nakon upozorenja i slavoslovlja u 3:7-4:13. Isti model rasprave imamo u upozorenjima 5:11-6:12 i u razradi Isusove prvosvešteničke službe, u 6:13-10:49. Vidi posebnu temu u 2:17.

Rekli smo da jedino ova svetopisamska knjiga ovako oslovljava Isusa. Pisac i dalje upoređuje Mojsijev zavet i NZ, a to je nešto što je Jevrejima jako teško da razumeju i prihvate. Naime, Isus nije sveštenik iz Levijevog plenema, a oslovljen je tako u 1:3; 2:17; 3:1. SZ govori o Mesiji kao svešteniku u dva konteksta (Ps 110 i Zah 4) u tekstovima koji ističu obe njegove službe - kraljevsku i svešteničku.

- **„koji je užišao na nebesa“** Glagol je u perfektu. Isus je prošao sva nebesa – bilo da ih je tri ili sedam. Vratio se u Očevu prisutnost a plodovi njegovog dolaska (utelovljenje) i odlaska (vaznesenje) traju. Zato njegovi sledbenici mogu njegovim posredstvom da učine to isto – da prođu nebesa. Prema gnosticima nebesa su anđeoske barijere (eoni), ali prema SZ ona su:
 1. Atmosfera koja pripada pticama
 2. Prozor kroz koji nam pada kiša
 3. Zvezdano nebo sa suncem i mesecom
 4. Božije prisustvoRabini su mnogo diskutovali o tome da li postoji tri ili sedam nebesa (Ef 4:10; 2 Kor 12:2). Oni su upravo ovom frazom opisivali nebesko svetište, što je tumačenje koje najbolje odgovara ovom kontekstu (9:23-28).

Posebna tema: Nebesa

U SZ je imenica “nebo” najčešće u množini, “*shamaim*”. Doslovno: “visina, uzvišenost”. Bog prebiva u takvim sferama. Koncept neba, nebesa podrazumeva njegovu svetost i preuzvišenost.

U Post 1:1 “nebesa” su Božija tvorevina: (1) atmosferski omotač oko planete; (2) stvarnost koja sve obuhvata (fizički i duhovno). Od ovih značenja su proistekle slike “neba nad nebesima” (Ps 68:33, Pnz 10:14; 1Kr 8:27; Neh 9:6; Ps 148:4). Zbog toga rabini misle da postoje: (1) dva neba (Juda, Hagigah), (2) tri neba (Midraš Tihilim); (3) pet nebesa (III Baruh); sedam nebesa (Simon, Lakiš, II Enoh); (4) sedam nebesa (R. Simonb. Lakish; 2 Enohova 8; Vaznesenje Isajino 9:7) (5) deset nebesa (II Enoh). Sve ovo ističe Božiju odeljenost od tvorevine, ističe njegovu transcendentnost. Ipak, sedam je najštetniji broj nebesa u rabinskim raspravama i spisima. A. Koen, u delu “Talmud za svaki dan” (str. 30) dokazuje da to ima veze sa atmosferom. Ipak, pre će biti da se ovim brojem iskazuje punina, savršenstvo, jer to je broj dana u stvaranju (Post 1).

Pavle u 2Kor 12:2 pominje svoje iskustvo sa trećim nebom (*ouranos*) i neiskazanom Božijom slavom koju je tada doživeo. Ali, i ovde nije naglasak na nebu već na Bogu i susretu sa njim!

- **„Isusa“** Moguće je da se pisac poslanice tiplološki poigrava imenom Isus kao novim Jošuum. Rekli smo da su ova dva imena ista (Jošua – jevrejski; Isus – aramejski). Pisac poslanice obilno koristi materijal knjige Izlaska. Kao što je Jošua – Isus Navin odveo Božiji narod u Obećanu zemlju tako će i Isus odvesti svoje u nebo.
- **„Sina Božijeg“** SZ titula primenjena na Isusa iz Nazareta. Pisac uporno ističe da je Isus „sin“ (1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Nije nimalo slučajno da su Isusovo čoveštvo i božanstvo u naglašenom jedinstvu (Jez 2:1 – čoveštvo; Dan 7:13 – božanstvo). Ova istina je stub NZ otkrivenja o Hrostovoj ličnosti (Jn 1:1,14; 1 Jn 4:1-6).
- **„držimo se čvrsto onoga što verujemo“** Present konjektiv. Pisac i dalje ističe potrebu za istrajnošću (2:1; 3:6,14). Moramo da uravnotežimo svoju početnu, obraćeničku veru (Jn 1:12,3:16; Rim 10:9-13) sa istrajnim učenishtvom (Mt 7:13-27; 28:19-20; Ef 1:4; 2:10). I jedno i drugo je od suštinske vrednosti! Vera mora da urodi vernošću! O pojmu „verujemo“ („ispovedanja vere“ Birviš; „veroisповedanja“ Čarnić) vidi više u 3:1.

Posebna tema: Istrajnost

Nimalo nije lako našom zapadnjačkom dijalektikom objasniti biblijsko učenje o hrišćanskom životu. Posebno kada pokušavamo da sistematizujemo očigledne paradokse i prividne isključivosti. Zato imamo sklonost da se priklonimo jednoj strani istine, na račun odbacivanja ili zanemarivanja one druge.

1. Da li je spasenje jednokratni događaj, svršeni čin pouzdanja u Hrista ili je reč o doživotnom i predanom učeništvu?
2. Da li je spasenje delo milosti koja suvereno izabira, ili je reč o pokajanju i veri kao našem odgovoru na božanski poziv?
3. Da li je jednom primljeno spasenje nemoguće izgubiti, ili postoji potreba trajnog istrajavanja u njemu?

Pitanje održanja, istrajavanja u spasenju je vekovno pitanje teologije. Problem nastaje prividnim sukobom nekih svetopisamskih odeljaka.

1. Tekstovi o sigurnost spasenja
 - a) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 6:37; 10:28-29)
 - b) Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5,8-9; Fil 1:6; 2:13; 2Sol 3:3; 2Tim 1:12; 4:18)
 - c) Petrove izjave (1Pet 1:4-5)
2. Tekstovi o potrebi za istrajnosti
 - a) Isusove izjave u sinoptičkim evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Mk 13:13)
 - b) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 8:31; 15:4-10)
 - c) Pavlove izjave (Rim 11:22; 1Kor 15:2; 2Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2Tim 3:2)
 - d) Izjave pisca poslanice Jevrejima (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
 - e) Jovanove izjave (1Jn 2:6; 2Jn 9; Otk 2:7,17,20; 3:5,12,21; 21:7)

Naše spasenje je duhovna stvarnost koja pripada središtu Božijeg srca, njegovoj ljubavi i milosrđu, dobroti Trojedinog Boga. Niko ne može da se spase bez poticaja Duha. Bog je taj koji je sve osmislio i propisao. On traži odgovor pokajanja i vere na svoj poziv. I to trenutni i trajni odgovor. To je njegov zavetni odnos sa ljudskim rodом. A to podrazumeva privilegije i odgovornosti!

Spasenje je omogućeno svima. Isusova smrt doseže svaki naš greh i svaki atom ogrehovljene tvorevine! Bog se sam pobrinuo za put i način našeg povratka k njemu. On želi da se svi, kao njemu slična biće odazovemo Hristovom pozivu ljubavi.

Pismo oslovljava dva različita problema u ovoj sferi: (1) sigurnost kao dozvola da živimo sebično i bezplodno; (2) sigurnost kao ohrabrenje onima koji stradaju u službi i ličnim gresima. No, sav prblem nastaje kada pogreši ljudi govore pogrešne stvari i grade teološke imperije na delimičnim biblijskim stihovima. Jer, neki hrišćani očajnički trebaju dobru reč o sigurnosti spasenja, dok drugi ništa manje nisu u potrebi za opomenama o predanju i izdržljivosti. U kojoj smo mi grupi?

Istorija nam kazuje da su ove bogoslovske zavrzlake uvukle Avgustina u debatu s Pelagijem, a Kalvina sa Armenijem (polu pelagijanista). A sve se vrti oko spasenja: Da li istinski spasena osoba treba i dalje da se trudi i radi na svojoj plodnosnosti?

Kalvinisti naglašavaju biblijske tekstove o Božijoj suverenoj svemoći i napem sigurnom počivanju u njoj (Jn 10:27-30; Rim 8:31-39; 1Jn 5:13,18; 1Pet 1:3-5). Tu su i jaka glagolska vremena, poput perfekt pasiv participa u Ef 2:5,8.

Arminijanci, opet, ističu one stihove Pisma koji upozoravaju, pozivaju: “držite se” i sl. (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; Jn 15:4-6; 1Kor 15:2; Gal 6:9; Otk 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Takođe, pozivaju se – s čim se ja lično ne slažem – na Jev 6 i 10, kao upozorenje protiv otpadništva. Isusove priče o sejaču (Mt 13; Mk 4) se takođe navode kao dokaz o mogućem prividu života i promene, baš kao i Jn 8:31-59. I dok se kalvinisti pozivaju na pomenutu jezičku neumitnost, arminijanci takođe tvrde kako prezent —sadašnje vreme kazuje suprotno (1Kor 1:18; 15:2; 2Kor 2:15).

Sve ovo je tipičan primer nasilja u tumačenju, tkz, metoda učitavanja (“proof-texting”): doslovno, dokazujem svoj stav onim što mi odgovara iz Pisma, op. prev.), nasilje unapred određenih teoloških sistema nad jasnim pravilima tumačenja. Naprosto, izabere se odgovarajuća grupa tekstova i ugradi se u doktrinarni blok, makar i da se zna da postoje tekstovi koji tome ne idu u prilog. Ovoga se

pod svaku cenu moramo čuvati. Naša zapadnjačka logika nas tera na ove sisteme a ne otkrivenje Reči. Biblija je istočnjačka knjiga. Ona nam bez uvijanja objavljuje zbunjujuće istine koje naizgled protivureče međusobno. Svejedno, kao takve ih treba živeti svakodnevno. NZ nam objavljuje da smo sigurni u svom spasenju ali i da treba da ga istrajno živimo iz dana u dan. Hrišćanski život je jasno prepoznatljiv čin spasenja, koji se po pokajanju i veri desio jednom i zauvek. Ali, spasenje nije gotovi proizvod (ulaznica za nebo u džepu, polisa osiguranja), već živi odnos. Ono je svakodnevni odluka i uporno učenje. Evo kojim glagolskim vremenima ga opisuje NZ:

- aorist (završeno delo) Dl 15:11; Rim 8:24; 2Tim 1:9; Tit 3:5
- perfekt (završeno delo sa trajnim posledicama) Ef 2:5,8
- prezent (trajna radnja) 1Kor 1:18; 15:2; 2Kor 2:15
- futur (budući, ali izvesni događaji) Rim 5:8,10; 10:9; 1Kor 3:15; Fil 1:28; 1Sol 5:8-9; Jev 1:14; 9:28

4:15 „saoseća sa našim slabostima“ A. T. Robertson predlaže i ovaj mogući prevod: „strada sa našim slabostima“ („sastradati nemoćima našim“ Sinod) (2:17-18). Isus nije imao grešnu ljudsku narav i nikada nije sgrešio, ali je zbog posledica naše grešnosti bio izložen svim pravim iskušenjima.

- **„budući da je prošao kroz sva iskušenja kao i mi“** („kušan“ Sinod) Grčki glagol *peirazō* naglašava iskušenje koje uništava (2:18; 3:9; 11:37). Perfekt pasiv particip naglašava svršeno stanje, radnju koju je obavio neko sa strane – kušač. „Kušač“ je jedan od naziva Sotone u Mt 4:3 (vidi Mk 1:13). Vidi posebnu temu u 2:18.
- **„ali nije sgrešio“** Isus je istinski Bog i istinski čovek koji nas u potpunost razume! Iako se sasvim poistovetio sa nama, nikada nije pao u tipično ljudsko buntovništvo i nezavisnost od Oca (nevin, bezgrešan, 2:17-18; 7:26; Lk 23:41; Jn 8:46; 14:30; 2 Kor 5:21; Fil 2:7-8; 1 Pet 1:19; 2:22; 3:18; 1 Jn 3:5).

4:16 „Stoga, pristupajmo s pouzdanjem“ Prezent medij (deponent) konjuktiv naglašava trajnu uključenost subjekta u radnju sa elementom iznenađenja. Ovo je tehnički izraz Septuaginte za sveštenečki pristup Bogu. U ovoj poslanici izraz opisuje našu sposobnost da kroz Isusovu žrtvu pristupimo Bogu (4:16; 7:25; 10:1,22; 11:6). Isus je svoje sledbenike učinio „kraljevskim sveštenstvom“ (Izl 19:5,6; 1 Pet 2:5,9; Otk 1:6).

- **„s pouzdanjem prestolu milostivoga Boga“** „Pouzdanje“ je „sloboda odvažnog govora“. Imamo slobodu, a u njoj odvažnost da dodemo u samu Božiju prisutnost kroz Isusa Hrista (10:19,35). Ovu stvarnost simbolizuje cepanje hramskog zastora u Jerusalimu, u času Isusove smrti (Mt 27:51; Mk 15:38; Lk 23:45). Grešnici mogu kroz Isusa da pristupe svetom Bogu bez straha da će biti prokleti. Štaviše, biće prihvaćeni u blagodati.
- **„prestolu milostivoga Boga“** („prestolu gde vlada milost Božija“ Birviš; „prestolu blagodati“ Vuk, Čarnić, Sinod; „prestolu milosti“ SSP). Moguća perifraza (zaobilazan govor) u pasivu. Pisac poslanice posmatra nebo kao duhovno svetište (9:11,24) ali i kao Božji tron (1:8;4:16; 8:1; 12:2).
- **„u čas kad nam zatreba pomoć“** Kontekst ističe upozorenje o opasnosti odustajanja od veroispovedanja. Ali Bog je voljan i moćan da nam pomogne u času iskušenja (1) kroz Isusa i (2) snagom svog sopstvenog karaktera.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto nam je tako teško da razumemo ovo poglavlje?
2. Zašto je poziv na istrajnost, na izdržljivost tako čest u poslanici?
3. Da li postoji teološki značaj u tome što se u st. 4 Isus oslovljava i kao „Isus“ i kao „Božiji Sin“.
4. Šta znači to što je Isus „uzišao na nebesa“?
5. Koliko je istrajnost važna za našu sigurnost spasenja?

POSLANICA JEVREJIMA 5

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isus prvosveštenik		Tema: Isus Prvosveštenik	Isus prvosveštenik	Isus samilosni Prvosveštenik
(4:14-5:10)	Kvalifikacije prvosveštenstva	(4:14-5:14)	(4:14-5:10)	(4:14-5:10)
5:1-4	5:1-4	5:1-6	5:1-6	5:1-10
	Sveštenik doveka			
5:5-10	5:5-11			
		5:7-10	5:7-10	
Upozorenje protiv otpadništva			Upozorenje protiv napuštanja vere	Hrišćanski život I teologija
(5:11-6:12)			(5:11-6:17)	
5:11-6:8	Duhovna nezrelost	5:11-14	5:11-14	5:11-14
	5:12-14			

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

3. Hristos nadvisuje starozavetno sveštenstvo

Hristos – naš prvosveštenik 5:1-10

Ukor primaocima poruke 5:11-6:12

Pouzdanost Božijeg obećanja 6:13-19

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. U 3:1 pisac dvema uvodnim titulama „Apostol“ i „Prvosveštenik“ opisuje Isusa. Rekli smo da je druga titula posebnost poslanice Jevrejima (2:17; 3:1; 4:14-15; 5:5,10; 6:20; 7:26,28; 8:1,3; 9:11; 10:21).
- B. Pisac poslanice zna da koncept Isusovog prvosveštenstva, koji počiva na Melhisedekovoj lozi, jeste nešto što obraćeni Jevreji teško mogu da prihvate.

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

- C. Literalna celina 5:11-6:20 je parenteza kojom pisac u svojoj debati o Melhisedeku upozorava i obraćene i neobraćene Jevreje.
- D. U celini 5:11-6:20 srećemo tri ključne zamenice: „mi“ (5:11); „vi“ (5:11-12, tri puta) i „oni“ (6:4-8). One ukazuju na tri različite grupe kojima se pisac obraća:
1. „Mi“ u 5:11; 6:1-3 su pisac i njegov misijski tim.
 2. „Vi“ u 5:11-12; 6:9-12 su obraćeni Jevreji kojima je i pisana ova poslanica.
 3. „Oni“ u 6:4-8 su neobraćeni, neverni Jevreji koji su deo zajedništva hrišćana Jevreja, prijatelji primaoca poslanice.

Tumačenje reči i izraza

“Jer svaki prvosveštenik koji se bira između ljudi, postavlja se da zastupa ljude pred Bogom, da prinosi darove i žrtve za grehe. On može da bude obziran prema onima koji su u neznanju i zabludi, zato što je i sam podložan slabostima. Zbog toga on mora da prinosi žrtve za grehe kako za narod tako i za sebe.

Tu čast niko ne može da prisvoji za sebe, nego ga Bog poziva u tu službu, kao što je to bio slučaj sa Aronom.“

Jev 5:1-4

5:1-4 Ovi stihovi opisuju levitske sveštenike SZ:

1. Svi su poreklom iz jednog plemena – Levija.
2. Posredovali su pred Bogom za sve ostale ljude.
3. Prinosili su darove i žrtve za grehe (8:3; 9:9).
4. Sa grešnicima su se ophodili s puno pažnje jer su i sami bili grešnici (Lev 16:3,6).
5. Za svoje služenje nisu primali pohvale već su svu slavu i hvalu davali Bogu zato što su odabrani za ovu službu.

5:2 „obziran“ Ova reč je jedino ovde upotrebljena u čitavom NZ i ne pojavljuje se nijednom u Septuaginti. Srećemo je u delima Aristeja za opis filozofije umerenosti (Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*, str. 406).

- **„u neznanju i zabludi“** SZ je prevideo žrtve okajnice za grehe počinjene iz nehata i neznanja (Lev 4:2,22,27; 5:15-18; 22:14; Br 15:22-31), ali ne i za zla počinjena s predumišljajem (Pnz 1:43; 17:12,13; 18:20; Ps 51).

U petom delu opusa *Word Pictures in the New Testament*, A.T. Robertson stvara teološku vezu između greha učinjenih s predumišljajem, za koje nije bila predviđena žrtva pokajanja, i upozorenja u 3:12 i 10:26. On tvrdi da „za namerno bogootpadništvo (3:12; 10:26) nema pokajanja“ (str. 368).

Apostol Pavle je verovao da mu se Bog smilovao jer nije poznavao istinu i nije namerno odbacivao evanđelje.

5:3 „Zbog toga on mora da prinosi žrtve za grehe kako za narod tako i za sebe“ Misli se na protokol iz Lev 9:7-17 predviđen za Prvosveštenika (inicijalno osveštanje; 16:6-19 Dan očišćenja; Jev 9:7). Iz Jev 7:26-27 saznajemo da Isus nikada nije morao da prinese žrtvu zbog svojih greha ali da u potpunosti razume naše potrebe (4:15).

5:4 „Tu čast niko ne može da prisvoji za sebe“ Bog je od svih plemena Izraela izabrao samo jedno – Levijevo – i u njemu jednu, Aronovu porodicu (izl 28:1; 1 Dnv 23:13) da služe kao sveštenici (Br 16:40; 18:7; 1 Sam 12:9-14; 2 Dnv 16:18).

“Tako ni Hristos nije sam sebi dao čast da bude Prvosveštenik, već ga je postavio onaj koji mu je rekao:

**“Ti si Sin moj,
danas si se meni rodio.”**

Tako i na drugom mestu kaže:

**“Ti si doveka sveštenik
po redu Melhisedekovu.”**

On je za vreme svog zemaljskog života uz glasni vapaj i suze, prineo molitve i prošnje Bogu koji ga je mogao spasiti od smrti. I pošto je bio pokoran, Bog ga je uslišio. Iako je bio Sin, kroz patnje se naučio da bude poslušan. Pa postigavši savršenstvo, postao je začetnik večnog spasenja svima koji su mu poslušni, te ga Bog proglasi Prvosveštenikom po redu Melhisedekovu.”

Jev 5:5-10

5:5 „Tako ni Hristos nije sam sebi dao čast“ Vidi Jn 8:50,54.

- **„da bude Prvosveštenik“** Pisac poslanice zna da je jako, jako teško uveriti grupu Jevreja kojima piše da je Isus Prvosveštenik, a nije Levijevac. Zato se i upušta u iscrpno dokazivanje (4:14-5:10; 6:13-7:28) na osnovu SZ citata.
- **„onaj koji mu je rekao“** Pisac u Ps 2:7 vidi dokaz da je Otac taj koji je izabrao i potvrdio Isusa. I sam Otac se pozvao na ovaj Psalam, zajedno sa rečima Isa 42:1, na Isusovom krštenju (3:17) i preobraženju (Mt 17:5).
Arije (biskup IV. veka) se u svojim teološkim sukobima sa Atanasijem, oko pitanja punine Isusovog božanstva, služio drugim delom ovog stiha kako bi dokazao da je Isus tek prvo i najuzvišenije stvorenje (Pri 8:22-31). Ali, Isusovo suštinsko sinovstvo je jasno iz odeljaka 1:2; 3:6; 5:8; 7:28. Citirani psalam se izvorno koristio u redovnim godišnjim ceremonijama kraljeva Izraela ili Jude.

5:6 “Ti si doveka sveštenik po redu Melhisedekovu” Citat Ps 110:4. Ovaj psalam je jedinstven po činjenici da Mesiji daje i sveštenučku i kraljevsku ulogu (dva stabla masline, Zah 4:3,11-14; Jošua kao izdjak, 6:13). Svici sa Mrtvog mora nam otkrivaju da su Eseni očekivali dvojicu Mesija – kraljevskog i sveštenučkog. Isus je ispunio obe ove službe. Zapravo, on je ispunio sve tri SZ pomazane službe – proročku, kraljevsku i sveštenučku (1:1-3).

- **„Melhisedekovu“** Jev 7 razvija ovu temu u punini. Slike su preuzete iz Post 14:17-20, gde je Malhisedek kralj/sveštenik grada Salema (Jevus, Jerusalim).

5:7 „za vreme svog zemaljskog života“ Ovde se misli na Isusa a ne Melhisedeka. Ovo svakako ne znači da Isus nije čovek. On se utelovio i doveka ostaje utelovljen.

- **„uz glasni vapaj i suze, prineo molitve i prošnje“** Ovaj opis može da se odnosi na Isusov doživljaj u Getsimaniji, prema Mt 26:37 i Lk 22:44. Ali moguće je da se misli na troslojni oblik rabinske molitve, čime se ističe intezitet Isusove molitve u Getsemanskom vrtu ili Prvosveštenučka molitva (Jn 17) u noći pashalne večere.
- **„Bogu koji ga je mogao spasiti od smrti“** Da li se Isus plašio smrti? Strah od smrti je jedan od osnovnih prirodnih ljudskih strahova, a Isus je u potpunosti bio čovek. Verujem da se u prvom redu bojao prekida odnosa sa Ocem (Mk 15:34, citat Ps 22). Znao je ko je i kuda ide (Mk 10:45; Mt 16:21).

Sva tri lica svete Trojice su bila uključena u Isusovo vaskrsenje. Ono nije samo Očevo delo (Duh Sveti Rim 8:11; Isus Jn 2:19-22; 10:17-18). Tačno je da NZ najčešće ističe da je Otac vaskrsnuo Sina (Dl 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Rim 6:4,9; 10:9; 1 Kor 6:14; 2 Kor 4:14; Gal 1:1; Ef 1:20; Kol 2:12; 1 Sol 1:10.)

Ova fraza u sebi prelama nekoliko SZ tekstova koji ističu da će JHVH spasiti Mesiju od telesne smrti (Ps 33:19; 56:13; Os 13:14) ili će ga vaskrsnuti od mrtvih (Ps 16:10; 49:15; 86:13). Dakle, ako se ovaj kontekst odnosi na Isusovu molitvu u Getsemaniji, onda je prva mogućnost najbolje rešenje.

- **„I pošto je bio pokoran, Bog ga je uslišio“** Ovu frazu, zajedno sa Rim 1:4, adopcionisti su koristili za svoje teološke zablude. Navodno, Bog je nagradio čoveka Isusa zbog njegove pobožnosti i poslušnosti. Ali, čitav NZ oslikava paradoks: Isus je u potpunosti bio Bog, ali je „bio uslušen“ zbog sloje verne službe! I jedna i druga istina čine jedinstvo.

Razlike u prevodima nastaju zbog nejasnoće jevrejskog pojma „strah“, posebno kada je reč o čovekovom odnosu prema Bogu („zbog njegove bogobojažnosti“ Birviš; „zbog pobožnosti svoje“ Sinod). Svakako nije reč o klasičnom strahu već o „pokornosti“ koja poznaje Božiju volju.

5:8 „Iako je bio Sin“ Ovde ne bi trebalo imenucu „sin“ pisati velikim slovom. Ovo je još jedan u seriji poređenja člana porodice i sluge porodice (1:2; 3:6; 5:8; 7:28).

- **„kroz patnje se naučio da bude poslušan“** Čitav odeljak naglašava Isusa kao „sina“ Božijeg (4:14) koji je ipak čovek („za vreme svog zemaljskog života“, 5:7). Bio je iskušavan, molio se, stradao i iz stradanja se naučio poslušnosti! Nije nimalo jednostavno teološki posmatrati Isusovo božanstvo i čoveštvo kao jednu istinu (dve prirode u jednoj osobi). Istorija crkve je puna primera pojavljivanja raznih jeresi kad god bi se jedna od ovih istina prenebregnula (1 Jn 4:1-3).

Vernicima je teško da shvate ideju sledenja Isusovog primera. Upravo to je mučilo obraćene Jevreje kojima pisac piše ovu poslanicu – Hoće li i oni stradati poput Isusa? Stradanja su deo celine duhovne stvarnosti (2:10; Mt 5:10-12; Jn 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Rim 8:17; 2 Kor 4:16-18; 1 Pet 4:12-19).

Zašto je Isus morao da se „nauči“ bilo čemu ako je imao božansku prirodu? Ovaj stih se svakako tiče razvoja njega kao čoveka (Lk 2:40,52). Svrha stradanja je u razvijanju i jačanju pouzdanja i u tome ništa ne može da ih odmeni. Ako je hristolikost Božiji cilj za svakoga od nas (Rim 8:29; Ef 4:13), zašto savremeno zapadnjačko hrišćanstvo odbija ovako moćan način duhovnog sazrevanja?

5:9 „postigavši savršenstvo“ Aorist pasiv particip. „Savršenstvo“ znači „zrelost“, „potpuna opremljenost za povereni zadatak“. Ovo savršenstvo/zrelost i Isusa i njegovih sledbenika je ključna ideja poslanice Jevrejima (2:10; 5:9,14; 6:1; 7:11,19,28; 9:9,11; 10:1,14; 11:40; 12:2,23). Vidi posebnu temu u 7:11.

- **„svima koji su mu poslušni“** Poslušnost je dokaz pravog učenitva (Lk 6:46). Isus nam je primer u svim područjima a poslušnost dokazuje da smo istinski spaseni!

5:10 „te ga Bog proglasi Prvosveštenikom po redu“ Do sada smo u poslanici sreli tri Isusove titule: (1) sin, (2) apostol, (3) Prvosveštenik. Vidi posebnu temu: Isus kao Prvosveštenik u 2:17.

- **„po redu Melhisedekovu“** Melhisedek je jedina osoba koja se u SZ spominje i kao kralj i kao sveštenik, kao onaj koji ispunjava teološke zahteve ovog rabinskog argumenta. On je tajanstvena ličnost iz Post 14:17-20 i Ps 110:4, prasluka nadmoćnog Isusovog sveštenstva koje prevazilazi Aronovu službu. Vidi više o ovome u Jev 7.

“Ima još mnogo teško objašnjivih stvari o Hristu o kojima treba da govorimo, ali ste postali lenji da slušate. I umesto da ste do sada već učitelji, ponovo vas treba poučavati osnovama Božije poruke. Još uvek vam je potrebno mleko, a ne čvrsta hrana! Svako, naime, ko se hrani mlekom, ne snalazi se dobro u učenju o pravednosti, jer je dete. Čvrsta hrana je za one zrele, čija su čula navikom izvežbana da razlikuju zlo i dobro.”

Jev 5:11-14

5:11-6:12 Ovaj odeljak čini literalnu celinu. Uvek imajmo na umu da podela na poglavlja i stihove u našim prevodima Svetog pisma nije deo izvornog, nadahnutog teksta. Vidi kontekstualni uvid narednog poglavlja.

5:11 „Za kog“ (Vuk) Zamenica koja može da bude i muškog i srednjeg roda. Mislim da srednji rod bolje odgovara jer pisac misli na Isusovo prvosveštenstvo na osnovu Melhisedeka. Jev 5:11-6:20 je teološka parenteza i pisac se vraća na temu Melhisedeka u Jev 7.

- **„mi“** Literalni plural koji se zapravo odnosi na pisca poslanice.
- **„ali ste postali lenji da slušate“** Ovaj konteskt čini posebnost poslanice Jevrejima kroz tri oblika zemenica: „vi“ (5:11,12: 6:9-12), „mi“ i „nas“ (5:11-6:1-3,9) i „oni“ (6:4-8). Vidi kontekstualni uvid D. Ova činjenica daje prednost istorijskoj rekonstrukciji koja tvrdi da je poslanica pisana grupi obraćenih Jevreja koji su i dalje odlazili na bogoslužjenja sinagoge. Ali u zajedništvu sa neobraćenim sunarodnicima nikada nisu u potpunosti prihvatili praktičnu stranu življenja po evanđelju.
 Glagol je u perfekt indikativu, što naglašava utvrđeno stanje subjekta. Pridev „lenj“ („tvrd na ušima“ Birviš; „nemarni za slušanje“ Sinod) srećemo samo dva puta u NZ, ovde i u 6:12. Pisac se muči sa objašnjavanjem ne zbog istina o kojima raspravlja već zbog nezrelosti čitalaca. Postali su „tupi za slušanje“ (Čarnić) i lenji prema duhovnoj stvarnosti.

5:12 „umesto da ste do sada već učitelji“ Iako su se obratili pre dosta vremena ovi vernici nisu duhovno sazreli. Hrišćanski staž ne donosi zrelost sam po sebi. To je najverovatnije zbog toga što su ostali na sinagogalnim službama sa nespasenim sunarodnicima, bez želje da sa njima otvaraju kontroverzna pitanja vere (6:1-2). Najverovatnije nisu želeli: (1) progon od strane vlasti i/ili (2) poslušnost Velikom misijskom pozivu koja se očekuje od svih hrišćana.

- **„osnovama“** Ovaj pojam ima široko semantičko značenje:
 1. Osnovno poučavanje o nekom predmetu
 2. Početak nečega
 3. Anđeoske sil (Gal 4:3,9; Kol 2:8)
 Kontekst daje prednost prvoj mogućnosti. Pisac je svestan da ovi vernici moraju ponovo da se uče osnovama hrišćanske vere. Ipak, prema 6:1 bolje odgovara druga mogućnost značenja izraza, jer se 6:1-2 odnosi na jevrejsko učenje a ne hrišćansko, na početke sa kojih je već trebalo da se maknu. Ovde imamo grčku reč *stoihea* a u 6:1 *arhe* (Vidi posebnu temu *arhē* u 3:14).
- **„Božije poruke“** Ovako se nazivaju SZ istine u Dl 7:38 i Rim 3:2.
- **„mleko a ne čvrsta hrana“** Bog daje i jedno i drugo u određeno vreme. Ali, mleko nije hrana zrelih (1 Kor 3:2; 1 Pet 2:2).

5:13 „učenju o pravednosti“ Ovde imamo sledeći problem za tumače: Kako se ova fraza odnosi prema frazi „zlo i dobro“ iz st. 14? Neki prevodi ovde imaju rešenje „učenje o spasavajućoj pravednosti“ (NJB, engl.). TEV ima rešenje „učenje o dobru i zlu“ (st. 13), kako bi se postigla paralela

sa „dobro i zlo“! u st. 14. U svakom slučaju ova fraza govori o problemu nezrelosti a druga o problemu nedostatka delovanja.

Moguće je da ovaj uzraz stoji kao suprotnost „osnovama Božije poruke“ u st. 12 i 6:1. U svakom slučaju se odnosi na evanđelje koje stoji nasuprot jevrejskih doktrina spomenutih u 6:1-2.

Više o pravednosti vidi u posebnoj temu 1:9.

5:14 „zrele“ Pridev koji dolazi iz korena „savršen“ u 5:9. *Telos* je zrelost, potpuna opremljenost za povereni zadatak. Vidi posebnu temu u 7:11. Isusov ljudski život je primer vernosti i rasta do zrelosti (st. 8-9). Pisac na isto poziva svoje čitaoce. Oni su kao obraćeni Jevreji već doživeli progonstvo (12:4) ali su se uplašili i povukli („ustuknuli“, 10:38) u kakvu-takvu sigurnost judaizma.

- **„čija su čula navikom izvežbana“** Perfekt pasiv particip ističe ponavljanje aktivnosti do trajnog stanja subjekta. „Vežba čini majstora“! Isti glagol imamo i u govoru o božanskoj disciplini, u 12:11.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto je Jevrejima bilo tako teško da prihvate istinu o Isusu kao Prvosvešteniku?
2. U kom je odnosu stradanje prema zrelosti i Isusa i njegovih sledbenika?
3. Zašto primaoci poslanice nisu duhovno sazrevali?

POSLANICA JEVREJIMA 6

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Upozorenje na otpadništvo (5:11-6:12)			Upozorenje na odricanje vere (5:11-6:12)	Pisac objašnjava svoje namere
5:11-6:8	Zlo nenapredovanja	Ohrabrenje, objava svrhe		
	6:1-8	6:1-8	6:1-3	6:1-8
	Bolja procena		6:4-8	Reči nade I ohrabrenja
6:9-12	6:9-12	6:9-12	6:9-12	6:9-12
Sigurnost Božijeg obećanja	Božija trajna svrha u Hristu		Božija sigurna obećanja	
6:13-20	6:13-20	6:13-20	6:13-20	6:13-20

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

Ukor primaocima poruke 5:11-6:12
Pouzdanost Božijeg obećanja 6:13-20

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Zbog upotrebe zamenica „mi/nas“ u 6:1-3, „oni/njima“ u 6:4-8 i „vi“ u 6:9-12 i 5:11-12, verujem da su ovom poglavlju oslovljene dve grupe: obraćeni/verni Jevreji i neobraćeni/neverni Jevreji. Takođe, jevrejski (nehrišćanski) karakter osnovnih doktrina 6:1-2 ukazuje na judaističke ideje. Dakle, spomenute su tri grupe čitalaca:
1. „Mi/nas“ u st. 1-3,9;5:11 su pisac i njegov misijski tim.
 2. „Vi“ u 5:11-12; 6:9-12 su obraćeni Jevreji kojima je i pisana ova poslanica.
 3. „Oni“ u 6:4-8 su neobraćeni, neverni Jevreji koji su deo zajedništva hrišćana Jevreja, prijatelji primaoca poslanice.

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

- B. Nekoliko je teorija o tome kome se pisac ovde obraća:
1. Hipotetički govor („ipak su“, st. 6).
 2. Odeljak se odnosi na neobraćene Jevreje.
 3. Misli se na pravo otpadništvo od vere (Obraćeni Jevreji su se vratili na SZ, na rituale i ceremonije, umesto da su istrajali u veri u Isusa Mesiju).
 4. Pouka odgovara okolnostima I. veka (I obraćeni i neobraćeni Jevreji su delili zajedništvo sinagoge).
 5. Misli se na SZ primere neverstva a ne na stanje tadašnjih vernika.
- C. Upozorenje 6:1-12 odgovara prethodnim upozorenjima:
1. Upozorenje o sakrivanju u sigurnosti prošlosti, 2:1.
 2. Upozorenje o svesnom neverstvu (SZ Izrael), 3:12-19.
 3. Upozorenje o istrajavanju u nezrelosti, 5:11-14.
- D. Savremena debata crkve oko konceptata „jednom spasen – zauvek spasen“, „spasen – izgubljen – ponovo spasen“ i „jednom izgubljen – zauvek izgubljen“, vrti se oko:
1. Stihova koji se citiraju izvan konteksta.
 2. Deduktivne logike (razum iznad Svetog pisma).
 3. Nametanja sistematske teologije Pismu (kalvinizam, arminijanizam, dispencionalizam, ...)
- E. Sveto pismo sadrži mnoštvo primera onih koji su imali probleme u veri (Posebna tema u 6:5), ali nemamo jednostavan odgovor na sve njih:
1. Vernici nedostojni služenja:
 - a. telesni hrišćani ili lenje duhovne vođe (1 Kor 3:10-15)
 - b. bebe hrišćani (Jev 5:11-14)
 - c. isključeni/ nepodesni hrišćani (1 Kor 9:27)
 - d. nepravoverni hrišćani (1 Tim 1:19-20)
 - e. neverni hrišćani (2 Pet 1:8-11)
 2. Lažno ispovedanje vere:
 - a. parabola o sejaču (Mt 13; Mk 4)
 - b. plodovi bez ličnih odnosa (Mt 7:21-23)
 - c. lažni učitelji (1 Jn 2:18-19; 2 Pet 2:1-19)
 3. moguća otpadništva:
 - a. Saul (SZ)
 - b. Juda (NZ)
 - c. lažni učitelji (2 Pet 2:20-22)
 - d. kasniji tumači (Otk 22:19)

Tumačenje reči i izraza

“Zato ostavimo za sada početno učenje o Hristu i okrenimo se k zrelijem učenju, ne vraćajući se na osnove: obraćenje od grešnih dela, vera u Boga, učenje o krštenjima, polaganje ruku, uskrsenje iz mrtvih i večni sud. I o tome ćemo govoriti ako da Bog.

Ima, naime, onih koji su jednom bili prosvetljeni. Ali iako su iskusili nebeski dar primivši Duha Svetog, iako su iskusili da je reč Božija dobra, iako su iskusili sile budućeg sveta, ipak su napustili veru. Takve je nemoguće ponovo dovesti do pokajanja, jer oni time iznova raspinju Sina Božijeg i javno ga izvrću ruglu.

Zemlja, naime, koja upija vodu od čistih kiša koje padaju na nju i rađa rod koji je na korist onima za koje se obrađuje, prima blagoslov od Boga. A zemlja koja rađa trnje i korov ništa ne vredi. Takva se bliži prokletstvu i završava u ognju.”

Jev 6:1-8

6:1-2 Navedene doktrine su zajedničke i judaizmu i hrišćanstvu. Ipak, one su u prvom redu judaističke (pranje i polaganje ruku). Oko njih si se obraćeni i neobraćeni Jevreji lako i brzo složili. Ali, ta pitanja nisu od teološkog značaja kada je reč o proročenom Mesiji, Isusu iz Nazareta.

Jedna od teorija, očigledno pomirljiva, tvrdi da bi prvu frazu *arhē* (osnovna, početna učenja) trebalo čitati kao „početna učenja o Mesiji“ (A.B. Bruce, *The Epistle of Hebrews*, str. 197). Da li su Jevreji zanosili činjenicom da se sve više i više mnogobožaca obraća na hrišćanstvo, pa su se zato pitali kako je Isus ispunio SZ proroštva i očekivanja? Ili su spomenute jevrejske doktrine u žiži rasprave o mogućem povratku na Mojsijev zavet kao uslov za spasenje?

6:1 „početno učenje o Hristu“ Grčki *arhe* ima široko semantičko značenje (vidi posebnu temu u 3:14). Početne istine nagoveštavaju ono što dolazi. U njima je osnovni autoritet, pravilo. Očigledno je da je ovaj *arhē* u kontrastu sa *telosom* (zrelost, st. 1b).

Problem u shvatanju ovog izraza je što se principi koje smo naveli u st. 1-2 ne odnose ni na Mesiju ni na tradicionalno judaističko učenje. Upravo zato nam čitav ovaj kontekst pruža razlog da pretpostavimo kako je poslanica napisana Jevrejima koji posećuju sinagogu (10:25), grupi koju čine i obraćene i neobraćene osobe (R. C. Graze, *No Easy Salvation*).

- **„okrenimo se“** Present pasiv konjuktiv („pohitajmo“ Sinod) naglašava trajno predanje božanskoj sili! Ovi ljudi bi sazrevali ukoliko bi dozvolili Duhu slobode da ih motiviše. Istu reč su koristili i filozofi pitagorejci kada su opisivali viši nivo poimanja (A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, str. 373).
- **„k zrelijem učenju“** („ka savršenstvu“ Sinod, Čarnić). Ovaj oblik *telios* nalazimo samo ovde u NZ. Vidi posebnu temu u 7:11. U ovom kontekstu *telios* je suprotnost pojmu *arhē* (početno, osnovno učenje). obraćeni Jevreji bi morali da se pokrenu, da idu dalje od teoloških tema koje su im zajedničke sa njihovim sunarodnicima sa kojima učestvuju na bogoslužjenjima.
- **„obraćenje... vera“** Dve zavetne obaveze, jedna iskazana u negativu a druga u pozitivu. obraćenje, tj. „pokajanje“ (Sinod, SSP, NSP) („odvrćanje od mrtvih dela“ Čarnić, Birviš) je složena tema zbog mnogostrukog značenja. Jevrejski pojam naglašava promenu delovanja dok grčki ističe promenu uma. obraćenje/pokajanje je okretanje od sebe, od samoživosti ka Bogu i životu po njegovoj volji.
 1. Isus opominje da oni koji se ne kaju idu u propast (Lk 13:3,5; 2 Pet 3:9).
 2. obraćenje je uvek povezano sa dužnostima vere (Mk 1:15; Dl 2:38, 41; 3:16; 19; 20:21).
 3. Sam Bog se predstavlja kao izvor pokajanja (Dl 5:31; 11:18; 2 Tim 2:25).

6:2 „o krštenjima“ Množina se nikada ne koristi za hrišćansko krštenje ali u SZ često opisuje ritualna pranja (Mk 7:4; Jev 9:10). Ova tri para doktrina nisu posebnost hrišćanstva. Štaviše, vrlo su tipična za judaizam, posebno za onaj deo koji fariseji dele sa hrišćanstvom.

- **„polaganje ruku“** Ova praksa ima nekoliko oblika i u SZ i u NZ:
 1. Odvajanje i posvećenje neke osobe za određeni zadatak (Br 27:18,23; Pnz 34:9; Dl 6:6; 13:3; 1 Tim 4:14; 5:22; 2 Tim 1:6).
 2. Poistovećivanje sa žrtvom:
 - a. sveštenik (Izl 29:10,15,19; Lev 16:21; Br 8:12)
 - b. laik (Lev 1:4; 3:2,8; 4:4,15,24; 2 Dnv 29:23)
 3. Poistovećivanje sa osuđenikom na kamenovanje (Lev 24:14).
 4. Molitva za blagoslov (Mt 19:13,15).
 5. Molitva za ozdravljenje (Mt 9:18; Mk 5:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18; Lk 4:40; 13:13; Dl 9:17;28:8).
 6. Molitva za primanje Duha Svetog (Dl 8:17-19; 19:6).

- „uskrsenje iz mrtvih i večni sud“ Farisejima i esenima (zajednica sa Mrtvog mora) su ova verovanja zajednička sa hrišćanstvom.

Posebna tema: Večnost

U svom delu „Sinonimi SZ“, Robert B. Girdleston zanimljivo razmišlja o večnosti: „Prilog „*aiōnios*“ srećemo više od četrdeset puta u NZ, najčešće kada se govori o *večnom životu*. Ponekad se naglašava da je večnost dar koji nam je već dan, a ponekad da je to stvarnost koja nas čeka u budućnosti. Istim pojmom se opisuje Božije postojanje u Rim 16:26; posledice Hristovog otkupljenja u Jev 9:12; 13:20; daleka prošlost u Rim 16:25; 2 Tim 1:9; Tit 1:2.

Takođe, pojam večnost se tiče „vatre“ (Mt 18:8, 25:41; Juda 7), „kazne“ (Mt 25:46), „suda“ i „propasti“ (Mk 3:29; Jev 6:2), „uništenja“ (2 Sol 1:9). U svim ovim stihovima naslućuje se *konačnost*, u smislu dovršenja perioda mogućnosti za promenu. U svakom slučaju jako malo poznajemo budućnost, odnos života prema našem celokupnom postojanju, moralnu težinu neverstva. Malo toga razumemo u svetlu večnosti. Zato nam je bolje da ne dodajemo i ne oduzimamo bilo šta od Božije Reči, ma koliko nas šokirala njena doktrina večne kazne; bolje nam je da prionemo uz evanđelje Božije ljubavi u Hristu, svesni da izvan njega postoji mračna stvarnost koju nismo u stanju da pojmimo“. (str. 318-319)

6:3 „ako“ Klasična grčka uslovna rečenica (treće klase) koja ukazuje na moguću aktivnost. Daće Bog, ali samo ako oni budu želeli da sarađuju sa njim!

6:4-6a „...jednom bili prosvetljeni... iskusili... iskusili... iskusili... ipak su napustili veru“ Serija aorist participa koju u st. 6b zamenjuje seija prezenta. Sve ove izjave su veoma snažne. Značenje je naizgled jasno: Ovi ljudi su donekle upoznali Boga ali su odbacili veru u Hrista. Ipak, dva su naglaska u kontekstu na koja bi valjalo da obratimo pažnju: (1) tri grupe su ovde prisutne („mi“, st. 1-3; „oni“, st. 4-8; „vi“, st. 9-12); (2) Osobine jevrejskih doktrina iz 6:1-2. Ovo nas ponovo okreće zaključku da je poslanica pisana članovima sinagoge – obraćenim i neobraćenim Jevrejima koji su zajedno učestvovali na bogoslužjenjima. Neobraćeni deo sinagoge je jasno video silu, slavu i istinitost evanđelja u Pismu i u svedočanstvu promenjenih života svojih sunarodnika.

Dva su upozorenja u ovoj poslanici: (1) Upozorenje obraćenicima da javno iskažu svoju veru, da se poistovete sa progonjenom crkvom i odole iskušenju povratka na judaizam; (2) Upozorenje nevernim Jevrejima da prihvate Hrista. Prvo upozorenje je na mnoge načine jedinstveno za ovu novozavetnu knjigu. Ali drugo je veoma slično opisu neoprostivog greha fariseja iz evanđelja, kao i smrtnog greha lažnih učitelja iz Prve Jovanove poslanice.

6:5 „sile budućeg sveta“ I ovo je primer da će nespaseni ljudi biti deo sile budućeg veka koji je opisan u Mt 7:21-23. Oni imaju silu bez ličnog odnosa sa Bogom. Ovakav je bio Juda Iskariotski (evanđelja), Simon Mag (Dela) i lažni učitelji (1 Jn 2:18-19). Vidi posebnu temu u 1:2.

- „**ipak su napustili veru**“ Aorist particip. Ovo je teološki klimaks grčke rečenice koja je počela u st. 4. Vidi posebnu temu o otpadništvu od vere (*apostasia*) u 3:12.

6:6 „ipak su“ Stručnjaci za grčki jezik se ne slažu da li je ovo oblik blažeg kondicionala (uslovljena rečenica) ili je reč o dosledno paralelnoj strukturi st. 4. Oni koji smatraju da je reč o kondicionalu čine to zbog teološke potrebe: st. 6 pretpostavlja hipotetičku situaciju. Ipak, svi drugi prisutni gramatički oblici ukazuju da se radi o realnim okolnostima:

1. Aorist particip se ponavlja u više navrata (prosvetljeni, iskusili, napustili).
2. Akuzativ muškog roda u množini (član) st. 4 odnosi se na sve aoriste st. 4-6

- „**nemoguće**“ (st. 4 i 6) Oba mesta su obuhvaćena jednim kontekstom. Grčki *dunatos* (moguć) u negativnom obliku. Postoje stvari koje Bog može i koje ne može! Ovaj pojam se sreće na grčkim papirusima pronađenim u Egiptu (1) koji opisuje osobe dovoljno snažne za neki posao; (2) svedoke koji ne mogu da svedoče. Četiri puta ga srećemo u poslanici:

1. Takve je nemoguće ponovo dovesti do pokajanja (6:4).
2. Bogu je nemoguće da laže (6:18).
3. Krv životinjskih žrtava SZ ne može da spasi (10:4).
4. Bez vere je nemoguće udovoljiti Bogu (11:6).

U svim ovim slučajevima je istaknuta nemogućnost određene radnje.

Iznenaduje mišljenje stručnjaka koji tvrde da je Jev 6:4 adunacija (simbolička inverzija), vrsta hiperbole kojom se upozorava na otpadništvo od vere (Lowe & Nida, *Greek English Lexicon of the New Testament*, str. 669). Po tome bi neko mogao da prevede ovaj stih kao „ekstremno teško“. Čini mi se da je ovo više teološki nego leksički stav jer na svim drugim mestima u poslanici ovaj izraz izričito znači „nemoguće“.

Izbegavanje da se izraz prevede doslovno potiče od izazova teologije „jednom izgubljen – zauvek izgubljen“, ukoliko se ovde radi o vernicima koji su se odrekli svoje vere. Inače, denominacije koje naučavaju apostaziju takođe veruju i propovedaju pokajanje i povratak Bogu. Ovaj tekst obezvređuje ovakav stav.

U mnogu slučajeva istoriski kontekst je ključ valjanog tumačenja:

1. Pisac se obraća dvema grupama (obraćenim i neobraćenim Jevrejima).
2. Pisac se obraća jednoj grupi (obraćenim, duhovno nezrelim Jevrejima koji se nećkaju da li da se vrate pod Mojsijev zavet)

Slična jeres judaista se spominje u poslanici Galatima. Tamošnji vernici su bili u iskušenju da se pored Hrista obezbede i brojnim SZ ritualima. Pavle ih opominje da takvim postupkom otpadaju od blagodat (Gal 5:4).

- „ponovo dovesti“ Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Obnova (*anakainōsis*)

Naš pojam obnova dolazi iz dve starogrčke reči sa dva osnovna značenja (*anakainōō*, *anakainizō*).

1. Učiniti nešto novim, drugačijim (Rim 12:2; Kol 3:10)
2. Doprineti da se pređašnje stanje promeni (2Kor 4:16; Jev 6:4-6)

Molton i Miligan, „Reči grčkog NZ“, čak kažu da prvi izraz ne sreću nigde u grčkoj literaturi, osim ovde, kod Pavla. Moguće je da ga je sam apostol skovao (str. 34)

Frenk Steg, „NZ teologija“ daje zanimljivo opažanje: „Preporod i obnova jesu Božiji posao. *Anakainōsis*, u svom glagolskom obliku, uvek označava radnju koja traje - Rim 12:2 – „... nego se preobražavajte obnovljenjem svoga uma...“. Isto je i u 2Kor 4:16: „... naš unutrašnji čovek se obnavlja iz dana u dan“. Kol 3:10 govori o novom čoveku „koji se obnavlja za spoznanje – po slici onoga koji ga je stvorio“. Bog stoji iza tog „novog“, iza svega „obnovljenog“. On je početak i kraj svakog toka preobražaja novog života“ (str. 118)

- „jer oni time iznova raspinju Sina Božijeg“ Grčka složenica *anastauroō* znači „raspeti“, „prikovati“, a u ovom intezivnom obliku se prevodi kao „ponovo raspinju“. Bibličari napominju da je ovaj pojam poseban upravo za Sveto pismo i da uvek ima jedno značenje – „raspeti“ (*The Greek-English-Lexicon of the New Testament*, Bauer, Arndt, Gingrich, & Danker, str. 61). Inače, Tertulijan je ovaj tekst koristio kao dokaz da su gresi počinjeni posle krštenja neoprostivi.

Rani grčki crkveni oci su zbog predloga *ana* smatrali da ovaj glagol mora da se prevede kao „iznova raspeti“, i u tome ih sledi većina savremnih prevoda. Ali, kako se ova ideja odnosi prema učenju o apostaziji, o otpadništvu od vere? Odnosi se na vernike, ali intezivni oblik - „oni za svoj račun“ (Birviš); „sa svoje strane“ Sinod; „sami sebi“ (Vuk); „sebi“ (Čarnić) – ukazuje i na nevernike. I ovde smo ponovo pred istim izazovom: Tumači moraju da dozvole tekstu da im govori, a ne da se povode za svojim teološkim uverenjima. Nema sumnje da je ovo jedan od najnerazumljivijih biblijskih tekstova. Kada god pomislimo šta bi neki tekst trebalo ili ne bi trebalo da znači, imajmo na umu:

1. biblijsku knjigu u celini

2. četiri upozorenja
3. posebnosti konteksta

Pišševa upozorenja vrede za nas kako god da protumačimo ovaj tekst!

- **„i javno ga izvrću ruglu“** Isti izraz srećemo u Mt 1:19, kada je Josif razmišljao da raskine veridbu sa Marijom ne želeći da je javno sramoti. Šta ove reči znače u ovom kontekstu? Najverovatnije podsećaju na Golgotu i javno sramoćenje koje je razapinjanje donosilo, bez naglašavanja „iznova“.

6:8 Slika iz Post 3:17-19 ili Isa 5:1-2, a možda i iz priče o sejaču (Mt 13). Plodovi su očekivani i normalni dokazi žive i zdrave vere! Uzalud bilo kakvo klijanje ako nema plodova koji pokazuju živi odnos sa živim Hristom. Plodovi su dokaz a ne sredstvo života!

Ipak, voljeni, premda govorimo ovako, uvereni smo da stvari stoje bolje u vašem slučaju, i da vam predstoji spasenje. Jer Bog nije nepravedan; on neće zaboraviti vaše delo i ljubav koju ste pokazali radi njega, služeći verujućima, kao što im još uvek služite. Želimo, naime, da svako od vas pokaže revnost do kraja da bi se ispunilo ono čemu se nadate. Tako nećete postati lenji, nego ćete slediti primer onih koji kroz veru i strpljivost primaju u posed ono što je Bog obećao.”
Jev 6:9-12

6:9 „voljeni“ Ovaj odeljak odiše ljubavlju i brigom pisca za primaoce poslanice. St.11 naglašava (1) „želju“ koja može da se prevede i kao „silno želimo“; (2) „svako od vas“, svako ponaosob.

- **„uvereni smo da stvari stoje bolje u vašem slučaju“** Perfekt pasiv plural. Pisac je uveren da su Jevreji kojima piše hrišćani i da će istrajati u životu vere. O „bolje“ vidi više u 7:7.
- **„i da vam predstoji spasenje“** Ova grčka fraza doslovno znači „imati spasenje“ (prezent medij particip), što definiše stvari koje „stoje bolje“ („da vi idete boljim putem“ NSP).

6:10 „on neće zaboraviti vaše delo“ Božiji pravedni i fer sud se temelji na:

1. Knjizi života (Izl 32:32-33; Ps 69:28; Dan 12:1; Lk 10:20; Fil 4:3; Jev 12:23; Otk 3:5; 13:8; 17:8; 20:12,15; 21:27).
2. Knjizi dela (Ps 56:8; 139:16; Isa 65:6; Mal 3:16; Mt 25:31-46; Gal 6:7)

- **„vaše delo i ljubav koju ste pokazali radi njega, služeći verujućima, kao što im još uvek služite“** Iako se ova grupa obraćenih Jevreja još uvek nije u potpunosti poistovetila sa crkvom, oni su joj pomagali u danima progona (10:32-34). Ne zaboravimo da je u to vreme u Rimskom carstvu sinagoga bila legalna a crkva ilegalna verska zajednica!
„Sveci“ (većina naših prevoda, op.prev) kao termin odgovara SZ pojmu *kadeš* – „odvojen za Božiju službu (1 Kor 1:2; 2 Kor 1:1; Rim 1:1; Ef 1:1; Fil 1:1). Imenica je uvek u množini u NZ osim u Fil 4:21, ali i u tom kontekstu ima korporativno značenje. Biti spasen znači biti deo zavetnog zajedništva vere, deo verske porodice.
Božiji narod je svet jer mu je data pravednost Isusa Hrista (Rim 4; 2 Kor 5:21). Božija je volja da živimo svetim životom (Ef 1:4; 2:10; 4:1; 5:27; Jak 2:14-26; 1 Pet 1:16). Hrišćani su u dvojakom odnosu prema svetosti: Proglašeni su svecima (dato, poziviono posvećenje) i pozvani su na sveti život (progresivno posvećenje). Ovo je tipična NZ teološka napetost Carstva Božijeg – da, ali ne još!

Posebna tema: sveci

Rekli smo, "hagios" je grča paralela jevrejskom "kadešu" za nekoga ili nešto što se izdvaja za ekskluzivnu Jahvinu namenu. To je smisao posvećenosti. Znamo da je Bog svojom prirodom i karakterom odvojen od sve tvorevine. On je savršeni pravečni nestvoreni duh. Po njemu se sve što postoji ravna i meri. On je transcendentni – onostrani, bitno Drugi i drugačiji, Sveti. Takav Bog je stvorio čoveka radi zajedništva. Ali, pad u greh (Post 3) je načinio racionalnu i moralnu razvalinu između tako svetog Boga i grešnog čovečanstva. Ipak, Bog je odlučio da obnovi sve stvoreno. Zato opet poziva k sebi ljude da budu sveti (Lev 11:44; 19:2; 20:7,26; 21:8). U veri obnovljamo zavetni odnos sa Bogom i odazivamo se pozivu da živim sveto (Mt 5:48). To je moguće jer smo potpuno prihvaćeni kroz Hrista. Oprošteno nam je zbog onoga što je on živeo i radio, zbog onoga što Sveti Duh činio u našem umu i srcu. Paradoksalno ali istinito:

1. sveti smo jer nam je Hrist darovao svoju svetost
2. pozvani smo da živimo sveto zbog prisutnosti Duha

Dakle, vernici su "sveti" (hagioi) zbog (1) Očeve volje da tako bude; (2) zbog Hristovog dela; (3) prisutnosti Svetog Duha. Setimo se: u celom NZ ova imenica je u množini (čak i Fil 4:12, gde se jedino koristi u jednini, misli se na zajedništvo sa drugim vernicima). Biti spasen znači biti deo duhovne porodice, tela, žive građevine. Biblijska vera započinje ličnim odazivom, ali odmah dovodi do zajedništva drugih vernika. Svi smo duhovno obdareni (1Kor 12:11) da rastemo zdravo u Telu Hristovom – Crkvi (1Kor 12:7). Spaseni smo da služimo. A svetost nam je familijarna odlika.

6:11 „ono čemu se nadate“ Primitimo kako pisac insistira na načinu života (Jak; 1 Pet; 1 Jn). Sigurnost nije puka doktrina koju prihvatamo razumom već način življenja (Mt 7).

- **„do kraja“** Istrajnost je biblijska doktrina ravna doktrini sigurnosti. „Po rodovim njihovim poznaćete ih“ (Mt 7; Jak 2:14-26). Vidi više o istrajnosti u 4:14 i u posebnoj temi u 7:11.

6:12 „lenji“ Istu reč imamo u 5:11 kao suprotnost „revnosti“ iz st. 11. Ovi vernici nisu valjano rasli u svojoj hristolikosti i predanju Velikom misijskom poslanju (12:1-3).

- **„nego ćete slediti primer onih koji kroz veru i strpljivost primaju u posed ono što je Bog obećao“** Naznaka pouke o veri u Jev 11. Navedeni junaci vere su ostali čvrsti do kraja uprkos nevolja i iskušenja, makar da su zbog toga bili ubijeni (većina njih iz Jev 11 i verovatno iz 12:4). Odeljak 6:13-20 se usredsređuje na Božija obećanja. Zreli vernici su sigurni i verni jer je Bog pouzdan i veran!

Posebna tema: Nasledstvo vernika

Sveto pismo napominje na više mesta (Dl 20:32; 26:18; Ef 1:4; Kol 1:12; 3:24) da nam pripadaju mnoge vrednosti zbog bliskosti sa Isusom – „naslednikom svega“ (Jev 1:2). U njemu smo svi suvlasnici (Rim 8:17; Gal 4:7):

1. Carstva (Mt 25:34, 1 Kor 6:9-10; 15:50; Ef 5:5)
2. Večnog života (Mt 19:29; Jev 9:15)
3. Božijih obećanja (Jev 6:12)
4. Božije zaštite njegovih obećanja (1 Pet 1:4; 5:4)

“Kada je Bog dao obećanje Avramu, dao ga je uz zakletvu. No, pošto nije imao ni u koga većeg da se zakune, zakleo se samim sobom, rekavši: “Zaista ću te blagosloviti i silno te umnožiti”. Avram je bio strpljiv, i tako primio ono što mu je Bog obećao.

Jer ljudi se zaklinju onim što je veće, pa zakletvom potvrđuju ono što tvrde i tako okončavaju raspravu. Tako je i Bog, želeći da u većoj meri pokaže primaocima obećanja nepromenljivost svoje odluke, potvrdio obećanje zakletvom. To je učinio da bismo posredstvom ovih dvaju nepromenljivih činjenica, u kojima se Bog ne može prevariti, imali silnu utehu mi koji smo našli utočište, te da bismo se čvrsto držali nade koja je pred nama. Ovu nadu imamo kao čvrsto i pouzdano sidro duše. Ona nas vodi iza hramske zavese, gde je Isus ušao da nas zastupa postavši večni Prvosveštenik po redu Melhisedekovu.”

Jev 6:13-20

6:13-20 Moćno obećanje sigurnosti i nade koje se temelji na Božijem karakteru i obećanjima (st. 18a), ali samo ako na njega primereno odgovorimo (st. 18b).

6:13 „Kada je Bog dao obećanje Avramu“ Avram je neminovno uzet kao primer jer je rodonačelnik Jevreja, naroda s kim je JHVH sklopio mnoga zavetna obećanja (Post 12,15,17,18,22). Naravno, Avram je važan i zbog svog odnosa sa Melhisedekom (Post 14). Njegova vera u Boga je starija od zakona i kao takva je postala NZ paradigma svima koji veruju (Rim 4).

Takođe, Avramov primer ima teološku zasnovanost. Bog mu je dao obećanja na osnovu svoje bezuslovne ljubavi a ne zbog onoga što je Avram bio (Post 15:12-21; „Novi savez“ Jer 31:31-34; Jez 36:22-38). S druge strane, Mojsijev zavet je uslovljen poslušnošću ljudi (Pnz 27-28).

- **„dao ga je uz zakletvu“** Istorijski kontekst je Post 22:16-17 (Avramovo žrtvovanje Isaka) a literalni Ps 110:4 (7:17,21). Božiji obećanja i zakletva su međusobno uslovljeni (st. 16-17). Ovo je teološka istina ovog odeljka. Naša jedina nada je u Božijem nepromenljivom karakteru (Ps 102:27; Mal 3:6; Jev 13:8) i njegovim obećanjima (Isa 40:8; 55:11). To su „dve nepromenljive činjenice“ st. 18!

6:14 U ovom odeljku pisac poslanice citira SZ stihove o Avramu. Bog je obećao mnoge stvari Avramu kroz sina Isaka. Teološki problem je u tome što nisu svi Avramovi biloški potomci bili verni sledbenici JHVH. Iako su bili „izabrani“ i „zavetni“ narod, nisu svi pokazivali ličnu veru u Boga (st. 18b).

6:15 Ovo svakako ne znači da je Avramova vera bila savršena (imao je decu sa nekoliko žena; dva puta je želeo da se reši Sare kako bi spasao svoju glavu) s obzirom na Božiju reč. Ali imao je verno srce i poslušnost. Avram je bio običan čovek koji je u sebi nosio čudnu mešavinu vere i straha, dobra i zla.

6:18 „ovih dvaju nepromenljivih činjenica“ Misli se na Božiju zakletvu (Ps 110:4 citiran u 5:6; 6:20; 7:17) i obećanja (st. 14). Božija reč je naša sigurnost (Isa 55:11; Mt 5:17-18).

- **„u kojima se Bog ne može prevariti“** Moguća aluzija na Br 23:19 ili 1 Sam 15:29. Istu istinu potvrđuje i apostol Pavle u 2 Tim 2:13 i Tit 1:2. Vidi više u 6:6.
- **„mi koji smo našli utočište“** Utočište može da bude:
 1. SZ gradovi utočišta (Br 35:6; Pnz 4:41-43; Isu 20).
 2. Metafora sigurne luke u oluji (2:14; 6:19).
 3. Metafora Boga kao jake tvrđave u kojoj njegov narod nalazi utočište (Ps 18:1-2; 31:3; 91:2,9; 94:22; 144:2; Isa 17:10; 25:4; Jer 16:19; Jl 3:16; Naum 1:7)

- **„te da bismo se čvrsto držali nade koja je pred nama“** U st. 18 imamo teološki balans snažnog, pouzdanog, suverenog Boga (st. 18a) kome svaki čovek mora da se odazove u veri i trajno odaziva po toj istoj veri (st. 18b).

6:19 „sidro“ Drevni hrišćanski simbol sigurnosti i nade koji se sreće na zidovima rimskih katakombi. Kad god čitam ove reči, setim se jedne duhovne pesme:

„Tvoje reči su kao sidro u duši,
 ruku vere deci svojoj,
 kroz sve dane dao si“

- **„čvrsto“** Vidi posebnu temu o verodostojnosti u 2:2.
- **„Ona nas vodi iza hramske zavese“** Sidro nade je sam Isus Prvosveštenik koji za nas ulazi u nebesku svetinju (8:5; 9:23), u samu svetinju nad svetinjama koja je simbol Božije prisutnosti. Naša nada počiva na Božijem karakteru i obećanjima, kao i na dovršenom delu Hristovog spasenja.
 Ova ideja nije platonizam (zemaljske forme i nebeske ideje). Bog je sam na Sinaju pokazao Mojsiju model nebeske svetinje (8:5; Izl 25-40). Sličan oblik dualizma srećemo i u svicima sa Mrtvog mora. Inače, ovoj oblik razmišljanja (zemaljske kopije nebeskih originala) oformio je grčki filozof Platon. Naša nada u Hrista nije vidljiva ali zato nije manje pouzdana (9:23).

6:20 „ušao za nas“ („pre nas“ Birviš; „kao preteča“ Sinod; „kao naš prethodnik“ NSP) Ovaj grčki pojam označava: (1) izvidnicu koja pronalazi i obeležava prave puteve (pionir); (2) remorker – mali brod koji vuče veliki brod u sigurnost luke. Isus je pre svih nas otišao u nebo radi mogih stvari: Kao pobednik, Spasitelj, sveštenik i savršena žrtva zastupa nas u svemu!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li su istine navedene u st. 2-4 suštinski hrišćanske ili judaističke?
2. Da li poslanica Jevrejima naučava „otpadanje od milosti“? Zašto?
3. Zašto je neophodno da za dobro tumačenje razumemo istorijski kontekst poslanice?
4. Da li nas Sveto pismo naučava da istinski otkupljeni ljudi mogu da otpadnu od vere ili da – čak i ako im se tako nešto desi – i dalje ostaju otkupljeni?
5. Da li st. 4-6 govore o vernicima ili nevernicima? Zašto?
6. Kako se „vi“ iz st. 9 odnosi na „one“ iz st. 4?
7. Sa kakvim progonima su se vernici suočavali?
8. Koje dve nepromenljive stvari spominje st. 18?
9. Na koji način su u st. 18 uravnoteženi Božija suverenosti i čovekova slobodna volja?
10. U kom odnosu stoje Božiji karakter i Hristovo dovršeno delo u st. 13-20?

POSLANICA JEVREJIMA 7

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Melhisedekovo sveštenstvo	Kralj pravednosti	Poređenje dva tipa sveštenstva	Melhisedekovo sveštenstvo	Melhisedek
7:1-3	7:1-3	7:1-3	7:1-3	7:1-3
				Melhisedek prima Avramov desetak
7:4-10	7:4-10	7:4-10	7:4-10	7:4-10
	Potreba za novim sveštenstvom			Od levitskog do Melhisedekovog s.
7:11-19	7:11-19	7:11-14	7:11-14	7:11-12
				7:13-14
				Ukidanje starog Zakona
		7:15-19	7:15-19	7:15-19
	Uzvišenost novog sveštenika			Nepromenljivost prvosveštenstva H.
7:20-25	7:20-28	7:20-25	7:20-22	7:20-25
			7:23-25	Nebeski sveštenik je savršen
7:26-28		7:26-28	7:26-28	7:26-28

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

Hristos je Prvosveštenik po redu Melhisedekovu 7:1-28

Treći krug čitanja – sleđenje izvorne piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Tumačenje reči i izraza

“Naime, ovaj Melhisedek, salimski kralj, bio je sveštenik Boga svevišnjega. On je izašao u susret Avramu koji se vraćao nakon svoje pobeđe nad kraljevima, i blagoslovio ga, a Avram mu je dao desetak od svega. (Melhisedek u prevodu znači prvo “car pravednosti”, a car Salima znači “car mira”). O njegovom ocu i njegovoj majci, kao i o njegovim precima, ne zna se ništa. Takođe se ne zna ni kad se rodio ni kad je umro, ali pošto je sličan Sinu Božijem, ostaje zauvek sveštenik.”

Jev 7:1-3

7:1 „Melhisedek“ Mnogobožački kralj i sveštenik drevnog hananskog grada Salima, koji je kasnije nazvan Jevus pa Jerusalim. Melhisedek znači „moj kralj pravednosti“ (vrlo slično imenu kralja Jerusalima u Isu 10:1, „Gospod, moja pravednost“). Ne znamo njegovo poreklo i potomstvo ali čitamo da mu je Avram odao navise počasti. Upravo zato ga s pravom smatramo SZ praslikom Isusa Hrista. Spomenut je samo u Post 14:18-20 i Ps 110:4, pa se zato mnogo raspravlja o njegovom identitetu.

1. Filon smatra da je Melhisedek slika ljudske duše.
2. Origen smatra da je ovaj čovek zapravo anđeo.
3. Ambrozije takođe veruje da je Melhisedek anđeo poslan od Boga.
4. Drugi teolozi smatraju da je reč o Mihailu, anđelu zaštitniku Izraela.
5. Epifan tvrdi da je Melhisedek bio utelovljenje Svetog Duha.
6. Melhisedekovci smatraju da je reč o osobi većoj od Mesije i da sve molitve Bogu idu baš kroz njega.
7. Neki jevrejski mislioci, poput Jeronima i Lutera, misle da je reč o Semu, Nojevom sinu.

Melhisedek je slika Hristovog prvosveštenstva zbog najmanje četiri razloga:

1. Avram mu je dao desetak (manji uvek daruje većeg), kao što je po rabinskoj hermeneutici Levitsko pleme izraelski desetak Bogu (st. 4-9).
2. Ne znamo za Melhisedekove roditelje, pa rabinska teologija tvrdi da ih nije ni imao, jer je večan (st. 3; Ps 110:4b).
3. Bio je vođa kasnije nastalog svetog grada Jerusalima (Salim, Post 14:18).
4. Bio je sveštenik Boga Svevišnjega (*El Elion*, Post 14:18).
5. Pisac poslanice na osnovu njegovog primera govori o legitimnom sveštenstvu koje nije deo levitskog sistema.

- „**kralj... sveštenik**“ Jedina osoba SZ koja u sebi spaja ove službe (Ps 110).
- „**i blagoslovio ga**“ Veći blagosilja manjeg. Zato je Avram (i prema rabinskom tumačenju i njegov potomak Levi) bio blagosloven od strane Melhisedeka (Post 14:19). Ovo dokazuje da je njegovo sveštenstvo nadmoćnije od Aronovog. Takođe, ovo je dokaz da Isus može da bude sveštenik iako potiče iz Judinog plemena.

7:2 „desetak“ Primitimo da je desetak (Post 14:20) stariji od Mojsijevog zakona. Na isti način subota i prvi plodovi pokazuju da je Bog vlasnik svega što postoji (Post 14:19c).

- „**Melhisedek u prevodu znači**“ Nesigurna je specifičnost etimologije izraza „car pravednosti“, ali je slična tituli Mesije u Jer 23:6 („Gospod pravda naša“) i 33:16 („Gospod naša pravednost“). I Mesija će biti pravedan i donosilac mira (Isa 9:6; 26:3,12; 32:17; 54:10).
- „**car pravednosti**“ Vidi više o pravednosti u posebnoj temi u 1:9.
- „**Salim**“ Moguće je da je ovaj grad dobio ime po jevrejskoj imenici „mir“ – *šalom*. Neki teolozi smatraju da je to naziv jednog od jevusejskih božanstava. U Post 14 grad je nazvan Salim, ali u Ps 76:2 se spominje Jerusalim (Sion). Za vreme hananskog perioda zvao se Jevus.

7:3 Rabinska hermeneutika (Midraš, vidi treći Dodatak) koja se zasniva na činjenici da u Post 14:18-20 nemamo podatak o Melhisedekovom poreklu. Svakako da je poput svih ljudi i on imao roditelje, ali je svojom pojavom i ulogom postao slika večnog Mesije (st. 8). Ova misao je razvijena u st. 8,12,16,17,21,24,25,28.

- „početak“ (Sinod, NSP) Vidi posebnu temu *arhe* u 3:14.

“Pogledajte samo koliko je veliki onaj kome je naš praotac, Avram, dao desetak od najboljeg plena.

Doduše, Zakon nalaže da i Levijevi potomci koji obavljaju sveštenu službu uzimaju desetak od naroda, to jest, od svoje braće, iako i oni vode poreklo od Avrama. Melhisedek nije bio Levijev potomak, ali je dobio desetak od Avrama i zatim ga blagoslovio, njega kome su data obećanja. Neosporno je da veći blagosilja manjeg. U prvom slučaju, desetak dobijaju sveštenici koji su smrtni ljudi, a u drugom Melhisedek za koga se tvrdi da je živ. I moglo bi se reći da je Levije, koji inače uzima desetak, u stvari dao desetak preko Avrama. On, naime, još nije bio rođen, ali je bio u telu svoga praoca kada mu je Melhisedek izašao u susret.”

Jev 7:4-10

7:5 „iako i oni vode poreklo od Avrama“ Rabinsko logičko zaključivanje zasnovano na činjenici da je Levi „bio u krilu Avramovom“ (st. 10). Naravno, ovo je jevrejska egzegeza a ne naučna činjenica.

7:7 „veći“ Samo srce poslanice Jevrejima je upoređivanje Mojsijevog saveza i Novog saveza u Hristu.

Taj kontrast se najčešće opisuje pojmom „veći“ (*kreitōu/ kreisōu*), „bolji“, „nadmoćniji“, „vredniji“, „višeg čina“. Ovo je jedna od najprisutnijih tema poslanice.

1. Bolji od anđela (1:4)
2. Stvari koje su bolje za nas (6:9)
3. Manji je blagosloven od većeg (7:7)
4. Bolja nada (7:19)
5. Bolji zavet (7:22; 8:6)
6. Sa boljmo žrtvom (9:23)
7. Bolje imanje (10:34)
8. Bolje vaskrsenje (11:35)
9. Bolja domovina (11:16)
10. Bog nam je spremio nešto bolje (11:40)
11. Hristova poškropljena krv bolje govori od životinjske krvi (11:24)

7:8 „da je živ“ Misli se na Melhisedekovu neprolaznost zbog dve stvari: (1) Post 14 ne beleži ni njegovo poreklo ni njegovu smrt; (2) Ps 110:4b je izričit – „doveka“.

7:9-10 Još jedan primer rabinske egzegeze. Pošto je Aronova porodica deo Levijevog plemena, onda je po analogiji stvari jevrejsko sveštenstvo – pa i sam Prvosveštenik – platilo desetak Melhisedeku kroz Avrama. Zato su i Melhisedek i Isus nadmoćniji od jevrejskog sveštenstva.

“Ako je, dakle, savršenstvo postignuto posredstvom levitskog sveštenstva, budući da je narod pod njim dobio Zakon, zar bi još postojala potreba da se pojavi sveštenik po redu Melhisedekovu, umesto po redu koji se naziva po Aronu? Naime, gde se menja sveštenstvo, tamo se menja i zakon. A Isus, za koga je ovo rečeno, pripada drugom plemenu – od koga niko nije služio kod žrtvenika.

Jasno je, naime, da naš Gospod potiče iz Judinog plemena o kome Mojsije nije ništa rekao kada je govorio o sveštenstvu. Ovo postaje još očiglednije pojavom drugog sveštenika koji je sličan Melhisedeku. On je postao sveštenik ne na

osnovu odredbe koja se temelji na zakonu prirodnog nasleđa, već na sili neuništivog života. Jer Pismo svedoči o njemu:

“Ti si doveka sveštenik
po redu Melhisedekovu.”

Ukinuta je, naime, stara zapovest jer je bila slaba i beskorisna. A pošto Zakon nije ništa usavršio, uvedena je bolja nada koja nas približava Bogu.

Ovo je Bog potvrdio uz zakletvu, dok sveštenici ulaze u službu bez zakletve. Ali on je postao sveštenik uz zakletvu Boga koji mu je rekao:

“Gospod je dao zakletvu
i neće je povući:

‘Ti si doveka sveštenik’.”

Samim tim je i Isus postao jemac boljeg saveza. “

Jev 7:11-22

7:11 „Ako“ Uslovna rečenica (druge klase) zvana „uprskos činjenicama“. Neistina koja ističe istinu: Levitsko sveštenstvo ne donosi duhovnu zaštitu i zrelost.

- „savršenstvo“ Nekoliko je grčkih izraza izvedenih iz pojma *telos* koji uglavnom znače „dovesti do kraja“, „upotpuniti“, „dovesti do zrelosti“. Ovde se govori o odgovarajućem i delotvornom predstavniku, zastupniku.

Posebna tema: Kraj/ punina (*telos*)

Punina, kraj duhovnih stvari je jedna od glavnih tema ove poslanice.

1. *telos* – kraj, ispunjenje (3:6,14; 6:8,11)
2. *teleiōo* – učiniti savršenim
 - a. Isus je savršeni izvršilac spasenja kroz stradanja (2:10)
 - b. Isus se usavršio kroz svoja stradanja (5:8-9)
 - c. Zakon nikoga nije doveo do savršenstva (7:19)
 - d. Sin usavršava doveka (7:28)
 - e. Usavršeni obožavaoci (9:9)
 - f. Usavršio je one koje je privukao sebi (10:1)
 - g. Dveka je usavršio one koje je posvetio (10:14)
 - h. Oni bez nas ne mogu da postignu savršenstvo (11:40)
 - i. Duhovi pravednika su usavršeni (12:23)
3. *telios* – zrelost (5:14)
4. *teleios* – savršenije svetište (9:11)
5. *teleiotēs* – predanje usavršavanju (6:11)
6. *teleiōsis* – savršenstvo kroz levitsko sveštenstvo (7:11)
7. *teleiōtēs* – rodonačelnik i usavršitelj vere (12:2)

Isus je uradio ono što Mojsijev zavet nikada nije mogao: Dopršio je sve duhovne stvari, ispunio ih i doveo do zrelosti!

- „postignuto posredstvom levitskog sveštenstva“ Očigledno se misli na (1) Mojsija, koji je bio Levit i kao takav prenosilac žrtvenog sistema Izraelu; (2) Levitsko i sveštencičko poučavanje naroda zakonu.

7:12 „tamo se menja i zakon“ Svrha Mojsijevog zakona nikada nije bila da nam donese pravednost već da nas suoči sa posledicama pada u greh i sa nesposobnošću da kao takvi udovoljimo Bogu (Gal 3:24-25). Ovo je najvažniji ključak na sva naša pitanja o smislu i svrsi Mojsijevog zakona.

U ovom kontekstu ova fraza svakako ukazuje na „Novi zavet“.

7:13 „od koga niko nije služio kod žrtvenika“ Perfekt ističe trajnost prinošenja žrtava koje se odvijalo čak i vreme pisanja same poslanice. Ako je tako, onda je ovo novozavetno pismo nastalo pre Titovog razorenja Jerusalima 70. god.

Niko u doba SZ izvan Levijevog plemena i Aronove porodice nije mogao da služi kao sveštenik. Ali, to nije bio slučaj za vreme rimske okupacije (Ana, Kajafa).

7:14 „naš Gospod potiče iz Judinog plemena“ Još jedan perfekt. Glagol „poticati“ znači „proizaći“ (Sinod) i koristi se u sledećem smislu:

1. Izlazak sunca (Mt 5:45)
2. Kretanje planeta
3. Izdanci biljaka
4. Metafora za ljudske izdanke, potomke (Zah 6:12; Isa 11:1; Jer 23:5-6)
Ovo su odjeci Jakovljevog proroštva iz Post 49 (posebno 49:10)

- **„Judinog“** Isus je potomak Davidove kraljeske loze (Post 49:8-12; 2 Sam 7:12-16; Isa 9:6,7). Bilo je preteško uveriti Jevreje da je Isus novi Prvosveštenik jer nije poticao od levijevaca, od Aronovog doma.

7:15 „ako“ (I. Šarić) Uslovna rečenica (prve klase) podrazumeva istinitost tvrdnje. Drugi Prvosveštenik je došao iz loze Melhisedeka.

7:16 „ne na osnovu odredbe koja se temelji na zakonu prirodnog nasleđa“ Isusova prvosveštenička služba ne počiva na nasleđu koje su mu ostavili mnogi preci već iz same večnosti koje poseduje u sebi (Post 14 ne spominje Melhisedekove roditelje, aPs 104:4 jasno govori o „večnom sveštenstvu“). Isus je u sebi posedovao večni Božiji život (baš kao i zakletvu i obećanja Božija).

- **„na sili neuništivog života“** Ovo nas ponovo upućuje na rabinsku egzegezu (Midraš) Ps 110:4b. Melhisedekova večnost se vidi iz toga što nema roditelje (st. 6,8).

7:17 „Jer Pismo svedoči o njemu“ Citat Ps 110:4 (kao i u st. 21).

7:18 „Ukinuta je“ Izraz pronaden i na egipatskim papirusima. Moguća značenja: (1) „odloženo sa strane“; (2) „poništiti, obesnažiti“; (3) „isplatiti do kraja“.

Zapovest je ukinuta tako što je verovatno prekinuta linija potomstva Prvosveštenika. Zapajajuća je izjava da jedan nadanuti SZ odeljak (Mt 5:17-19) može da se „ukine“. Ipak, upravo o tome govori apostol Pavle u Gal 3, ma sa koliko poštovanja da je govorio o otkupljujućoj prirodi zakona. Naravno, on je istaknuo da je najveći krivac ovog ukidanja slabost ogrehovljenog čovečanstva (Rim 7). SZ nije slab. Ali pisac ove poslanice ističe nadmoćnost Isusa nad Mojsijevim zakonom, i zato naziva zakon „zastarelim i iščeznutim“ (8:13).

- **„stara zapovest“** Misli se na levitski sistem Starog zaveta koga karakteriše mojsijevski legalizam.
- **„jer je bila slaba i beskorisna“** U tumačenju ovih reči pomažu nam Gal 3 i Rim 7. Nije Božiji zakon slab i neupotrebljiv već je to naša priroda. Zbog nas samih zakon nije mogao da nas otkupi!

7:19 „pošto Zakon nije ništa usavršio“ Pročitajte Gal 3 i posebnu temu u 7:11.

- **„bolja“** Vidi 7:7.
- **„koja nas približava Bogu“** Ovo je ključni koncept (st. 25; 4:16; 10:1). Pisac nepobitno ističe da Mojsijev zakon sa svim levitskim sveštenstvom i žrtvenim sistemom nije uspeo da

čovečanstvo približi Bogu. Ali Isus – naš novi Prvosveštenik – nije podbacio i nikada neće podbaciti (10:22; Jak 4:7).

Primetimo da je Isus „jemac boljeg saveza“ (st. 22), ali ljudi su pozvani da se verom odazvu i na njega, baš kao i sveštenici na SZ (Svi hrišćani su sada novozavetni sveštenici u korporativnom smislu, 2 Pet 2:5,9; Otk 1:6).

7:20 „bez zakletve“ Zbog pouzdanog i proverenog karaktera i osvedočene snage možemo da se oslonimo na sva Božija obećanja (Isa 46:10). O ovoj zakletvi čitamo u Ps 110:4, o čemu je bilo reči u Jev 6:13-17.

7:21 Još jedan citat Ps 110:4 iz Septuaginte (kao i st. 17).

7:22 „jemac“ Jevrejski slikoviti pojam – „dati zalog u ruke“ – kao slika sigurnosti. U grčkoj pozadini znači „hipoteka“, „zajam“, pa i „zatvor“. Rimski zakon je ovim pojmom označavao pravno osigurane vrednosti. Isus je Očeva „garancija“ (NSP) da je NZ delotvoran.

- **„boljeg saveza“** Jer 31:31-34 najavljuje Novi savez, NZ (Jez 36:22-36) čiji je fokus na unutrašnjoj motivaciji. To je savez koji stvara Duh Sveti a ne striktni zakoni koji zavise od snage ljudske pobožnosti. Vidi više o „bolje“ u 7:7.

„Uz to, mnogi su prestali da budu sveštenici, jer ih je smrt prekinula u službi. Ali pošto Hristos ostaje doveka, njegovo sveštenstvo nikada ne prolazi. On može u potpunosti da spase one koji njegovim posredstvom pristupaju Bogu, jer zauvek živi da ih zastupa pred Bogom.“

Jev 7:23-25

7:23 Još jednu upoređivanje Isusa i SZ sveštenika, ovoga puta po brojnosti i vremenu služenja.

7:24 Rabinski zaključak na osnovu Post 14, odeljka koji ne navodi Melhisedekove pretke. Štaviše, Ps 110 jasno kaže da je sveštenstvo ovog čoveka „večno“ (Ps 110:4b).

7:25 „u potpunosti da spase“ Sudeći po prevodima ovaj termin ima nekoliko mogućnosti – „zauvek“ (Sinod); „sasvim“ (Čarnić, SSP) (10:14). Isus je bolji Prvosveštenik i zato je večan. Vidi posebnu temu o sigurnosti u 3:14.

- **„one“** Sveopšti poziv! Bog poziva svakoga da mu pristupi (Jn 1:12; Rim 10:9-13; 1 Tim 2:4; 2 Pet 3:9).
- **„koji njegovim posredstvom pristupaju Bogu“** Isus je Božiji plan spasenja (Jn 10:9; 14:6). Svako je dobrodošao po veri u Hrista i pozvan je da istrajno živi u toj istoj veri do kraja (prezent particip).
- **„jer zauvek živi da ih zastupa pred Bogom“** Isusovo delo nije završeno na krstu. On se istrajno moli za nas i sve nas zastupa (9:24; Isa 53:12; Rim 8:34; 1 Jn 2:1).

“Jer ovakav nam je prvosveštenik i bio potreban – svet, bezazlen, neokaljlan, odeljen od greha, i uzvišeniji od nebesa. On ne mora kao sveštenici da prinosi žrtve za grehe svaki dan, prvo za sebe, a onda za narod. Ovo je učinio jednom za svagda prinевši sebe na žrtvu. Zakon, naime, postavlja za sveštenike ljude koji su skloni slabostima, a reč zakletve, koja je došla posle Zakona, postavlja Sina koji je zauvek savršen.”

Jev 7:26-28

7:26 Ovaj odeljak je verovatno deo himne koja se pevala u ranim crkvama, ili je duhovna pesma (Fil 2:6-11; 1 Tim 3:16; 2 Tim 2:11-13; i verovatno 1 Tim 1:17; 6:15-16). Pridev „svet“ može da znači i „milostiv“ („veran“ NSP), prema LXX prevodu Ps 16:10. Drugi pridev „neokaljan“ je žrtveni pojam koji se u SZ prevodi i kao „bez krivice“ (Birviš), „nezlobiv“ (Sinod), „nedužan“ (SSP), „bezazlen“ (Vuk, Čarnić) i sl. Ova rečenica je predivan sažetak veroispovesti.

Posebna tema: neporočnost, besprekornost, nevinost

A. Uvodne napomene

1. Ovi pojmovi opisuju prvobitno stanje čovečanstva, odmah po stvaranju (Edenski vrt, Post 1).
2. Greh i bunt su prekinuli stanje nepomućenog zajedništva (Post 3).
3. Čovek (i muškarac i žena) žude za obnovom tog zajedništva, jer su stvoreni po Božijem obličju (Post 1:26-27).
4. Bog se na više načina ophodio sa posrnulim čovekom:
 - a) pobožne vođe (Avram, Mojsije, Isaija, ...)
 - b) žrtveni sistem (Lev 1 do 7)
 - c) primeri vere (Noa, Jov)
5. Bog je poslao Mesiju
 - a) on je puno otkrivenje Božije
 - b) on je savršena žrtva za grehe
6. Hrišćani su potpuno opravdani
 - a) legalno kroz Hristovu darovanu pravednost
 - b) progresivno kroz delo Duha
 - c) posvećenje, tj. hristolikost im je krajnji cilj (Rim 8:28-29; Ef 1:4), povratak davno izgubljene bogolikosti Adama i Eve
7. Nebo je stvarnost obnove edenskog savršenog zajedništva. Ono je “novi Jerusalim”, mesto Božijeg prebivališta (Otk 21:2) na obnovljenoj zemlji (2Pet 3:10). Tako Pismo započinje i završava istom temom:
 - a) intimnim zajedništvom s Bogom
 - b) u okruženju vrta (Post 1 do 2 i Otk 21 do 22)
 - c) ispunjenjem proroštva, zajedništvom sa životinjama (Isa 11:6-9).

B. Stari Zavet

1. Mnogo je SZ reči koji opisuju pojmove bezgrešnosti, savršenstva, nevinosti itd. Teško bi ih ovde sve predstavili.
2. Ipak, evo nekoliko takvih pojmova, prema delu “Sinonimi Starog zaveta”, Robert Girdleston:
 - a) *Šalom*
 - b) *Tamam*
 - c) *Kalah*
3. Septuaginta (Biblija Rane crkve) prevodi mnoge od tih reči na koine grčki, jezik Novog saveta.
4. Ključni koncept se tiče žrtvenog sistema:
 - a) *amōmos* (Izl 29:1; Lev 1:3,10; 3:1,6,9; Br 6:14; Ps 26:1,11)
 - b) *amiantos* i *aspilus* takođe imaju kultski prizvuk

C. Novi zavet

1. Zakonski koncept
 - a) jevrejski kultski koncept, *amōmos* (Ef 5:27; Fil 2:15; 1Pet 1:19)
 - b) grčki zakonski koncept (1Kor 1:8; Kol 1:22)
2. Hrist je amomos - bezgrešan, neporočan i nevin (Jev 9:14; 1Pet 1:19)
3. Hristovi sledbenici su pozvani da ga oponašaju (*amōmos*) (Ef 1:4; 5:27; Fil 2:15; Kol 1:22; 2Pet 3:14; Juda 24; Otk 14:5).
4. Koncept koji se koristi za crkvene vođe:
 - a) *anegklētos*, “besprekorni” (1Tim 3:10; Tit 1:6-7)
 - b) *anepileptos*, “neporočan, bez zamerke”, kao i “bez mane” (1Tim 3:2; 5:7; 6:14; Tit 2:8).

5. Pojam *amiantos* – neporočan se koristi još za:
 - a) Hrista (Jev 7:26)
 - b) hrišćansko nasleđe (1Pet 1:4)
6. Pojam “celovitosti” – *holoklēria* (Dl 3:16; 1Sol 5:23; Jak 1:4)
7. Pojam “bez mane”, kao nevinost koja dolazi po amemptos (Lk 1:6; Fil 2:15; 3:6; 1Sol 2:10; 3:13; 5:23).
8. Pojam “bez povoda za ukor”, takođe osiguran po amemptos (1Pet 3:14).
9. Pojam “neukaljan”, “neoskrvjen”, takođe se koristi u odeljcima koji imaju neki od napred navedenih izraza (1Tim 6:14; Jak 1:27; 1Pet 1:19; 2Pet 3:14).

D. Hrišćano su poziciono, „forenzički“ proglašeni „pravednim“, „opravdanim“ kroz Hristovo delo.

„Besprekorni“ smo. „Hodamo u svetlu kao što je i on sam u svetlu“ (1 Jn 1:7). „Živite dostojno svog poziva“ (Ef 4:1,17; 5:2,15). Isus je u nama obnovio Božiji lik. Po njemu nam je omogućeno blisko zajedništvo sa Bogom, ali uvek moramo da imamo na umu sledeće: Bog želi narod koji odražava njegov karakter kao što i Sin odražava njegov karakter. Pozvani smo na svetost i na ništa manje (Mt 5:20,48; Ef 1:4; 1 Pet 1:13-16). Božija svetost nije legalistička već egzistencijalna!

- „**odeljen od greha**“ („odvojen od grešnika“, ostali naši prevodi, op. prev.) Perfekt pasiv particip. Ovde se ne govori o Isusovom čoveštvu već o njegovog bezgrešnosti (4:15; 9:14; 2 Kor 5:21; 1 Pet 2:22; 1 Jn 2:1; 3:5).
- „**i uzvišeniji od nebesa**“ Moguće je da se misli na (1) izjavu vere o Isusovom prapostojanju; (2) prekor lažnim učiteljima, gnosticima, koji su naučavali da se spasenje postiže prolaskom kroz andeoske sfere (eone), 4:14; (3) vaskrsenje i vaznesenje.

7:27 Aluzija na Dan pomirenja (Lev 16), ali u smislu svakodnevnog prinošenja žrtava u SZ. Ova činjenica je rabinski argument da je Prvosveštenik bio neposredno uključen u svakodnevno žrtvovanje u poznom judaizmu, što verovatno nije bio slučaj u vremenu zavetnog Šatora sastanka. Vidi posebnu temu o Prvosvešteniku u 2:17.

- „**prinevši**“ Isti pojam je upotrebljen u Isa 53:11 u Septuaginti (LXX) – „poneti“ („sam će izneti“, Birviš). Neki tumači u ovome vide aluziju na dim žrtava koji se uzdizao do Boga.
- „**Ovo je učinio jednom za svagda**“ Poslanica Jevrejima naglašava preuzvišenost i dovoljnost žrtve koju je Isus učinio jednom za svagda. Ovo jednom-i-zauvek spasenje i oprostjenje je u potpunosti dovršeno („jednom“ – , grč., *efapaks*, 7:27; 9:12; 10:10; „jednom za svagda“ (grč., *hapax*) 6:4; 9:7,26,27,28; 10:2; 12:26,27). Pisac u više navrata u poslanici ističe dovoljnost i dovršenost ove žrtve.
- „**prinevši sebe na žrtvu**“ Isus je Prvosveštenik (Ps 110:4) i žrtva (Isa 53:10) nebeskog svetišta (9:24). Ova istina je stub NZ naglaska zastupničkog i pobedničkog otkupljenja (Mk 10:45; Rim 8:3; 2 Kor 5:21).

7:28 „**Zakon, naime, postavlja za sveštenike ljude koji su skloni slabostima, a reč zakletve, koja je došla posle Zakona**“ Kontrast pisanih Mojsijevih proceduralnih radnji i „zakletve“ Ps 110:4.

- „**postavlja Sina**“ Isus je nadmoćni sveštenik jer je član Božije porodice („preko Sina“ 1:2;3:6; 5:8). Ova izjava kao da spaja Ps 2 i Ps 10, tzv. kraljevski i sveštenečki psalam. Isus u sebi Očevom zakletvom spaja ove dve pomazane službe.
- „**zauvek savršen**“ Perfekt pasiv particip. Ljudski govoreći, Isus je usavršen kroz stradanja koja je podneo i ta njegova usavršenost traje zauvek (2:10; 5:8-9). Vidi posebnu temu u 7:11.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto je piscu poslanice bilo potrebno toliko vremena da razvije koncept Isusovog prvosveštenstva?
2. Na koji način su Levi i Melhisedek u vezi?
3. U kom su odnosu Ps 110 i Post 14:18-20?
4. Zašto je Melhisedek upotrebljen kao prasluka Mesije?
5. Ko je bio Melhisedek?

POSLANICA JEVREJIMA 8

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Prvosveštenik boljeg Zaveta	Služba novog sveštenstva	Nebesko svetište I Novi zavet	Isus je naš Prvosveštenik	Novo sveštenstvo I novo svetište
8:1-6	8:1-6	8:1-7	8:1-2	8:1-5
			8:3-6	Hrist je posrednik većeg Saveza
	Novi savez			8:6-13
8:7-13	8:7-13		8:7-13	
		8:8-13		

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

4. NOVI ZAVET NADVISUJE STARI 8:1-13

Treći krug čitanja – sleđenje izvorne piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid: Jev 8:1-13

- A. Ova literalna celina je deo konteksta u kome pisac poslanice poučava čitaoce o njihovoj potrebi za duhovnom zrelošću. To je odeljak 5:11-10:18 sa umetnutom parentezom 5:12-6:20.
- B. Kao što je drugo poglavlje razvijeno u svetlu Ps 8, a treće i četvrto u svetlu Ps 110, ovo poglavlje se oslanja na Jer 31:31-34 (Jev 10 koristi Ps 40).
- C. Nebesko svetište, na koje aludira odeljak 6:19-20 i 8:2, tek u devetom poglavlju dobija posebnu piščevu pažnju.

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Glavno u ovom izlaganju jeste: Imamo Prvosveštenika koji je seo s desne strane prestola Božijeg veličanstva na nebesima. On je službenik Svetinje i pravog šatora koji je postavio Gospod, a ne čovek. I pošto se svaki prvosveštenik postavlja da prinosi darove i žrtve, tako i naš Prvosveštenik treba da ima nešto što će prineti. Zaista, da je na zemlji, on ne bi ni bio sveštenik, zato što ima sveštenika koji po Zakonu prinose darove. Oni služe u svetinji koja je tek slika i senka nebeske Svetinje. Jer kada je šator trebalo podignuti, Mojsije je dobio stroga uputstva. Bog mu je rekao: "Gledaj da sve napraviš po uzoru koji ti je pokazan na gori." A sada je Hristos dobio uzvišeniju službu od njihove, pošto je i savez, čiji je on posrednik, bolji, budući utemeljen na čvršćim obećanjima.

Da je, naime, prvi savez bio besprekoran, ne bi bilo potrebno tražiti drugi. Jer Bog, koreći svoj narod, kaže:

"Evo dolaze dani, govori Gospod,
kada ću sklopiti novi savez
s narodom izrailjskim i
s narodom judejskim.

To neće biti kao kad sam sklopio savez
sa njihovim ocima,
onoga dana kad sam ih uzeo za ruku
i izveo iz Egipta.

Ali pošto nisu bili verni mome savezu,
ni ja se nisam obazirao na njih.

Ovo je savez koji ću sklopiti
s narodom izrailjskim u budućim danima:
staviću svoje zakone u njihov razum,
i upisaću ih u njihova srca.

Ja ću biti njihov Bog, a oni će biti moj narod.

Tako govori Gospod!

Tada niko neće poučavati svoga sugrađanina
ili brata, govoreći:

'Upoznaj Gospoda',

jer će me poznavati svi od malog do velikog.

Jer smilovaću se nad njihovim nepravdama,
i neću se sećati njihovih greha."

Govoreći o novom savezu, Bog je proglasio prvi savez zastarelim. A ono što zastareva, na putu je da iščezne."

Jev 8:1-13

8:1 „Glavno“ Oblik grčke imenice „glava“ (*kefalē*) kao metafora opisuje i ukupnu sumu novca (DI 22:28), kao i (1) najvažniji argument u nekoj raspravi; (2) sažetak svih iznetih argumenata.

- **„Prvosveštenika“** Rekli smo da se ova Isusova titula sreće samo u ovoj poslanici (2:17; 3:1; 4:14-15; 5:10; 6:20; 7:26; 8:1,3; 9:11,25). Mesijina sveštenska služba je najavljena u Ps 110 i Zah 3 i 4. On je i sveštenik i žrtva (Isa 53). On stoji pred Bogom i zastupa čovečanstvo kao pravo rešenje za problem našeg greha.
- **„koji je seo“** Dosledno korišćenje Ps 110 (st. 2). Ovo je slika Isusovog dovršenog otkupiteljskog dela koje u ovom kontekstu ipak ima kraljevski a ne sveštenski naglasak. Kraljevi sedaju na presto a ne sveštenici (1:3).
- **„s desne strane“** Antropomorfni izraz autoriteta i sile (1:3,13; 8:1; 10:12-13; 12:2; DI 2:33-35).

- „**prestola Božijeg veličanstva na nebesima**“ Bog je duh i nema presto. I ovo je slikoviti, antropomorfni iskaz – Bog oslikan slikama čoveka – zaobilazni govor (perifraza) koja govori o subjektu izbegavajući njegovo ime (12:2). „Nebesa“ su prepoznatljivi SZ plural koji ukazuje na nekoliko nivoa neba:

1. Atmosfera iznad zemlje, sa pticama i oblacima (Post 1:1).
2. Zvezdano nebo, sa nebeskim svetlećim telima – suncem, mesecom, zvezdama i planetama (Post 1:14).
3. Božija prisutnost u kojoj prebivaju anđeli.

Rabini su stalno raspravljali o tome da li postoji tri (2 Kor 12:2) ili sedam nebesa (ovaj broj ne srećemo u Sveto pismu već u rabinskim izvorima). Ideju o nebesima srećemo u Pnz 10:14; 1 Car 8:27; Ps 68:33; 138:4. Gnostici su rado koristili ovaj koncept da bi poduprli svoje učenje o anđeoskoj hijerarhiji. Kakogod, Isus je prošao kroz nebesa (4:14). Pitanje množine i jednine imenice nebo (*ouranos*) nema teološki značaj u ovoj poslanici (9:23 i 9:24).

8:2 „Svetinje“ Savršeno svetište je u Božijoj, nebeskoj sferi (6:19-20). Mojsije je na Sinaju primio njen nacrt, pa su Izraelci imali Šator sastanka tokom perida lutanja pustinjom (Izl 25-40). Bila je to verna zemaljska kopija nebeskog originala (9:11,24).

- „**koji je postavio Gospod, a ne čovek**“ Moguća aluzija na Septuagintin (LXX) prevod Izl 33:7 (posebno mesto za susret sa Bogom), ili jedan od načina isticanja da je nebeska svetinja delo Božiji ruku (11:10).

8:3 „prinosi“ Naglasak Hristove zastupničke i otkupiteljske žrtve. Isus je prineo svoj život na žrtvu.

8:4 „da je na zemlji, on ne bi ni bio sveštenik“ Uslovna rečenica u izvornom tekstu druge klase, značenja „suprotno činjenicama“ (4:8; 7:11; 8:4,7; 10:2; 11:15). Isus nije Levita, ne potiče iz tog plemena već iz kraljevske loze plemena Jude. Zato je njegova sveštinička služba nebeska.

8:5 „slika i senka nebeske Svetinje“ Izrazi „slika“ i „senka“ podsećaju na dela Filona Aleksandrijskog, jevrejskog filozofa (20. pre n.e – 42. n.e). Bio je poznat po svojoj alegorizaciji SZ u nameri da ga približi grčkom društvu, i po korišćenju platonizma u tumačenju jahvizma.

Ipak, nije u pitanju Filonov uticaj već tradicija koja postoji još od Sinaja, kada je Mojsije od Boga dobio nacrt nebeske svetinje. Po tom nacrtu su Izraelci napravili Šator sastanka tokom perioda lutanja po pustinji. Isti način razmišljanja i zaključivanja nalazimo na svicima sa Mrtvog mora. Dakle, čitava ideja nije jedinstveno grčka, platonistička. Zanimljivo je da pisac poslanice ni jednog trenutka ne razmatra izgled Solomunovog ili Irodovog hrama i njihove rituale. Ova dva hrama (Izl 25-40) nikada i nisu bili deo Božijeg nadahnutog plana (1 Dn 28:19).

Jevrejska tradicija na osnovu sledećih tekstova čvrsto stoji na stanovištu da je pravi Šator sastanka verna „slika i senka“ nebeske svetinje: (1) Izl 25:9, 40; (2) Otk 11:19; 13:6; 15:5; (3) 2. Baruhova 4:5; (4) Stradanje i vaznesenje Isaijino 7:10; (5) Mudrost 9:8; (6) Josif Flavije, „Judejske starine“ 3:6:1.

Najzad, nemoguće je da ovaj odeljak odiše platonizmom jer je nebeska svetinja imala svoju verno zemaljsku „sliku“. Platonizam tvrdi drugačije: Nebeska realnost je idealna, mentalna i duhovna. Biblijska realnost je uvek fizička, materijalna. Nebo nije puka ideja, koncept, arhitip, već pravi aspekt tvorevine (Kol 1:16).

Nebeska svetinja će jednog dana prestati da postoji (Otk 21:22). Njena svrha traje dok traju naš svet i vek a prestaje u eshatonu!

Posebna tema: Model (*tupos*)

Grčka reč „*tupos*“ – „tip“, „model“, „primer“, „ugled“

1. Evo kako kažu stručnjaci *The Vocabulary of the Greek New Testament*, str. 645
 - a. model
 - b. plan
 - c. obrazac pisanja
 - d. dekret
 - e. model ljudskog tela kao žrtva paljenica božanstvu izlečenja
 - f. odluka
2. Louw & Nida, *Greek-English Lexicon*, tom 2, str. 249
 - a. ožiljak (Jn 20:25)
 - b. lik (DI 7:43)
 - c. model (Jev 8:5)
 - d. primer (1 Kor 10:6; Fil 3:17)
3. Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, str. 411
 - a. utisak, znak (Jn 20:25)
 - b. otisak
 - c. lik (DI 7:43)
 - d. formula, šema (Rim 6:17)
 - e. forma (DI 23:25)
 - f. figura, duplikat (1 Kor 10:6)
 - g. tip (Rim 5:14; 1 Kor 10:11)
 - h. model (DI 7:44; Jev 8:5)
 - i. moralni uzor (Fil 3:17; 1 Sol 1:7; 2 Sol 3:9; 1 Tim 4:12; 1 Pet 5:3)

Ovom kontekstu najbolje odgovara i. rešenje. Evanđelje je i za verovanje i za delovanje. Ono je i doktrinarno i praktično. Bog nam je u Hrista dao besplatno spasenje ali očekuje od nas da živimo hristoliko!

- „**Bog mu je rekao**“ Citat iz Izl 25:40. Šator sastanka nije bio Mojsijeva već Božija zemisao.

8:6 „6A sada je Hristos dobio uzvišeniju službu“ Perfekt ističe Isusovu nadmoćnost na isti način kao i u 1:4, gde je opisan njegov odnos prema anđelima.

- „**pošto je i savez, čiji je on posrednik, bolji**“ Kao i u prethodnom stihu i u ovom je glagol u perfektu u istom obliku (aktiv indikativ). „Posrednik“ je pojam iz pravog rečnika – „arbitar“. Naime, sveštenik je onaj koji stoji između svetog Boga i grešnog čovečanstva. Isus je takav savršeni posrednik (9:15; 12:24; 1 Tim 2:5). Pisac i na ovaj način opisuje službu Prvosveštenika.
- „**budući utemeljen na čvršćim obećanjima**“ Još jedan perfekt u nizu. Pisac poslanice uzdiže Isusa i njegov autoritet iznad Mojsijevog saveza posebnom upotrebom prideva „bolji“ (vidi 7:7). „... na boljim obećanjima“ (ostali naši prevodi)

Posebna tema: Zavet

“*Berit*” je tipičan SZ pojam za “savez”, “zavet” i nije ga lako opisati. Nema odgovarajućeg, paralelnog glagola u jevrejskom, pa su nategnuti svi etimološki (rečnički) pokušaji da se pojam definiše. Utoliko je više posla za tumače da odrede funkcionalno teološko značenje ove reči.

Zavet je odnos koji Bog uspostavlja sa čovekom. Ako pravilno shvatimo ovaj odnos moći ćemo pravilno da razumemo i čitavu Božiju reč. Naime, tek se u zavetu vidi već pominjana napetost suverene Božije i slobodne čovekove volje. Zaveti se temelje na Božijem karakteru, delovanju i naumima.

1. Tvorevina (Post 1 i 2)
2. Poziv Avramu (Post 12)
3. Zavet sa Avraamom (Post 15)
4. Spasenje Noja i obećanja (Post 6 do 9)

Svaki zavet zahteva čovekov odgovor:

1. Adam je u veri trebao da odbije drvo poznanja dobra i zla (Post 2)
2. Avram je verom trebao da napusti dom svojih predaka i očekuje potomstvo (Post 12,15)
3. Noje je u veri gradio poseban brod daleko od bilo kakve vode, u veri je sabirao životinje (Post 6-9)
4. Mojsije je u veri poveo Izraelce iz Egipta; u veri je primio posebne zapovesti za svaku oblast života, prihvatajući blagoslov za poslušnost a prokletstvo za neposlušnost (Pnz 27 i 28).

Istu napetost odnosa Boga i čoveka imamo i u nagoveštajima NZ. Uzmimo samo Jez 18 i Jez 36:27-37. Da li je zavet zasnovan na pozivu Božije milosti ili na čovekovom odazivu? To je goruća dilema oba zaveta – i Starog i Novog. Ali, oba imaju cilj: (1) obnova odnosa narušenih još u Edenu (Post 3); stvaranje novog naroda koji odražava Božiji karakter.

NZ najavljen u Jer 31:31-34 rešava tkz. napetost tako što sasvim obezvređuje bilo kakav napor u spasenju sa ljudske strane. Božiji zakon naglašava unutrašnji stav a ne spoljašnju ritualnu pojavnost. Dakle, cilj je uvek istinska pobožnost ali se metodologija menja. Ljudski rod mora da bude svestan koliko je u sebi unakazio Božije obličje (Rim 3:9-18). U nama je problem – u našoj grešnosti i nepouzdanosti – a ne u Božijim zavetima (Rim 7; Gal 3).

Napetost SZ bezuslovnosti i uslovnosti traje i u NZ. Spasenje je dovršeno Božije delo u Hristu i potpuno nezasluzeni dar koji se prihvata jedino pokajanjem i verom (pokajanje i vera se zahtevaju i posle obraćenja). I jedno i drugo su deo božanskog proglašenja našeg spasenja, poziva na doživotnu hristolikost. Bog nas proglašava spasenima i svetima ali nas trajno poziva, zapoveda nam da živimo sveto. Ne spasavamo se svojom dobrotom već poslušnošću (Ef 2:8-10). Dobra dela i celoviti pobožni život su dokaz spasenja a ne njegov uzrok. Ovu napetost najviše vidimo u poslanici Jakovljevoj i 1. Jovanovoj.

8:7 „Da je“ Još jedna uslovna rečenica druge klase – izjava uprkos činjenicama (st. 4). Ovo je ključna stvar čitavog argumenta. Pisac se služi neistinom da bi istaknuo teološku istinu. Prvi savez nije uspeo, nije doneo obnovu i opravdanje čovečanstva.

8:8 „Jer Bog, koreći svoj narod“ Nije problem bio u zakonu već u ljudskoj slabosti (Rim 7:12,16; Gal 3).

- **„kaže“** U odeljku st. 8-12 imamo neprekinuti citat Jer 31:31-34. „On“ („jer koreći njih govori“, Sinod) se odnosi na JHVH, ali ista zamenica u 10:15 govori o Duhu Svetom. Nadahnuće SZ se pripisuje i Duhu i Ocu.
- **„novi savez“** Odeljak iz Jeremije (31:31-34) jedini u SZ spominje „novi savez“. Ipak, on se podrazumeva u Jez 36:22-38. Ove reči su najverovatnije šokirale Jevreje, primaocce poslanice.
- **„s narodom izrailjskim“** Napomena o ponovnom okupljanju Božijeg naroda. Nakon podele ujedinjene monarhije (Saul, David, Solomon) 922. god., severno carstvo, pod vladavinom Jerovoama, nazvalo je sebe Izrael. Južnim delom carstva tada je vladao Rovoam. Nazvali su se Juda.

8:9 „To neće biti kao kad sam sklopio savez“ Razlika nije u suštinskoj vrednosti ili u cilju već u metodologiji.

- „onoga dana kad sam ih uzeo za ruku“ Misli se na JHVH i njegovo očinstvo (Os 11:1.4).
- „ni ja se nisam obazirao na njih“ Ova fraza sledi Septuagintin (LXX) prevod. Masoretski tekst (MT) ima rešenje: „iako sam im bio kao muž“.

8:10 „razum“ Ovo je rešenje LXX prevoda, dok MT ima „u njima“. U ovome je razlika starog zaveta od novog. Stari opisuju Jez 18:31 a novi Jez 11:19; 36:26-27.

- „srca“ Slika čitave osobe, celog čoveka (Pnz 6:6; 11:18; 30:6,14). Vidi posebnu temu u 3:8.
- „Ja ću biti njihov Bog, a oni će biti moj narod“ Zavetni iskaz SZ.

8:11 Postoje razlike u manuskriptima : „narod“ – „sused“. Ipak ovo ne čini nikakvu razliku u tumačenju, s obzirom na jevrejsko shvatanje zavetnog odnosa. Najstariji i najpouzdaniji grčki manuskripti imaju rešenje „narod“, što je u svakom slučaju najbolje (P46, Ɀ, A,B,D,K,L i većina kasnijih manuskripta).

8:12 U ovome je jednakost NZ (Jer 31:31-34). O ovome se govori u Lk 22:20; 1 Kor 11:25; 2 Kor 3:6; Jev 8:8; 9:15. NZ ne traži vođu koji posreduje. Sav narod će poznavati Gospoda, njegovu volju i puteve. Bog zaboravlja sve grehe koje oprašta (jak oblik dvostruke negacije). Predivna su SZ obećanja o potpunom oproštenju (Ps 103:3,8-14; Isa 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Mih 7:19).

8:13 „A ono što zastareva, na putu je da iščezne“ Ovu izjavu bi trebalo rasvetliti na nekoliko načina. Prvo, imajmo na umu istorijski kontekst. Poslanica je upućena dvema grupama ljudi: Jednoj koja se čvrsto drži Mojsijevog zakona i drugoj koja je u kušnju da se vrati na taj isti zakon.

Drugo, u ovom kontekst se o zakonu raspravlja jedino kao o načinu i sredstvu spasenja. Nema sumnje da je SZ Božije otkrivenje (Mt 5:17-19). SZ i danas ima svoju svrhu u Božijem planu (Gal 3). Naime, on dovodi ljude Hristu i čitavom ogrehovljenom čovečanstvu pokazuje potrebu za spasenjem. SZ nam otkriva Boga i njegove puteve, ali je okrenut NZ kao obećanju svog ispunjenja. SZ nije kadar da nam donese spasenje jer ga u tome sputavaju grešnost i slabost ljudskog roda.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto pisac poslanice tako snažno ističe nadmoćnost Isusovog prvosveštenstva?
2. Da li je ova poslanica pod uticajem grčke filozofije (platonizam)?
3. Zašto pisac citira Jer 31:31-34?
4. Zašto je st. 12 tako dragoceno obećanje?
5. U kom odnosu je Mojsijev zavet prema NZ hrišćana?

POSLANICA JEVREJIMA 9

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Nebesko I zemaljsko svetište	Zemaljsko svetište	Služba levitskog sveštenstva	Bogoslužjenje na nebu i na zemlji	Hrist ulazi u nebesko svetište
9:1-5	9:1-5	9:1-5	9:1-5	9:1-5
	Ograničenost zemaljskog svetišt.			
9:6-10	9:6-10	9:6-10	9:6-10	9:6-10
	Nebesko svetište	Osobine Hristove žrtve		
		(9:11-10:18)		
9:11-14	9:11-15	9:11-14	9:11-14	9:11-14
				Hrist krvlju pečati Novi savez
9:15-22	Neohodnost smrti posrednika	9:15-22	9:15	9:15-28
	9:16-22		9:16-22	
Hristova žrtva čisti greh	Nadmoć Hristove žrtve		Hristova žrtva čisti greh	
(9:23-10:18)			(9:23-10:18)	
9:23-28	9:23-28	9:23-28	9:23-28	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

Nedelotvornost starog bogoslužjenja 9:1-21
Hristova krv uklanja grehe 9:22-29

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Tumačenje reči i izraza

“Prvi savez je takođe imao odredbe za bogoslužjenje i sagrađenu bogomolju. Šator je bio uređen tako da je u prvom delu stajao svećnjak, sto i žrtveni hlebovi. Taj deo se zove Svetinja. Drugi deo šatora, iza zavese, zove se Svetinja nad svetinjama. Tu je stajao kadioni oltar od zlata i kovčeg saveza, sav optočen zlatom. U njemu je bila zlatna posuda sa manom i Aronov štap koji je bio procvetao, i ploče saveza na kojima su bile zapisane zapovesti. Nad kovčegom su stajali heruvimi, predstavnici Božijeg prisustva, natkriljujući deo koji se zove pomirilište. O ovome nećemo sada detaljno govoriti.

Jev 9:1-5

9:1 „Prvi“ Sve odredbe i ceremonijalni propisi šatorskog bogoslužjenja su opisani u Levitskoj knjizi.

- „savez“ Ove imenice nema u izvornim grčkim tekstovima, ali je skoro svi prevodi pretpostavljaju. Stručnjak H.E. Dana veruje da je najbolje reći „prva služba“ jer nam ovo poglavlje predstavlja druge dokaze Hristove nadmoćnosti (8:6). Evo kako on upoređuje „prvu“ i „drugu službu“ (Jewish Christianity, str.255):

Prva služba

zemaljsko služenje
čovjek kao graditelj
spoljašnje posledice
opterećena savest i nesavršeno služenje
privremena

Druga služba

nebesko služenje
Bog kao graditelj
unutrašnje posledice
čista savest i služenje živom Bogu
večna

9:2 „Šator“ Sklopivi šator pustinjanskog perioda čiji su detalji opisani u Izl 25-27 a izgradnja u 36-38;40. Pisac poslanice ukazuje na unutrašnji šator kao prvu (spoljašnju) svetinju i na drugi (unutrašnji) šator (svetinju nad svetinjama).

- „svećnjak“ Čirak, menora sa sedam mesta, krakova za ulje koje je gorilo. Nalazio se u svetinji (Izl 25:31-40; Lev 24:1-4). „Menora“ je uobičajena jevrejska reč za svećnjak. Solomun je ovu menoru proširio na deset krakova (1 Car 7:49; 2 Car 4:7). Svetlo je simbol istine i spasenja.
- „sto i žrtveni hlebovi“ Sto u svetinji na kome je bilo dvanaest vekni hleba koje su se menjale sedmično i bile su namenjene sveštenicima kao dar (Izl 25:23-30; 37:10-16; Lev 24:5-9). Hleb je simbol Božijeg obećanja da će se brinuti za život svih dvanaest Jakovljevih plemena.
- „Svetinja“ Spoljašnji prostor šatora u kome su sveštenici svakodnevno služili. Veličina ovog prostora je bila propisana u Izl 25-27. Pisac poslanice najčešće ovu imenicu (*hagia*) sa članom (9:8,25; 13:11) koristi za unutrašnji, drugi deo svetog šatora sastanka –Svetinju nad svetinjama (st. 3). U tom delu je stajao zavetni kovčeg. Ipak, u ovom stihu član izostaje, pa je očigledno da se radi o svetinji koja je zauzimala dve trećine šatora.

9:3 „Drugi deo“ Šator je imao dva dela (Izl 26:31-35). Jevreji su imali dva posebna imena, prvo za prednji zastor koji je najčešće bio otvoren, i drugo za unutrašnji koji se nije nikada otvarao. Samo je Prvosveštenik ulazio dva puta u ovaj deo na Dan pomirenja (Lev 16).

- „Svetinja nad svetinjama“ Prostor kvadratnog oblika u kome je bio JHVH kovčeg, simbol njegovog prebivanja među krilima. Kovčeg je postao materijalni simbol nevidljivog Boga (nakon ulaska naroda u Obećanu zemlju).

9:4 „Tu je stajao kadioni oltar od zlata“ Drveni, pozlaćeni oltar na kome se na Dan pomirenja palio tamnjan u ogromnim količinama. Dim je simbolizovao JHVH prisutnost nad kovčegom. Istina, pisac poslanice smešta ovaj oltar u Svetinju nad svetinjama, što je navelo tumače da ovde vide „kadionicu“. Naime, LXX ovako prevodi ovaj izraz (Lev 16:12; 2 Dnv 26:19; Jez 8:11; 4 Makavejcima 7:11). S druge strane Filon i Josif Flavije istu grčku reč koriste za „kadioni oltar“. U svakom slučaju oltar se u SZ poistovećuje sa Svetinjom nad svetinjama (Izl 30:1-10,37; posebno 1 Car 6:22).

Ugljevlje tamnjana se uzimalo sa velikog kadionog oltara i donosilo do vrata šatora gde se smeštalo u ovu malu kadionicu. Velika količina kadionog dima nije dozvoljavala Prvosvešteniku da vidi JHVH koji je u Svetinji nad svetinjama prebivao na kovčegu zaveta između krila heruvima.

- „kovčeg saveza“ Kovčeg opisan u Izl 25:10-22 i 37:1-9.

Posebna tema: Kovčeg saveza

- I. Svrha
 - A. Mesto JHVH prebivanja (podnožje njegovih nogu, 1 Dnv 28:2; Ps 132:7; Isa 66:1), mesto susreta sa njegovim narodom među krilima heruvima.
 - B. Mesto oprostjenja greha za sve ljude (Izrael, Lev. 16; 1 Car 8:27-30; stranci, 8:41,43,60).

- II. Sadržaj
 - A. Rabinska tradicija
 1. Dve kamene ploče na kojima je JHVH napisao Dekalog (Izl 31:18; 32:15-16).
 2. Dva srebrna držača koja su držala ploče (nema bib. dokaza).
 3. Delovi prvih, originalnih ploča koje je Mojsije slomio kada je video Arona i narod kako se klanjaju zlatnom teletu (Izl 32:19; Pnz 9:17; 10:2).
 4. Kopija cele Tore (Izl 25:16).
 5. Božija imena (1 Car 8:29) razvijena u Kabali, jevrejskom misticizmu.
 - B. Biblijski stihovi:
 1. Posuda sa manom (Izl 16:31-36).
 2. Aronov procvetali štap (Br 17:4,10; Jev 9:4).
 3. Filistejske žrtve okajnice (pet zlatnih miševa i zlatni šuljevi, 1 Sam 6:3-4,8).
 4. Prepis Dekaloga (Pnz 10:4-5; 31:26).
 - C. Prilikom posvećenja Solomunovog hrama (1 Car 8) čitamo da je u kovčegu bilo samo dve ploče zakona (Deset reči, 1 Car 8:9).

- III. Moguća lokacija
 - A. Istorijske mogućnosti
 1. Odnosen u Egipat (Sisak, 935.-914. god.), pete godine Rovoamove (Solomunov sin) vladavine Judom (926. god), 1 Car 14:25-26; 2 Dnv 12:9).
 2. Odnosen u Egipat, u prestonicu Setija I na delti Egipta, od strane osvajača Neka II koji je proterao Davidovog potomka, kralja Joahaza 597. god. (2 Car 23:31-35; 2 Dnv 36:1-4).
 3. Odnosen u Vavilon, u Mardukov hram, od strane osvajača Navuhodonosora II koji je 586. god. spalio hram i kralja Sedekiju odveo u ropstvo (2 Car 25:9,13-17; 2 Dnv 36:18).
 - B. Jevrejska tradicija
 1. Sakriven na planini Nebo od strane proroka Jeremije pre pada Jerusalima.
 2. Apokrifna knjiga 2 Varuhova piše da je anđeo sakrio kovčeg.
 3. Sakriven od strane nepoznatih osoba, ali će se vratiti kada prorok Ilija dođe neposrednog pre Mesije (Mal 4:5).
 4. Sakriven na vrdu Gerizim, na mestu gde su Samarjani podigli hram JHVH.

- **„zlatna posuda sa manom“** Dok LXX i Filon imaju pridev „zlatna“, MT nema to rešenje (Izl 16:31-36). Prema Flaviju njena zapremina je bila dva kilograma. Bilo je pravo čudo da mana nije propala (Izl 16:18-21,22-25).
- **„Aronov štap koji je bio procvetao“** Ovo je JHVH znak kojim je potvrđena Mojsijeva i Aronova služba vođstva prilikom Korejeve pobune (Br 17:1-11; 20:8-11).
- **„i ploče saveza“** Deset reči – Dekalog ispisan Božijim prstom (Izl 25:16; Pnz 9:9,11,15;10:3-5; 31:18; 32:15). Knjiga Ponovljenih zakona i Isu 24 slede hetitski oblik ugovora (drugo hiljadugode pre n.e.), pravni akt sačinjen u dve kopije: jedan za vladara za vreme godišnjeg čitanja i jedna za svetište nacionalnog božanstva. Zato je moguće da su ove ploče imale svoje duplikate.

9:5 „heruvimi, predstavnici Božijeg prisustva“ Skulpture dva anđeoska bića na krajevima kovčega koji su krilima pokrivali presto milosti (poklopac) (Post 3:24; Izl 25:18-22; Jez 10:14, primetimo da u Jez 41:18 imaju dva a ne četiri lica). *History Channel* je nedavno govorio o još jednoj mogućnosti, u prilogu *Decoding the Exodus*. Naime, neki istraživači smatraju da se ovde radi o ptici feniks. Sveto pismo nam ne otkriva previše detalja o anđeoskom svetu. Tek, naša radoznalost uvek traži više i neretko „trči pred rudu“ i tako ide dalje od objavljene istine. Za pojam „slava“ vidi više u 1:3.

- **„deo koji se zove pomirilište“** Pozlaćeni poklopac drvenog zavetnog kovčega. To je bilo jedinstveno mesto gde su se gresi „pokrivali“. Simbolizovalo je nekoliko stvari:
 1. JHVH prebiva među krilima arhađela (rabini su verovali da je ovaj poklopac, ovo pomirilište podnožje njegovim nogama).
 2. U kovčegu su bile dve ploče sa „Deset reči“ – Dekalog.
 3. Prvosveštenik je na Dan pomirenja (Lev 16) ulazio u Svetinju nad svetinjama dva puta, kako bi krvlju poškopio pomirilište. Prvi put je to činio za svoje grehe a drugi put za grehe naroda učinjene bez predumišljaja, za nesvesne grehe (st. 7). Pomirilište je bilo srce svih zahteva zakona, kada bi pred JHVH očima krv nevine životinje očistila ljudske grehe (Život je u krvi, a greh za kaznu zahteva život).
- **„O ovome nećemo sada detaljno govoriti“** Zaključak teme. Pisac poslanice sada prelazi na manje poznate detalje drevnog šatora.

„Pošto je ovo uređeno ovako, sveštenici stalno ulaze u prvi deo šatora da vrše bogoslužje. U drugi deo šatora ulazi samo prvosveštenik, i to jednom godišnje, s krvlju žrtve koju prinosi za sebe i za grehe naroda učinjene u neznanju. Time Sveti Duh pokazuje da put u Svetinju nad svetinjama još nije otvoren, budući da prvi šator još postoji. Ovo na slikovit način govori o sadašnjem vremenu, zato što žrtveni darovi i žrtve koje se prinose, ne mogu savršeno očistiti savest onoga koji služi Bogu, pošto se tiču samo telesnih propisa, jela, pića, i raznih obrednih pranja, koja traju samo do vremena kada će Bog uspostaviti bolji poredak.“

Jev 9:6-10

9:6 „sveštenici stalno ulaze u prvi deo šatora“ Sveštenici su redovno dopunjavali ulje u Menori (Izl 27:20-21), sedmično menjali hlebove (Lev 24:8-9) i stavljali male količine tamnjana na oltar (Izl 30:7-8).

9:7 „prvosveštenik, i to jednom godišnje“ Jom Kipur – Dan pomirenja (Lev 16). Doslovno „dan pokrivanja“, ili prema srodnoj akademskoj reči „obrisati“. Ovo poglavlje poslanice se usredsređuje na rituale Dana pomirenja više nego ijedno drugo poglavlje NZ.

- **„za grehe naroda učinjene u neznanju“** Samo su gresi učinjeni bez svesnog planiranja mogli da se očiste ovim žrtvenim sistemom. Namerni gresu, zla urađena sa predumišljajem

nisu mogli da se očiste (Lev 4:2; Br 15:24,27,30,31; Ps 51:17). Dan pomirenja se u prvom redu bavio ceremonijalnom nečistoćom nacije.

9:8-10 Ovi stihovi ukazuju na: (1) Preliminarnu prirodu Mojsijevog zaveta; (2) Nadmoćnost NZ. Po čemu je bolji NZ u Hristu?

1. U sistemu SZ Prvosveštenik je samo jednom godišnje ulazio u najsvetiji deo svetišta i okajavao svoje grehe i nesvesne grehe cele izraelske nacije (ograničeni pristup i ograničeno oprostjenje).
2. U sistemu NZ svi vernici prilaze Bogu kroz Isusa Hrista, kroz njegovu bezgrešnost. Više ne postoji podela na svesne i nesvesne grehe (potpuni pristup i potpuno oprostjenje). NZ (Jer 31:31-34), utemeljen na veri u dovršeno Hristovo delo a ne na zaslugama naših dobrih dela, na našoj spoljašnjosti. Nijedno ritualno činodejstvo ne može da nam pruži sigurnost oproštenja greha (novo srce, novi duh, Jez 36:20-27), ne može da nam omogući pristup svetom Bogu. Ne, to nije moguće kroz liturgijske rituale (6:1-2) već samo po evanđelju.

9:8 „prvi šator“ Rekli smo da je ovo prostor svetinje, mesta koje postoji da bi ljudima jasno poručilo – Niko ne može sasvim, do kraja da pristupi Bogu. Kada je Isus umro, zastor Irodovog hrama se sasvim pocepao od vrha ka dnu (Mt 27:51). To je bio moćni simbol nove stvarnosti – Hrist je novi pristup Bogu.

9:9 „ne mogu savršeno očistiti savest onoga koji služi Bogu“ SZ nije imao snagu da očisti krivicu greha ljudske savesti (st. 14). Prema učenju NZ (ne i SZ) savest je moralni vodič (1 Pet 3:21). Nažalost, uvek vreba opasnost da savest bude oblikovana ili učutkana našom kulturom (Mt 23:25-26). NZ je doneo promenu „laganog i blagog lahora“ i „šapat“ (1 Car 19:12).

Vrlo zanimljiva rasprava o ovom pitanju poslanice Jevrejima je u delu Roberta B. Girdlestona *Sinonimi SZ*, na str. 73:

„Odeljci u kojima se ovaj pojam sreće u poslanici Jevrejima su veoma zanimljivi i važni. Iz Jev 9:9 jasno je da žrtve SZ ne mogu sasvim da očiste savest grešnika koji želi blizu Boga. Životinjska krv ne odnosi greh jer to zapravo i ne može. To je sama suština stvari, srž problema greha. Kada bi levitski sistem žrtvovanja delovao, ne bi bilo potrebe za njegovim održavanjem kroz neprestani krug ponavljanja. Kada bi ljudi koji žrtvuju mogli jednom za svagda da se očiste od greha, savest ih više nikada ne bi optuživala (Jev 10:2). „Koliko će više krv Hristova, koji je posredstvom večnog Duha pri-neo sebe neporočnog Bogu, očistiti našu savest od grešnih dela, da služimo živome Bogu?“ (Jev 9:14). „... pošto su nam srca očišćena od zle savesti“ (Jev 10:22). Drugim rečima, kada verom prihvatimo Hristovu žrtvu koja je uklonila prepreku greha između nas i Boga, osposobljeni smo da živimo kao sinovi a ne kao sluge.“

- „savršeno“ Vidi posebnu temu u 7:11

9:10 „bolji poredak“ To je NZ u Isusu. Ovaj izraz su koristili rabini za poslednji praznik posvećen Mesijinom dolasku. U Jer 7:3,5 ima moralno značenje.

„A Hristos je došao kao Prvosveštenik sa dobrima, te ušao kroz bolji i savršeniji šator koji nije sagrađen ljudskom rukom, to jest, od tvorevine. Kada je, pak, ušao u Svetinju nad svetinjama, on nije prineo krv jarčeva i bikova, već sebe, prolivši sopstvenu krv, i tako postigao večno otkupljenje. Jer, ako krv jarčeva i bikova i pepeo junice, kojim se škrope oni koji su obredno nečisti, može da ih učini obredno čistima, koliko će više krv Hristova, koji je posredstvom večnog Duha prineo sebe neporočnog Bogu, očistiti našu savest od grešnih dela, da služimo živome Bogu?“

Jev 9:11-14

9:11 „A Hristos je došao kao Prvosveštenik“ Kada se ovo odigralo?

1. Pre stvaranja (Otk 13:8)
2. Na Golgoti (st. 12)
3. Nakon vaznesenja Ocu s desne strane (ulazak u nebesko svetište, 9:24-25)

Da li se Isus dva puta žrtvovao? Ako jeste, šta znači „jednom i zauvek“? Najverovatnije to da je, prinevši sebe na Golgoti, delovao kao Prvosveštenik nakon vaznesenja. Ili je reč o (1) teološkoj slici; (2) nadahnutom rabinskom misticizmu.

- „**sa dobrima**“ Prevodioci slede dva rešenja grčkih manuskripta: (1) „dobra koja će doći“ (Vuk); „budućih dobara“ (Stefanović, Bakotić, Čarnić, SSP, Birviš, Sinod); (2) „blagoslove koji su došli“ (NSP) (P46,B,D*).
- „**koji nije sagrađen ljudskom rukom**“ Neki tumači u ovim rečima vide naznaku telesnog vaskrsenja vernika (2 Kor 5:1) i vaskrsenja Isusovog tela (Mk 14:58). Ipak, kontekst daje prednost nebeskom svetištu, hramu (Jev 8:2; 9:24).

9:12 „on nije prineo krv jarčeva i bikova“ Jarac je nosio grehe naroda (Lev 16:11) a bi bik grehe Prvosveštenika (Lev 16:11). Žrtveni sistem SZ (Lev 1-7) oslikava Božiju milost i brigu. On je dopustio da nevinna životinja (kao slika Isusove smrti) bude ubijena radi kazne za ljudski greh (Lev 17:11).

- „**prolivši sopstvenu krv**“ Grčki predlog *dia* znači: (1) „kroz“ („kroz svoju krv“ Vuk); (2) „sa“ („sa svojom krvlju“ Bakotić, Stafanović, Sinod, NSP); „svojom sopstvenom krvlju“ (Čarnić, SSP).
- „**Svetinju nad svetinjama**“ Nebeski šator, nebesko svetište.
- „**večno**“ Često ponavljani izraz (7:27; 9:28; 10:10) koji naglašava Hristovu potpunu i dovršenu žrtvu. Vidi više u 7:27.

9:12 „i tako postigao večno otkupljenje“ Aorist medij particip ističe dovršeno delo subjekta. „Večno“ može da se odnosi na: (1) kvalitet „života novog doba“; (2) kvantitet „životna bez prestanka“. Zbog upornih ponavljanja upozorenja prvo značenje se čini verovatnijim. Vidi posebnu temu o večnosti u 6:2.

- „**otkupljenje**“ Pojam nastao iz prakse SZ *goel*, kada bliski rođak plaća zakonom propisanu otkupninu (Ruta 4; Isa 43:1; 44:22,23; 48:20; 12:9; 63:9; Os 13:14).

9:13 „ako“ Uslovna rečenica prve klase, prema gramatici izvornog jezika NZ. Bog je ustanovio Mojsijev žrtveni sistem i prihvatao krv žrtava kao znak konačne žrtve za greh – Hrista!

- „**pepeo junice**“ Ostaci spaljene ride junice su se koristili za ceremonijalno očišćenje (Br 19).
- „**škrope**“ Deo Mojsijevog rituala za koji je potrebna tečna mešavina krvi, vode i pelega ride junice. Smisao škropljenja je u prenošenju svetosti ili u očišćenju. Evo zanimljivog opažanja Roberta B. Girdlestonea u delu *Synonyms of The Old Testament* (str. 152)
„Dve su vrste škropljenja (*šantisomi*) spomenutog u poslanici Jevrejima, škropljenja pepelom ljunice. Prvo je radi očišćenja oskravljene osobe (9:13). U ovom ritualu se koristila i krv nad narodom i Knjigom, posebno pri sklapanju SZ. Drugo je očišćenje šatora i svog posuda koje se koristilo i bogoslužnju (Jev 9:19,21). Sve ovo je slika škropljenja Isusovom krvlju „koja govori rečitije od Aveljeve krvi“ (Jev 12:24).“

9:14 „koliko će više“ Upoređevanje dva Zaveta je centralna tema ove NZ poslanice (2:1-3; 3:3; 8:6; 10:28-29).

- **„koi je posredstvom večnog Duha“** Ili je reč o Hristovom duhu koji postoji od večnosti ili o Duhu Svetom. Stručnjaci navode nekoliko razloga zbog kojih bi prevodioci trebalo da imenicu duh pišu malim slovom (*A Handbook on The Letter to the Hebrews*, Ellingworth & Nida, str. 196), iako većina savremenih prevoda imaju drugo rešenje („duh“, jedino Bakotić, op. prev.)
 1. Imenica nema određeni član.
 2. Pisac često govori o Duhu Svetom i imenuje ga ovom celovitom titulom.
 3. Moguće je da je ova fraza paralelna sa „sila neuništivog života“ (7:16).

F. F. Brus u svom komentaru poslanice Jevrejima (*New International Commentary Series*, str. 205) daje zanimljiv osvrt kada kaže da je koncept Duha aluzija na Isajin odeljak o „sluginjoj pesmi“ (Isa 40-54): „Na njega sam Duha svog izlio“ (42:1 Birviš). Ovo tumačenje ima smisla kada znamo da pisac poslanice navodi SZ veoma slobodno.
- **„prineo sebe“** Hrist je ovo dobrovoljno uradio (Jn 10:17-18; 2 Kor 5:21; Fil 2:8, Isa 52:13-53:12). Vidi posebnu temu o Isusu kao Prvosvešteniku u 2:17.
- **„neporočnog“** Vidi posebnu temu u 7:26.
- **„od grešnih dela“** Ista fraza kao u 6:1, aluzija na SZ rituale i procedure koje bi trebalo da donesu spasenje. Ipak, jedino pravo spasenje je u dovršenom i zastupničkom otkupljenju Božijeg Jagnjeta (Jn 1:29; 1 Jn 3:5). Mislim da je odličan komentar M. R. Vinsenta o „mrtvim delima“ (Birviš, Sinod, NSP) i samopravednom legalizmu:

„Karakter dela se menja čišćenjem elementa smrti. Smrt ne samo da pripada grešnim delima grešnih ljudi, već svim delima koja se čine u ime religije i koja su učinjena u duhu strogog legalizma. Ali pošto je hrišćanstvo prevashodno religija vere, da li i za njega važe najteže i najradikalnije provere učinjenih dela? Profesor Brus sa puno puzdanja kaže da je lomljenje okova legalističke religija ubedljivo najveća provera, najveći dokaz Hristove otkupljujuće snage. Jer – nažalost – mnogi ljudi postaju robovi religije baš kada se oslobode okova neke velike grešne navike.“ (*Word Studies in the New Testament*, str. 1139-1140).
- **„da služimo živom Bogu“** Setimo se da smo kao vernici spaseni za služenje (Rim 6). Spasenje je sloboda od tiranije greha za život u Isusovom gospodstvu! Spasenje nije puki proizvod (vaučer za nebo, polisa osiguranja od požara pakla) već odnos po veri, poslušnost i služenje. Svaki hrišćanin je obdaren nekim duhovnim darom (Ef 4:11-12) za služenje drugima u telu Hristovom (1 Kor 12:7,12).

Pridev „živ“ je igra reči SZ Božijeg zavetnog imena JHVH (koren glagola „biti“). JHVH je večno živ, jedan i jedini živi Bog!

Posebna tema: Božanska imena

A. *El*

1. Opšti drevni bliskoistočni pojam za božanstvo nesigurnog značenja. Mnogi bogoslovi smatraju da potiče od akadskog korena „biti jak“, „biti moćan“ (Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
2. *El* je vrhovno hanansko božanstvo (prema tekstu *Ras Šamra*).
3. U Pismu se imenica *El* uglavnom nalazi u spoju sa drugim pojmovima. Tako dobijamo složena imena:
 - a. *El-Elion* (Bog svevišnji), Post 14:18-22; Pnz 32:8; Isa 14:14
 - b. *El-Roi* (Bog svevideći, Bog koji se objavljuje), Post 16:13
 - c. *El-Šadaj* (Bog svemogući, Bog svemilosni, Bog planina), Post 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izl 6:3
 - d. *El-Olam* (Bog večni), Post 21:33. Ovo ime je teološki vezano sa Božijim obećanjima datim Davidu u 2 Sam 7:13,16
 - e. *El-Berit* (Bog zavetni), Sud 9:46

4. *El* je izjednačen sa:
 - a. JHVH u Ps 85:8; Isa 42:5
 - b. Elohim u Post 46:3; Jov 5:8, „Ja sam El, Elohim otaca tvojih“
 - c. Šadaj u Post 49:25
 - d. „ljubomora“ u Izl 34:14; Pnz 4:24; 5:9; 6:15
 - e. „milost“ u Pnz 4:31; Nem 9:31
 - f. „velik i slavan“ u Pnz 7:21; 10:17; Nem 1:5; 9:32; Dan 9:4
 - g. „znanje“ u 1 Sam 2:3
 - h. „moj jaki zaklon“ u 2 Sam 22:33
 - i. „moj osvjetnik“ u 2 Sam 22:48
 - j. „svetac“ u Isa 5:16
 - k. „moćni“ u Isa 10:21
 - l. „moje spasenje“ u Isa 12:2
 - m. „velik i moćan“ u Jer 32:18
 - n. „osvetnik“ u Jer 51:56
5. Kombinaciju svih velikih SZ božanskih imena u Isu 22:22 (El, Elohim, JHVH i nekoliko navrata).

B. *Elion*

1. Osnovno značenje je „visok“, „uzvišen“, „uzveličan“ (Post 40:17; 1 Car 9:8; 2 Car 18:17; Nem 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
2. Ovo ime srećemo kao sinonim nekoliko drugih Božijih imena/titula:
 - a. *Elohim*, Ps 47:1-2; 73:11; 107:11
 - b. *JHVH*, Post 14:22; 2 Sam 22:14
 - c. *El-Šadaj*, Ps 91:1,9
 - d. *El*, Br 24:16
 - e. *Elah*, u više navrata u Dan 2-6 i Jez 4-7, povezan sa *Ilair* – aramejski izraz „Svevišnji Bog“ u Dan 3:26; 4:2; 5:18,21.
3. Često se koristi za „neznabošce“, nejevrejske narode:
 - a. Melhisedek, Post 14:18-22
 - b. Valaam, Br 24:16
 - c. Mojsije, kada govori o narodima u Pnz 32:8
 - d. Lukino evanđelje, pisano grčkim narodima, koristi grčki ekvivalent *Hipsistos* (1:32,35,76; 6:35; 8:28; D1 7:48; 16:17)

C. *Elohim* (množina), *Eloah* (jednina), najčešće korišćeni u poeziji

1. Ovih pojmova nema izvan SZ.
2. Elohim može da bude i Bog Izraela i bogovi drugih naroda (Izl 12:12; 20:3). Avram potiče iz mnogobožачke porodice (Isu 24:2).
3. Ovako se nazivaju u sudije Izraela (Ozl 21:6; Ps 82:6).
4. Elohim je imenica koja označava i druha duhovna bića (anđeli i demoni), Pnz 32:8 LXX, Ps 8:5; Jov 1:6; 38:7.
5. Prema Post 1:1 Bog je prvo oslovljen kao Elohim, i ta se imenica koristi sve do 2:4 gde se javlja kombinacija sa JHVH. Teološko značenje: Bog je stvoritelj, održavatelj koji se brine za ukupni život na planeti (Ps 104). Elohim i El su sinonimi (Pnz 35:15-19), u Ps 14 imamo paralelu sa JHVH i u Ps 53.
6. Pošto se množina koristi za druge bogove, jednina ističe izraelski monoteizam.
7. I drugi narodi ovom imenicom oslovljavaju božanstvo:
 - a. Melhisedek, Post 14:18-22
 - b. Valam, Br 24:2
 - c. Mojsije, Pnz 32:8
8. Neobično je da je tako često ime jednog Boga jevrejske religije u množini! Evo nekoliko teorija o tome:
 - a. Jevrejski jezik ima više plurala čije je uloga naglašavanje. Ovoj teoriji u prilog ide kasnije razvijena gramatička kategorija „božanska množina“ koja ističe koncept

jednoboštva.

- b. Reč je o saboru anđela koji stoje pred Bogom i izvršavaju njegovu volju (1 Car 22:19-23; Job 1:6; Ps 82:1; 89:5,7).
- c. Moguće je da je ovo naznaka NZ učenja o Božijoj trojedinosti. Recimo, Prema Post 1:1 Otac stvara; u Post 1:2 Duh stvara, a prema NZ vidimo da je i Sin Očev agent stvaranja (Jn 1:3,10; Rim 11:36; 1 Kor 8:6; Kol 1:15; Jev 1:2; 2:10).

D. JHVH

1. Zavetno Božije ime koje znači „Bog je Spasitelj“, „Bog je Otkupitelj“! Iako ljudi krše svoj deo odgovornosti u zavetu, Bog je veran svojoj datoj Reči i obećanjima (Ps 103).
Ovo ime srećemo prvi put u kombinaciji sa imenom Elohim, u Post 2:4. Ne postoje dva izveštaja o stvaranju, već jedan sa dva naglaska: (1) Bog je tvorac kosmosa; (2) Bog je tvorac ljudskog roda. Post 2:4-3:24 počinje posebnim otkrivenjem o privilegovanom položaju ljudskog roda i njegovoj posebnoj svrsi. Tu je i priča o padu u greh, pobuni prvih ljudi i posledicama koje su proizašle iz svega toga.
2. U Post 4:26 čitamo: „Od tada se počeo prizivati imenom Gospodnjim“ (A. Birviš). Opet, Izl 6:3 naslućuje da je rani zavetni narod (patrijarsi i njihove porodice) poznavao Boga samo kao El-Šadaja. Ime JHVH je objašnjeno samo jednom, i to u Izl 3:13-16 (posebno u st. 14). Ali, Mojsijeve knjige nam ne objašnjavaju reči u etimološkom smislu (Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Nekoliko je teorija o značenju ovog imena:
 - a. arapski koren „pokazati snažnu ljubav“
 - b. arapski koren glagola „oduvati“ (JHVH kao Bog oluje)
 - c. ugaritski (hananski) koren glagola „govoriti“
 - d. fenički koren uzročnog participa „Onaj koji sve održava“; „Onaj koji se sve ustanovio“
 - e. jevrejski oblik „kual“ – „Onaj koji jeste“; „Prisutni“ (u futuru: „Onaj koji će da bude“)
 - f. jevrejski glagoski modalitet „hifil“ – „Onaj koji je uzrok svega“
 - g. jevrejski glagol „živeti“ (Post 3:20) – „Večno živ“; „Jedini živi“
 - h. Prema Izl 3:13-16 imperfekt se koristi kao perfekt – „Nastaviću da budem ono što sam oduvek bio“; „Nastaviću da budem ono što sam najčešće bio“ (Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Ime JHVH srećemo ili u skraćenom ili izvornom obliku:
 - (1) *Jah* (Halelu – jah, Izl 15:2; 17:16; Ps 89:9; 104:35)
 - (2) *Jahu* („iah“, završetak imena Isaija)
 - (3) *Jo* (Početak imena Jošua, Joel)
3. U poznom judaizmu ovo je ime postalo toliko sveto (tetragramaton) da su Jevreji prestali da ga izgovaraju kako ne bi prekršili zapovest Izl 20:7; Pnz 5:11; 6:13. Zamenili su ga imenicom Adon, Adonaj – „muž“, „vlasnik“, „gospodar“. Kada bi čitali biblijske tekstove, kad god bi odošli do JHVH izgovarali bi Adonaj – „Gospod“ – kako i kažu naši prevodi.
4. Poput imena El i JHVH se često spaja sa drugim pojmovima kako bi se istakle osobine zavetnog Boga Izraela. Tako srećemo mnoga Božija iskombinovana imena. Evo nekih od njih:
 - a. *JHVH – Jireh*, Gospod koji provida, Post 22:14
 - b. *JHVH – Rofeka*, Gospod je tvoj lekar, Izl 15:26
 - c. *JHVH – Nisi*, Gospod moja zastava, Izl 17:15
 - d. *JHVH – Mekadiškem*, Gospod tvog posvećenja, Izl 31:13
 - e. *JHVH – Šalom*, Gospod je tvoj mir, Sud 6:24
 - f. *JHVH – Savaot*, Gospod nad vojskama, 1 Sam 1:3,11; 4:4; 15:2, načešće u prorocima
 - g. *JHVH – Roi*, Gospod moj pastir, Ps 23:1
 - h. *JHVH – Sidkenu*, Gospod moja pravda, Jer 23:6
 - i. *JHVH – Šamah*, Gospod je tu, Jez 48:35

“On je posrednik novoga saveza da bi oni koji su pozvani primili obećanje večnog poseda, pošto je podneo smrt radi otkupljenja od prestupa učinjenih u prvom savezu. Naime, pri otvaranju testamenta, treba najpre da se potvrdi da je onaj koji ga je sastavio mrtav, budući da testament postaje važeći tek po zaveštačevoj smrti. Sve dok je zaveštač živ, testament ne važi. Zato je i prvi savez postao punovažan prolivanjem krvi žrtve. Naime, kad je Mojsije izgovorio sve zapovesti narodu, uzeo je krv junaca i jaraca pomešanu s vodom, crvenom vunom i isopom, te pokropio knjigu i sav narod. Onda je rekao: “Ova je krv pečat saveza koji vam je Bog odredio.” Krvlju je takođe poškopio šator i sve bogoslužbene posude. Uistinu, po Zakonu se skoro sve čisti krvlju, to jest, bez prolivanja krvi nema oprostjenja.“

Jev 9:15-22

9:15 „poserednik“ Vidi 8:6 (12:24; 1 Tim 2:5).

- **„novog saveza“** Ovaj izraz je prvi put upotrebljen u 8:8,13, ali kao aluzija na 7:22. Ovo je za Jevreje skandalozan pojam koji se u SZ sreće samo jednom (Jer 31:31-34) a opisan je u Jez 36:22-38. Odeljak st. 15-18 je igra reči „savez“ koja ima dva značenja: legalni ugovor ili dogovor (jevrejski) i testament, poslednja volja (grčki i latinski).
- **„pošto je podneo smrt radi otkupljenja od prestupa učinjenih u prvom savezu“** Imajmo na umu da poslanica upoređuje Stari i Novi zavet. Mojsijev savez je postao smrtna presuda (Ef 2:14-16; Kol 2:14) čovečanstvu, najuzvišenijem Božijem stvaralačkom delu. Posle događaja opisanih u Post 3 čovek je onespobebljen da izvršava Božije zapovesti. Prvi savez je pozivao „čini i živi“, ali niko nije mogao da ispuni taj zahtev. SZ jasno kaže – „duša koja zgreši, umreće“ (2 Car 14:6; Jez 18:4,20). Božiji odgovor na ovo je bio bezgrešni, idealni Izraelac koji u potpunosti za sve i za sva vremena plaća cenu (Isa 52:13-53:12).

Izraz „oni koji su pozvani“ se odnosi na Božiji izvorni, početni poziv da ga upoznamo (3:1; Jn 6:44,65; Rim 8:28,30; 9:24). Vidi više u 3:1.

Izraz „posed“ opisuje jedinstven odnos Levita i JHVH. Oni su bili njegov posed („večno nasledstvo“ Birviš, Sinod, NSP) a on njihovo nasledstvo (Leviti nisu imali svoju zemlju kao ostala plemena). Zato su sada NZ vernici poput SZ sveštenika (2 Pet 3:5,8; Otk 1:6). Mi imamo „večno nasledstvo“ koje nam je Hrist obezbedio i koje nam Bog čuva (1 Pet 1:3-5).

Posebna tema: Otkupljenje – izbavljenje

I. Stari zavet

A. Dva su istoznačna starozavetna pojma

1. *Gaal* sa osnovnim smislom “osloboditi”, u smislu plaćene cene. Glagolski oblik *go`el* ima prizvuk ličnog posredovanja, najčešće člana porodice (skrbnik, osvjetnik, otkupitelj). Reč je o običajnom pravu otkupa u jevrejskoj kulturi, povratka zemljišta, kuća, životinja (Lev 25 i 27), pa i rođaka (Ruta 4:15; Isa 29:22). U teološkom smislu reč je o sećanju na izbavljenje Izraela iz egipatskog ropstva (Izl 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77:15; Jer 31:11). Rođak postaje “otkupitelj” (Jov 19:25; Ps 19:14; 78:35; Izr 23:1; Isa 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer 50:34).
2. *Padah*, sa osnovnim značenjem “izbaviti”, “osloboditi”.
 - a) Otkupljenje prvorodenca, prema Izl 13:13-14 i Br 18:15-17
 - b) Fizičko izbavljenje upoređeno sa duhovnim, Ps 49:7-8,15
 - c) Jahve će otkupiti Izrael od njegovih greha i pobuna, Ps 130:7-8

B. Trojako je značenje ovog teološkog koncepta

1. Postoji hitna potreba, porobljenost, vezanost
 - a) fizička
 - b) socijalna
 - c) duhovna (Ps 130:8)
2. Za oslobođenje treba platiti cenu, kao i za obnovu
 - a) nacije Izrael (Pnz 7:8)
 - b) pojedinca (Jov 19:25-27; 33:28)
3. Neko treba da deluje kao posrednik. U *gaal* konceptu to je najčešće neko blizak, član porodice (*go`el*).
4. Jahve sebe često predstavlja u slikama članova porodice
 - a) otac
 - b) muž
 - c) rođak

Otkupljenje je sigurno zbog Jahvinog ličnog zalaganja. On plaća cenu i potpuno otkupljuje svoje.

II. Novi zavet

A. Nekoliko je teoloških pojmova

1. *Agorazō* (1Kor 6:20; 7:23; 2Pet 2:1; Otk 5:9; 14:34) je trgovački izraz, glagol koji kazuje da je nešto plaćeno. Mi smo narod koji je plaćen Hristovom krvlju i pripadamo samo njemu.
2. *Eksagorazō* (Gal 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5) je takođe trgovački pojam i opisuje Isusovu zastupničku smrt za nas. On je poneo naše prokletstvo pred Zakonom (Pnz 21:23). On umesto svih nas! U njemu su se Očeva ljubav i pravednost spojili u potpuno oprostjenje i prihvatanje.
3. *Luō* – “osloboditi”
 - a) *Lutron*, “isplaćena cena” (Mt 20:28; Mk 10:45). Ovo su predivne reči koje je sam Isus izrekao o smislu svog dolaska, o svom otkupu naših greha (Jn 1:29).
 - b) *Lutroō*, “osloboditi”
 - (1) osloboditi Izrael, Lk 24:21
 - (2) dati sebe za oslobođenje i očišćenje naroda, Tit 2:14
 - (3) biti bezgrešna zemena, 1Pet 1:18-19
 - c) *Lutrōsis*, “otkupljenje, oslobađanje, otpuštanje”
 - (1) Zaharijino proroštvo o Isusu, Lk 1:68
 - (2) Anina zahvalnost Bogu za Isusa, Lk 2:38
 - (3) Isus je bolja, jednom zauvek prineta žrtva, Jev 9:12
4. *Apolitrōsis*,
 - a) Otkupljenje i Drugi dolazak (Dl 3:19-21)
 - (1) Lk 21:28
 - (2) Rim 8:23
 - (3) Ef 1:14; 4:30
 - (4) Jev 9:15
 - b) Otkupljenje u Hristovoj smrti
 - (1) Rim 3:24
 - (2) 1Kor 1:30
 - (3) Ef 1:7
 - (4) Kol 1:14

5. *Antilitron*, (1Tim 2:6). Ovo je ključni tekst, baš kao i Tit 2:14, koji Isusovo oslobođenje smeštaju u njegovu krsnu smrt. On je jedna, jedina i dovoljna žrtva, onaj koji je umro za sve (Jn 1:29; 3:16-17; 4:42; 1Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2Pet 3:9; 1Jn 2:2; 4:14).

B. Primena ovih novozavetnih koncepata

1. Čovečanstvo je porobljeno grehom (Jn 8:34; Rim 3:10-18; 6:23).
2. Ova porobljenost se otkriva po starozavetnom Zakonu (Gal 3), kao i u Isusovoj besedi na gori (Mt 5 do 7). Celo čovečanstvo je pod smrtnom presudom (Kol 2:14).
3. Isus je kao bezgrešno Božije jagnje umro umesto svih nas (Jn 1:29; 2Kor 5:21). U njemu smo oslobođeni od greha za službu Bogu (Rim 6).
4. Isus je i naš "oslobodilac". I on i Jahve se predstavljaju kao "otac, muž, sin, brat, bliski rođak".
5. Bog nije Sotoni platio naše oslobođenje (srednjevekovna teologija). U Hristu je došlo do savršenog izmirenja Božje reči, Božje pravednosti i ljubavi. Krst je obnovio mir sa Bogom i buntovništvo čovečanstva je oprošteno. Božji lik je kroz Hrista trajno i delotvorno obnovljen.
6. Ipak, postoji i budući aspekt otkupljenja (Rim 8:23; Ef 1:14; 4:30). On obuhvata vaskrsenje tela i blisko zajedništvo sa trojedinim Bogom.

9:16-18 Ovaj odeljak možemo da razumemo dvojako: (1) Pisac poslanice se koristi rabinskom igrom reči „savez – zavet“, koja na grčkom ima značenje poslednje volje, testamenta (Gal 3:15). Time se naglašava da je Hrist morao da umre kako bi NZ bio ustanovljen; (2) Reč „savez – zavet“ bi trebalo doslovno prevoditi kao takvu. Najsažetiji i najbolji pregled ovog argumenta je dao M. R. Vinsent:

„Nekoliko stvari ne ide u prilog tome da se pojam *diathēkē* prevodi kao „testament“, odnosno da se zadrži izraz „savez“: (a) Iznenadna promena u doslednosti razmišljenja i argumentacije. Pojam se pojavljuje u samom središtu dokazivanja i upoređivanja nadmoćnosti NZ nad Mosjijevim zavetom (8:6-10:18); (b) Tačka preokreta u analogiji i u upoređivanju je u tome što su oba zaveta osnovana i ozvaničena smrću. To nije bila prirodna, svakodnevna smrt, već žrtvena i nasilna. Suština tih zaveta je u prolivanju nečije krvi, o čemu jasno govori st. 15. Ukoliko *diathēkē* govori o testamentu, onda je *tanaton* smrt iz st. 16 prirodna smrt bez krvoprolića; (c) Pojam testamena u poslanici Jevrejima nigde nije vezan za nasleđstvo. Štaviše, ideja *klēronomia* je za Jevreje uvek bilo hanansko nasleđe, a to je ključna stvar u savezu. Vidi Pnz 4:20-30; 1 Dnv 26:15-18; Ps 8-11; (d) Izraz *diathēkē* u LXX – iz koga pisac poslanice obilno citira – uvek znači savez. Sreće se 350 puta u tom značenju; (e) Ratifikacija saveza životinjskom žrtvom je jasna iz Post 15:10; Ps 1:5; Jer 34:18; (f) Ukoliko je pojam „testament“ tačan prevod st. 16-17, onda piscu poslanice može da se prebaci zbunjujuća retorika. Naime, st. 18 je očigledni istorijski primer onoga o čemu se govori u st. 16-17, a to znači da primer potpuno odudara od onoga o čemu govori. Pisac zapravo kaže: „Zaveštanje/ testament ne vredi dok zaveštač ne umre. Zato je i prvi savez ratifikovan u krvi žrtve“ (*Word Studies in the New Testament*, str. 1144).

- „punovažan“ Vidi 10:20

9:19 „krv junaca i jaraca pomešanu s vodom, crvenom vunom i isopom“ Čini se da pisac poslanice spaja očišćenje gubavca, škropljenje krvlju (Lev 14:6-7) i posvećenje Deset reči na Sinaju (Izl 24:1-9). Naime, Šator još nije postojao u Izl 24 (Izl 40). Josif Flavije piše da je škropljenje krvlju bilo deo rituala opisanog u Izl 40.

Reč „jarac“ ne srećemo u nekoliko važnih grčkih manuskripta (p46, α , K, L), u Sirijskom prevodu NZ i grčkom tekstu kojim se služio Origen. Jarac je najčešće bio žrtva okajnica, žrtva za grehe a ne za ozvaničavanje zaveta (možda u Post 15:9). Jarac se ne spominje ni u sklapanju *Tora* zaveta (Deset reči, Izl 24:1-8). Moguće je da je jarac slika Dana pomirenja (Lev 16), kada je ova životinja bila bitan deo rituala.

Teško je iz naših ovovremenih cipela reći da D1 7 (Stefanova prorokovstvo) i pisac poslanice Jevrejima nisu u pravu, da greše. Mnogo toga ne znamo o drevnim ritualima i nestabilnoj rabinskoj tradiciji koja je neodvojiva od ove stvarnosti.

9:20 Citat iz Izl 24:8.

9:22 „skoro sve“ Neke stvari se u SZ nisu čistile krvlju: (1) Lev 5:11; (2) Br 16:46; (3) Br 31:22-23; (4) Izl 19:10; 32:30-32; Lev 15:5; 16:26,28; 22:6; (5) Ps 51. Vidi dalje.

- „bez prolivanja krvi nema oprostjenja“ SZ očišćenje se postizalo: (1) vatrom; (2) vodom; (3) krvlju. Greh je ozbiljna stvar za pisca poslanice. Oprostjenje se dešava samo kada neko umre (Lev 17:11,14). Sav SZ žrtveni sistem (Lev 1-7) je priprema za Hristovu zastupničku žrtvu (Mt 26:28; Mk 10:45; 1 Kor 11:25; 2 Kor 5:21).

Nekoliko je načina na koje su se ljudi i stvari u SZ čistile bez krvi.

1. vatrom (Lev 13:52,55; 16:27; Br 31:23)
2. vodom (Izl 19:30; Lev 15:5; 16:26,28; 22:6; Br 31:24)
3. žrtvenim hlebom (Lev 5:11-13)
4. tamjanom (Br 16:46-48)
5. zastupanjem (Izl 32:30-32)
6. molitvom ispovedanja i kajanja (Ps 32 i 51)

„Potrebno je, dakle, da se predmeti koji su načinjeni po uzoru na nebeske stvari očiste na ovaj način, ali nebeske stvari zahtevaju bolje žrtve od ovih. Jer, Hristos nije ušao u rukotvorenu svetinju, koja je tek predstava prave Svetinje, nego u samo nebo, da se sad pojavi pred Bogom za nas. Prvosveštenik svake godine ulazi u svetinju i prinosi životinjsku krv. A Hristos nije ušao tamo da prinese sebe više puta, jer bi u tom slučaju morao više puta od postanka sveta da pretrpi patnju. On se pojavio sada, na svršetku vekova, da svojom žrtvom ukloni grehe jednom za svagda. Ljudima je određeno da jednom umru, i da zatim izađu na Božiji sud. Isto tako će se i Hristos, pošto je jednom prinjet da ponese grehe mnogih, pojaviti po drugi put ali ne zbog greha, nego da donese spasenje onima koji ga željno iščekuju.“

Jev 9:23-28

9:23 „da se predmeti koji su načinjeni po uzoru na nebeske stvari očiste“ Neobična je ideja o „nebeskim stvarima“ koje su zaprljane ljudskim gresima. Ipak, ona nije jedinstvena za pisca ove poslanice (Rim 8:18-22). Dan pomirenja, na koga se često aludira u ovom poglavlju, zahtevao je jednom godišnje čišćenje šatora od sve nečistoće koja se sakupljala tokom ceremonijala (cIzl 30:10; Lev 16:11-20). Nebo prljaju:

1. Ljudski gresi i nedostaci (Rim 8:18-22; Kol 1:20)
2. Prisustvo Sotone (Jov 1-2; Zah 3)
3. Ideje rabinske tradicije

9:24 „da se sad pojavi pred Bogom za nas“ Isusovo prvosveštenskičko delovanje se odvijalo na dva nivoa: (1) žrtva na zemlji; (2) sveštenstvo u nebu. Ova misao može dvojako da se shvati. Prema kontekstu reč je o njegovom žrtvovanju za ogrehovaljeno čovečanstvo. Ali, to nije sve, jer je Isus nastavio trajno da nas zastupa kao Prvosveštenik (7:25; Rim 8:34; 1 Jn 2:1).

Izraz „pojavi“ (grč. *emfanizō*) doslovno „manifestovao se“ („pokaže“ većina naših prevoda, op. prev.) (Mt 27:53). U st. 26 imamo drugi glagol (*faneroō*) (2 Kor 5:10; Kol 3:4; 1 Pet 5:4; 1 Jn 2:28; 3:2) a u st. 28 treći glagol istog značenja (*optomai*) (Mt 17:3; Lk 1:11; 9:31; 22:43; 24:34; D1 2:3; 7:2,30,35; 9:17; 16:9; 26:16). Iznenađuje to što pisac poslanice koristi tri sinonima.

9:25 Još jedan primer teološkog naglasak ove poslanice – Isus je sebe prineo jednom i za sva vremena (7:27; 9:11,25-28; 10:10). Zato su njegovo prvosveštenstvo, njegova žrtva i svetište nadmoćniji od SZ.

9:26 „jer bi u tom slučaju morao više puta ... da pretrpi patnju“ A. T. Robertson tvrdi da je ovaj deo odeljka, prema izvornom jeziku, primer uslovne rečenice druge klase (*Word Pictures in the New Testament*, tom V, str. 404) koja iz lažne tvrdnje izvlači lažni zaključak. Isus nije obična već večna žrtva. Postradao je jednom za svagda.

- **„od postanka sveta“** Nekoliko je grčkih izraza koji znače „vreme“, „večnost“ i sl. U ovom poglavlju srećemo tri:

1. 9:9 „sadašnje vreme“ – SZ
2. 9:10 „vreme boljeg poretka“ – NZ (početak Novog doba)
3. 9:26 „svršetak vekova“ – Novo doba pravednosti i ulazak u njega (Mt 13:39,40,49; 24:3; 28:20)

Rabini i pisci NZ su imali viziju o dva doba (horizontalni dualizam); (1) Sadašnji zli vek u kome vlada duhovna pobuna protiv Boga; (2) Doba pravednosti koje dolazi sa ustoličenjem Mesije.

SZ se usredsređuje na veliki i slavni dolazak Mesije koji je sudija i vladar. NZ nam otkriva da Mesija dolazi dva puta: Prvi put kao sluga koji strada kao Jagnje Božije, a drugi put onako kako je to preokao SZ. Ova dva dolaska preklapaju spomenuta dva jevrejska doba. Naime, Božije Carstvo je već došlo Isusovim rođenjem ali u njemu ne učestvujemo sve dok se on, Mesija ne vrati u slavi. Hrišćani su stanovnici dve stvarnosti – večno i privremenog carstva.

9:27 Ove reči osporavaju svaku ideju o tzv. seljenju duše po principu učenja karme, ideju prethodnih života, sve ideje koje su ubistvene za grešno čovečanstvo! Hrišćani veruju upravo u ovu istinu – jedan život, jedna smrt, jedan sud – istinu koja je motorna svake evangelizacije i koja ruši lažnu teološku ideju univerzalizma (svi ljudi će biti spaseni na kraju sveta i veka). Ove reči od nas zahtevaju odaziv pozivu Velikog misijskog poslanja (Mt 27:19-20), poslanja koje je zaposvet a ne hoću-neću mogućnost naše dobre volje!

9:28 „da ponese grehe mnogih“ Moguća aluzija na Isa 53:12 (1 Pet 2:24). Sam pojam „mnogi“ nije ekskluzivan i ne govori o „nekima“ već o „svima“ iz Isa 53:6 (Rim 5:18 „svi“; 5:19 „mnogi“).

Glagol „poneti“ je još jedna moguća aluzija na Isa 53:4,11-12 jer znači i „odneti“ (SSP) (1 Pet 2:24). Kako neko reče – Mi smo bili dužni i nismo mogli da platimo. Isus nije bio dužan ali je mogao i hteo da plati umesto nas.

- **„pojavit po drugi put“** Napomena o Drugom Hristovom dolasku je jedna od najprisutnijih NZ tema (Mt 24:3,27,30,37,39,42,44; 26:64; Mk 13:20; 14:62; Lk 21:27; Jn 14:3; D1 1:11; 1 Kor 1:7; 15:23; Fil 3:20-21; 1 Sol 2:19; 3:13; 4:15-16; 5:23; 2 Sol 1:7,10; 2:1,8; 1 Tim 6:14; 2 Tim 4:1,8; Tit 2:13; Jev 9:28; Jak 5:7-8; 1 Pet 1:7,13; 2 Pet 1:16; 3:4,12; 1 Jn 2:28). Vidi posebnu temu o grčkim glagolima za spasenje u 1:14.

Ipak, moguće je i ovo značenje iz konteksta: Isus je napustio nebesko svetište nakon svog velikog i uspešnog žrtvovanja (*New Testament Transline*, Michael Magill, str. 846). Na sličan način je u Svetinji nad svetinjama delovao i SZ Prvosveštenik na Dan pomirenja.

- **„ali ne zbog greha, nego da donese spasenje“** Ova misao razlikuje Hristov prvi dolazak, zbog rešavanja problema naših greha, i drugi kada će nas sve okupiti oko sebe (1 Sol 4:13-18) – nas koji smo se pouzdali u njega i koji čeznemo za njegovim povratkom (Rim 8:19,23; 1 Kor 1:7; Fil 3:20; Tit 2:13).
- **„onima koji ga željno iščekuju“** Još jedna moguća aluzija na ceremonijal Dana očišćenja kada su Izraelci željno iščekivali da Prvosveštenik živ izađe iz Svetinje nad svetinjama. To je bio dokaz da je JHVH prihvatio njegovu zastupničku službu.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto pisac poslanice toliko raspravlja o drevnom šatoru sastanka iz pustinje?
2. U čemu je teološki značaj stiha 9:9?
3. Da li zaista postoji materijalno, fizičko svetište u nebu, mesto u koje je Hrist ušao i prineo žrtvu?
4. Koja dva aspekta „zaveta“ pisac koristi u st. 15-18?

POSLANICA JEVREJIMA 10

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Hristova žrtva uklanja grehe (9:23-10:18)	Nedovoljnost životinjske žrtve	Osobine Hristove žrtve (9:11-10:18)	Hristova žrtva uklanja grehe (9:23-10:18)	Nedelotvornost žrtava SZ
10:1-4	10:1-4	10:1-10	10:1-4	10:1-10
	Smrt Isusa ispunjava Očevu v.			
10:5-10	10:5-10		10:5-10	
	Hristova smrt usavršava svetinju			Delotvornost Hristove žrtve
10:11-14	10:11-18	10:11-18	10:11-14	10:11-18
10:15-18			10:15-18	
Ohrabrenja i upozorenja	Držite čvrsto svoje veroispovedanje	Ohrabrenja i upozorenja	Približimo se Bogu	Hrišćanske prilike
10:19-25	10:19-25	10:19-25	10:19-25	10:19-25
	Živite po veri			Opasnost bogootpadništva
10:26-31	10:26-39	10:26-31	10:26-31	10:26-31
10:32-29		10:32-29	10:32-29	10:32-29

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

4. NOVI ZAVET NADVISUJE STARI

Hristova krv uklanja grehe 10:1-18

B. NADMOĆNOST VERE (10:19-13:25)

Podsticanje na istrajnost 10:19-39

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Kontekstualni uvid

- A. Nastavlja se literalna celina koja je otpočela u 8:1 i traje do 10:18.
- B. Nadmoćnost Isusove sveštenečke službe nad levitskom se ogleda na tri načina:
 1. Isusova žrtva je nadmoćnija (njegova krv, 9:12-14).
 2. Isus se prineo jednom zauvek (vidi više u 7:27).
 3. Isusovo svetište nije zemaljsko već nebesko (9:11).
- C. Glagol *teleios* (dokrajčiti, usavršiti) se vrlo često sreće u poslanici Jevrejima:
 1. 2:10, Isus je usavršen kroz stradanja.
 2. 5:9, Usavršeni Isus je postao izvor večnog spasenja.
 3. 7:19, Mojsijev zakon nije mogao nikoga da usavrši.
 4. 7:28, Isus je usavršen.
 5. 9:9, Mojsijevi rituali nisu mogli da očiste savest bogopoklonika.
 6. 10:1, Mojsijevi rituali nisu mogli da usavrše bogopoklonike.
 7. 10:1, Isusova žrtva je zauvek usavršila vernike.
 8. 11:40, SZ i NZ sveci su zajedno usavršeni.
 9. 12:23, duhovi pravednika su usavršeni.

Tumačenje reči i izraza

„Naime, Zakon je tek predstava budućih dobara, a ne i sam oblik stvari. Zato on ne može jednim te istim žrtvama, koje se svake godine iznova prinose, usavršiti one koji pristupaju Bogu. Ako, dakle, oni koji su jednom očišćeni od greha ne bi više imali osećanje krivice za greh, onda se žrtve ne bi više prinosile. Ovako, žrtve svake godine podsećaju na grehe, zato što krv bikova i jaraca ne može da ukloni grehe.

Zato ulazeći u svet, Hristos govori:

„Žrtve i prinose nisi poželeo,
ali si mi zato telo pripravio;
u žrtvama svespalicama
i žrtvama za greh nisi uživao.
Tada rekoh: 'Evo, dolazim, Bože,
da izvršim tvoju volju,
jer je tako napisano za mene
u knjizi Zakona.'”

Gore kaže: “Žrtve i prinose nisi poželeo, niti si u svespalicama i žrtvama za greh uživao” (ovo je rekao iako se žrtve prinose po Zakonu). Onda nastavlja: “Evo dolazim da izvršim tvoju volju.” Time Bog ukida prvi Zakon da bi uveo novi. A mi smo posvećeni tako što je Hristos prineo svoje telo jednom za svagda.“

Jev 10:1-10

10:1 „predstava“ Mojsijeve uredbe i rituali su bili samo „bleda predstava“ (Birviš); „senka“ (većina naših prevod, op. prev.) Isusove prvosveštenečke službe u nebeskom svetištu koje ljudska ruka nije sagradila (8:5; 9:23-28). Zanimljivo je opažanje u *The Jerome Biblical Commentary*:

„Ovde se autor ne koristi imenicom „senka“ kao u 8:5, gde imamo platonistički sukob nebo-zemlja, već je reč o Pavlovoj ideji „senke“ svega što nam je došlo kroz Hrista (Kol 2:17)... Uporno prinošene žrtve na Dan pomirenja nisu mogle da uklone grehe jer su bile „predstava“ Isusove žrtve“ (str. 399).

- „budućih dobara“ U 9:11 ovaj izraz govori o Hristovoj službi prvosveštenstva.

- **„a ne i sam oblik stvari“** Grčki *ikon* je detaljna reprodukcija koja odgovara originalu (2 Kor 4:4; Kol 1:15). Negacija je gramatički vezana za imenicu „predstava“.
- **„koje se svake godine iznova prinose“** Isus je ponudio delotvornu žrtvu. Sveštenici su morali uvek iznova da žrtvuju.
- **„usavršiti“** Reč je o dovršenju dela, o kompletiranju. Glagol *teleios* u svim oblicima je stalno prisutna tema poslanice. Vidu više o tome u posebnoj temi u 7:11. Imanica *telos* znači:
 1. „Ostvarenje“, „dosezanje cilja“, „kraj“ (3:6,14; 6:11).
 2. U Jev 5:14 *teleios* označava zrelu osobu.
 3. U Jev 6:1 *teleiotes* je poziv na zrelost.
 4. Ovaj pojam srećemo u 7:11 i 9:11 gde se govori o službi Melhisedeka i nebeskom svetištu.
- **„one koji pristupaju“** Ovim izrazom je SZ opisivao pristup sveštenika JHVH za službu. Ali ovde, pod NZ (Jer 31:31-34) opisuje sve vernike (Jak 4:8), sve koji kroz Hrista lično pristupaju Bogu (4:16; 7:19,25; 10:1,22).

10:2 „Ako“ Uslovna rečenica druge klase u grčkom, zvana „uprkos činjenicama“. Naime, pisac iznosi neistinu kojom ukazuje na željenu teološku istinu (4:8; 7:11; 8:4,7; 10:2; 11:15). St. 2 može da se prevede kao:

1. Pitanje koje očekuje potvrđan odgovor (Stefanović, Bakotić, Čarnić, SSP, Sinod)
 2. Izjavu (Vuk, Živković, NSP)
- **„onda se žrtve ne bi više prinobile“** Moguće je (st. 11; 7:28) da je hram još uvek postojao i da je funkcionisao. U tom slučaju je ova poslanica napisana pre 70. god., pre nego je rimski general Tit (kasnije i imperator) razorio Jerusalim.
 - **„oni koji su jednom očišćeni od greha ne bi više imali osećanje krivice za greh“** Ovo je ključni problem svih Mojsijevih rituala: Nisu mogli ni srce ni dušu da očiste od krivice (9:9,14). Novi zavet u Hristu nam otvara pristup Bogu u odvažnoj slobodi i – čistoti savesti!

10:3 „svake godine podsećaju na grehe“ Najverovatnije aluzija na Dan pomirenja (Lev 16), pošto je to fokus devetog poglavlja. Takođe, moguće je da se misli na celokupan žrtveni sistem. Činjenica da su se žrtve prinobile tokom čitave godine, i za samo svetište i za čitav narod, trajno je podsećala Izraelce na ozbiljnost trajnosti greha i krivice (Gal 3).

10:4 „ne može“ („nikada nije mogla“ Birivš; „nije moguće“ Sinod; „ne može“ Vuk, Stafanović, Bakotić, Čarnić, SSP, NSP) Ovu reč srećemo nekoliko puta u poslanici (vidi više u 6:6).

1. 6:4, a u 6:6 u smislu obnove – „Takve je nemoguće ponovo dovesti do pokajanja“.
2. 6:18, Bogu je nemoguće da slaže.
3. 10:4, žrtvena krv životinje ne može da ukloni grehe.
4. 11:6, bez vere je nemoguće ugoditi Bogu.

Iz svih ovih činjenica vidimo da za pisca poslanice „nemoguće“ nije „teško“!

10:5 „Zato ulazeći u svet, Hristos govori“ Ovo je uvod u citat (st. 5-7) Ps 40:6-8, gde je jasno istaknuto JHVH nezadovoljstvo SZ žrtvama koje ne donose život po veri. Pisac koristi Ps 40:7 kao aluziju na dolazak Mesije koji u potpunosti udovoljava Bogu.

Takođe, citirani psalam govori o Hristovom prapostojanju (Jn 1:1-2; 8:57-58; 2 Kor 8:9; Fil 2:6-7; 1 Jn 1:1). Nikada nije postojalo vreme u kome Hrist nije postojao! Njegovo suštinsko jedinstvo sa Ocem je jasno iz Jn 5:18; 10:30; 14:9; 10:28.

- „**ali si mi zato telo pripravio**“ Citat iz LXX prevoda Ps 40:6. Masoretski tekst ima „ti si mi uši otvorio“ (Vuk). Ove reči koje dokazuju Mesijino fizičko, materijalno telo, bile su posebno dragocene u borbi protiv jeretičkih ideje gnosticizma krajem I veka. Isus je bio pravi čovek.

10:6 Nekoliko je SZ stihova koji iznose ovu činjenicu (1 Sam 15:22; Isa 1:11-17; Os 6:6; Am 5:21-27; Mih 6:6-8). Pogrešno je ovde učitati Božije odbacivanje čitavog žrtvenog sistema po kome je Bog neko vreme milostivo postupao sa ljudskim gresima i problemima u odnosima. Nažalost, čovekova grešna priroda je i ovaj sistem zloupotrebila i pretvorila u prazan ritual, u liturgiju, umesto u srce iskrenog pokajanja i vere. Bog ne prihvata makar koliko savršene religiozne rituale i liturgije koje ne odražavaju stanje srca i života po veri (Isa 1).

10:7 „**jer je tako napisano za mene u knjizi Zakona**“ Misli se na čitav SZ koji je u originalu pisan na kožnim svicima. Na području Mrtvog mora 1947. god., pronađen je prepis knjige proroka Isaije na čak dvadeset i devet kožnih svitaka.

- „**da izvršim tvoju volju**“ Bog je odlučio da kroz Isusa, kroz njegovu smrt i vaskrsenje sa čovečanstvom uspostavi Novi zavet (Mk 10:45; 2 Kor 5:21; Jev 10:9). Žrtvovane životinje nisu imale izbor. Isus je svesno i voljno položio svoj život za nas (Jn 10:17-18).

10:8 „**žrtve**“ U ovom stihu srećemo četiri vrste žrtava koje obuhvataju čitav žrtveni sistem (Lev 1-7). Imenica „žrtva“ na izvornom jeziku doslovno znači „dobrovoljne žrtve paljenice“.

- „**prinose**“ („dare“ Birviš) Doslovno „mesna žrtva“.
- „**svespalnica**“ („svespaljenice“ Sinod; „paljenice“ ostali prevodi, op. prev.) Dobrovoljna žrtva koja se u potpunosti spaljivala.
- „**žrtvama za greh**“ Još jedna vrsta žrtava koje su propisane po Lev 4-5.
- **(ovo je rekao iako se žrtve prinose po Zakonu)** Pisac poslanice svom snagom nastoji da ukaže na Isusovu nadmoćnost nad levitskim žrtvenim sistemom. Čak i najiskrenije žrtve prinete na propisan način bile samo su senka, predstava Hristovog dela spasenja.

10:9 „**On**“ (Bakotić) Nije do kraja jasno na koga se zamenica odnosi. Na Oca koji ozvaničuje zavet? Izraz „Hristos prineo svoje telo“ u st. 10 daje prednost Sinu. Kakogod, Hrist je subjekt svih glagola u citatu Ps 40:6-8 (st. 5-7).

- „**prvi**“ Mojsijev zavet (Kol 2:14).
- „**ukida**“ Veoma jak grčki glagol *anaierō*. Pitanje za tumače je: Kako da shvatimo ovaj pojam u odnosu na SZ? SZ je večno Božije otkrivenje (Mt 5:17-19). Apostol Pavle ga često citira kao reč duhovne izgradnje vernika. Ipak, SZ nije sredstvo spasenja već njegov predznak (Gal 3). Ispunjen je i premašen u NZ Isusa Hrista. Dakle, kontekst je odlučujuć za to da li ćemo ovaj glagol shvatiti kao „ispunjenje“ ili „uništenje“.
- „**novi**“ („drugi“ Birviš; „drugo“ Sinod, NSP) Novi zavet Isusa Hrista (Jer 31:31-34; Jez 36:22-36).

10:10 „**A mi smo posvećeni tako što je Hristos prineo svoje telo jednom za svagda**“ („Po toj volji smo posvećeni prinošenjem tela Isusa Hrista jednom zauvek“ NSP i svi ostali naši prevodi, op. prev.) Da li je ovde reč o Hristovoj volji (st. 7,9) ili o Očevoj? Pošto je Isus taj koji govori u st. 5 (vidi st.9), onda kontekst daje prednost njemu kao subjektu radnje.

- **„A mi smo posvećeni“** Opisni (perifrastični) perfekt pasiv particip. Konačni cilj hrišćanstva je stvaranje pravednog naroda, a to je bila i svrha SZ. Posvećenje je u suštini odstranjivanje prokletstva i posledica pada u greh (Post 3:1) i povratak bogolikosti u ljudskom rodu. NZ dvojako ostvaruje ovu potrebu: (1) legalnim proglašenjem, davanjem nove pozicije (indikativ); (2) pozivom na svetost (imperativ). Hrišćani su opravdani i posvećeni u pokajničkoj veri koja se odazvala na poziv Hristove žrtve. Jednom spaseni, po Duhu Svetom koji prebiva u nama, motivisani smo unutrašnjim zakonom i unutrašnjom željom (novo srce i novi duh) na predanje hristolikosti (Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4). Posvećenje deluje i na naše stanje pred Bogom i na odlike koje smo dobili pripadanjem našoj novoj duhovnoj porodici, odlike po kojima svakodnevno živimo. Vidi posebnu temu u 2:11.
- **„tako što je Hristos prineo svoje telo jednom“** Ogrehovljeno čovečanstvo ne može da dođe Bogu (Isa 53:6; Rim 3:10-18). Bog je taj koji je došao k nama! On se pobrinuo za put i način povratka u zajedništvo sa njim (Mk 10:45; 2 Kor 5:21; Isa 53).
- **„za svagda“** I ova činjenica je jedna od stalnih tema poslanice (7:27; 9:12,28; 10:10, vidi ceo komentar na 7:27), istina koja dokazuje nadmoćnost Isusove žrtve nad vekovnim prinošenjem žrtava Mojsijevog zaveta (st. 11-12). Obezbeđeno je sve što je potrebno za spasenje čovečanstva. Sve što je do nas, do svakog čoveka, jeste da verom u dovršeno Hristovo delo odgovori na ovu Božiju ponudu. „Svako, ko prizove ime Gospodnje, biće spasen“ (Rim 10:13).

“Svaki sveštenik, doduše, svakodnevno vrši svoju službu prinoseći uvek iznova iste žrtve, koje nikada ne mogu potpuno ukloniti grehe. A Hristos je jednom prineo sebe za grehe i zauvek seo s desne strane Bogu. On tamo čeka sve dok njegovi neprijatelji ne budu postavljeni za podnožje njegovih nogu. Jer, on je jednom žrtvom zauvek doveo do savršenstva one koji su posvećeni Bogu. A i Sveti Duh nam svedoči o tome pošto je rekao:

**Ovo je savez koji ću sklopiti sa njima,
u budućim danima, govori Gospod:
staviću svoje zakone u njihova srca,
i upisaću ih u njihov um,
i neću se više sećati njihovih greha
i bezakonja.”**

A kad su gresi oprosteni, žrtve se više ne prinose.

Jev 10:11-18

10:11 „Svaki sveštenik“ Jedan od najpouzdanijih i najstarijih grčkih velikoslovnih manuskripta „A“ – *Codex Alexandrinus* - kaže „Prvosveštenik“ (naši prevodi nemaju to rešenje, op. prev.). Ipak, činjenica je da NZ Isusa naziva i sveštenikom i Prvosveštenikom.

- **„vrši“** Sveštenik svake godine prinosi žrtve, ali samo Isus „sedi“ (st. 12)! Zašto? Zato što je njegovo delo dovršeno!

10:12 „Hristos je jednom prineo sebe za grehe“ Isus je rešio nevolju i problem čovekovog greha. Niko više nije izgubljen zvog „greha“, već je neverstvo to koje odvaja svet od spasenja. Bog se pobrinuo za jedan put za sva vremena i za sve ljude.

Grčli pojam *diēnekēs*, preveden kao „zauvek“, „svagda“ nalazimo tri puta u poslanici (7:3; 10:12,14). Kao pridev uvek je vezan, uvek prethodi nekoj frazi, rečenici koja ističe navedeni deo stiha. U ovom slučaju nije deo citata Ps 110:1 koji sledi.

- **„i zauvek seo s desne strane Bogu“** Ponovljena aluzija na Ps 110:1a (1:3; 8:1; 12:2). „Desna strana“ je antropomorfna metafora kraljevske sile, autoriteta i nadmoćnosti. Takođe, „desna strana“ je slika mesta zastupanja (Rim 8:34; Jev 7:25; 1 Jn 2:1).

Isus je Prvosveštenik (Ps 110:4) i Kralj (Ps 110:1-3) poput Melhisedeka (Jev 7) koji je otišao ispred nas u nebo i odande se brine za sve što nam je potrebno.

10:13 „dok njegovi neprijatelji ne budu postavljeni za podnožje njegovih nogu“ Još jedan citat iz Ps 110:1b. Duhovna bitka je dobijena (Kol 2:15), ali u toj pobedi još ne uživamo u potpunosti.

10:14 Ovaj stih iskazuje napetost čitave poslanice u domenu sigurnosti. Isus je dovoljna, jednom i zauvek prineta žrtva (perfekt) koja je usavršila sve vernike (Vidi posebnu temu u 7:11). On je u potpunosti kadar da do kraja ostvari zadatak otkupljenja (što je sasvim drugačije od Mojsijevog zaveta, 7:11,19; 9:9).

Na nama je da mu se trajno odazivamo u veri i tako posvećujemo sebe (prezent pasiv particip). Istrajna vera je ključ naše pojedinačne sigurnosti spasenja. Novo srce i novi um (Jez 36:22-38) nas pokreću na svakodnevni pobožan život u zahvalnosti zbog besplatnog, potpunog i sveobuhvatnog spasenja. Moć i delotvornost Isusove žrtve se nijednom ne dovode u pitanje u ovoj poslanici. Ali pisac često stavlja upitnik na pojedinačni odgovor primaoca poslanica – jednih za pokajničku veru a drugih za istrajnu veru.

10:15 „Sveti Duh“ Pisac na ovaj način izražava svoje uverenje o bogonadahnutosti SZ (Mt 5:17-19; 2 Tim 3:16).

10:16-17 Citat iz Jer 31:33-34 ali obrnutim redosledom fraza. Čini se da pisac navodi reči SZ iz sećanja, jer se ovaj navod razlikuje i od MT (masoretski tekst) i od LXX prevoda (Septuaginta). To je slučaj i sa 8:10-12 (Možda pisac to svesno čini iz neke namere).

10:18 Vrhunac svih naših dokaza i temelj naše velike nade! Prvi je Savez „zastareo“ (8:13).

„Prema tome, braćo, imamo punu slobodu da uđemo u Svetinju nad svetinjama po krvi Isusa, koji nam je otvorio novi i živi put kroz zavesu, to jest, kroz svoje telo. I budući da imamo velikog Sveštenika koji služi u nebeskom hramu, pristupajmo Bogu s iskrenim srcem i s verom punom pouzdanja, pošto su nam srca očišćena od zle savesti, a tela oprana čistom vodom. Stoga se čvrsto držimo nade koju ispovedamo, jer Bog drži ono što je obećao. Usredsredimo se na to da podstičemo jedan drugoga na ljubav i dobra dela. Ne napuštajmo svoju zajednicu, kao što neki imaju običavaju, nego ohrabrujmo jedni druge, tim pre što i sami vidite da se približava Dan Gospodnji.“

Jev 10:19-25

10:19 „imamo punu slobodu“ Grčka imenica *parhēsia* znači „sloboda govora“ („smelost“ Birviš; „pouzdanje“ NSP), prema 3:6; 4:16; 10:19,35. Njome je iskazana nova prihvaćenost i bliskost sa Bogom, ono što Mojsijev zakon nije mogao da pruži (9:9)! To pouzdanje se održava verom (3:6,14; 4:14) a utemeljeno je na potpuno dovoljnoj žrtvi Isusa Hrista (Ef 2:8-9) a ne na bilo kakvim ljudskim delima! Pouzdanje se održava svakodnevnim i predanim pobožnim životom (Ef 2:10).

Posebna tema – Sloboda, odvažnost (*parrēsia*)

Ovaj pojam je sačinjen od reči *pan* (sve) i *rhēsis* (govor). Sloboda govora se posebno vidi u pritiscima, u protivljenju i dobacivanju (Jn 7: 13; 1 Sol 2:2). U Jovanovim spisima je srećemo 13 puta, najčešće kao javnu proklamaciju (Jn 7:4, koristi je i Pavle u Kol 2.15). Ipak, u mnogim slučajevima znači “govoriti jasno” (Jn 10:24; 11:14; 16:25,29).

Apostoli smelo govore i Hristu, prema Delima – slobodno, odvažno. Tako je i Sin govorio o Ocu i njegovim obećanjima (Dl 2:29; 4:13,29,31; 9:27-28; 13:46; 14:3; 18:26; 19:8; 26:26; 28:31). Pavle traži od vernika da se mole za njega, da mu Bog da slobodu propovedanja (Ef 6:19; 1 Sol 2:2) i odvažnog života u njemu (Fil 1:20).

Apostolova odvažnost počiva na eshatološkoj nadi u Hristu. Isus je njegova snaga po kojoj propoveda u ovom "zlom dobu" (2 Kor 3:11-12). Isti nadu doslednog života ima i za hrišćane kojima služi (2 Kor 7.4).

Postoji još jedna vrsta upotrebe ovog pojma. U Jevrejima poslanici smo pozvani da odvažno, slobodno pristupamo Ocu po Hristu (Jev 3:6; 4:16; 10: 19,35). Božija deca su potpuno i rado primljena u zajednicu sa Bogom Ocem kroz Boga Sina po Bogu Duhu!

Pojam se koristi na nekoliko načina u NZ:

1. Sloboda, odvažnost, sigurnost s obzirom na:
 - a. Čoveka (Dl 2:29; 4:13,31; 2 Kor 3:12; Ef 6:19)
 - b. Boga (1 Jn 2:28; 3:21; 4:12; 5:14; Jev 3:6; 4:6; 10:19)
2. Otvorenost u govoru, jasnoća i nedvosmislenost (Mk 8:32; Jn 7:13; 10:24; 11:14; 16:25; Dl 28:31).
3. Javni govor (Jn 7:26; 11:54; 18:20).
4. Sličan pojam *parhēsiazomai* označava odvažno propovedanje u nevoljama (Dl 18:26; 19:8; Ef 6:20; 1 Sol 2:2).

U ovom kontekstu reč je o eshatološkom uverenju. Mi se ne boljim Hristovog drugog dolaska. Štaviše! Idemo mu u susret sa pouzdanjem i ushićenjem jer prebivamo u Hristu i živimo život kojim je i on živeo.

- **„da uđemo u Svetinju nad svetinjama“** Ne zaboravimo da je pristup Bogu jedna od ključnih tema ove poslanice. Mi kroz Hristov život i smrt, koja nam je donela oprostjenje, imamo slobodan pristup Bogu. Prvosveštenik je u SZ smeo samo dva puta u jednom danu tokom čitave godine da uđe u Svetinju nad svetinjama (9:25), na Dan pomirenja (Lev 16). Hristova žrtva svakome od nas koji verujemo u njega otvara stalan pristup Bogu – neposredan i blizak. Hramski zastor pocepan od vrha do dna je još jedna metafora ovog slobodnog ulaska, Mt 27:51; Mk 15:38.
- **„po krvi Isusa“** Ne misli se na nekakvu magičnu već na ljudsku krv. Ona je znak Isusove žrtvene smrti za spasenje grešnog čovečanstva (Dl 20:28; Rim 3:25; 5:9; Ef 1:7; 2:13; Kol 1:20; Jev 9:12,14;12:24; 13:12; 1 Pet 1:2,19; Otk 1:5; 5:9).

10:20 „novi“ Pridev *prosfatos* doslovno znači „tek ubijen“ i nalazi se samo ovde u čitavom NZ.

- **„živi put“** Potvrda značaja vaskrsenja. Isus je bio smaknut ali je sada zauvek živ (Otk 5:6)!
- **„otvorio“** Glagol u aoristu naglašava da je ovaj „novi i živi put“ dovršena istorijska realnost. Stručnjaci kažu da su moguća barem dva prevoda ovog pojma u ovom kontekstu:
 - a. „otvorio novi put“ (10:20)
 - b. ozvaničen i posvećen svećanim ritualom (9:18) (*The Greek-English Lexicon*, Walter Bauer, Arndt, Gingrich, & Danker, str. 215)Čini mi se da sam kontekst daje prednost prvoj mogućnosti prevoda ovog retkog NZ pojma. Opet, radi se o upoređivanju dva Zaveta. Isus je svojom krvlju otvorio bolji put pristupanja Bogu i održavanja zajedništva sa njim.
- **„kroz zavesu“** Misli se na unutrašnji zastor u šatoru koji je odeljivao svetinju od Svetinje nad svetinjama (Mt 27:51). Ovde je reč o Isusovom „mesu“. Njegovo telo je slomljeno zbog naših greha kako bi nam se omogućio prilaz Bogu (Isa 52:13-53:12). Pisac poslanice posmatra spoljašnji deo svetinje kao fizičku, materijalnu stvarnost i unutrašnji deo svetinje (Svetinja nad svetinjama) kao duhovnu stvarnost. Nebesko svetište je suprotnost zemaljskom svetištu (6:19).

10:21 „u nebeskom hramu“ („na čelu doma Božijega“, Birviš). Misli se na SZ (3:5) i NZ (3:6; 1 Tim 3:15; 1 Pet 4:17) vernike (Ef 2:11-3:13). Mojsije je bio sluga u Božijoj kući a Isus je Prvosveštenik i Sin!

10:22 „pristupajmo“ Present medij konjunktiv. Naša sigurnost počiva na Isusovom dovršenom delu, ali na nama je da zdušno prigrlimo sva njegova dobra i privilegije koje nam daje! Ovaj glagol opisuje odnos obožavalaca prema Bogu. Prisetimo progresiju:

1. „pristupajmo Bogu s iskrenim srcem“ (st. 22)
2. „stoga se čvrsto držimo nade koju ispovedamo“ (st. 23)
3. „usredsredimo se na to da podstičemo jedan drugoga“ (st. 24)

Novi zavet (Jer 31:31-34) je novo srce i novi duh; unutrašnja ljubav i spoljašnji zakon; besplatan dar Hristovog dovršenog dela spasenja koje ipak ima neke zahteve za nas. Naime, NZ i spasenje očekuju plod od nas, očekuju očigledne posledice! Sigurnost spasenja je u pobožnom životu! Ona nije u kredu, u veroispovednom načelu, u čvrsto utvrđenoj teologiji nego u hristolikosti (ne u bezgrešnosti!) koja je svima prepoznatljiva!

Prisetimo listu zahteva ovog „pristupanja“:

1. iskerno srce
2. čvrsto ispovedanje
3. srce očišćeno od zle savesti
4. telo oprano čistom vodom

- **„s iskrenim srcem“** Primereni stav je ključ nove zavetne vere (pozitiv Jez 36:22-36; negativ Isa 29:13). Vidi posebnu temu u 3:8.

- **„s verom punom pouzdanja“** Puno pouzdanje je vezano uz veru! Sigurnost se temelji na:
 1. Životu vere koji je dokaz obraćenja (Jak 2:14-26)
 2. Dvršenom Hristovom delu (2 Kor 5:21)
 3. Svedočanstvu Duha (Rim 8:16)

Ljudski naponi ne mogu da donesu ni njegovu sigurnost. Ipak, život koji je promenjen i koji se menja je siguran dokaz nečijeg otkupljenja. Prirodan plod susreta sa svetim Bogom je sveti život služenja.

Biblijski pojam sigurnosti nikada i nije bio zamišljen kao doktrina koju bi trebalo ispovedati rečima već kao život koji se živi! Za one koji tvrde da poznaju Hrista – a žive apatičan, nemaran, svetovan, samoljubiv, jalov i bezbožan život – nema sigurnosti! Vidi posebnu temu u 3:14.

- **„pošto su nam srca očišćena od zle savesti“** („imajući srce škropljenjem očišćeno“, Birviš) Perfekt pasiv particip kao aluzija na ritualno ozvaničenje prvog saveza (Izl 24:8; 1 Pet 1:2). Škropljenje krvlju Novo saveza je daleko, daleko delotvornije u oslobađanju krivice čovečanstva (9:9,14).

- **„od zle savesti“** Ovako nešto SZ nikada nije mogao (9:9; 10:2). Ipak, zanimljivo je povezivanje krštenja i čiste savesti iz 1 Pet 3:21.

- **„a tela oprana čistom vodom“** Present pasiv particip. Još jedna moguća aluzija na ritual Prvosveštenika tokom Dana pomirenja, istorijska analogija na SZ očišćenje škropljenjem (Lev 8:6; 16:4; Izl 29:4; 30:17-21; Br 19:7-8). Ovde se ne misli na hrišćansko krštenje.

Reč je o još jednoj aluziji na SZ ceremonijalno pranje. Voda se koristila u ritualima koji simbolizuju: (1) smrt, umiranje i vaskrsenje (Rim 6:1-11; Kol 2:12); (2) spiranje greha (Dl 22:16; 1 Kor 6:11; Ef 5:26; Tit 3:5; 1 Pet 3:21). Dakle voda je slika, metafora, a ne materija koja činodejstvuje. Pošto tadašnje crkve nisu imale svoja zidana zdanja, obraćenici nisu kao danas izlazili ispred okupljenih da bi posvedočili svoju veru. Krštenje je bilo javno ispovedanje vere, događaj koji je oslikavao oprostjenje greha i primanje Duha (Dl 2:38) a ne način, postupak za postizanje i jednog i drugog.

10:23 „Stoga se čvrsto držimo nade koju ispovedamo“ Present konjunktiv u službi imperativa, drugi od tri koji ukazuju na sadržajnu veru koja se očekuje od primaoca poslanice.

- „nade“ Neki prevodi (KJV) imaju „vere“, ali to rešenje nema potporu u grčkim manuskriptima. „Nada“ ističe naše divljenje Drugom dolasku (3:6; 6:11,18; 7:19; 1 Jn 3:2).
- „jer Bog drži ono što je obećao“ Jedini glagol u aorist mediju participu „koji je dao obećanje“ (NSP). Ovo je teološka ravnoteža sa tri poziva „pristupajmo... držimo... usredsredimo“ (st. 22-24). Paradoks je u tome što besplatno spasenje, koje je Bog doneo i obezbedio, mora da dovede do čovekovog primerenog zavetnog odgovora! Božija suverenost i čovekova slobodna volja su biblijske objavljene istine u međusobnoj napetosti od koje ne bi trebalo da bežimo.
Božija pouzdanost je naša najveća nada, najveća sigurnost (11:11). Božija obećanja su sigurna! Božija reč je istinita!

10:24 „Usredsredimo se“ Present konjunktiv. Pisac koristi nekoliko različitih reči koje su veoma važne za naše teološko poimanje.

1. „usredsredimo se“, „starajmo se“ (NSP), *katanoeō*, 1:1; 10:24 (Lk 12:24,27)
2. „pogledajte“, *teōreō*, 7:4
3. „promislite“, *analogizomai*, 12:3
4. „razmotrite“, *anateōreō*, 13:7

Vernici svesrdno promišljaju stvarnost kroz svoju veru.

1. Zašto je nešto istina?
 2. Kako da primenimo istinu?
 3. Kako da pomognemo drugima?
 4. Šta je glavna svrha?
- „da podstičemo jedan drugoga“ Jak grčki izraz koji se najčešće sreće u negativnom smislu. U NZ ga srećemo samo dva puta, ovde i u raspravi Pavla i Varnave (DI 15:39). Moguće je da je između obraćenih i neobraćenih Jevreja postojala napetost tokom bogoslužjenja u sinagogi, što je i najbolje objašnjenje podele na „mi“, „vi“, „oni“ u Jev 6.
 - „na ljubav i dobra dela“ Ovo su istiniti plodovi istinitog hrišćanstva!

10:25 Stihovi 24 i 25 navode tri stvari na koje su hrišćani pozvani:

1. Međusobno podstrekivanje na dobra dela.
2. Negovanje zajedništva (koren je u imenici „sinagoga“, izrazu koji srećemo jedino ovde u čitavom NZ).
3. Međusobno ohrabrivanje zbog blizine Hristovog drugog dolaska.

Ovo je jedina NZ izjava koja poziva vernike na okupljanja u „zajednicu“. Njen istorijski kontekst je jasan: Rim progona hrišćane kao pripadnike neodobrene religije, a sa druge strane koliko-toliko prihvata judaiste. Moguće je da se misli i na različite dane okupljanja. Već na samom početku širenja hrišćanstva u Judaizmu, rabini (predstavnici probuđenog Judaizma u Jamniji, 90. god.) su proglasili kletvu na svakog člana sinagoge koji za Mesiju prihvati odbačenog Isusa iz Nazareta. Zato su mnogi obraćenici napustili sinagogu sa navikama okupljanja u subotnji dan, ali su se pridruživali ostalima u crkvi na nedeljnom zajedništvu. I Jak 2:2 koristi pojam „sinagoga“ kao mesto hrišćanskog bogoslužjenja.

- „Dan Gospodnji“ Sinonim za Drugi Hristov dolazak. Ali, u svetlu narednih stihova naglasak je na sudu.

„Naime, ako svojevolutno grešimo i nakon što smo primili znanje o istini, nema te žrtve koja će ukloniti grehe. Za takve ostaje samo strašno iščekivanje Božijeg suda i jarnosni oganj koji će proždreti protivnike. Jer, kad neko prestupi Mojsijev zakon, bez milosti umire na osnovu svedočenja dva ili tri svedoka. A zamislite samo koliko će strožu kaznu primiti onaj koji prezre Sina Božijeg i smatra nečistom krv saveza kojom je očišćen, te uvredi Duha milosti? Mi, naime, poznajemo Onoga koji je rekao: “Meni pri-

pada osveta, ja ću uzvratiti”, i: “Gospod će suditi svome narodu.” Strašno je pasti u ruke živoga Boga!“

Jev 10:26-31

10:26 „ako“ („Jer ako mi“ Sinod). Ovo je netipična uslovna rečenica. Apsolutni genitiv (*hamartanontōn hēmōn*) u funkciji protasisa.

Iznenaduje da se pisac poslanice gramatički poistovećuje sa grupom koja „svojevoljno greši“. Ipak, reč je o literalnom stilu (urednički plural), poput 2:3 pa se lice koje govori ne svrstava automatski u grupu o kojoj govori. Isti stil pisanja srećemo u 1 Kor 13:1-3.

- **„svojevoljno grešimo“** („grešimo hotimice“ Sinod) U izvornom jeziku pridev prethodi glagolu i tako daje naglasak. Moguća je analogija sa grehom „ruke uzdignute“ iz SZ (vidi 5:2). Gramatički oblik glagola (prezent particip u genitivu, prvo lice množine) po nekim tumačima opisuje vernike koji istrajno greše. Ukoliko prestanu sa tim izbegnuće sud. Ipak, kontekst ovog odeljka – 10:26-29 i Jev 6 govori o nečemu daleko zloslutnijem. Ovo je upozorenje o smrtnoj opasnosti – Ko otpadne, zauvek je otopao! Odbacivanje Isusa nakon kristalno jasnog otkrivenja donosi tamu duhovne noći.
- **„nakon što smo primili znanje o istini“** Glagol primiti u prevodima je najčešće u aorist infinitivu („posle primljenog“ Sinod; „upoznali“ NSP; „došli do“ Čarnić; „spoznali“ SSP). I upravo ovde je nevolja za sve tumače. Ako su čitaoci poslanice „primili“, „upoznali“, „spoznali“ puninu znanja (*epignōskō*) istine (imenica sa određenim članom), onda je ovde reč o vernicima! Istu teologiju imamo i u 6:4-6.

Ovde moramo da priznamo da nema lakog i očiglednog tumačenja. Moja lična bojazan je – da kao tumač – podležem sopstvenim sklonostima pred vrlo jasnim tekstom. Moram da se oduprem sistematskoj, denominacijskoj određenosti koja utišava ovaj jasni i glasni nadahnuti tekst. Ne, ovde se ne radi o vernicima koji greše već o vernicima koji više ne veruju! Ne mogu da prihvatim teologiju koja (1) spasenje uslovljava ljudskim ponašanjem; (2) sigurnost spasenja izokreće u dogmatično veroispovedanje u potpunosti odvojeno od života u Hristu. Ne prihvatam teologiju: izgubljen – spasen – izgubljen – spasen – izgubljen – spasen! Ne prihvatam ni učenje „jednom spasen – zauvek spasen“ koje se ne slaže sa istinom istrajnog verovanja i istrajnog života po toj i takvoj veri. Pa, koji su moji odgovori? U egzegezi teksta: istorijski kontekst, literalni kontekst, gramatički oblici, upotrebljeni pojmovi, žanr pisanja i uporedni odeljci. Takođe moram da priznam da kada bih se usredsredio samo na odeljke 6:4-6 i 10:26-29, ne bih našao mnogo mesta za tumačenja drugačija od - vernici mogu da otpadnu od milosti. Ipak:

1. Istorijski kontekst je očigledan. Poslanica je pisana Jevrejima i vrlo je „jevrejska“. Drugo, otpočeo je progon Jevreja koji su se obratili na hrišćanstvo.
2. Literalni kontekst (5:11-6:12) otkriva tri grupe („mi“, „vi“, „oni“) Jevreja koji se okupljaju na bogoslužjenjima u sinagogama – obraćeni i neobraćeni Jevreji.
3. Upotrebna mnogih SZ stihova o šatoru sastanka, upotrebna pojma „sinagoga“ (10:25) i uporno prozivanje vere govore o čitaocima koji veoma dobro poznaju SZ.

Takođe, nakon egzegeze teksta, verujem da je najsveobuhvatnije objašnjenje (ne i bez problema i pretpostavki) izloženo u istorijskoj rekonstrukciji R. E. Glazea mlađeg, u delu *No Easy Salvation* (Insight Press, 1966.)

Poslanica Jevrejima je posebna NZ knjiga koja se bavi probranim pitanjima vere i upućena je određenoj grupi čitalaca. Znači li to da nam ona danas ne nudi nikakvu poruku? Nipošto. Upozorenje nadahnutog pisca (zajedno sa upozorenjima Jakova, Petra i pisca 2. i 3 Jn) je jasno – Istrajmo u svojoj trci i okončajmo je (F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str 124-125)! Dakle, odgovori nisu u olako shvaćenoj veri, u smrknutom i preplašenom legalizmu, već u pobožnom životu vere koji se stvara iz zahvalnosti zbog potpunog i dovršenog spasenja (10:14) kroz veru u Hrista.

10:27 „suda“ Pisac uporno naglašava predivnu nadu koju vernici imaju u Hristu. Ali ta nada za jedne jeste beznade suda za druge. Božiji sud dolazi. Svaki čovek će stati pred svetog Boga (9:27; Gal 6:7).

- **„jarosni oganj koji će proždreti protivnike“** Aluzija na Isa 26:11. Vatra je simbol svetosti i očišćenja. Bog je moralan i njegova tvorevina je moralna stvarnost. Ljudi ne lome njegove zakone već lome sebe o te iste zakone.

Posebna tema: Oganj

Oganj, vatra ima i pozitivan i negativan prizvuk u Svetom pismu.

1. Pozitivan prizvuk

- * toplota (Isa 44:15; Jn 18:18)
- * svetlost (Izl 12:8; Isa 44:15-16; Jn 21:9)
- * pročišćenje (Br 31:22-23; Pri 17:3; Isa 1:25; 6:6-8; Jer 6:29; Mal 3:2-3)
- * svetost (Post 15:17; Izl 3:2; 19:18; Jez 1:27; Jev 12:29)
- * Božije vodstvo (Izl 12:21; Br 14:14; 1 Car 18:24)
- * Božija snaga (Dl 2:3)
- * zaštita (Zah 2:5)

2. Negativan prizvuk

- * spaljivanje (Isu 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7)
- * uništenje (Post 19:24; Lev 10:1-2)
- * gnev (Br 21:28; Isa 10:16; Zah 12:6)
- * kazna (Post 38:24; Lev 20:14; 21:9; Isu 7:15)
- * lažni eshatološki znak (Otk 13:13)

3. Božiji gnev se oslikava ognjem

- * gori njegov bes (Os 8:5; Sof 3:8)
- * oganj se izliva (Naum 1:6)
- * oganj je večan (Jer 15:14; 17:4)
- * neugasivi sud koji dolazi (Mt 3:10; 13:40; Jn 15:6; 2 Sol 1:7; 2 Pet 3:7-10; Otk 8:7; 13:13; 16:8).

4. Kontekst određuje da li je vatra blagoslov ili prokletstvo. To je slučaj sa mnogim biblijskim metaforama.

10:28 „kad neko prestupi Mojsijev zakon“ („prekršio“ Birviš; „odbaci“ SSP, NSP) Reč je o svesnom i odlučnom odbijanju. Evo šta kažu stručnjaci:

„Glagol „prestupi“ je veoma jak i ne odnosi se na nehotične grehe već na lomljenje celog saveza (Jez 22:26). Idolatrija je takav prestup (Pnz 17:2-7), lažno proroštvo (Pnz 18:20) ili svetogrđe (Lev 24:13-16)“ (Ellingworth and Nida, *A Handbook on the Letter to the Hebrews*, str. 236).

- **„bez milosti umire na osnovu svedočenja dva ili tri svedoka“** SZ je zahtevao svedoke kod najtežih slučajeva koji su razmatrali smrtnu kaznu (Pnz 17:6; 19:15). Neposlušnost donosi posledice!

10:29 „koliko će strožu“ Još jedan dokaz nadmoćnosti Isusa i njegovog saveza nad Mojsijem i njegovim savezom. Ovo upoređivanje je naprisutnija tema poslanice.

- **„koji prezire“** Doslovno „koji gazi“, „pogazi“ (većina naših prevoda, op. prev.), ophodi se sa gnušanjem (6:6). Glagol je u aorist participu, što naglašava dovršeno delo, baš kao i particip koji sledi.

Posebna tema: Sin Božiji

Ovo je jedna od najvažnijih Isusovih titula. Ona direktno ukazuje na njegovu božansku prirodu. Njoj su najbliže titule "Sin", "moj Sin", kao i "Otac" - kada Isus oslovljava Boga. Izraz se sreće 124 puta u NZ. Čak i titula "Sin Čovečiji", koju je sam Isus koristio za sebe, ima u sebi božanski naglasak u Dan 7:13-14.

SZ pojam sinovstva tiče se nekoliko grupa:

1. Anđeli (najčešće u množini, Post 6:2; Jov 1:6; 2:1).
2. Kralj Izraela (2 Sam 7:14; Ps 2:7; 89:26-27).
3. Sav Izraelski narod (Izl 4:22-23; Pnz 14:1; Os 11:1; Mal 2:10).
4. Izraelske sudije (Ps 82:6).

Drugi tip upotrebe ovog pojma se tiče Gospoda. Tu su varijante "Sin Davidov" i "Sin Božiji", prema 2 Sam 7; Ps 2 i 89. U SZ ovaj izraz se nikada ne vezuje direktno za Mesiju, osim u slučaju pomazanog kralja koji dolazi. Treba reći da svici s Mrtvog mora nazivaju Mesiju Božijim Sinom vrlo često, kao i vanbiblijska jevrejska apokaliptička literatura (2. Jezdrina 7:28; 13:32, 37, 52; 14:9; 1. Enohova 105:2).

U NZ pojam "Sin Božiji" možemo svrstati u nekoliko kategorija:

1. Isusovo prapostojanje (Jn 1:1-18).
2. Isusovo posebno (devičansko) rođenje (Mt 1:23; Lk 1:31-35).
3. Isusovo krštenje (Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 3:22). Tom prilikom je Otac proglasom s neba ujedinio kralja iz Ps 2 i slugu patnika iz Isa 53.
4. Isusovo kušanje (Mt 4:1-11; Mk 1:12, 13; Lk 4:1-13). Đavo je hteo da natera Isusa da posumnja u svoje sinovstvo, ili da mimo krsta ispuni svoj plan.
5. Ispovedanje od strane neprihvatljivih svedoka:
 - a) demona (Mk 1:23-25; Lk 4:31-37; Mk 3:11-12).
 - b) nevernika (Mt 27:43; Mk 14:61; Jn 19:7).
6. Ispovedanje od strane učenika:
 - a) Mt 14:33; 16:16.
 - b) Jn 1:34, 49; 6:69; 11:27.
7. Isus sam otkriva sebe:
 - a) Mt 11:25-27.
 - b) Jn 10:36.
8. Isusovo oslavljanje Boga:
 - a) "Ava" – tata:
 - Mk 14:36.
 - Rim 8:15.
 - Gal 4:6.
 - b) "Patēr" - otac. Titula suštinskog jedinstva, istobitnosti s Bogom.

Možemo da zaključimo da ova titula ima neprocenjivo teološko značenje. To se posebno vidi u odnosu na SZ kategorije i ispunjena obećanja. Ipak, pisci NZ nisu rado govorili i pisali o "Sinu Božijem" pred vernicima mnogobožačke pozadine. Njima je ovaj koncept naginjao ideji polnih veza božanstava grčko-rimskog panteona sa ženama, i potomcima tih veza (titani i giganti).

- „smatra“ Proces razmišljanja i zaključivanja koji dovodi do odluke, do izbora.

- **„nečistom“** Ceremonijalna nečistoća koja onesposobljava nekoga ili nešto za svrhu, za namenu.
- **„krv saveza kojom je očišćen“** U ovom delu rečenice zanimljiv je gramatički oblik glagola (aorist pasiv). Da li je reč o odbijanju poziva na spasenje u NZ ili o okretanju obraćenika od NZ? Aorist particip u prethodnoj frazi i aorist pasiv particip u narednoj daju prednost prvoj mogućnosti – odbijanje poziva na spasenje.
Nevolja tumačenja je i u tome što na svakom mestu u poslanici gde se spominje „očišćenje“ („posvećenje“ Birviš; „osvećen“ Sinod) misli na vernike (2:11; 9:13; 10:10,14; 13:12). Moje mišljenje je da je reč o onima koji drže savez. Naime, suvereni Bog nas u spasenju dovodi u zavetni odnos. Spasenje je besplatno i za sve ljude, ali svako mora lično da ga prihvati (slobodna ljudska volja) a ne samo da osećajno reaguje na njega (Mt 13:20-22) ili da se poistovećuje sa crkvom (1 Jn 2:19). Verovanje je srž stvari. Oni koji veruju, koji imaju veru, koji se pouzdaju (svi mogući prevodi glagola *pisteuō*) jesu spaseni i imaju sigurnost spasenja. Ali dvostruko upozorenje ove poslanice jeste: (1) prihvatite evanđelje; (2) živite po njemu. Ako neko ne poveruje – osuđen je; ako neko istrajno ne veruje – osuđen je.
- **„te uvredi Duha milosti“** Duh uverava o grešnosti, dovodi nas do Hrista, krštava u njemu i u nama oblikuje njegov lik (Jn 16:8-11). Duha „žalostimo“ (Birviš), „vredamo“ (Sinod, NSP) kada odbijamo njegovo uveravanje i pozivanje. Neki od primaoca ove poslanice su odbacili Hrista uprkos jasnom i glasom otkrivenju koje su primili od drugih članova svoje sinagoge (vidi o primaocima poslanice u Uvodu).

10:30 „osveta“ Citat Pnz 32:35a i 36a. Ovo nije puki bes već pravda nad onima koji se protive Bogu.

- **„Gospod će suditi svome narodu“** Nastavak citata Pnz 32:36a. MT (masoretski) prevod ima „opravdati“ umesto „suditi“. Znači li to da su oni koji voljno greše nekada bili Božiji? Najčešće je u pitanju samo jedan naglasak SZ citata, što bi značilo da je „sud“ taj naglasak, bez obzira što se ova misao izvorno odnosi na idolatriju Izraela. Pisac kroz čitavu poslanicu upozorava čitaoce činjenicom da je Bog već sudio i odbacio svoj narod.

10:31 „Strašno je pasti u ruke živoga Boga“ Izraz (3:12) oslikava Božije zavetno ime JHVH (Izl 3:14) koje potiče iz glagola „biti“ (Mt 16:16). Vidi posebnu temu u 2:7. Neverstvo žanje večne posledice!

Sećajte se prošlih dana, kada ste, tek prosvetljeni, postojano podneli mnoge nevolje i patnje. S jedne strane ste bili javno izloženi vrdanju i nevoljama, s druge ste se i sami pridružili onima s kojima se tako postupalo. Vi ste, naime, učestvovali u patnjama onih koji su utamničeni, i s radošću prihvatili kada su vam otimali imovinu, znajući da imate bolju i trajniju imovinu. Zato ne gubite svoje pouzdanje koje donosi veliku nagradu. Vama je, naime, potrebna istrajnost da činite Božiju volju kako biste mogli da primite ono što je Bog obećao.

**Jer još malo, vrlo malo,
pa će doći onaj koji dolazi
i neće zakasniti.**

**A moj pravednik će živeti od vere,
a ako li ustukne,
moja duša neće uživati u njemu.**

Mi, naime, nismo oni koji se povlače, već oni koji veruju da steknu večni život.

Jev 10:32-39

10:32 „Sećajte se prošlih dana“ Present medij imperativ koji odgovara 5:12.

- **„kada ste, tek prosvetljeni“** Na ovaj način je oslovljena grupa neobraćenih Jevreja u 6:4. Verujem da su ovde oslovljene dve grupe:
 1. Jevreji koji su videli Božiju silu u životima i svedočanstvima svojih obraćenih sunarodnika.
 2. obraćeni Jevreji koji su i dalje bili deo zajedništva sinagoge i njenih bogoslužjenja. „Vi“ u st. 32-36 je kontrast sa celinom st. 26-31 (kao i 6:9-12 sa 6:4-8).
- **„postojano“** Slika takmičenja atletičara (12:1,2,3,7).
- **„podneli mnoge nevolje i patnje“** Verovatno se misli na progon crkve koji je bio u toku. Sinagoge i Jevreje Rimljani nisu dirali, jer je judaizam bio priznata religija u tadašnjoj imperiji. U ovom odeljku pisac nastoji da ohrabri one koji zbog svoje vere trpe posledice, ali i da prekori one koji se odriču Hrista (st. 33-34; 6:10).

10:34 „onih koji su utamničeni“ Neke hrišćane su uhvatili i zatvorili, ali ne i ove kojima je poslanica upućena. Pisac ih prekoreva zbog oklevanja da se poistovete sa crkvom. U ovim rečima je potvrda stava onih tumača koji smatraju da je poslanica pisana obraćenim Jevrejima koji su ostali deo sinagoge. (Vidi o primaocima poslanice u Uvodu).

Neki prevodi imaju rešenje „jer se na moje okove sažaliste“ (Vuk, Sinod), što je nekim tumačima dokaz da je apostol Pavle pisac poslanice. Ipak, nekoliko je rešenja u manuskriptima: (1) „moji okovi“ (P13, A, D*, Vulgata i Pešita); (2) „okovi“ (P46, Q i grčki tekst kojim se služio Origen); (3) „i okovima mojim“ (Sinod) (Ⲙ, D2, K, L, P i grčki tekst kojim se služio Kliment Aleksandrijski).

- **„i s radošću prihvatili kada su vam otimali imovinu“** Dokaz nepokolebive nade u Hristu i našeg nasleđstva u njemu (9:15; 11:16; 13:14; Mt 5:12; Lk 6:22-23; Rim 5:3; 8:17).
- **„bolju“** Vidi 7:7.

10:35-36 Ovi stihovi ukazuju na potrebu grupe obraćenih članova sinagoge: (1) da ne gube svoje pouzdanje (3:6; 4:16; 10:19); (2) istrajnost (12:1-3). Ove reči su po mnogo čemu slične Gospodnjoj poruci sedam crkava u Otk 2-3 (cf. 2:3,5,7,10,11,13,16,17,19, 25, 26; 3:2,3,5,10,11,12,20). Prava vera je istrajna, izdržljiva (1 Jn 2:19). Moramo da prihvatimo i čvrsto držimo Božija zavetna obećanja. Vidi posebnu temu u 4:14.

Pravo pitanje sigurnosti nije u tome što vernici stradaju, već u činjenici da mnoštvo članova crkava na zapadu nemaju dokaze vere u svom životu. Olako shvaćena vera u spoju sa prenatlaženom sigurnošću spasenja u najboljem slučaju je napunila naše crkve nezrelim, beba hrišćanima, a u najgorem neobraćenim ljudima skrivenim iza hrišćanskih manira! Našoj savremenoj, materijalističkoj, kapitalističkoj, nakaradnoj kulturi zapada nedostaju učenje i poziv na radikalnu svetost. Spasenje smo pretvorili u artikal (ulaznica za nebo na kraju samoljubivog života; polisu osiguranja od paklene vatre zbog problema upornog grešenja) umesto u svakodnevni, rastući i lični odnos sa Bogom. Cilj hrišćanstva nije samo nebo nakon zemlje, nakon smrti, već hristolikost ovde i sada!! Bog želi da u čovečanstvu obnovi sebe, svoj lik, kako bi dosegno sav ogrehovljeni svet svojim besplatnim spasenjem u Hristu. Spaseni smo da bismo služili drugima! Sigurnost spasenja je posledica predanog učenja i života služenja drugima.

Posebna tema: Istrajnost

Nimalo nije lako našom zapadnjačkom dijalektikom objasniti biblijsko učenje o hrišćanskom životu. Posebno kada pokušavamo da sistematizujemo očigledne paradokse i prividne isključivosti. Zato imamo sklonost da se priklonimo jednoj strani istine, na račun odbacivanja ili zanemarivanja one druge.

1. Da li je spasenje jednokratni događaj, svršeni čin pouzdanja u Hrista ili je reč o doživotnom i predanom učenju?
2. Da li je spasenje delo milosti koja suvereno izabira, ili je reč o pokajanju i veri kao našem

odgovoru na božanski poziv?

3. Da li jednom primljeno spasenje nemoguće izgubiti, ili postoji potreba istrajavanja u njemu?

Pitanje održanja, istrajavanja u spasenju je vekovno pitanje teologije. Problem nastaje prividnim sukobom nekih svetopisamskih odeljaka.

1. Tekstovi o sigurnost spasenja
 - a) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 6:37; 10:28-29)
 - b) Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5,8-9; Fil 1:6; 2:13; 2 Sol 3:3; 2 Tim 1:12; 4:18)
 - c) Petrove izjave (1 Pet 1:4-5)
2. Tekstovi o potrebi za istrajnosti
 - a) Isusove izjave u sinoptičkim evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Mk 13:13)
 - b) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 8:31; 15:4-10)
 - c) Pavlove izjave (Rim 11:22; 1 Kor 15:2; 2 Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2 Tim 3:2)
 - d) Izjave pisca poslanice Jevrejima (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
 - e) Jovanove izjave (1 Jn 2:6; 2Jn 9; Otk 2:7,17,20; 3:5,12,21; 21:7)

Naše spasenje je duhovna stvarnost koja pripada središtu Božijeg srca, njegovoj ljubavi i milosrđu, dobroti Trojedinog Boga. Niko ne može da se spase bez poticaja Duha. Bog je taj koji je sve osmislio i propisao. On traži odgovor pokajanja i vere na svoj poziv. I to trenutni i trajni odgovor. To je njegov zavetni odnos sa ljudskim rodом. A to podrazumeva privilegije i odgovornosti!

Spasenje je omogućeno svima. Isusova smrt doseže svaki naš greh i svaki atom ogrehovljene tvorevine! Bog se sam pobrinuo za put i način našeg povratka k njemu. On želi da se svi, kao njemu slična biće odazovemo Hristovom pozivu ljubavi.

Pismo oslovljava dva različita problema u ovoj sferi: (1) sigurnost kao dozvola da živimo sebično i besplodno; (2) sigurnost kao ohrabrenje onima koji stradaju u službi i ličnim gresima. No, sav problem nastaje kada pogrešivi ljudi govore pogrešne stvari i grade teološke imperije na delimičnim biblijskim stihovima. Jer, nekim hrišćanima očajnički treba dobra reč o sigurnosti spasenja, dok drugi ništa manje nisu u potrebi za opomenama o predanju i izdržljivosti. U kojoj smo mi grupi?

Istorija nam kazuje da su ove bogoslovske zavrzlake uvukle Avgustina u debatu s Pelagijem, a Kalvina sa Arminijem (polu pelagijanista). A sve se vrti oko spasenja: Da li istinski spasena osoba treba i dalje da se trudi i radi na svojoj plodonosnosti?

Kalvinisti naglašavaju biblijske tekstove o Božijoj suverenoj svemoći i našem sigurnom počivanju u njoj (Jn 10:27-30; Rim 8:31-39; 1 Jn 5:13,18; 1 Pet 1:3-5). Tu su i jaka glagolska vremena, poput perfekt pasiv participa u Ef 2:5,8.

Arminijanci, opet, ističu one stihove Pisma koji upozoravaju, pozivaju: “držite se” i sl. (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; Jn 15:4-6; 1Kor 15:2; Gal 6:9; Otk 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Takođe, pozivaju se – s čim se ja lično ne slažem – na Jev 6 i 10, kao upozorenje protiv otpadništva. Isusove priče o sejaču (Mt 13; Mk 4) se takođe navode kao dokaz o mogućem prividu života i promene, baš kao i Jn 8:31-59. I dok se kalvinisti pozivaju na pomenutu jezičku neumitnost, arminijanci takođe tvrde kako prezent —sadašnje vreme kazuje suprotno (1Kor 1:18; 15:2; 2Kor 2:15).

Sve ovo je tipičan primer nasilja u tumačenju, tzv. metoda učitavanja (“proof-texting”): doslovno, dokazujem svoj stav onim što mi odgovara iz Pisma, op. prev.), nasilje unapred određenih teoloških sistema nad jasnim pravilima tumačenja. Naprosto, izabere se odgovarajuća grupa tekstova i ugradi se u doktrinarni blok, makar i da se zna da postoje tekstovi koji tome ne idu u prilog. Ovoga se pod svaku cenu moramo čuvati. Naša zapadnjačka logika nas tera na ove sisteme, a ne otkrivenje Reči. Biblija je istočnjačka knjiga. Ona nam bez uvijanja objavljuje zbunjujuće istine koje naizgled protivureče međusobno. Svejedno, kao takve ih treba živeti svakodnevno. NZ nam objavljuje da smo sigurni u svom spasenju ali i da treba da ga istrajno živimo iz dana u dan. Hrišćanski život je jasno prepoznatljiv čin spasenja, koji se po pokajanju i veri desio jednom i zauvek. Ali, spasenje nije gotov proizvod (ulaznica za nebo u džepu, polisa osiguranja), već živi odnos. Ono je svakodnevni odluka i uporno učeništvo. Evo kojim glagolskim vremenima ga opisuje NZ:

- aorist (završeno delo) Dl 15:11; Rim 8:24; 2 Tim 1:9; Tit 3:5

- perfekt (završeno delo sa trajnim posledicama) Ef 2:5,8
- prezent (trajna radnja) 1 Kor 1:18; 15:2; 2 Kor 2:15
- futur (budući, ali izvesni događaji) Rim 5:8,10; 10:9; 1 Kor 3:15; Fil 1:28; 1 Sol 5:8-9; Jev 1:14; 9:28

10:36 Pisac ohrabruje vernike na svaku mogućnost koju donose budući dani.

- „Božiju volju“ Vidi posebnu temu u 13:21.
- „kako biste mogli da primite ono što je Bog obećao“ Misli se na obećanja NZ u Hristu (9:15)!

10:37-38 Citat iz Septuaginte Av 2:3-4, gde su poslednje dve misli zamenjene radi naglaska.

- „pa će doći onaj“ Jevrejski masoretski tekst (MT) ima „to“ umesto „onaj“, ali grčki prevod SZ – Septuaginta ukazuje na Mesiju.

10:38 „A moj pravednik će živeti od vere“

Posebna tema: Vera, pouzdanje i vernost u SZ (128)

I. Uvodne napomene

Na samom početku razmatranja ove teme važno je da napomenemo nekoliko stvari. Naime, vera i pouzdanje kao ključni NZ teološki koncepti nisu jasno određeni u SZ. Svakako, oni su sadržani u SZ, ali ih jasno uočavamo tek u nekolicini odeljaka i likova.

SZ spaja:

1. Pojedinačno i zajedničko
2. Lični susret sa Bogom i zavetnu poslušnost

Vera je i lični susret sa Bogom i svakodnevni način življenja! Zato nam je o njoj lakše da govorimo kao o nečijem životu nego kao o leksičkom pojmu (proučavanje reči i izraza). Ovaj lični aspekt vere najbolje vidimo na sledećim primerima:

1. Avram i njegovi potomci
2. David i Izrael

Avram, David i ostali su lično sreli Boga i životi su im se promenili u potpunosti (nisu postali savršeni sveci ali su istrajali u veri i pouzdanju u Boga). Iskušenja su otkrila snage i slabosti njihove vere, ali kroz sve to su istrajali u odnosu pouzdanja prema Bogu! Na mnoge načine su oblikovani i usavršavani u tome. Vera je postala dokaz njihovog stila života pobožnosti.

II. Jezički koren

A. (128) (BDB 52)

1. Glagol (modaliteti)
 - a. *kal* – podržati, negovati (2 Car 10:1,5; Jestira 2:7, u ovim primerima glagoli nemaju teološki sadržaj).
 - b. *nifal* - osigurati, ustanoviti, potvrditi, biti pouzdan i veran.
 - (1) čovek, Isa 8:2; 53:1; Jer 40:14
 - (2) stvari, Isa 22:23
 - (3) Bog, Pnz 7:9,12; Isa 49:7; Jer 42:5
 - c. *hifil* – stajati čvrsto, verovati, pouzdati se
 - (1) Avram je verovao Bogu, Post 15:6
 - (2) Izrael je verovao u Egiptu, Izl 4:31; 14:31 (negacija u Pnz 1:32)
 - (3) Izrael veruje da JHVH govori preko Mojsija, Izl 19:9; Ps 106:12,24.

- (4) Ahaz nije verovao Bogu, Isa 7:9.
- (5) Ko god veruje u njega, u to, Isa 28:16
- (6) Verovanje u istine o Bogu, Isa 43:10-12.
- 2. Imenica (muškog roda) – vernost (Pnz 32:20; Isa 25:1; 26:2)
- 3. Prilog – zaista, vrlo, slažem se, neka bude tako (Pnz 27:15-26; 1 Car 1:36; 1 Dnv 16:36; Isa 65:16; Jer 11:5; 28:6). Ovo je liturgijski oblik upotrebe reči „amin“ i u SZ i u NZ.
- B. (ת נא) imenica ženskog roda – čvrstina, vernost, istina
 - 1. o čoveku, Isa. 10:20; 42:3; 48:1
 - 2. o Bogu, Izl 34:6; Ps 117:2; Isa 38:18,19; 61:8
 - 3. istina, Pnz 32:4; 1 Car 22:16; Ps 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Jer 9:4; Zah 8:16
- C. ת נא (BDB 53) – čvrstina, postojanost, odanost
 - 1. ruku, Izl 17:12
 - 2. vremena, Isa 33:6
 - 3. čoveka, Jer 5:3; 7:28; 9:2
 - 4. Boga, Ps 40:11; 88:12; 89:2,3,6,9; 119:138

III. Pavlova upotreba ovog SZ koncepta

- A. Apostol Pavle je iz doživljaja pred Damaskom crpio svoje shvatanje JHVH i SZ, kada je sreo Isusa Hrista (Dl 9; 22; 26).
- B. U SZ je nalazio potvrdu svog novog razumevanja dva ključna odeljka gde se koristi pojam ת נא:
 - 1. Post 15:6 – Avramov susret sa Bogom koji je sam Bog priredio (Post 12) doveo je do njegove poslušne vere (Post 12-22). Apostol o tome piše u Rim 4 i Gal 3.
 - 2. Isa 28:16 – Ko god veruje u ovo (Bog je ovaj temelj dobro proverio i čvrsto postavio) nikada neće:
 - a) Rim 9:33, „osramotiti se“, „razočarati se“
 - b) Rim 10:11 (isto kao i a)
 - 3. Jev 2:4 – Oni koji veruju Bogu po toj veri bi trebalo i da žive (Jer 7:28). Pavle se služi ovim tekstom u Rim 1:17 i Gal 3:11 (vidi komentar na Jev 10:38).

IV. Petrova upotreba ovog SZ koncepta

- A. Petrove slike:
 - 1. Isa 8:14 – 1 Pet 2:8 (kamen spoticanja)
 - 2. Isa 28:16 – 1 Pet 2:6 (kamen temeljac)
 - 3. Ps 111:22 – 1 Pet 2:7 (odbačeni kamen)
- B. Petar posebnim jezikom opisuje Izrael: izabrani narod, carsko sveštenstvo, sveti narod iz sledećih tekstova
 - 1. Pnz 10:15; Isa 43:21
 - 2. Isa 61:6; 66:21
 - 3. Izl 19:6; Pnz 7:6

Sada na ovaj način opisuje veru crkve u Hrista.

V. Jovanova upotreba ovog SZ koncepta

- A. Naravno, reč je samo o NZ

Pojam „poverovao“ dolazi o grčkog *pisteuō*, koji može i da se prevede kao „verovati“, „vera“, „pouzdanje“. Imenični oblik pojma ne srećemo u Jovanovom evanđelju, ali je zato glagol često prisutan. U Jn 2:23-25 vidimo nesigurnost u ispovedanju naroda da je Isus iz Nazareta Mesija. Drugi primeri površnog verovanja su u Jn 8:31-59 i Dl 8:13, 18-24. Prava biblijska vera je više od početnog odgovora koji mora da sledi dugi proces učenja (Mt 13:20-22,31-32).
- B. Upotreba sa predlozima

1. *eis* znači „u“. Ova konstrukcija je posebna jer naglašava vernikovo pouzdanje/veru u Isusa:
 - a. u njegovo ime, (Jn 1:12; 2:23; 3:18; 1 Jn 5:13)
 - b. u njega (Jn 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45, 48; 17:37,42; Mt 18:6; Dl 10:43; Fil 1:29; 1 Pet 1:8)
 - c. u mene (Jn 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)
 - d. u Sina (Jn 3:36; 9:35; 1 Jn 5:10)
 - e. u Isusa (Jn 12:11; Dl 19:4; Gal 2:16)
 - f. u Svetlo (Jn 12:36)
 - g. u Boga (Jn 14:1)
2. *en* znači „u“, Jn 3:15; Mk 1:15; Dl 5:14
3. *epi* znači „u“, „nad“, Mt 27:42; Dl 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Rim 4:5, 24; 9:33; 10:11; 1 Tim 1:16; 1 Pet 2:6.
4. Dativ bez predloga, Gal 3:6; Dl 18:8; 27:25; 1 Jn 3:23; 5:10
5. *hoti* znači „verovanje u to“ i daje sadržaj veri:
 - a. Isus je svetac Božiji (Jn 6:69)
 - b. Isus je *Ja jesam* (Jn 8:24)
 - c. Isus je u Ocu i Otac je u njemu (Jn 10:38)
 - d. Isus je Mesija (Jn 11:27; 20:31)
 - e. Isus je Sin Božiji (Jn 11:27; 20:31)
 - f. Isus je poslan od Oca (Jn 11:42; 17;8,21)
 - g. Isus je jedno sa Ocem (Jn 14:10-11)
 - h. Isus je došao od Oca (Jn 16:27,30)
 - i. Isus se poistovetio sa Očevim zavetnim imenom *Ja jesam* (Jn 8:24; 13:19).
 - j. Mi ćemo živeti sa njim (Rim 6:8)
 - k. Isus je umro i vaskrsnuo (1 Sol 4:14).

VI. Zaključak

Biblijska vera je naš, ljudski odgovor na poziv Božije reči, obećanja. Bog nam uvek prvi pristupa (Jn 6:44,65) ali to zajedništvo zahteva čovekov odgovor:

1. pouzdanje
2. zavetna poslušnost

Biblijska vera je:

1. lični odnos (početna, obraćenička vera)
2. afirmacija biblijske vere (vera je Božije otkrivenje)
3. primereni odaziv poslušnosti (svakodnevna vera)

Biblijska vera nije ulaznica za nebo ili polisa osigiranja za večnost. Ona je lični odnos sa Bogom i svrha stvaranja bogolikog ljudskog roda (Post 1:26-27). Pojam Božije „bliskosti“ od nas zahteva zajedništvo a ne doterane teološke ideje! Zajedništvo sa Bogom zahteva od nas, njegove dece, „porodične“ osobine (svetost, Lev 19:2; Mt 5:48; 1 Pet 1:15-16). Pad u greh (Post 3) je osujetio našu sposobnost da se primereno odazovemo na Božiji poziv. Zato je Bog, za naše dobro, uradio sve što mi nismo mogli (Jez 36:27-38), dajući nam „novo srce“ i „novi duh“ po kojima kroz veru i pokajanje možemo da mu budemo poslušni i imamo zajedništvo sa njim!

Sva tri odgovora su ključna i moramo da ih negujemo. Svrha svega je da upoznamo Boga (i u jevrejskom i u grčkom smislu pojma) i svakodnevno odražavamo njegov život u našem životu. Cilj je vera a ne samo nebo jednog dana; cilj je naša svakodnevna hristolikost!

Čovekova vernost je plod (NZ) a ne povod (SZ) odnosa sa Bogom. Mi verujemo u Božiju vernost. Pouzdajemo se u njegovu pouzdanost. Srce NZ je shvatanje da je spasenje ljudski odgovor na Božiji poziv – početni i trajni; obraćenički i učenički – na poziv njegove blagodati i milosti u Hristu. On nas je zavoleo, poslao Sina, pobrinuo se za nas. Zato mu se odazivamo u veri i vernosti (Ef 2:8-10)!

Verni Bog želi verne ljude po kojima se objavljuje nevernom svetu jer želi da ih dovede u lični odnos sa sobom.

- „**moj**“ U pogledu reči koja prethodi ovoj ličnoj zamenici u grčkim manuskriptima vlada potpuna zbrka. Da li se „moj“ odnosi na „pravednika“ ili na „veru“? Pisac poslanice kombinuje i MT i LXX prevod kako bi naglasio: (1) Mesijin dolazak; (2) potrebu vernosti hrišćana.

Velikoslovni manuskripti A i C „moj“ vezuju zamenicu za pravednost, dok LXX, Pešita, ms D* zamenicu vezuju za veru. Zamenicu nemaju P13, Dc, Hc, K, P i *Textus Receptus* (i apostol Pavle to čini kada citira Av 2:4 u Rim 1:17; Gal 3:11).

„Ako“ u drugom delu stiha celu rečenicu čini uslovnom (treća klasa prema grčkoj gramatici), i nagoveštava iskazanu radnju.

10:39 Pisac sažima svoje poverenje u čitaoce, u njihovu istrajnost (6:9-12)!

- „**ako li ustukne**“ Aluzija na Av 2:4 – „a ako li ustukne, moja duša neće uživati u njemu“. Srž ove poslanice je poziv vernicima da ostanu verni do kraja. Čitaocima, primaocima poslanice je pretila velika opasnost od „odstupanja“ (Sinod), „povlačenja“ (NSP).
Pitanje za tumače je: Na koga se odnosi ovo upozorenje?
 1. Na Izraelce iz doba proroka Avakuma?
 2. Na dve grupe iz Jev 6:1-12, na obraćene i neobraćene Jevreje? Na one koji se nisu obratili Hristu, koji su „ustuknuli“ iako su čuli jasno i glasno evanđelje o sudu?
 3. Uopšteno na sve vernike koji nisu verni do kraja?
Kontekst čitave poslanice, a posebno odeljka 6:9-12 daje prednost drugom rešenju.
- „**povlače**“ („otpadaju na propast“ Birviš; „povlače i odlaze u uništenje“ NSP, „odstupaju, pa propadaju“ NSP) Ovaj pojam se često koristi za one koji nemaju večni život (Mt 7:13; Fil 1:28; 3:19; 2 Sol 2:3; 1 Tim 6:9; 2 Pet 2:1,3; 3:7). Ovo ne znači da će nevrenici biti anihilirani već da će izgubiti fizički život. Istu metaforu srećemo u izobilju u SZ. Upravo zato večnost i jeste najveća misterija i užas pakla (Dan 12:2; Mt 25:46).
- „**već oni koji veruju da steknu večni život**“ Vernost je suprotnost povlačenju, odstupanju. Ovaj citat iz knjige proroka Avakuma je upotrebljen drugačije nego što to čini apostol Pavle kada ističe potrebu početne, obraćeničke vere odvojene od dela (Rim 1:17; Gal 3:11). Naime, pisac ove poslanice naglašava istrajnu veru, trajno verovanje. Ova rečenica daje uvod u temu uloge vernosti u narednom poglavlju. Istrajna vera često dovodi do progona, pa i mučeničke smrti. Jev 11 naglašava vernost SZ junaka i u najvećim teškoćama (st. 32-33)! Pisac poslanice ističe svoje pouzdanje u vernike kojima piše, pouzdanje da će i oni ostati verni do kraja!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto je važna činjenica da je Hrist žrtvovao sebe kao „jedan za sve“?
2. Šta je konačno, potpuno spasenje i kada će se odigrati?
3. Definišite NZ pojam „savršenstva“ (grčki *telos*).
4. Šta je bila svrha Dana pomirenja? U kom su odnosu SZ žrtve i 10:8?
5. Zašto pisac poslanice pripisuje SZ stihove Isusu i Duhu?
6. Da li je posvećenje „jednom i zauvek“ jednokratni čin (st. 10) ili proces (st. 14)?
7. Zašto je izjava u 10:18 toliko značajna?
8. Na koja praktična, životna dela smo ohrabreni zato što imamo slobodan pristup Bogu kroz Hrista?
9. Da li odeljak st. 26-29 uči apostaziju, otpadništvo od vere?
10. Zašto je pitanje „verskog sastanka“, „skupštine“ bio veliki problem primaocima poslanice?
11. Da li su stradanja hrišćana Božija volja? (st. 32-36)

POSLANICA JEVREJIMA 11

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Vera	Verom shvatamo stvarnost	Junaci vere I njihov poziv	Vera	Primeri vere predaka
11:1-2	11:1-3	11:1-3	11:1-2	11:1-2
11:3	Vera u počecima istorije		11:3	11:3
11:4-7	11:4-7	11:4-7	11:4	11:4
			11:5-6	11:5-6
	Verni Avraam		11:7	11:7
11:8-12	11:8-12	11:8-12	11:8-10	11:8-10
	Nebeska nada		11:11-12	11:11-12
11:13-16	11:13-16	11:13-16	11:13-16	11:13-16
	Vera patrijarha			
11:17-22	11:17-22	11:17-22	11:17-19	11:17-19
			11:20	11:20-22
			11:21	
	Mojsijeva vera		11:22	
11:22-31	11:23-29	11:23-28	11:23	11:23-29
			11:24-26	
			11:27-28	
	Pobednička vera	11:29-31	11:29	
	11:30-40		11:30-31	11:30-31
11:32-38		11:32-38	11:32-35a	11:32-40
			11:35b-38	
11:39-40		11:39-40	11:39-40	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

B. NADMOĆNOST VERE (10:19-13:25)
 PODSTICANJE NA ISTRAJNOST (11:1-40)

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Kontekstualni uvid

- A. Ovo poglavlje donosi seriju SZ primera onih koji su ostali verni i u najtežim okolnostima (suprotnost 2 Pet 2 i Judinoj poslanici). Pisac želi da ohrabri primaocce poslanice, kao i sve vernike budućih vekova da ostanu verni Bogu bez obzira na fizičke nevolje koje ih snalaze (10:32-39).
- B. Ovde nije reč o početnoj, obraćeničkoj veri, već o življenju po veri onih koji su živeli u SZ. Vernost je dokaz dobrog, pravog početka. Vernik je onaj koji počinje u veri, nastavlja da živi po veri i umire u toj istoj veri. Pisac poslanice rasvetljava živote ljudi koje spominje posmatrajući njihov početak i svršetak u veri.

Tumačenje reči i izraza

“A vera je ostvarenje onoga čemu se nadamo, dokaz o stvarnosti koju ne vidimo. Po njoj su, naime, naši preci našli priznanje u Svetom pismu. Na osnovu vere shvatamo da je vasseljena uređena Božijom rečju, i to tako da je vidljivo postalo od nevidljivog.

Na osnovu svoje vere je Avelj prineo ugodniju žrtvu Bogu, pa je dobio priznanje da je pravedan, jer je Bog prihvatio njegovu žrtvu. Po svojoj veri, on još uvek govori.

Na osnovu svoje vere je Enoh bio uznesen, tako da nije iskusio smrt. Njega nisu našli, jer ga je Bog uzneo. I pošto je bio uznet, Sveto pismo potvrđuje da je ugodio Bogu. Naime, bez vere je nemoguće ugoditi Bogu, jer onaj koji pristupa Bogu treba da veruje da Bog postoji i da nagrađuje onoga koji ga traži.

Na osnovu svoje vere je Noje bio upućen u još neviđene stvari, pa je sa strahopoštovanjem sagradio brod da spasi svoj dom. Tim brodom je osudio svet na propast, te je tako primio od Boga pravednost koja se zasniva na veri.

Jev 13:1-7

11:1 „vera“ Ovo nije teološka definicija vere već njen opis na delu. Samu imenicu srećemo dvadeset i četiri puta u ovom poglavlju. Ključna ideja svih spomenutih SZ primera je „vernost“, „pouzdanje“, vrednost suprotna apostaziji – otpadništvu. Grčki pojam *pistis* se prevodi kao „vera“, kao stvarnost koja je odaziv pozivu Božije vernosti i njegovih obećanja. Mi se pouzdajemo u njegovu pouzdanost a ne u sebe i u svoje. Božiji karakter je srž svega.

- **„ostvarenje onoga čemu se nadamo“** *Hupostasis* u osnovi znači „staviti se pod“, „stajati ispod“, što ističe oslanjanje na temelj, hvatanje za nešto čvrsto. Upravo je zato pojam vere u drevnom biblijskom svetu imao široko značenje. To se posebno vidi iz šarolikosti grčkih filozofskih dela kada se označava jasna manifestacija nekoga ili nečega, kada se ukazuje na nešto stvarno i istinito nasuprot nestvarnom i lažnom.
 1. Jev 1:3 – esencija, bit
 2. Jev 3:14 – zrela stvarnost vernika koji žive svoje veroispovedanje
 3. Jev 11:1 – sadašnji život po obećanjima evanđelja iako ta obećanja u punini tek dolaze

Pojam vere srećemo na egipatskim papirusima u smislu „tapije“, vlasničkog lista. U tom smislu bi trebalo shvatati Pavlovo viđenje Duha kao „kapare“ (2 Kor 1:22; 5:5; Ef 1:4).

U LXX prevodu ovaj pojam je dosledan prevod jevrejskog *tōhelet* (The Cambridge History of the Bible, str. 9), u smislu „stav strpljenja i pouzdanja, iščekivanja nečega“. Imajmo na umu da su pisci NZ Jevreji koji razmišljaju na svoj način a pišu na *koine* grčkom, a SZ citiraju po Septuaginti.

Neki tumači u 10:38 vide jasno značenje u kontekstu citiranog SZ teksta Av 2:2-4. Naime, Jev 11 je popis primera onih koji se nisu „povukli“, onih koji nisu postupili, kao neki od primaoca poslanice.

- **„dokaz“** Ova reč se u čitavom NZ pojavljuje samo na ovom mestu. Njeno značenje je „provereno testiranjem“. Obe fraze u st. 1 su u prezent pasiv participu, pa su „vera“ i „dokaz“ („pouzdanost“ Birviš; „potvrda“ Sinod) nerazdvojive. Po njima vernici žive svoj život vere.
- **„o stvarnosti koju ne vidimo“** Primeri o kojima pisac govori su živeli (1) u nadi tadašnjih i budućih Božijih dela, (2) u pouzdanju u Božija duhovna obećanja (10:23). Njihov pogled na svet i život ih je vodio kroz svakodnevicu. Nisu podlegli uticaju okolnosti, sebeljublja i materijalizma.

Fizička realnost je podređena nevidljivoj duhovnoj realnosti (st. 3). Fizički svet oko sebe doživljavamo kroz pet čula, ali to nije večna realnost. Samo je duhovna realnost večna (st. 27) i zato moramo da živimo „po veri a ne po gledanju“. Ipak, iako nevidljiva, duhovna realnost je živa i stvarna za vernike, toliko da im je na prvom mestu i upravlja njihovim životom.

11:2 „našli priznanje“ Na sličan način apostol Pavle koristi pojam „vere“ u Rim 1:17 i Gal 3:11. Ovi ljudi nisu spašeni životom vere ali taj i takav život je bio dokaz da u njima boravi Božiji Duh (Jak 2:14-26).

11:3 „vaseljena“ Jedan od dva grčka pojma (*kosmos* 1:6; *aiōn* 11:3) koji opisuju sadašnju materijalnu, fizičku stvarnost. Ovde se *aiōn* odnosi na duhovno vreme, na doba koja obuhvataju i materijalnu i duhovnu stvarnost (1:2; 6:5; Rim 12:2; 1 Kor 1:20; 2:6,8; 3:18; 2 Kor 4:4; Ef 1:21; 6:12). Vidi posebnu temu u 1:2.

- **„Božjom rečju“** Ovde nemamo klasičnu grčku reč *logos* već *rēma*, koja se odnosi na izgovorenu reč. Misli se na red i poredak koji su nastali stvaralačkim proglasom (Post 1:3,6,9,14,20,24; Ps 33:6,9). Iz Jev 1:2 vidimo da je božanski Logos bio posrednik Očevog stvaranja (Jn 1:1,10; 1 Kor 8:6; Kol 1:16).
Ova izjava vere je postala princip, pogled na svet onih koji su po veri proživeli svoje ovozemaljske živote. Vera ne isključuje nauku i njena istraživanja, ali je svakako stavlja u svoju perspektivu. Vernici dozvoljavaju nauci da otkriva mehanizme po kojima tvorevina deluje (prirodno otkrivenje), ali u svemu prvenstvo daju jedino Bogu (John L. Walton, *The Lost World of Genesis, Who is revealed in the Bible and supremely in Jesus Christ*).
- **„i to tako da je vidljivo postalo od nevidljivog“** Ovo svakako nije sam po sebi dokaz stvaranja *ex nihilo* (nešto iz ničeg), već primer sukoba stvarnog i nestvarnog iz st. 1. Kao vernici dobro znamo šta sve nismo lično doživeli na osnovu Božijeg otkrivenja. Uostalom, to i nije stvar našeg kreda, našeg teološkog veroispovedanja već života u veri i nadi.

11:4 „Avelj“ Drugi Evin i Adamov sin koga je ubio prvenac, brat Kain (Post 4:3).

- **„ugodniju žrtvu“** Kainova i Aveljeva žrtva nisu same po sebi srž ove podele. Reč je o stavu, o veri njihovog srca u kojoj su je prineli. Zato ovaj stih ne može da bude dokaz o nadmoćnosti krvne žrtve.
- **„Po svojoj veri, on još uvek govori“** („Avelj je umro, ali njegov primer još uvek govori“ Birviš). O tome čitamo u Post 4:10; Jev 12:24. Neposredni kontekst ističe veru koja je pobedila smrt. Čitaoci poslanice su odustajali od vere zbog progonstva. Aveljov primer ih poziva da istraju i ostanu verni do kraja.

11:5 „Enoh“ Prva osoba nakon pada u greh koja nije telesno umrla (Post 5:24). Iako nam Pismo ne objašnjava kako, Enoh je „hodao sa Bogom“.

- **„bio uznesen“** („preneo“ Birviš, NSP; „uznet“, „uznesen“ Čarnić, Sinod) Doslovno „pomeran na drugo mesto“. Ovde se ne govori o vaskrsenju već o premeštanju (Ilija 2 Car 2:11). Sveto pismo jasno razlikuje nekoliko stvari:
 1. Oživljavanje
 2. Vaznesenje živih u nebo bez telesne smrti
 3. Vaskrsenje – Isus je imao novo duhovno telo
- **„da je ugodio Bogu“** Pisac ovde sledi Septuagintu dok MT prevod ima „hodao sa Bogom“.

11:6 „bez vere je nemoguće ugoditi Bogu“ Ključna misao ove literalne celine. Ovo nije samo početna, obraćenička vera, već pouzdanje koje istrajava i ugađa Bogu. Sve spomenute ličnosti su ostale verne do kraja života, ma kakav da je taj kraj bio. Vera je način i put po kome ljudi usvajaju, primaju Božija obećanja. Bez vere nema ni spasenja ni učenitva. Vera prihvata Božija dela prošlosti (stvaranje, otkrivenje), oslanja se na Božiju prisutnost u sadašnjosti (progonstva, stradanja, pa i smrt), iščekuje Božije delovanje u budućnosti (spasenje, nebo).

Za „nemoguće“ vidi 6:6.

- **„treba da veruje“** („valja da veruje“ Birviš; „mora verovati“ NSP) Naglasak nije na kognitivnom, umnom delu, već na ličnom pouzdanju u Božiju pouzdanost; na poverenju u njegovu vernost! Vera nije samo prihvatanje već i način života.

Izraz „treba“, „mora“ je u prezent aktiv indikativu i doslovno znači „obavezujuće je“, „neophodno je“. Vera je neophodna!
- **„i da nagrađuje onoga koji ga traži“** Ova misao ukazuje na veru kao naš početni, obraćenički i trajni, celoživotni odaziv na Božiji poziv.

11:7 „Noje bio upućen u još neviđene stvari“ I ovde imamo model po kome vera deluje. SZ sveci su delovali na osnovu onoga što su čuli, što su primili od Boga. Delima su dokazali da im vera nije samo na rečima! Možemo samo da zamislimo kako su se ljudi rugali Noju dok je zidao gigantski brod daleko od bilo kakve vode!

- **„brod“** Ovo nije bio brod kojim se upravljalo i kretalo već plutajuće plovilo. Imenica potiče od pojma „kovčeg“ (zavetni kovčeg). („Kovčeg“ većina naših prevoda).
- **„Tim brodom je osudio svet na propast“** Kako je Noje to uradio? Dva su načina moguća: (1) delima svoje vere; (2) svojim propovedanjem (2 Pet 2:5).
- **„te je tako primio od Boga pravednost koja se zasniva na veri“** („i postade naslednik pravednosti po veri“ Vuk, Stafanović, Bakotić, Čarnić, SSP, Sinod) U Post 6-8 Noje je prvi čovek koga Biblija naziva „pravednim“ (2 Pet 2:5). Pravednost nije bezgrešnost. Noje je živio u svetlu objave koju je primio od Boga, živio je po veri i u pouzdanju. Bog mu je „pripisao“ veru kao pravednost, baš kao i kasnije Avramu (Post 15:6). O „pravednosti“ vidi posebnu temu u 1:9.

„Na osnovu svoje vere je Avram poslušao Boga koji ga je pozvao da ode u kraj koji je trebalo da primi u posed. Otišao je iako nije znao kuda da ide. Verom se nastanio kao stranac u obećanoj zemlji i živio pod šatorom u tuđini. Tako su živeli i Isak i Jakov, naslednici istog obećanja. Avram je, naime, očekivao grad koji ima trajne temelje, čiji je graditelj i tvorac Bog.

Na osnovu svoje vere je Sara, nerotkinja, dobila moć da stvara potomstvo, iako više nije bila u dobu za rađanje, jer je smatrala vernim Boga koji joj je dao obećanje. Tako se od Avrama, koji je već bio jednom nogom u grobu, izrodilo potomstvo, „brojno kao zvezde na nebu i neizmerno kao pesak na morskoj obali“.

Jev 11:8-12

11:8 „Avram poslušao“ Ova misao je svojevrsna kameja kojom se idealizuje nečiji život. SZ je jedinstveno drevno književno delo u kome se iznose i pozitivne i negativne osobine opisanih ljudi. Avram utelovljuje čudesnu mešavinu straha i vere:

1. Strah:
 - a. Bogu mu je rekao da napusti svoju porodicu, a on je poveo oca i rođaka Lota.
 - b. Bog mu je obećao potomka, a on je sa Sarinom sluškinjom rodio sina. Takođe, menjao je Saru za goli život, kada ju je dao egipatskom i filistejskom vladaru.
2. Vera:
 - a. Napustio je rodi Ur.
 - b. Voljno je žrtvovao Isaka (Post 22).Bog ne traži super svece već nesigurne ljude koji mu se odazivaju u pokajanju i veri, volji da na isti način žive u svim životnim okolnostima.

11:9 „Verom se nastanio kao stranac u obećanoj zemlji“ Avram nije imao nikakva građanska prava u obećanoj zemlji (st. 13).

11:10 „očekivao“ Imperfekt medij naglašava radnju. Avram je uporno iščekivao!

- **„grad“** Uobičajena biblijska metafora (11:16; 12:22; 13:14; Jn 14:2; Gal 4:26; Otk 3:12; 21:2) za mesto Božijeg prebivanja sa ljudima, kao obnova Edena.
Avram je živeo po veri ne gledajući na činjenice stvarnosti već na činjenice obećanja. Vera govori „ovaj svet nije moj dom“, „Božija obećanja su sigurna“, „stvarnost nije ono što vidim već ono što Bog govori“.

Posebna tema: Dva grada

- A. Matej 24-27 je posebna literalna celina koja zaključuje seriju Isusovih osuda naroda koji su okruživali Izrael, prema Isa 13-23. Sud nije poslednja Božija reč! Milostivi Bog ima večni, sveobuhvatni plan otkupljenja za čovečanstvo!
- B. Pomenuti odeljak govori o dva grada.
1. Grad koji su podigli grešni ljudi, deca Kajinova koja su želela svojom snagom da zadovolje sve svoje potrebe (Post 10-11).
 2. Grad Sion, mesto Božijeg prebivanja (između krila heruvima koji su stajali nad kovčegom zaveta u najsvetijem delu hrama u Jerusalimu) i prebivanja njegovog naroda (Jevreja i nezabožaca) koji mu služi (2:2-4; 19:18-25; Jev 11:10; 12:22; 13:14; Otk 21:1-2).
- C. Gradovi koji predstavljaju grupe ljudi/narode:

ljudski gradovi

1:7,8, spaljeni judejski gradovi
1:21, verni grad postaje bludnički
6:11, razoreni judejski gradovi
14:17,21, svi gradovi su razoreni
14:31 filistejski gradovi
17:1-3,9, ruinirani gradovi Sirije
19:2, egipatski međusobno uništeni gradovi

Božiji grad

1:26, grad pravednosti i vernosti

19:18-22, egipatski gradovi slave Boga
19:23-25, svi egipatski i sirijski gradovi i Božiji narod

22:2,9, grad likuje, Jerusalim pada
23, Tir razoren
24:1-25:5, sveopšte razorenje gradova

25:10-12, Moav i palata utvrđeni, gradovi izgaženi	25:6-9, Slavlje na Božijoj gori
26:5, nesavladiv grad, verovatno Moav	26:1, jak grad, Jerusalem obnovljen
27:10, pad utvrđenih gradova	
29:1 „Ariel“ (Jerusalem)	
33:2,19, slavljenički (Jerusalem)	
48:2, sveti grad, ali samo po imenu	45:13, moj grad (44:23)
	52:1-6, sveti grad
	60:14, grad Gospodnji
	62:12, nezaboravljeni grad
	66:6, glas iz grada, iz hrama

11:11 „Sara“ Neki grčki manuskripti (P46, D) dodaju „nerotkinja“. Zanimljivo je da osim Lije nijedna žena patrijarha nije mogla da zatrudni bez Božije pomoći. Takođe, nijedan prvorođenac nije bio dete obećanja. Bog je tako pokazao da je njegova delo najvažnije!

I Sara je poput svog muža živela u mešavini straha i vere. Ona je dovela sluškinju Avramu i smejala se Božijem obećanju (Post 18:12).

- **„jer je smatrala vernim Boga koji joj je dao obećanje“** Delovala je na osnovu Božijih obećanja a ne po onome što je bila očigledna stvarnost. Ova fraza je slična onoj u 10:23 (6:17-18). Pisac poziva čitaoce na istu delotvornu veru.

11:12 „brojno kao zvezde na nebu i neizmerno kao pesak na morskoj obali“ Ovo je deo Božijeg obećanja Avramu, Isaku i Jakovu (Post 15:5; 22:17; 32:12). Uvek imajmo na umu da su sve njihove žene bile nerotkinje.

“Svi su oni umrli s verom, ne primivši stvari koje je Bog bio obećao. Oni su ih izdaleka nazreli i pozdravili ih, te priznali da su stranci i došljaci na zemlji. Naime, oni koji tako govore pokazuju da traže pravu domovinu. Uistinu, da su mislili na zemlju iz koje su izišli, oni bi našli priliku da se tamo i vrate. Ali oni sada čeznu za boljom domovinom, to jest, onom nebeskom. Zato se Bog ne stidi da se nazove njihovim Bogom, jer je on pripremio grad za njih.“

Jev 11:13-16

11:13 „Svi su oni umrli s verom, ne primivši stvari koje je Bog bio obećao“ Ova misao izriče samu srž upoređivanja junaka vere SZ i Jevreja koji su počeli da se „odriču“ svoje vere u Hrista (10:38; 2 Pet 2:20-22).

- **„nazreli... pozdravili... priznali“** („videše... pozdraviše... priznaše“ Sinod) Tri paralelna glagola koji opisuju jednu istu stvarnost!
- **„da su stranci i došljaci na zemlji“** Doslovno „vanzemaljci“, prolaznici koji nemaju građanstvo i njegova prava (LXX Post 23:4; Ps 39:12; Fil 3:20; 1 Pet 2:11). Materijalni svet nije konačan. Duhovna realnost je večna. Zato ovaj svet nije naš dom.

11:15 „da su“ Uslovna rečenica (druga klasa, prema grč. gramatici) zvana „uprkos činjenicama“. Otišli su iz svoje otadžbine ali su u nju nisu vratili!

11:16 Duhovna stvarnost je prava stvarnost. Njena je metafora nebeski grad „čiji je graditelj i tvorac Bog“ (11:10). Bog rado odgovara na naše pouzdanje i veru (2:11; 11:2,39; 13:14). „Domovina“ i „grad“ (st. 10) su teološke paralele, mesta koja je Bog pripremio za svoju decu vere!

Na osnovu svoje vere je Avram, kada ga je Bog stavio na kušnju, prineo Isaka na žrtvu. Pa iako mu je bilo obećano potomstvo, Avram je bio spreman da prinese svoga jedinca na žrtvu. Bog je, naime, rekao: “Preko Isaka će ti se dati potomstvo.” On je bio uveren da je Bog u stanju da podigne Isaka iz mrtvih, i takoreći, dobio ga je natrag.

Na osnovu svoje vere je Isak blagoslovio Jakova i Isava u pogledu budućnosti.

Na osnovu svoje vere je Jakov, na samrti, blagoslovio oba sina Josifova, pa se, oslonjen na svoj štap, duboko naklonio i iskazao poštovanje Bogu. Na osnovu svoje vere je Josif, na samrti, napomenuo o izlasku Izrailjaca iz Egipta i zapovedio da se tom prilikom ponesu njegove kosti.

Jev 11:17-22

11:17 „kada ga je Bog stavio na kušnju“ Uporedimo li Post 22:1 sa Mt 6:13 i sa Jak 1:13-13, kao da postoji nesklad među ovim tekstovima. Ipak, dve su grčke reči za pojam „iskušenja“, „testiranja“ sa vrlo različitim značenjem. Jedna od njih je *peirazō*, i uvek znači testiranje sa ciljem uništenja. Druga reč, *dokimazō*, znači testiranje sa ciljem potvrđivanja i poboljšanja. Vidi posebnu temu u 2:18.

Bog se brine za svoju decu i daje joj sve što je potrebno za rast i napredak vere (Post 22:1; Izl 15:25; 16:4; 20:20; Pnz 8:2,16; 13:3; Sud 2:22; 2 Dnv 32:31). Ove „kušnje“, ovi „testovi“ jednima postaju stepenik napretka a drugima kamen spoticanja.

- **„prineo Isaka na žrtvu“** Stepen Avramove vere se ogledao u voljnosti da Bogu vrati dete obećanja, sina koga je čekao trinaest godina (Jak 2:21).
Upotreba prideva „jedinorođeni“ (grčki *monogenēs*) u odnosu na Isaka nema to značenje, pošto je Avram imao više dece. Ali svakako znači „dete obećanja“, „posebno dete“. To je značenje ovog pojma i u Jn 3:16.

11:18 Citat iz Post 21:12 je obećanje dano pre kušnje!

11:19 „da podigne Isaka iz mrtvih“ Avram je čvrsto verovao da će se Isak vratiti sa njim (Post 22:5). Tekst nam ne otkriva kako bi se to desilo. Poslanica Jevrejima naslućuje da je najverovatnije očekivao Isakovo oživljavanje.

- **„i takoreći, dobio ga je natrag“** („i zato ga dobi kao prasluku“ Sinod; „a to služi kao poređenje“ NSP; „kao sliku“ SSP) Pisac poslanice se služi SZ slikama, tipovima SZ kao obrisima sadašnje stvarnosti (9:9; 10:1; 11:19). U čemu je ova prasluka? Kao što je Avram prineo svog sina na žrtvu tako je i Bog žrtvovao svog Sina i time dokazao svoju ljubav i blagodat!

11:20 Isakov blagoslov nad sinom nalazimo u Post 27:27, dok je Jakovljev prvi blagoslov nad Josifovim sinovima u Post 48:14. Njegov drugi blagoslov nad ostalim sinovima je zabeležen u Post 49. Jednom dat blagoslov je bio neopoziv. Ovo je još jedan primer kako se pisac poslanice selektivno služi SZ (poput knjige Dnevnika). Naime, on navodi samo pozitivne aspekte.

11:21 „oslonjen na svoj štap“ Citat iz Septuaginte Post 47:31. Masoretski tekst ima rešenje „na prednjem delu svoje postelje“ (Birviš). Jevrejska reč „krevet“ i „štap“ imaju iste konzonante (suglasnike *meth*), a razlikuju ih samo potpisani vokali. Iz SZ konteksta vidimo da je Jakov na neki način u ovom događaju prepoznao ispunjenje Josifovog sna (Post 37:5-11), prepoznao je državnički autoritet svog sina kroz proroštvo koje se ispunilo. Naime, Josif je postao „oslobodilac“ Božijeg naroda, ono što će kasnije postati Mojsije i Isus Navin, baš kao i Mesija.

11:22 „i zapovedio da se tom prilikom ponesu njegove kosti“ Jakov je želeo da nakon Izlaska njegove ostatke sahrane u Obećanoj zemlji (Post 50:24-25; Izl 13:19; Isu. 24:32).

“Na osnovu vere svojih roditelja je Mojsije bio sakriven tri meseca. Videli su, naime, da je dete lepo, pa se nisu plašili careve zapovedi.

Na osnovu svoje vere je Mojsije, kada je odrastao, odbio da se nazove sinom faraonove kćeri. Radije je izabrao da se zlopati sa Božijim narodom, nego da za kratko uživa u grehu. Zlopaćenje radi Hrista smatrao je većim bogatstvom od sveg egipatskog blaga, jer je očekivao nagradu.

Na osnovu svoje vere je odbacio Egipat i nije se uplašio carevog gneva, jer se držao Nevidljivoga, kao da ga vidi. Na osnovu svoje vere je proslavio Pashu, i uredio da se dovratci poprskaju krvlju, da se anđeo smrti ne bi dotakao prvorođenaca. Na osnovu svoje vere je prošao kroz Crveno more kao po suvoj zemlji. Kad su Egipćani pokušali isto, podavili su se.“

Jev 11:23-29

11:23 „svojih roditelja“ Septuaginta ima „roditelja“ dok Masoretski tekst ima samo „majke“.

- **„Videli su, naime, da je dete lepo“** Ovo je podatak jevrejskog predanja. Mojsije je navodno bio preslatka beba. Ali, koji roditelji to ne misle za svoje dete? Kakogod, ovo svakako nije teološka poruka. Ta poruka je u činjenici da je Mojsije bio posebno dete Božijeg obećanja, dete poslano od Boga.
- **„pa se nisu plašili careve zapovedi“** Pisac ovu frazu posebno naglašava zbog straha čitalaca poslanice (st. 27).

11:24 „sinom faraonove kćeri“ Ovo je bila moćna titula autoriteta u tadašnjem Egiptu.

11:25-26 Pisac još jednom skreće pažnju čitaocima na iskušenja. Moraju da gledaju na budućnost, na sigurnost Božijih obećanja a ne na trenutne okolnosti. Odanost Hristu je najvažnija!

11:27 „odbacio Egipat“ Misli se na Mojsijev odlazak u Midijan a ne na Izlazak (Izl 2:14-15). Pisac i ovim potezom idealizuje Mojsijev život.

- **„jer se držao Nevidljivoga“** Izraelci su verovali da svako ko vidi JHVH mora da umre od sile njegove svetosti (Post 16:13; 32:30; Izl 3:6; 33:17-23; Sud 6:22-23; 13:22; 1 Car 19:11-13; Dl 7:32).

11:28 Aluzija na Izl 12. Poslednje zlo je zahvatilo sav Egipat uključujući i Gošenski kraj. Anđeo smrti je prošao i među Jevrejima, makar da su se striktno pridržavali Božijih uputstava o spasavanju prvorođenaca.

- **„prvorodenaca“** Vidi posebnu temu u 1:6
- **„onaj koji uništava“** (NSP) („onaj koji ubijaše“ Sinod). Misli se na anđela smrti (LXX, Izl 12:23; Sam 24:16-17).

11:29 Sažetak događaja iz Izl 14:21 i dalje.

“Na osnovu vere Izrailjaca pali su zidovi Jerihona, pošto su ovi sedam dana obilazili oko njih.

Na osnovu svoje vere je Rava, bludnica, primila uhode s mirom, pa nije poginula sa onima koji su bili neposlušni Bogu.“

Jev 11:30-31

11:30 „pali su zidovi Jerihona“ (Isu 6:20; 2 Kor 10:4)

11:31 „Rava, bludnica“ Hananka koja je postala prava vernica (Jak 2:25), žena koja je našla svoje mesto kao majka u Mesijinoj lozi, Mt 1:5.

“I šta još da kažem? Ponestalo bi mi vremena kada bih počeo da govorim o Gedeonu, Varaku, Samsonu, Jeftaju, Davidu, Samuilu i prorocima. Oni su ve-rom pobedili carstva, postigli pravdu, dobili što je Bog obećao i zatvorili usta lavovima. Oni su ugasili razbukkali oganj, izbegli oštrici mača, dobili snagu u slabosti, postali jaki u boju, tuđinske vojske naterali u beg, a žene su dobile natrag svoju rodbinu iz mrtvih. Drugi su, iako mučeni, odbili da budu oslobođeni, da bi dobili bolje uskrsenje.

Drugi su opet doživeli poruge i batine, a uz to i okove i tamnicu. Neki su bili kamenovani, prestrugani, ubijeni mačem, potucali se obučeni u ovčiji kožuh i kozju kožu, oskudevani, trpeli, zlopatali se. Oni kojih svet nije bio dostojan, tuma-rali su pustinjama i gorama, i krili se po pećinama i jamama u zemlji.“

Jev 11:32-38

11:32 „Gedeon“ (Sud 6-8)

- „Varak“ (Sud 4-5)
- „Jeftaj“ (Sud 11-12)
- „David“ (1 Sam 16:1)
- „Samuilo“ (1 Sam 1:20)

11:33 Vidi posebnu temu u 1:9

- „zatvorili usta lavovima“ Reč je o Samsonu, Davidu, Danilu ili nekim nama nepoznatim junacima vere.

11:34 „Oni su ugasili razbukkali oganj“ Verovatno se misli na događaje opisane u Dan 3 ili na neke nama nepoznate istorijske događaje. Postoji mogućnost da je ovo izbavljenje spomenuto u 1 Kor 13:3, ali u vezi ovog teksta postoje određeni tekstualni problemi. Naime, neki od najpouzdanijih grčkih manuskripta – P46, 8, A, B – imaju „time ću se hvaliti“ (*kaucēsōmai*). Opet, manuskripti C, D, F, G, K, L imaju – „trebalo bi da se spalim“ (*kauthēsōmai*). Prva varijanta prevoda je verovatnija jer je (1) prva grupa tekstova pouzdanija, (2) apostol Pavle često koristi ovu frazu.

- „dobili snagu u slabosti“ (2 Kor 12:9)

11:35 „žene su dobile natrag svoju rodbinu iz mrtvih“ U teološkom smislu ovi događaji nisu vaskrsenje već oživljavanje (1 Car 17:17-23; 2 Car 4:31-37). Do sada je samo Isus vaskrsnuo u svom večnom telu.

- „bolje uskrsenje“ Pisac daje počast slavnoj i pobedničkoj smrtni mnogih mučenika vere. Po tajni Božijeg plana i volje za ovu našu ogrehovljenu planetu neki ljudi su doživeli telesnu obnovu („a žene su dobile natrag svoju rodbinu iz mrtvih“ vaskrsenjem) a neki nisu. Prvi su zaista doživeli nešto čudesno i predivno, ali drugi imaju silnije svedočanstvo vere, vere koja traje do kraja.

Pisac verovatno misli na duhovnu nagradu što samo naglašava činjenicu da je vera ključ svega, ne okolnosti života, pa ni sama smrt. Pozvani smo da živimo odvažno po veri (u JHVH i Isusu). Svi ovi ljudi SZ su pobedili istrajnom vernošću! JHVH je veran svojim obećanjima. Isus je veran u svim svojim delima. I mi smo pozvani da verno koračamo putem iste vere. Za „bolje“ vidi 7:7.

11:36 „poruge i batine“ Najverovatnije se misli na doba Makaveja (1 Mak 1:62-64; 7:34; 2 Mak 6:18-20; 7:1-42).

11:37 „kamenovani“ Predanje kazuje da su proroka Jeremiju sami Jevreji kamenovali u Egiptu. Sveštenik (ne i pisac SZ) Zaharija je takođe kamenovan (2 Dnv 24:20-21; Lk 11:51).

- **„prestrugani“** Prema predanju (Vaznesenje Isajino 5:1-14), a po naredjenju kralja Manasije, prorok Isaija je ovako okončao život.
- **„iskušavani“** (NSP) Opšta napomena u nizu vrlo specifičnih načina mučenja. Drevni papirus P46 nema ovu frazu. Tekstualni kriticizam naslućuje da je u pitanju sličnost reči, pošto je ovaj izraz odmah pored „prestrugani“. Naime, veoma su slični: „prestrugani“ (*epristhēsan*) i „iskušavani“ (*epeirasthēan*), pa je moguće da je reč o prepisivačkom dodatku u ranom periodu prepisivanja manuskripta. Štaviše, postoji mnogo različitosti u prepisima kada je reč o ovom odeljku, kako u izboru pojmova, tako i u glagolskim vremenima.
- **„ubijeni mačem“** (1 Car 19:10,14; Jer 2:30; 26:23).

11:38 Život junaka vere beše strašna priča o brutalnim progonima. Zašto se onda čitaoci poslanice čude svemu što ih prati na tom istom putu?

„Ipak, svi oni, koji su zbog svoje vera našli priznanje u Svetom pismu, nisu primili ono što je Bog obećao. To je zbog toga što je Bog predvideo za nas nešto bolje, a to je da oni, zajedno sa nama, dođu do savršenstva.

Jev 11:39-40

11:39 „našli priznanje“ Ovo nas vraća na st. 2. Pozvani smo da uprkos najtežih okolnosti životom vere zadovoljimo Boga.

11:40 Božija obećanja ujedinjuju sve vernike svih vremena, svih socio-ekonomskih slojeva, svakog nivoa obrazovanja (Gal 3:28; Kol 3:11). Svi ovi junaci vere su žudeli da vide novo Božije doba. A to doba je osvanulo kada se u Vitlajemu rodio Hrist. To doba će se izliti u punini kada se nebo na istoku provali od siline njegovog dolaska! Hristovo vaskrsenje je nada po kojoj svi – i vernici SZ i vernici NZ – gledaju napred u veri (1 Jn 3:2).

- **„bolje“** Vidi 7:7
- **„savršenstva“** Vidi više u 10:1.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Definišite jevrejsku i grčku reč „vera“.
2. Šta znači pojam *ex nihilo*?
3. Da li Bog iskušava vernike? (11:17 uporedi sa Jak 1:13-14)?
4. Da li za pretrpljene progone postoji poseba čast? Da li su svi hrišćani proganjeni?
5. Zašto pisac poslanice toliko ističe veru?

POSLANICA JEVREJIMA 12

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Gospodnja disciplina	Trka vere	Ohrabrenja I upozorenja	Bog je naš Otac	Primer Isusa Hrista
12:1-3	12:1-2	12:1-2	12:1-2	12:1-4
	Gospodnja disciplina			
	12:3-11	12:3-11	12:3-11	
12:4-11				Božiji očinski saveti
				12:5-13
12:12-13	12:12-17	12:12-13	12:12-13	
Ne odbacujmo Božiju milost				Neverstvo će biti kažnjeno
12:14-17		12:14-17	12:14-17	12:14-17
	Slavna družina			Dva Zaveta
12:18-24	12:18-24	12:18-24	12:18-21	12:18-29
	Čujte nebeski glas		12:22-24	
12:25-29	12:25-29	12:25-29	12:25-27	
			12:28-29	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

B. NADMOĆNOST VERE (10:19-13:25)

PODSTICANJE NA ISTRAJNOST (12:1-12)

SLUŽITE BOGU SA STRAHOM I TREPETOM 12:13-29

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug вреди sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Tumačenje reči i izraza

“Budući da smo okruženi tolikim oblakom svedoka, odbacimo svaki teret i greh koji nas sputava, te postojano trčimo trku koja nam predstoji. Uprite pogled na Isusa, začetnika i dovršitelja naše vere! On je zbog radosti, koja mu je sledovala, prezreo sramotu i podneo patnje na krstu, te seo s desne strane Božijeg prestola.”

Jev 12:1-2

12:1 „Budući“ U ovom stihu imamo krajnje neobičan oblik utrošćenog „budući“ (*toigaroun*) („zato“ većina naših prevoda, op. prev.), oblik koji srećemo još samo u 1 Sol 4:8 u čitavom NZ. Poruka svih spomenutih junaka vere je jasna: Čitaoci poslanice su pozvani na isti život pobožnosti, pomaganja i ohrabriranja drugih vernika.

- **„oblakom“** Ovo je česta metafora grčke literature, slika grupe ljudi (Herodot, VIII.109).
- **„svedoka“** Pojam može da se odnosi na:
 1. Očevica događaja na sudu.
 2. Očevica koji svedoči drugima o onome što je video, čuo ili doživeo.
 3. Vernika koji je ubijen zbog svoje vere u Hrista.
 4. Metafora grupe ljudi koji su primer vere i vernosti, Jev 11.

Mislim da je iz konteksta ovog poglavlja očigledno da nas ova grupa svedoka ne čuva i ne nadgleda. Mi smo pozvani da gledamo u njih, da sledimo primer njihove vernosti. Nažalost, ove reči su prečesto korišćene kao dokaz da nas naši dragi upokojeni posmatraju sa nebesa. Nema sumnje da ćemo se jednog dana prepoznati, kada se svi ujedinitimo na dan vaskrsenja. Ali, Sveto pismo nam ne kazuje ništa o okupljanju preminulih i njihovoj sposobnosti da nas posmatraju dok živimo svoje dane na zemlji.

Ipak, zanimljivo je da neki stručnjaci misle drugačije: „Pošto je njihovo spasenje u vezi sa hrišćanima, svi ovi junaci vere SZ pomno posmatraju šta se događa sa piscem poslanice Jevrejima, sa vernicima kojima piše i sa njihovom trkom vere“ (*Handbook on The Letters to the Hebrews*, Ellingworth & Nida, from United Bible Society, str. 287).
- **„hajde da“** (glagol koji se podrazumeva u svim našim prevodima, op. prev) Uglavnom se prevodi kao konjunktiv, ali je u izvornom je uprezent participu. U svakom slučaju evo na šta su pozvani NZ vernici primerom SZ vernika:
 1. Odbacimo svaki teret, st. 1
 2. Odbacimo svaki greh koji nas sputava, st. 1
 3. Postojano trčimo trku, st. 1
 4. Uprimo pogled na Isusa, st. 2
- **„odbacimo“** Aorist medij particip doslovnog značenja „odložimo odeću“ (Dl 7:58. Poziv je ličan (medij) i odlučan (aorist). Zanimljivo je da apostol Pavle slikovito koristi isti pojam u etičkom smislu (Rim 13:12; Ef 4:22,25; Kol 3:8-9 „obucite“ u Ef 4:24; Kol 3:10,12,14). Hrišćani su pozvani da budu aktivni učesnici svog besplatnog i nezarađenog spasenja (Fil 2:12-13). Pred nama je celoživotna trka, svedočenje i duhovna borba (Fil 3:12-14)!
- **„svaki teret“** Doslovno „debljinu“, „breme“. U ona vremena su učesnici grčkih atletskih takmičenja trčali skoro goli. Dakle, pojam označava:
 1. Ljudsko salo
 2. Tegove s kojima sportista vežba
 3. Drevnu grčka metafora ponosa
 4. Filozofsko upozorenje da je „dobro“ najgori neprijatelj „najboljeg“

- **„greh“** Može da se odnosi na (1) grešnu narav; (2) saletajući greh; (3) neverstvo; (4) odstupanje od vere, s obzirom na ovaj neposredni kontekst (10:38). Rekli smo da je ova poslanica pisana obraćenim i neobraćenim Jevrejima.
- **„koji nas sputava“** Odlični manuskript P46 dodaje „lako zavodi“ (Sinod); „lako sapliće“ (Čarnić, SSP), „ugodni greh“ (Stefanović). Misli se na sve što nas koči u životnoj trci. Možda je neki greh koji se uporno ponavlja, neko neuravnoteženo htenje, prisustvo mnogih stvari – bilo šta što nas odvaja od najvažnijeg: Božijeg poziva i darova.
- **„trčimo“** Present konjunktiv ističe trajnu moguću radnju. Ovaj poziv odgovara prenatraglašenom četverostrukom upozorenju jevrejskim obraćenicima koji su bili u kušnji da se „povuku“, da se odreknu vere u Hrista i evanđelje.
- **„postojano“** U ovom poglavlju imamo moguću rabinsku igru reči „postojanost“ (imenični oblik u 10:32,36) koja znači „dobrovoljno“, „svesrdno“ (aktiv), „strpljivo“ (pasiv), „istrajno“. Glagolski oblik je u st. 2,3,7 a imenični u st. 1. Postojanost je ključna tema ove poslanice, a posebno nekoliko završnih poglavlja – držite se vere!
- **„trku“** Grčki pojam *agōna* dolazi iz atletike, pojam koji i mi koristimo – „agonija“. Na ovakav način se u Pismu najčešće opisuje trka života.
- **„koja nam predstoji“** Present pasiv particip. Hrišćanski život se često upoređuje sa sportskim takmičenjem (1 Kor 9:25; Fil 1:30; 2 Tim 2:5; trka, 1 Kor 9:24,26; Gal 2:2;5:7; Fil 2:16; boks, 1 Kor 9:26; 1 Tim 1:18; 6:12; 2 Tim 4:7; rvanje, Ef 6:12).

12:2 „Uprite pogled na Isusa“ Present particip intezivnog značenja „gledajte netremice“. Primitimo da smo pozvani da gledamo Isusa a ne u „oblak svedoka“, okolnosti ili u sebe. Ovaj poziv može da se shvati i slikovito i doslovno kao trajno fokusiranje na NZ (evanđelje).

- **„začetnika i dovršitelja naše vere“** Prvu imenicu *arhēgos* smo sreli u 2:10, gde se o Isusu govori kao izvoru našeg spasenja. Zatim u D1 3:15 Isus je opisan kao princ života u u D1 5:31 kao vođa spasenja. Vidi posebnu temu u 2:10.
 Druga imenica *teleiōtēs* doslovno znači „onaj koji je nešto završio, usavršio“ („on je veru započeo i on će je usavršiti“ Birviš). Isus je do kraja završio Božiji zadatak spasenja. U tom smislu ovi izrazi odgovaraju tituli „Alfa i Omega“ (Otk 1:8), tj. Prvi i Poslednji (Otk 1:17; 2:8). Inače, pisac poslanice koristi ove ideje mnogo puta u poslanici (2:10; 5:9; 6:1; 7:11,19,28; 9:9; 10:1,14; 11:40; i ovde). Vidi posebnu temu u 7:11.
- **„vere“** Imenica *pistis* se odnosi na:
 1. Ličnu veru u Hrista
 2. Život verne hristolikosti
 3. Hrišćanska doktrina (Juda 3,20)
 Hrišćanstvo je prihvatanje Osobe, verovanje u istinu o toj Osobi (evanđelje) i život po modelu života te Osobe (hristolikost).
- **„zbog radosti“** Predlog *anti* najčešće znači „u korist“, „zbog“, ali i „umesto“. Isus je napustio nebo (Fil 2:5-11) i to je prva radost za nas. Druga je u tome što je dovršio delo našeg spasenja i što se vazneo na nebo (Isa 53:10-12).
- **„koja mu je sledovala“** Istu reč imamo u st. 1, kada nas pisac poziva na stradanja (trku) hrišćanskog života. Sada je reč o Isusovim stradanjima kada je položio svoj život za nas. Pisac na ovaj način podstiče jevrejske vernike na istrajnu veru. Isus je uradio svoje. I oni moraju da urade svoj deo. Velika radost je to što je on završio svoje delo. Velika radost će biti kada i oni stignu do cilja.

- „na krstu“ Rabini Isusovog doba su na krst gledali kao na Božije prokletstvo, tumačeći Pnz 21:23. Apostol Pavle dokazuje drugačije: Isus je poneo umesto nas prokletstvo zakona (Gal 3:13).
- „prezreo sramotu“ Krst je objektivni dokaz božanske ljubavi Oca i Sina prema nama (Jn 3:16; Rim 5:8). Ovo je jak grčki izraz. Isus je gledao slavni dobitak svog poniženje (Isa 53:10-12). Krst nije bio šala! Cena našeg spasenja nije bila nimalo jeftina!
- „te seo“ Perfekt ističe dovršenost akcije čiji su rezultati izobilni. Setimo se da pisac u mnogo navrata pravi aluzije na Ps 110:1 (1:3,13; 8:1; 10:12).
- „s desne strane“ Svakako, ovo je klasična biblijska metafora centra moći, autoriteta i veličanstva (Dl 2:33-36).
- „Božijeg prestola“ Mi grešni ljudi možemo samo da zamišljamo slavu i veličanstvo duhovne stvarnosti. Zato je neophodno da je objašnjavamo materijalnim slikama (zlatne ulice, biserna vrata, stakleno more). Bog je duhovan, večan, svudaprisutan, sveznajuć i svemoguć – Prevelik da bi ga primio bilo kakav ljudski tron (1 Car 8:27). Vidi posebnu temu: Bog opisan kao čovek (antropomorfni jezik), u 3:11.

“Promislite samo koliko je neprijateljstvo on podneo od strane grešnika, da vi ne budete obeshrabreni i da ne klonete.

Još se niste usprotivili grehu svim silama, jer ste zaboravili ohrabrenje koje vam je upućeno kao deci:

**“Sine moj, ne uzimaj olako
Gospodnje opomene,
i ne kloni kada te on kori,
jer Gospod kori onog koga voli,
i tuče svakog sina kojeg prihvata kao svoga.”**

Podnesite stoga Božiji prekor, jer Bog postupa s vama kao sa svojom decom. Kakvo je, naime, to dete koje otac ne kažnjava? A ako vas ne kažnjava, kao što se sva deca odgajaju, onda ste kopilad, a ne (njegova) deca. Dakle, ako smo poštovali svoje očeve po telu koji su nas odgajali uz kažnjavanje, nećemo li se mnogo više pokoravati našem duhovnom Ocu da bismo živeli? Naši očevi su nas za kratko vreme odgajali kako im se svidelo, a Bog nas odgaja na dobro, da učestvujemo u njegovoj svetosti. Ipak, čini se da svaka vaspitna mera u ovom trenutku donosi više žalosti nego radosti, ali kasnije rađa plod koji donosi mir i pravednost onima koji su odgojeni na taj način.“

Jev 12:3-11

12:3 „Promislite“ Aorist imperativ. Doslovno „saberite sve“ („dobro promotrite“ NSP), kao naglašena i pažljiva analizna nečega. U drevnom svetu su brojeve koje su sabirali potpisivali odozgo ka gore a zbir izračunavali na vrhu kolone.

- „on podneo“ Perfekt particip. Ako je Hrist podneo toliko poniženje za spasenje svojih sledbenika, i oni su pozvani da žive za njega i jedni za druge (1 Jn 3:16).
- „protiv sebe“ (Sinod) „na sebi“ Birviš, Zamenica u jednini koja se uglavnom sreće u modernijim prevodima NZ. Ipak, većina najpouzdanijih grčkih manuskripta, kao i citata iz patrističkih dela imaju množinu. Dakle; (1) *eis eautosu*, ⚭*D*; *eis autos*, P13,46, ⚭2; (3) *eis*

eauton, A, P, Dc, K, L. Iako je jedno od osnovnih načela tekstualnog kriticizma (vidi Dodatak 2) da je najneobičniji, najteži tekst najverovatnije najizvorniji, množina ovde uopšte ne odgovara kontekstu („onih koji su grešili protiv sebe“, NSP). Naime, otičledno je da je Isus subjekt. Verovatno je reč o greški prepisivača u prvom veku, pre nego što je krajem drugog veka nastala većina NZ prepisa.

- **„da vi ne budete obeshrabreni i da ne klonete“** Još jedna slika iz atletike, kada trkač sopće i kolabira nakon naporene trke. Pisac poslanice uporno hrabri vernike Jevreje da istraju uprkos svih poteškoća. Ovo ohrabrenje se nastavlja u st. 15,25-29.

12:4 „Još se niste usprotivili grehu svim silama“ („Jer u svojoj borbi protiv greha još niste stupili tamo gde se proliva krv“, Birviš) Primaoci poslanice su trpeli progone, ali ih još niko nije ubijen zbog vere (10:32). Isus je umro za njih pa bi i oni trebalo da su voljni da umu za njega.

- **„usprotivili grehu“** Još jedna slika iz atletike koju je pisac upotrebio u st. 1. Rekli smo da je u pitanju pojam „agonija“. „Greh“ je kontekst čitave poslanice s obzirom na:
 1. Neverstvo neobraćenih Jevreja.
 2. Otpadništvo od vere (apostazija, „povlačenje“ 10:38) obraćenih Jevreja.

12:5 „jer ste zaboravili“ Glagol u perfektu, koji se nalazi jedino ovde u čitavom NZ znači:

1. Potpuni zaborav (glagolsko vreme)
 2. Namerno zaboravljanje (glagolsko stanje)
- **„ne uzimaj olako ... i ne kloni kada te on kori“** Citat iz Septuaginte Pri 3:11-12. Oba glagola su u prezent imperativu, u negativnom obliku, što je najčešće poziv da se stane sa otpočetim delom.
 - **„Gospodnje opomene“** Izraz koji opisuje vaspitanje dece. Pisac se na više načina služi ovom slikom u st. 5-11 kao još jednom porodičnom metaforom u nizu sličnih. Kao što zemaljski roditelji vaspitavaju i disciplinuju svoju decu, tako čini i nebeski Otac sa svojom deom (1 Kor 11:32; Otk 3:19).

12:6 „jer Gospod kori onog koga voli“ Ovo je jedan od razloga zašto bi vernici trebalo da stradaju zbog svoje vere (cMt 5:10-12; Dl 8:1b,4; 14:22; 2 Sol 1:4-10).

- **„i tuče svakog sina kojeg prihvata kao svoga“** Nastavak citata LXX prevoda Pri 3:11-12. Ovo je veoma, veoma važno! Isus je već nekoliko puta nazvan „sinom“ dok su svi SZ junaci vere samo „sluge“. A sada NZ sve vernike naziva takođe „sinovima“ (st. 7-8). Otac „tuče“ sinove zbog:
 1. svojih planova
 2. našeg dobra
 3. dobra čitave porodice vere

12:7 „Podnesite stoga“ Glagol može da bude i u prezent indikativu i u prezent imperativu (ista grčka morfologija). Ali pošto st. 5 ima dva imperativa, onda je i ovo najverovatnije isti oblik. „Podnosite“ („vi trpите“ NSP) ima značenje dobrovoljnosti i čvrstine (1,2,3; 10:32,36). To je vežba koja jača veru!

- **„Bog postupa s vama kao sa svojom decom“** Sliku Boga kao roditelja koji disciplinuje srećemo u Pnz 8:5 i Os 11:1-4.
Glagol je u prezent pasivu i najčešće se koristi za opis nečega što se donosi Bogu ili Isusu, kao žrtva. Pasiv ukazuje na Božiju voljnost da mu grešni ljudi priđu po Isusovoj žrtvi.

12:8 „ako“ Uslovna rečenica (prve klase, po grčkoj gramatici) kojom pisac pretpostavlja radnju o kojoj piše. Naime, sva Božija deca doživljavaju disciplinu svog nebeskog Oca (perfekt).

12:9 „našem duhovnom Ocu“ Ova fraza nema ništa sa tzv. teorijom o poreklu „duša“ („ocu duhova“, većina naših prevoda, op. prev). Pisac ukazuje na izvor svega što postoji kao živo. Bog je ovde upoređen sa ljudima, sa prirodnim roditeljima (st. 9-10)

- **„da bismo živeli“** Disciplina nebeskog Oca vodi u život a ne u smrt.

12:10 „Bog nas odgaja na dobro, da učestvujemo u njegovoj svetosti“ Svaki vernik je posvećen u spasenju (poziciono posvećenje) ali je i pozvan na život svetosti (Posebna tema u 2:11). To je Božiji plan za svakog hrišćanina (Mt 5:48; Rim 8:28-30; 2 Kor 3:18; 7:1; Gal 4:19; Ef 4:13; 1 Sol 3:13; 4:3,7; 1 Pet 1:15). Mi smo predodređeni za svetost (Ef 1:4), ali ona se često razvija samo pod disciplinom (Jev 5:8; Rim 8:17).

12:11 „ali kasnije rađa plod koji donosi mir i pravednost“ Hrišćanski život se kreće od vere do vere, od obraćenja (ispovedanje vere) do karaktera (život vere, Rim 5:3-5; Jak 1:2-4). Za pojam „pravednost“ vidi posebnu temu u 1:9.

„Zato uspravite klonule ruke i učvrstite klecava kolena. Poravnajte staze za svoje stope, da se slabe noge ne iščaše, već da se iscele.“

Jev 12:12-13

12:12 Aluzija na Isa 35:3, kao moguća pozadina čitave rasprave ovog poglavlja. Zreli su oni koji jačaju slabe (one koji su skloni da „ustuknu“). „Uspraviti“ doslovno znači „nešto učiniti pravim“, („Podignite“ Čarnić, Birviš, SNP), što je još jedan primer igre rečima pisca poslanice, posebno u odnosu na naredni stih.

12:13 „Poravnajte staze za svoje stope“ Moguća aluzija na Pri 4:26 prema Septuaginti (LXX), prema opštepoznatoj poslovice koja je SZ metafora pravednosti.

- **„da se slabe noge ne iščaše“** Ova fraza može da se dvojako shvati:
 1. U SZ smislu (1 Car 18:21), kao metafora dve mogućnosti, kada je Izrael birao između JHVH i Vaala.
 2. U grčkoj literaturi za popravljavanje puteva, kako hromi ljudi ne bi padali i povređivali se (M. R. *Vincent's Word Studies in the New Testament*, str. 1168)
- **„već da se iscele“** Ohrabrenje vernicima na međusobnu duhovnu obnovu (Gal 6:1; Jak 5:16).

“Nastojte da budete u miru sa svima, i radite na svome posvećenju, bez kojeg niko neće videti Gospoda. Gledajte da niko ne bude lišen Božije milosti, da ne iznikne kakav koren gorčine koji će izazvati nevolje i zaraziti mnoge. Vodite računa da se među vama ne nađe neki bludnik, ili neposvećeni, kao Isav, koji je za jedno jelo prodao svoje prvorođstvo. Vi znate da je nakon toga hteo da dobije očev blagoslov, ali je bio odbijen, jer mu nije pružena prilika da ispravi ono što je učinio, iako ju je sa suzama tražio.“

Jev 12:14-17

12:14-17 Poslednje upozorenje (2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:19-39; 12:14-17).

12:14 „Nastojte da budete u miru“ Present imperativ koji u ovom kontekstu znači:

1. Progoni od strane spoljašnjih snaga.
2. Nepoverenje među prijateljima (Neobraćeni i obraćeni Jevreji koji su i dalje zajedno učestvovali na bogoslužjenjima u sinagogama).
3. Unutrašnje sumnje (opasnost „odstupanja od vere“, 10:38) koje pitanje mira čine veoma važnim.

Nekoliko je biblijskih odeljaka koji govore o miru:

1. Ps 34:14, „od zla beži... k miru teži“ (Birviš).
2. Mk 9:50, „budite u miru jedni sa drugima“.
3. Rim 12:18 „Ako je moguće, činite sve što je do vas da živite u miru sa svim ljudima.“ (Živković)
4. 1 Kor 7:15 „A ako neverujući supružnik hoće da se razvede, neka se razvede... Bog nas je, naime, pozvao da živimo u miru.“ (Živković).
5. 2 Tim 2:22 „Beži od mladalačkih želja! Teži za pravednošću, verom, ljubavlju i mirom, zajedno sa onima koji iz čista srca prizivaju Gospoda.“ (Živković).

- **„i radite na svome posvećenju“** Imenica „posvećenje“ se odnosi na st. 10 i povezana je sa „disciplinom“. Bog „kara“, „kori“ svoje vernike da bi ih posvetio. Jer, svrha hrišćanstva je naša potpuna hristolikost.

Ovde se ne misli na poziciono (obraćeničko) posvećenje, već na progresivno, celoživotno. Naime, evanđelje nam predstavlja spasenje i hrišćanski život u međusobnoj napetosti. Sa jedne strane, spasenje je besplatni dar od Boga koji je za svakog čoveka i za sva vremena (indikativ). Sa druge strane spasenje zahteva život po veri, poslušnost, služenje i bogosluženje (imperativ). Mnogi vernici naglašavaju jedan od ova dva aspekta na način da zapostavljaju drugi (Avgustin – Pelagije; Kalvin – Armenije). Naš odnos sa Bogom otpočinje u jednom određenom času, u trenutku obraćenja, ali se nastavlja po pokajanju i veri kroz čitav život i okončava smrću ili Drugim dolaskom. Dakle, vernost, pravednost i istrajnost su prevažni dokazi spasenja.

Uporedimo sledeće tekstove o posvećenju:

Poziciono posvećenje (indikativ)	Progresivno posvećenje (imperativ)
---	---

Dl 20:32; 26:18 Rim 15:16 1 Kor 1:2-3; 6:11 2 Sol 2:13 Jev 2:11; 10:10,14; 13:12 1 Pet 1:2	Rim 6:19 2 Kor 7:1 Ef 1:4; 2:10 1 Sol 3:13; 4:3-4,7; 5:23 1 Tim 2:15 2 Tim 2:21 Jev 12:14 1 Pet 1:15-16
---	--

- **„bez kojeg niko neće videti Gospoda“** Paradoks: (1) Jednog dana ćemo videti Gospoda (Jov 19:25-27; Ps 17:15; Mt 5:8; 1 Jn 3:2; Otk 22:4); (2) Sada ne možemo da ga vidimo (Izl 33:20; Jn 1:18; 1 Tim 6:16; 1 Jn 4:12).

Možda pisac poslanice misli na duhovni vid, na odaziv pozivu evanđelja. U ovom kontesktu je moguće da je „gledanje“ metafora „shvatanja“, „razumevanja“.

12:15 „Gledajte“ Doslovno „posmatrajte“ (*episkopountes*), prezent particip u funkciji imperativa. Iz istog glagola je nastala imenica *episkop* (Fil 1:1; 1 Tim 3:2; Tit 1:7; Isus u I Pet. 2:25). Dakle, poziv može da se odnosi na crkvene vođe ili na zrele vernike koji se voljno brinu za slabe u veri. Apostaziji bi se trebalo suprotstaviti duhovnom zrelošću. Ova grupa venika je u očajničkoj potrebi da deluje zrelo (5:11-14).

Nijedan hrišćanin nije pusto ostrvo (1 Kor 12:7). Hrišćanstvo je timski sport! Sveto pismo o „svecima“ uvek govori u množini (osim u Fil 4:21, ali i tu je korporativni smisao). Svako od nas je čuvar brata svoga. Ne štedimo se pomažući jedni drugima. Darovani smo jedni drugima, obdareni da bismo svi bili duhovno zdravi.

- **„da niko ne bude lišen Božije milosti“** Prezent particip upotrebljen kao imperativ. Doslovno „da mu ne presuši Božija blagodat“. Ista reč je upotrebljena u 4:1, u smislu „zakasnio da uđe“. Ali u ovom stihu predlog „od“ („da se niko ne odvrati od milosti Božije“ Birviš) (grčki *apo*) podrazumeva „otpadanje od nečega čemu si pripojen“ (6:4-6; 10:23,38-39; 12:25). U tom smislu je apostazija bila realna mogućnost u ovim okolnostima. Vidi posebnu temu o otpadništvu od vere u 3:12.

Opet, kao što smo više puta napominjali, pisac se obraća dvema grupama: (1) obraćeni Jevreji koji su bili u opasnosti da se „povuku“ (st. 15); (2) neobraćeni Jevreji koji su jasno videli kako evanđelje deluje u životu njihovih obraćenih sunarodnika, ali su ipak odbacili Isusa (st. 25). Ma koja teorija tumačenja da je tačna, istina je da spasenje nije proizvod već odnos. I to odnos koji prevazilazi trenutak obraćenja. Ovo upozorenje je ozbiljno, realno i izazovno, a u ovom kontekstu je poziv zrelim vernicima na pomoć onima koji su u kušnju da se odreknu svojih uverenja (10:38).

- **„koren gorčine“** Moguća aluzija na Pnz 29:18 prema Septuaginti, opomena o opasnosti greha idolatrije – pojedinačne i zajedničke. Izrael kao narod nikada u celini nije bio u dobrim odnosima sa Bogom, ali je uvek imao „verni ostatak“. Sam izraz „koren gorčine“ odgovara izrazu knjige Ponovljenih zakona - „srce odvrćeno od Gospoda Boga našeg“.
- **„koji će izazvati nevolje i zaraziti mnoge“** Nezadovoljni, ogorčeni ljudi deluju na čitavu grupu. Naša uverenja, naši stavovi i postupci utiču na druge ljude. O, kako svi imamo veliku odgovornost!

12:16 „Isav“ Veliki negativac prema rabinskom predanju (Jubileji 25:1,8; Genezis Raba 70d, 72a). U ovom kontekstu Isav je primer čoveka koji je znao Božija obećanja ali nije mario za njih.

12:17 „blagoslov“ Patrijarhov blagoslov je neopoziv. Ova stvarnost počiva na jevrejskoj ideji snage izgovorene reči (Post 1; Isa 55:10-12).

- **„ali je bio odbijen“** („jer ne nađe pokajanje“ Sinod) Kontekst SZ govori da je Isav plakao shvativši da otac Isak ne može da opazove blagoslov koji je dao mlađem sinu, njegovom bratu. Pisac se služi ovim primerom kao upozorenjem za čitaoce poslanice. Stalo mu je da se odluče za Hrista sada, dok je vreme, a onda da istraju u svom odnosu sa njim jer je ovaj život jedina prilika za to.

Posebna tema: Pokajanje

Pokajanje i vera su naši zavetni odgovori na Božiju ponudu oba Saveza: Starog (*Nacham*, 1 Car 8:47; *Shuv*, 1 Car 8:48; Jez 14:6; 18:30; Jl 2:12-13; Zah 1:3-4) i Novog:

1. Jovan Preteča (Mt 3:2; Mk 1:4; Lk 3:3,8)
2. Isus (Mt 4:17; Mk 1:15; 2:17; Lk 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3)
3. Petar (Dl 2:38; 3: 19; 8:22; 11:18; 2 Pet 3:9)
4. Pavle (Dl 13:24; 17:30; 20:21; 26:20; Rim 2:4; 2 Kor 2:9-10)

Pitanje je – Šta je pokajanje? Žalost? Raskid sa grehom? Najbolji tekst koji oslikava bogatstvo ovog pojma je 2 Kor 7:8-11. U njemu imamo tri slikovita izraza:

1. „Žalost“ (*lupē*). Nalazimo ga dva puta u st. 8; tri puta u st. 9 i dva puta u st. 10; i u st. 11). Znači „žalost“, „nespokoj“ i teološki je neutralan.
2. „Pokajanje“ (*matanoē*, st. 9,10). Doslovno „iza uma“, tj. „promena ima“, kao novi način razmišljanja prema Bogu i životu. To je pravo pokajanje.
3. „Žalost“ (*metamelomai*, st. 8 dva puta i jednom u st.10). Doslovno „naknadna briga“. Koristi se za opis Jude u Mt 27:3 i Isava u Jev 12:16-17. Ali, opisuje žalost zbog posledica dela, a ne dela samog.

Bog traži od nas pokajanje i veru kao primerene zavetne odgovore na njegov Zavet (Mk 1: 15; Dl 2:38,41; 3:16,19; 20:21). Neki tekstovi kažu da je Bog izvor našeg pokajanja (Dl 5:31; 11:18; 2 Tim 2:25). Ali, većina tekstova ističe da je pokajanje naš odgovor na Božiji besplatni dar spasenja.

Analiza jevrejskih i grčkih reči za pokajanje nedvosmisleno ukazuju na njegovo puno značenje. Jevrejski pojmovi ističu potrebu za „promenom dela, dok grčki naglašavaju „promenu uma“. Spaseni ljudi dobijaju novo srce i novi um. Hrišćani misle drugačije i deluju drugačije. Zato nam je mnogo važnije da pitamo – Šta je Božija volja – a ne – Šta je moje?

Pokajanje nije prolazno osećanje. Ono nam ne donosi sterilnu bezgrešnost, već živi odnos sa svetim Gospodom Bogom. On nas, kao jedini istinski Sveti menja u svete ljude.

- „iako ju je sa suzama tražio“ Podatak iz Post 27:34,38.

„Vi, naime, niste pristupili opipljivoj gori Sinaj zažarenoj od ognja, svoj u tami, pomrčini i oluji, prilikom čega se začuo zvuk trube i glas koji je progovorio. Narod koji je taj glas čuo, molio je da im se više ne govori, jer nisu mogli da podnesu zapovest: ‘Ako i zver dotakne goru, biće ubijena kamenjem.’ Taj prizor je bio tako strašan da je i sam Mojsije rekao: ‘Uplašen sam i drhtim.’

Vi ste pristupili gori Sion i gradu živoga Boga, nebeskom Jerusalimu, te hiljadama anđela i svečanom zboru. Vi ste pristupili zajednici prvenaca čija su imena zapisana na nebesima, Bogu koji je sudija svih ljudi, i duhovima savršenih pravednika. Vi ste pristupili posredniku novoga saveza, Isusu, i škropljenoj krvi koja govori rečitije od Aveljeve krvi.

Jev 12:18-24

12:18-21 U ovom odeljku imamo opis davanja zakona na Sinaju (Izl 19:16-25; Pnz 4:11-14).

- „svoj u tami, pomrčini i oluji“ Moguća aluzija na Pnz 5:22.

12:19 „zvuk trube“ Božiji moćni glas podseća na ječanje trube (Izl 19:16,19; 20:18).

- „Narod koji je taj glas čuo, molio je da im se više ne govori“ JHVH veličanstvena sila sa Sinaja prenerazila je narod (Izl 20:19; Pnz 5:22-27; 18:16).

12:20 „Ako i zver dotakne goru, biće ubijena kamenjem“ Uslovna rečenica (treće klase prema grčkoj gramatici). Još jedna aluzija na preuzvišenu Božiju svetost koja se prikazala na brdu Sinaj (Izl 19:12-13).

12:21 „Uplašen sam i drhtim“ Citat iz Pnz 9:19 iz incidenta sa Aronovim zlatnim teletom. Rabinska hermeneutika ove reči pripisuje Mojsijevom strahu od Boga na Sinaju.

12:22 „Vi ste pristupili“ Jak kontrast. Naime, vernici kojima je pisana poslanica Jevrejima nisu bili poklonici starog već novog saveza, nebeskog Jerusalima, nove gore Sion i novog grada. U Gal 4:21-31 apostol Pavle koristi istu analogiju dva SZ brda, dve planine (Sinaj – Sion).

- „gori Sion“ Pisac poredi prvi savez sa Sinaja sa novim savezom i nebeskim gradom (11:10,16; 13:14; Otk 3:12; 21:2,10).
- „gradu živoga Boga“ Igra reči sa zavetnim Božijim imenom JHVH koje je oblik jevrejskog glagola „biti“. JHVH je večno živi i jedino živi *Ja jesam*. U SZ on se kune samim sobom i naziva se „živi Bog“. Vidi posebnu temu: Božanska imena u 2:7.

12:23 „zajednici prvenaca“ Zbog Izl 24 neki tumači smatraju da se ovo odnosi na SZ Izrael, ali kontekst zahteva drugačije. Naime, reč je o svim ljudima vere (11:40). („crkva prvenaca Božijih“ Birviš; „Crkvi prvorođenih“ Sinod). Isus je „prvenac“ svih koji su „prvorođeni“:

1. od moga braće (Božiji lik, Rim 8:29)
2. od sve tvorevine (Božiji lik, Kol 1:15)
3. od mrtvih (Kol 1:18; 1 Kor 15:20,23, prvi plod).

Evo na koje se sve načine NZ ogledava u ovom odeljku:

1. Sion
2. grad živog Boga
3. nebeski Jerusalim

4. hiljade anđela

Za „crkvu“ vidi posebnu temu u 2:12 a za „prvorodene“ u 1:6.

- **„zapisana“** Sveto pismo govori o dve Božije knjige (Dan 7:10; Otk 20:12). Jedna je knjiga života (Izl 32:32; Ps 69:28; Dan 12:1; Lk 10:20; Fil 4:3; Otk 3:5; 17:8; 20:12,15; 21:27). Druga je knjiga sećanja (Ps 56:8; 139:16; Isa 65:6; Mal 3:16). Prva je namenjena vernicima a druga svim ljudima (Otk 14:13). Naravno, reč je o metafori Božijeg sećanja.
- **„Bogu koji je sudija svih ljudi“** SZ dosledno opisuje Boga kao sudiju (Post 18:25; Ps 50:6; 96:13; 98:9; Isa 2:4; 51:5; Jer 11:20; Plač 3:59; Jez 7:3,27). I Mesija koji dolazi je oslikan na isti način (Isa 11:3-4; 16:5). Otac je sav sud stavio u ruke svoga Sina (Jn 5:22-23,27; 9:39; DI 10:42; 17:31; 2 Tim 4:1; 1 Pet 4:5).
- **„i duhovima savršenih pravednika“** Perfekt pasiv particip ukazuje na dve stvari: Ovo je Božije delo sa trajnim posledicama. Zbog 11:40 moguće je da se ovde misli na SZ svece i na sve vernike pre Hristovog dolaska. Za pojam savršenstva vidi više u 10:1.

12:24 „posredniku novoga saveza, Isusu“ Isus je Prvosveštenik i žrtva (1) koja za sve nas stoji ispred Oca i (2) donosi nam NZ (7:22; 8:,6,9-10; 9:15; Jer 31:31-34; Jez 36:22-36).

- **„i škropljenoj krvi“** Na ovaj način su se ustoličavali SZ vernici (9:19; 10:22; 1 Pet 1:2).
- **„rečiti je“** („mnogo više“ Birviš; „govori bolje“ NSP). O pojmu „bolje“ vidi više u 7:7.
- **„od Aveljeve krvi“** Aveljeva nevino prolovena krvi vapi za osvetom. Ali Isusova nevino prolivena krv vapi za milošću, oprostjenjem i ljubavlju.

„Pazite da ne uskratite poslušnost Bogu koji vam govori! Jer ako nisu mogli da izbegnu kaznu oni koji su se oglušili o Mojsija koji im je davao uputstva na zemlji, kako ćemo tek izbeći kaznu mi, ako se oglušimo o Onoga koji nam govori s neba. Njegov glas je tada potresao zemlju, a sada je obećao: ‘Još jednom ću uzdrmati ne samo zemlju, nego i nebo.’ A to ‘još jednom’ ukazuje na uklanjanje onoga što je uzdrmano, to jest, onoga što je stvoreno, da ostane ono što se ne može uzdrmati.

I pošto primamo Carstvo koje se ne može uzdrmati, zahvaljujmo Bogu, te mu sa zahvalnošću služimo da mu ugodimo, s poštovanjem i strahom. Jer, “naš Bog je oganj koji sažiže.”

Jev 12:25-29

12:25 „pazite“ Present imperativ. Za razliku od reči iz st. 15 pisac se ovde koristi drugim pojmom. Isto upozorenje imamo u 3:12. Nadmoćnost NZ u Hristu je tolika da nas zapanjuje, ali baš zato smo pozvani da na njega primereno uzvratimo. I nevernicima i vernicima preti ista opasnost, da znajući istinu ne urade ništa sa njom.

- **„da ne uskratite poslušnost Bogu“** Jedno od dva ključna upotorenja. Prvo je poziv za neodstupanje od vere. Ovde imamo aorist konjunktiv. Naša odluka za Hrista bi morala da bude dobrovoljna. Dakle, šta činimo sa Isusom – rodonačelnikom i usavršiteljem vere?
- **„ako“** Uslovljena rečenica (prve klase prema grčkoj gramatici) koja ističe autorevu nadu da će primaoci pristupiti baš tako kako im piše. Ponovo se sva debata svodi na jedno: Na nama je bezmerna odgovornost ukoliko odbacimo nadmoćni NZ.

12:26 „Njegov glas je tada potresao zemlju“ Slika davanja zakona na Sinaju koji je nešto ranije spomenut u ovom poglavlju (Izl 19:18-19), ali kao parafraza iz Septuaginte Ag 2:6. Naime, ovo

proroštvo govori o novom potresanju i neba i zemlje u svetlu novog hrama podignutog nakon izgnanstva (Ag 2:6-9). Novi hram će primiti slavu jer je bolji od prvog. Novi hram će doneti mir. Naravno, svi ovi simboli ukazuju na NZ u Isusu.

12:27 „još jednom“ Naš svet prolazi. Verujem da će ga Bog obnoviti (2 Pet 3:10), da će biti baš ovakav ali bez greha (Post 3:14,17; Zah 14:11; Otk 22:3). Biblija otpočinje sa Bogom, čovekom, životinjama (Isa 11:6-9) u okruženju rajskog vrta (Post 1-2). Na isti način će se i završiti (Otk 21-22).

12:28 „Carstvo koje se ne može uzdrmati“ Opis duhovne prirode NZ. On je drugi i poslednji, trajni savez Boga i njegovog naroda.

- **„te mu sa zahvalnošću služimo da mu ugodimo, s poštovanjem i strahom“** Ovo je način na koji pisac govori o primerenom odazivu vernika na NZ poziv. To je život služenja, život zahvalnosti za nemerljivu blagodat trojedinog Boga (13:15,21; Rim 12:1-2). Spaseni smo da bismo služili jedni drugima u krugu svoje verske porodice (1 Kor 12:7; Ef 4:12).

Posebna tema: Carstvo Božije

SZ veliča Jahvu kao izraelskog kralja (1Sam 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Isa 43:15; 4:4,6) i Mesiju kao konačnog, večnog kralja (Ps 2:6). Kada se Isus rodio u Vitlejemu (6-4 god.), to Carstvo je ušlo u istoriju čovečanstva sa novom snagom otkupljenja (Novi savez Jer 31:31-34; Jez 36:27-36). Jovan Preteča je propovedao skori dolazak tog Carstva (Mt 3:2; Mk 1:15). Zato je Isus objavljivao da je ono – Carstvo – već tu u njemu i sa njim (Mt 4:17,23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Lk 10:9,11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Opet, ono je i stvar budućnosti koju očekujemo (Mt 16:28; 24:14; 26:29; Mk 9:1; Lk 21:31; 22:16,18).

U podudarnim odeljcima sinoptika – Marka i Luke – srećemo izraz “Carstvo Božije”. Hrist je propovedao i naučavao Božiju vladavinu u ljudskim srcima, prisutnost koja će jednog dana sasvim i zauvek zagospodariti tvorevinom. To se vidi u Isusovoj molitvi “Oče naš”, Mt 6:10. Opet, evanđelist Matej, koji piše vernicima jevrejske pozadine izbegava Božije ime, pa ovu stvarnost naziva “Carstvom nebeskim”. Za Marka i Luku, koji pišu vernicima nejevrejske pozadine ovo nije važno, te slobodno spominju Božije ime.

Carstvo je ključna ideja prva tri evanđelja. Isusova i prva i zadanja propoved, kao i mnoštvo priča, govore o Carstvu. No, najvažnije je: ono započinje sada i ovde – u našim srcima! Zanimljivo je da apostol Jovan tek dva puta koristi ovaj izraz, i to nikada u Isusovim pričama. Kod njega, u njegovom evanđelju je metafora “večni život” ključna ideja.

Ovu napetost izaziva činjenica dva Hristova dolaska. I dok SZ računa samo na dolazak Mesije – vojnog i političkog vođe – NZ otkriva drugi vid tog dolaska: Sluga koji pati (Isa 53), ponizni Kralj (Zah 9:9). Reč je o dva tipa vremena za Jevreje, o preklpanju doba zla i pokvarenosti sa dobom mira i pravednosti. Isus sada vlada u srcu svog naroda. Jednog dana će zavladata svakim kutkom vasione. Sve to je već predviđeno u SZ proroštvima! Mi živimo u “sada, ali ne još” raskoraku proročkih doba.

12:29 „oganj koji sažiže“ Moguće je da se misli na goru Sinaj (Pnz 4:24). Ipak, ne zaboravimo kome smo odgovorni za svoj život (10:31). Vatra ili pročišćava ili uništava. Bog je ili naš nebeski Otac ili nebeski Sudija. Ono što uporno radimo sa Isusom određuje našu sudbinu. Verujmo! Istrajno verujmo!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Navedite osobine ljudi spomenutih u Jev 11 i 12:18-29, odlike karaktera na koje bi trebalo da se ugledamo.
2. Da li st. 1 uči da nas pokojnici posmatraju?
3. Zašto se pisac poslanice služi mnogim atletsčarskim slikama?
4. Šta je svrha ovog poglavlja u svetlu poruke cele poslanice?
5. Šta je krajnja Božija svrha za naše živote? (st. 10,28)

POSLANICA JEVREJIMA 13

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Bog uživa u vernom služenju	Završne moralne napomene	Završne napomene	Kako udovoljiti Bogu?	Završne napomene
13:1-6	13:1-6	13:1-6	13:1-3	13:1-6
			13:4	
	Zaključne napomene		13:5-6	
13:7-16	13:7-17	13:7-16	13:7-9	13:7-16
			13:10-16	Poslušnost duhovnim vođama
13:17		13:17	13:17	13:17-19
	Molitvena potreba	Lične poruke		
13:18-19	13:18-19	13:18-19	13:18-19	
Slavoslovlja I završni pozdravi	Slavoslovlja, opomene	Zahvalnosti	Zaključna molitva	Vesti, pozdravi, dobre želje
13:20-21	13:20-25	13:20-21	13:20-21	13:20-21
		Zaključak	Završne reči	
13:22-25		13:22-25	13:22-23	13:22
				13:23-25
			13:24	
			13:25	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama”¹

B. NADMOĆNOST VERE 10:19-13:25

PODSTICANJE NA PREDANI HRIŠĆANSKI ŽIVOT 13:1-21

ZAVRŠNA REČ I POZDRAV 13:22-25

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Kontekstualni uvid

- A. Nekoliko stvari u završnom poglavlju poslanice ne odgovara „pretpostavljenom“ istorijskom kontekstu.
1. Hrišćanske vode.
 2. Opomene neznabošcima, čitaocima koji ne pripadaju jevrejskom narodu.
- B. U ovom poglavlju srećemo nekoliko stvari koje ukazuju na apostola Pavla kao pisca poslanice.

Tumačenje reči i izraza

Bratoljublje i dalje upražnjavajte. Gostoljubivost ne zanemarujte, jer su neki, i ne znajući, ugostili anđele. Sećajte se onih koji su u tamnici, kao da ste i vi sami utamničeni. Sećajte se zlostavljenih, jer i sami prolazite kroz isto.

Brak neka svi poštuju, a supružnici neka budu verni jedno drugome, jer će Bog suditi bludnicima i preljubicima. Klonite se ljubavi prema novcu, budite zadovoljni onim što imate, jer Bog je rekao:

**“Nikada te neću napustiti
niti ću te ostaviti.”**

Zato možemo smelo da kažemo:

**“Gospod je moj pomoćnik, neću se bojati;
šta mi može učiniti čovek?”**

Jev 13:1-6

13:1 „Bratoljublje i dalje upražnjavajte“ Present imperativ (pogrešno je ovaj glagol prevoditi kao konjunktiv), „trajno volite“ (Biriš), „bratoljublje neka ostane“ (Sinod), „neka bratska ljubav i dalje vlada“ (NSP). Čitaoci poslanice su pozvani da istraju u bratoljublju (*filadelfia*, Rim 12:10; 1 Sol 4:9; 1 Pet 3:8). To je vrлина koju su „upražnjavali“ (6:10; 10:32-35), koju bi trebalo i dalje da neguju kao dokaz da poznaju Boga (Jn 13:34-45; 15:12,17; 1 Jn 2:10; 3:11,14,17-24; 4:7-21; 2 Jn 5).

Filadelfia obuhvata nekoliko odnosa:

1. bratske odnose, st. 1
2. odnose sa neznancima, st. 2
3. odnos prema novcu, st. 5

13:2 „Gostoljubivost ne zanemarujte“ Present imperativ sačinjen od glagola „voleti“ (*fileō*) i imenice „stranac“. U ona daleka vremena nisu postojali moteli i hoteli, a svratišta i konačišta pored puta behu preskupe jazbine nemorala. Hrišćani su pozvani da otvore vrata svojih domova za putnike misionare (Mt 25:35; Rim 12:13; 1 Tim 3:2; Tit 1:8; 1 Pet 4:9; 2 Jn; Didahe 11:4-6).

- **„jer su neki, i ne znajući, ugostili anđele“** Aluzija na Post 18, kada je Avram ugostio tri anđela, tri putnika koji su ličili na ljude (Tovija 4-7). I Gideon je sreo anđela (Sud 6), kao i Manoj (Sud 13), Lot (Post 19), Agara (Post 21). Ovo svakako ne znači da anđeli posećuju i nas u obliku stranaca i da nas blagosiljaju zbog gostoprimstva, kao nekad ljude starine.

13:3 „Sećajte se onih koji su u tamnici“ Još jedan imperativ. Primaoci poslanice su sledili Isusove reči iz Mt 25:44-45, što se jasno vidi iz odeljka 10:32-36. Hrišćane nisu zatvarali zbog zločina već zbog vere u Hrista (1 Pet 4:14-15). Ovaj oblik stradanja beše veoma izvestan za vernike prve crkve, baš kao i danas za vernike u nekim delovima planete.

- **„jer i sami prolazite kroz isto“** Ova misao može da se odnosi na (1) telo („jer ste i sami u telu“ većina naših prevod, op. prev.), jer 2 Kor 12:2 ima istu jezičku strukturu. Svakako se misli na zatvaranje i progone; (2) telo Hristovo (iako imenica nema očekivani član), crkvu koja je objekt progona.

13:4 „Brak neka svi poštuju“ Zanimljivo je da u izvornom jeziku nema glagola („Brak neka bude častan“ Vuk, Bakotić, Sinod, NSP). Neki prevodi imaju indikativ „je“, pa izjava postaje prekor lažom učenju koje veliča celibat na račun braka (1 Kor 7:38; 1 Tim 4:3). Kako većina prevoda ima imparativ, onda se svakako radi o ohrabrenju na hrišćansku vrlinu u sredinama gde vladaju nemoralni paganski standardi (što je savim jasno iz ovog stiha).

- **„supružnici neka budu verni jedno drugome“** Brak je Božiji dar i norma za sve ljude (Post 1:28; 9:1-7). U njemu nema ničega grešnog ili sramotnog. Nažalost, rana crkva je bila pod snažnim uticajem asketizma, grčkog filozofskog učenja! I još uvek je! Izraz „neokaljana“ („bračna postelja neka bude neokaljana“, većina naših prevod, op. prev.) je upotrebljen za našeg Prvosveštenika Isusa, u 7:26, čime je opisana njegova polna čistoća. „Okaljanost“ je pojam kojim Septuaginta slikovito opisuje preljubu.
Iznenaduje upozorenje o promiskuitetu u poslanici koja je upućena Jevrejima. Naime, mnogobožačke kulture I veka su bile poznate po polnoj raskalašnosti, ali ne i jevrejski narod. Ovo je jedan od znakova da premalo znamo o istorijskom kontekstu ove poslanice i životu njenih primaoca.
- **„bludnicima“** U SZ ovaj pojam se odnosi na seksualnu vezu dvoje ljudi koji nisu u braku. Ali u NZ ima šire značenje: seksualna nemoralnost svake vrste. Grčku reč „pornografija“ i mi koristimo.
- **„preljubnicima“** Preljubnik je osoba koja pored svog bračnog partnera ima polne odnose sa još nekom osobom. Seksualni gresu su bili velika briga rane crkve zbog skardne opšteprihvaćene prakse orgija u religijama mnogobožačke kulture (Gal 5:19-21).
- **„jer će Bog suditi“** Božiji pravedni gnev nad izopačenom ljudskom seksualnošću se jasno vidi u sledećim tekstovima: Rim 1:24-32; Gal 5:19- 21; Ef 4:19; Kol 3:5; Otk 21:8; 22:15. Naravno, tu su i odeljci poput 1 Kor 5:5 i 1 Tim 1:9- 11, koji su upućeni vernicima uhvaćenim u ove grehe. Rana crkva se borila protiv ovog zla na sledeći način:
 1. Pokajanje
 2. Pomoć drugih vernika onome koji je sgrešio (Gal 6:1; Jak 5:16,19-20).
 3. Raskidanje bliskih odnosa prijateljstva sa nemoralnim vernicima (1 Kor 5:9-13).
 Kao i tada, i danas u našoj kulturi je potrebno jako hrišćansko svedočanstvo moralnosti, svedočanstvo jakih brakova i gostoprimstva.

13:5 „Klonite se ljubavi prema novcu“ Ni u ovoj rečenici u izvornom nema glagola. Ponovo imamo imenicu sledećeg oblika:

1. Negacija „a“ (*alfa privative*)
2. Imenica *fileō* (još jedan oblik u st. 1-5), „ljubav“
3. Imenica „novac“

Sve u svemu, reč je o srebrorublju „srebroljubaca“ (većina naših preoda, op. prev.). Nije problem u novcu samom po sebi, već u našoj strasti prema njemu (Lk 12:15; 16:14; 1 Tim 3:3; 6:10,17-19; 2 Tim 3:2).

- **„budite zadovoljni onim što imate“** Present pasiv particip upotrebljen kao imperativ. Zadovoljstvo je ključ prave sreće. Zadovoljstvo je pogled na svet i život koji ne mari za materijalne vrednosti i brza zadovoljenja potreba. Ono je dar od Boga koji moramo da prihvatimo verom i svakodnevno živimo (2 Kor 9:8; Fil 4:11-12; 1 Tim 6:6-10).
- **„Nikada te neću napustiti niti ću te ostaviti“** Slobodan citat sa dve emfatičke negacije, citat Božijeg obećanja njegovom narodu i njegovim vođama. Bog je sa nama i uz nas (Pnz 31:6-7; Isu 1:5; 1 Dn 28:20; Isa 41:10,13,14,17). Hrišćani ne bi trebalo da strahuju za svakodnevne potrebe (Mt 6:19-34).

13:6 „Gospod“ Citat iz Ps 118:6 prema Septuaginti, ali ovu istinu nalazimo i u Ps 56:4,11.

- **„Gospod je moj pomoćnik“** Ps 118 je predivan poziv na pouzdanje u Božiju ljubav, praštanje, prisutnost i pomoć.
Imanica „pomoćnik“ se nalazi samo na ovom mestu u čitavom NZ (u glagolskom obliku u Jev 2:18), ali se često koristi u LXX prevodu. Njeno doslovno značenje je „priskočiti u pomoć“, „pohitati u izbavljenje“.
- **„šta mi može učiniti čovek“** Ovu veliku istinu (Ps 56:4,11; 118:6) imamo donekle drugačije iznesenu u Rim 8:31b i objašnjenu u 8:32-39.

„Sećajte se svojih starešina koji su vam propovedali reč Božiju. Razmotrite kako su živeli i umrli, te podražavajte njihovu veru. Isus Hristos je isti juče, danas i doveka.

Pazite da vas ne zavedu razna tuda učenja. Jačajte srce milošću Božijom, jer je to dobro, a ne propisima o hrani od kojih nisu imali koristi oni koji su ih se pridržavali. Mi imamo žrtvenik sa kojeg nemaju prava da jedu oni koji vrše službu u zemaljskom hramu.

Naime, tela životinja, čiju krv prvosveštenik unosi u Svetinju kao žrtvu za greh, spaljuju se izvan naselja. Stoga je i Isus, da bi posvetio narod svojom krvlju, podneo patnju izvan gradskih kapija. Izadimo, stoga, k njemu izvan naselja i pone-simo njegovu sramotu. Jer mi nemamo stalni grad na zemlji, nego tražimo onaj koji je u budućnosti.

Hristovim posredstvom, dakle, prinosimo stalno hvalu Bogu kao svoju žrtvu, to jest, plod usana koje ispovedaju da je on Gospod. Ne zanemarujte zajedništvo i dobročinstva, jer takve žrtve ugadaju Bogu.“

Jev 13:7-16

13:7 „Sećajte se“ Present imperativ, poziv na molitvu za duhovne vođe i zahvalnost za njih! Ova reč je nešto drugačija od one iz st. 3. Hrišćani bi trebalo da su svesni ove potrebe podržavanja i uzdizanja svojih vođa zbog njihove službe ljubavi telu Hristovom (st. 3), st. 7,17,24; 1 Sol 5:12-13).

- **„svojih starešina“** U st. 17 i 24 reč je o aktuelnim vođama dok st. 7 govori o onima koji su prvi navestili evanđelje i već su upokojeni.
- **„koji su vam propovedali reč Božiju“** Ovo je služba hrišćanskih vođa. Oni ne šire svoja lična mišljenja i/ili kulturne vrednosti svoga doba, već evanđelje Isusa Hrista. Zato ih cenimo, uzdižemo i molitveno podupiremo.

- **„Razmotrite kako su živeli i umrli“** Present participij upotrebljen kao imperativ. Ove vođe su, baš kao i svi navedeni junaci vere u Jev 11, ostali verni tokom čitavog života, sve do smrti. Živeli su ono što su propovedali i tako svojoj poruci dali pravu vrednost.
- **„podražavajte njihovu veru“** Present imperativ. Pisac poslanice poziva čitaoce da oponašaju veru svojih vođa. I apostol Pavle često poziva hrišćane da se „ugledaju“ na njega (1 Kor 4:16; 11:1-2; Fil 3:17; 4:9; 1 Sol 1:6; 2 Sol 3:7,9).

13:8 „Isus ... isti“ Junaci vere SZ su dobar primer, baš kao i pokojne vođe. Ali Hrist je primer nad svim drugim. Njegov karakter i vernost se nikada ne menjaju (Ps 102:26-27 citiran u Jev 1:12). Ista teološka poruka o JHVH se nalazi u Mal 3:6. Božiji karakter i blagodat se ne manjaju. Isus Hrist se ne menja.

13:9 „Pazite da vas ne zavedu“ Ponovo present imperativ, ali ovog puta u pasivu i sa negacijom. Dakle, neka se prestane sa otpočetom radnjom. Neki od čitalaca su bili u kušnji da se odreknu vere (2:1; 10:38). Pasiv upozorava na delovanje demona i Sotone.

- **„razna tuđa učenja“** Nije do kraja jasno o kakvim učenjima je reč. Verovatno o spoju jevrejske i mogobožačke prakse, koja je jasno žigosana u Kol 2:16-23.
Čini mi se da su neki delovi ovog poslednjeg poglavlja pavlovski dodaci posetiocima sinagoge. Naime, st. 4-5 očigledno govori zajednici koju čine i mnogobošci i Jevreji.

- **„Jačajte srce milošću Božijom“** Present pasiv infinitiv. Pisac želi da vernici kojim piše dožive napredak kroz predanje nezasluženoj Božijoj blagodati (evanđelje, st. 7), a ne kroz vraćanje na žrtveni sistem i zakone o čistoj ishrani. Kolebali su se između Mojsija i Isusa. Al Isus je nepromenjiva Očeva Reč i neuporedivo je nadmoćniji od svega što čini SZ.
Pravo i trajno ohrabrenje leži u ispravnom razumevanju Božijeg nepromenjivog karaktera i njegove ljubavi, koji su tako jasno pokazani u životu, učenju i smrti Isusa Hrista (evanđelje). Naše srce i naš um jačaju upoznavanjem evanđelja i ličnim odnosom sa Velikim Pastirom, a ne kroz rituale i ceremonije SZ.

Upravo zato pisac poslanice često oslovljava „srce“ (Vidi posebnu temu o tome u 3:8). On citira nekoliko SZ tekstova:

1. 3:8,15; 4:7, „ne budite ljudi tvrdoglavi“ Birviš (Ps. 95:8)
2. 3:10, „u toga naroda srce vazdan luta“ Birviš (Ps. 95:10)
3. 8:10, „zavet... na srcu njihovom napisaću ga“ (Jer. 31:33)

Pisac sažima istine iz 3:12; 4:12; 10:22. „Srce“ je središte mentalne, emocionalne snage, snage čovekove volje. Za razliku od judaizma, hrišćanstvo se hvata u koštac sa unutrašnjim potrebama ogrehovljenog čovečanstva.

- **„srce“** Vidi posebnu temu u 3:8.
- **„a ne propisima o hrani od kojih nisu imali koristi oni koji su ih se pridržavali“** Ova misao se očigledno odnosi na Lev 11. Zakoni o ishrani su završeni sa Hristom (Mt 15:11; Mk 7:18-23; D1 10; Kol 2:16-23). Hrana više nije nikakav uslov za spasenje (Gal 3; D1 15), ali u kontekstu rane crkve zreli vernici bi trebalo da misle na „slabiju braću“ (D1 15:19-20; Rim 14:1- 15:6; 1 Kor 8; 10:23-33) kako ne bi povređivali njihovu slabu savest.

13:10 „Mi imamo žrtvenik“ Analogija na duhovno (nebesko) svetište, a ne na neki oltar u doslovnom, fizičkom smislu. Isus je naš žrtvenik. On se žrtvovao za nas. Kako moćna metafora slobodnog pristupa Bogu po Hristu!

- **„sa kojeg nemaju prava da jedu“** Još jedna aluzija na Lev 16.

13:11 „kao žrtvu za greh, spaljuju se izvan naselja“ Još jedna aluzija na ceremonijal Lev 16:27 i na Dan pomirenja.

13:12 „Isus, ... podneo patnju izvan gradskih kapija“ Rabinska igra reči vezana za SZ pravilo teranja žrtve za grehe izvan logora. Isus je raspet izvan gradskih zidina.

13:13 „Izađimo, stoga, k njemu“ Ključni stih poslanice! Glagol u prezent konjunktivu ističe trajnost radnje koja se pretpostavlja. Ovo je poslednje upozorenje onima koji su u kušnji da se „povuku“ i odreknu vere u Hrista. Hrišćani kojima pisac sve ovo piše bi trebalo da se poistovete sa Hristom i ponesu „njegovu patnju“ ne mareći za posledice. Ovo je po ko zna koji put jasno i glasno ponovljen poziv onima koji sumnjaju i premišljaju se; poziv članovima sinagoge koji bi da se „povuku“. Neka iskorače smelo u puninu svetla Velikog misijskog poziva (Mt 28:19-20; Dl 1:8).

13:4 „grad“ Izraelska prestonica, glavni grad Obećane zemlje je metafora neba (11:10,16;12:22; Jn 14:2). Isti tip metafore imamo - „domovinu“ - u 11:14.

13:15 „Hristovim posredstvom“ „Kroz njega“ Vuk, Sinod; „preko njega“ Bakotić. Isus se poimence spominje u st. 12. On posvećuje svoj narod žrtvom svoje krvi izvan zidina Jerusalima. Sva duhovna dobra nam dolaze kroz njega!

- **„prinosimo stalno hvalu Bogu kao svoju žrtvu“** Prezent konjunktiv. Bog je dao Izraelu obiman žrtveni sistem kako bi se svaki pojedinac čistio od svojih grehova i imao zajedništvo sa njim, svojim Stvoriteljem. Naime, ovaj sistem je obuhvatao pet vrsta žrtava:

A. Dve žrtve su bile obavezne:

1. žrtva okajnica
2. žrtva za krivicu

B. Tri žrtve su bile dobrovoljne:

1. svespalnica
2. žrtva u žitu
3. žrtva za mir, zajedništvo

„Hvala“ na koju poziva pisac jeste u kontekstu dobrovoljnih žrtava (Lev 7:12). Inače, sve ove žrtve su detaljno opisane u Lev 1-7. Psalmista često spominje ovaj način uzvisivanja Boga (Ps 27:6;50:14; 69:30; 107:22; 116:17). Izraz „žrtve zahvalnice“ (Birviš, SSP); „žrtve hvale“ (Sinod, NSP) dolazi iz Septuaginte (Lev 7:2,3,5; 2 Dn 29:31; 33:16; Ps 49:14,23; 106:22).

- **„plod usana“** Izraz koji upućuje na Isa 57:19 i Os 14:3 prema prevodu Septuaginte. Izraelci su ove stihove koristili u izgnanstvu, kao usmene žrtve, jer su bili onemogućeni da praktikuju svoje rituale. Naime, hram je bio razoren 586. god. pre Hista pod naletom Navuhodonosora II, novovavilonskog vladara. Hram je još jednom srušen do temelja rukom Rimljana 70 god. nove ere. Ali i pored ovog podatka nismo u mogućnosti da sa preciznošću zaključimo kada je pisana ova poslanica.
- **„koje ispovedaju da je on Gospod“** Za hrišćane je slavljenje Boga način ispovedanja vere (*homologio*) u Isusa (upotreba njegovog imena kao u Mt 28:19-20; Rim 10:9-13) kao u Gospoda (Fil 2:6-11).

13:16 „Ne zanemarujte... dobročinstva“ Prezent imperativ u negativu uvek opominje da se prestane sa otpočetom radnjom. Bog je zadovoljan kada se njegova deca vole i ispomažu (Fil 4:18). U jevrejskom

kontekstu „dobročinstvo“ (*koinōnia*) se najverovatnije odnosi na milostinju (Mt 6:1), na sedmični dar u novcu članova sinagoge za kupovinu hrane onima u potrebi. Jevreji su na ovu praksu gledali kao na odliku pravednosti.

- „**zajedništvo**“ Vidi posebnu temu koja sledi

Posebna tema: Koinōnia (κοινωνία)

Značenje:

1. Blisko zajedništvo sa osobom:
 - a) sa Sinom (1 Jn 1:6; 1 Kor 1:9)
 - b) sa Duhom (2 Kor 13:13; Fil 2:1)
 - c) sa Ocem i Sinom (1 Jn 1:3)
 - d) sa braćom i sestrama po veri (1 Jn 1:7; Dl 2:42; Gal 2:9; Flm 17)
2. Blisko zajedništvo sa stvarima ili sa grupom:
 - a) sa evanđeljem (Fil 1:5; Flm 6)
 - b) sa Hristovom krvi (1 Kor 10:16)
 - c) sa pićem (2 Kor 6:14)
 - d) sa nevoljama (Fil 3:10; 4:14; 1 Pet 4:13)
3. Dar, raskošni poklon (Rim 12:13; 15:26; 2 Kor 8:4; 9:13; Fil 4:15; Jev 13:16)
4. Božiji dar milosti kroz Hrista kojim se obnavlja naše zajedništvo sa Bogom i međusobno zajedništvo.

Koinonia se tiče horizontalnih ljudskih odnosa koji dolaze kao posledica vertikalnog odnosa sa Stvoriteljem. Ona donosi radost međuljudskih odnosa. Sam glagol (1:3 dva puta, 6,7) naglašava početak i trajanje zajedništva. Hrišćanstvo je uzajamno (korporativno)!

- „**jer takve žrtve ugadaju Bogu**“ Primitimo sledeće: u st. 15 žrtva koju Bog prihvata je naše usmena ispoved, a ovde hristoliki život. Evanđelje obuhvata i jedno i drugo – i reči i dela!

„Slušajte svoje starešine i pokoravajte im se, jer oni bdiju nad vašim dušama kao oni koji će polagati račun za njih. Zato gledajte da to čine s radošću, a ne s uzdisanjem, jer vam to ne bi bilo na korist.“

Jev 13:17

13:17 „Slušajte... i pokoravajte im se“ Prezent pasiv imperativ i prezent aktiv imperativ. Iako smo kao ličnosti potpuno slobodni u Hristu, moramo voljno i predano da se podredimo duhovnim autoritetima da bismo uspešno rasli i služili (st. 7; 1 Kor 16:16; 1 Sol 5:12-13).

Mislim da je ovaj poziv, ovo ohrabrenje, daleko potrebnije nama danas, kada ne postoji poštovanje autoriteta bilo koje vrste. Živimo u vremenu prenaplašenih ličnih prava, u eri pomamljenog individualizma. Sam Bog je neke od nas pozvao da nam budu vođe (Br 16:3-5). Mi ih uzdižemo zbog njihovog poziva, obrazovanja, predanja i služenja. Nažalost, u praksi nije sve tako idealno. Neke vođe su zloupotrebile svoj poziv i autoritet su pretvorile u autoritarnost. Zato nam je potrebna ravnoteža, međusobno uvažavanje i poštovanje, duh saradnje između vođa i vođenih. Svaki hrišćanin je pozvan da „sluša i pokorava se“ duhovnim autoritetima u znak poslušnosti i pokornosti Hristu (Ef 5:21).

- „**jer oni bdiju**“ („staraju“ Vuk, Stafanović, Bakotić) Doslovno „predostrožni su“ (Mk 13:33; Lk 21:36; Ef 6:18), što je metafora za predano nadziranje i služenje (Isa 62:6; Jez 3:17; 33:7-9).
- „**kao oni koji će polagati račun za njih**“ Duhovne vođe su pred Bogom odgovorne za svoju službu. Njemu će da polože račun (1 Kor 3:10-15). Oni su sluge, upravitelji!

- „Zato gledajte da to čine s radošću, a ne s uzdisanjem“ Stav zajednice vere ne određuje uspeh službe duhovnih sluga, ali svakako utiče na nju, dajući joj polet ili tegobu.

Molite se za nas. Mi smo, naime, uvereni da imamo čistu savest, budući da nastojimo da se u svemu dobro vladamo. Utoliko vas više molim da činite ovo, da bih vam se što brže vratio“

Jev 13:18-19

13:18 „Molite se za nas“ Molitva za duhovne vođe i njihovu službu je od neizrecivog značaja (Ef 6:18-19; Fil 4:6; 1 Sol 5:25; 1 Tim 2:1-2,8). Plural se možda odnosi na grupu misionara, propovednika među kojima je i Timotej (st. 23).

- „Mi smo, naime, uvereni da imamo čistu savest, budući da nastojimo da se u svemu dobro vladamo“ Stav i način života postavljaju temelj za dobro vodstvo. Pisac poslanice je već u nekoliko navrata spomenuo savest (9:9,14; 10:2, 22; 13:18). Sila Hristovog otkupljenja i prebivanje Duha Svetog otklanjaju strah od Boga, skidaju svaku krivicu i sramotu grehova iz prošlosti, a umesto toga donose radost, mir, pouzdanje. Oni donose sve te vresnosti, ali ne zbog ljudskih nastojanja i postignuća već zbog evanđelja! Poznavanje evanđelja je „kaciga spasenja“ (Ef 6:17; 1 Sol 5:8).

Neki tumači Pisma smatraju da ovaj stih ukazuje na probleme koje je pisac poslanice imao sa određenim optužbama (Poput Pavla u 1 Kor i Gal).

13:19 Nejasna misao. Čini se da je povezana sa pozivom pisaca na molitvu primaoca poslanice. Stih veoma liči na misli apostola Pavla (Flm 22). Molitva oslobađa Božiju silu za duhovnu službu. Molitve hrišćana deluju i na Boga i na ljude.

Neki tumači (H. E. Dana's *Jewish Christianity*, str. 268) smatraju da nam ovo otkriva loše zdravlje pisaca poslanice, ili čak njegovo utamničenje („što brže“, „skoro“ se koristi i za Timoteja u st. 23).

„A Bog mira, koji je izveo iz mrtvih velikog Pastira ovaca, Gospoda našeg Isusa, zapečativši večni savez njegovom krlju, 21neka vas osposobi za svako dobro delo tako da činite njegovu volju, te da on čini među vam što je njemu ugodno, posredstvom Isusa Hrista, kome večna slava u sve vekove. Amin.“

Jev 13:20-21

13:20 „A Bog mira“ Ovu titulu Boga Oca srećemo samo ovde i u Pavlovim delima (Rim 15:33; 16:20; 1 Kor 14:33; 2 Kor 13:11; Fil 4:9; 1 Sol 5:23; „Gospod mira“ u 2 Sol 3:16).

- „koji je izveo iz mrtvih“ NZ jasno naučava da je Bog Otac vaskrsnuo Isusa iz mrtvih (Dl 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Rim 6:4,9; 10:9; 1 Kor 6:14; 2 Kor 4:14; Gal 1:1; Ef 1:20; Kol 2:12; 1 Sol 1:10). Otac je time pokazao da prihvata život svog Sina, da prihvata njegovo učenje i žrtvu. Naravno, tu su još dva teksta u kome se kaže da je Duh vaskrsnuo Isusa (Rim 8:11) i da je Isus sam ustao iz mrtvih (Jn 2:19-22; 10:17-18). U teološkom smislu to znači da su sve tri božanske osobe delovale u celokupnom delu našeg otkupljenja.
- „velikog Pastira“ Ova titula je metafora:
 1. JHVH (Post 49:24; Ps 23:1; 78:52; 80:1; Pro 12:11; Isa 40:11; 63:11; Jer 31:10; Jez 34).
 2. Vodstva Božijeg naroda (Jer 10:21; 50:6-7; Jez 34:2-3; Zah 11:3,5,15,17).

3. Mesije, sina Davidovog (Ps 78:70-72; Jez 34:23-24; 37:24; Mih 5:4; 7:14; Zah 13:7; Jn 10:2,11,14; 1 Pet 2:25; 5:4).
Nekoliko puta u SZ (Br 27:17; 1 Car 22:17; 2 Dnv 18:16; Jez 34:5; Zah 10:2) Božiji narod je opisan kao raštrkano stado bez pastira kome dolazi veliki Pastir. On će nas spasiti, okupiti i biti sa nama!
- „njegovom krlju“ Isus je svojom krlju ostvario NZ (Zah 9:11; Mk 14:24; 1 Kor 11:25).
 - „večni savez“ Nije lako prepoznati nijanse saveza po „večnosti“, kako nam to pokazuje ova poslanica. Naime, Mojsijev savez je bio uslovljen. Zbog ljudske slabosti nije mogao da bude večan. Opet, sam SZ spominje i uslovljene i bezuslovne saveze (Izlazak, Post 15:17-21). Bezuslovan savez je Bog napravio sa Avraamom, jer je po njemu blagoslovio sve narode na zemlji. To je večan savez (Post 17:7,13,19; Ps 105:9-10). Savez sa Davidom, prvi put spomenut u 2 Sam 7 je slika Mesije, koji je potomak iz Davidove loze. I taj savez je bezuslovan i – večan (Ps 89:3-4). Novi savez je najavljen i obećan kao novi dan pravednosti (novo doba Duha) za Božiji narod (Isa 55:3; 59:21; 61:8; Jer 31:33; 32:40; 50:5; Jez 16:60; 37:26). Možemo samo da zamišljamo kako je sve ovo šokiralo Jevreje Isusovog doba, koliko ih je on zbunio svojom porukom. Ali to je oduvek bio Božiji plan spasenja koji Izraelci nisu mogli da vide zbog svoje nemoći da drže zakon koji im je dao Mojsije. Taj neuspeh je bio dokaz da je čovečanstvu potreban put spasenja drugačiji od činjenja dobrih dela (Gal 3). Vidi posebnu temu o večnosti u 6:2.

Posebna tema: Zauvek (’olam)

Nesigurna je etimologija jevrejskog pojma „*olam*“ (NIDOTTE, tom 3, str. 345) koji se koristi na nekoliko načina (kontekst određuje značenje). Evo primera:

1. drevne stvari
 - a. ljudi, Post 6:4; 1 Sam 27:8; Jer 5:15; 28:8
 - b. mesta, Isa 58:12; 61:4
 - c. Bog, Ps 93:2; Pri 8:23; Isa 63:16
 - d. stvari, Post 49:26; Jov 22:15; Ps 24:7,9; Isa 46:9
 - e. vreme, Pnz 32:7; Isa 51:9; 63:9,11
2. buduće vreme
 - a. nečiji život, Izl 21:6; Pnz 15:17; 1 Sam 1:22; 27:12
 - b. hiperbola za kralja, 1 Car 1:31; Ps 61:7; Nem 2:3
 - c. trajno postojanje:
 - (1) zemlja, Ps 78:69; 104:5; Pro 1:4
 - (2) nebesa, Ps 148:6
 - d. Božije postojanje
 - (1) Post 21:33
 - (2) Izl 15:18
 - (3) Pnz 32:40
 - (4) Ps 93:2
 - (5) Isa 40:28
 - (6) Jer 10:10
 - (7) Dan 12:7
 - e. zavet
 - (1) Post 9:12,16; 17:7,13,19

- (2) Izl 31:16
- (3) Lev 24:8
- (4) Br 18:19
- (5) 2 Sam 23:5
- (6) Ps 105:10
- (7) Isa 24:5; 55:3; 61:8
- (8) Jer 32:40; 50:5
- f. posebni zavet sa Davidom
 - (1) 2 Sam 7:13,16,25,29; 22:51; 23:5
 - (2) 1 Car 2:33,45; 9:5
 - (3) 2 Dnv 13:5
 - (4) Ps 18:50; 89:4,28,36,37
 - (5) Isa 9:7; 16:5; 37:35; 55:3
- g. Božiji Mesija
 - (1) Ps 45:2; 72:17; 89:35-36; 110:4
 - (2) Isa 9:6
- h. Božiji zakoni
 - (1) Izl 29:28; 30:21
 - (2) Lev 6:18,22; 7:34; 10:15; 24:9
 - (3) Br 18:8,11,19
 - (4) Ps 119:89,160
 - (5) Isa 59:21
- i. Božija obećanja
 - (1) 2 Sam 7:13,16,25; 22:51
 - (2) 1 Car 9:5
 - (3) Ps 18:50
 - (4) Isa 40:8
- j. Avramovi potomci i obećana zemlja
 - (1) Post 13:15; 17:18; 48:4
 - (2) Izl 32:13
 - (3) 1 Dnv 16:17
- k. zavetni praznici
 - (1) Izl 12:14; 12:14,17,24
 - (2) Lev 23:14,21,41
 - (3) Br 10:8
- l. zauvek
 - (1) 1 Car 8:13
 - (2) Ps 61:7-8; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
 - (3) Isa 26:4; 45:17
 - (4) Dan 9:24
- m. Psalmi koji govore o stvarima koje vernici čine do veka:
 - (1) zahvaljivanje, Ps 30:12; 79:13
 - (2) prebivanje u Božijoj prisutnosti, Ps 41:12; 61:4,7
 - (3) pouzdanje se u Božiju milost, Ps 52:8
 - (4) slavenje Gospoda, Ps 52:9
 - (5) pevanje slavopoja, Ps 61:7; 89:1
 - (6) objavljivanje njegove pravednosti, Ps 75:9
 - (7) slavenje njegovog imena, Ps 86:12; 145:2
 - (8) blagosiljanje njegovog imena, Ps 145:1

3. vreme kao dvosmerna ulica („od veka do veka“)
 - a. Ps 41:13 (slava Bogu)
 - b. Ps 90:2 (Bog postoji od večnosti)
 - c. Ps 103:17 (Božija milost je večna)

Uvek imajmo na umu da neposredni kontekst određuje značenje nekog pojma. Večni zavet i večna obećanja su uslovljena (Jer 7). Pažljivo čitajmo svete tekstove kroz vizir svog vremena u svoje NZ sistematske teologije. Čuvajmo se da ne učitavamo ovo dvoje u svaki SZ tekst. Jer, NZ uopštava SZ obećanja.

13:21 „neka vas osposobi za svako dobro delo“ Glagol *katartizō* je u vrlo retkom obliku aorist aktiv optativa, što naglašava želju da se neko ili nešto dovrši, upotpuni (Lk 6:40; 1 Kor 1:10; 2 Kor 13:11; 1 Sol 3:10; 1 Pet 5:10). U teološkom smislu ova misao odgovara Ef 2:10. Božija volja, da se svi vernici suobliče Hristu (Rim 8:29), vodi nas u život autentične pobožnosti, život koji privlači nespasene Spasitelju.

- **„te da on čini među vam što je njemu ugodno“** Isus je kao Sluga koji pati ispunio Očevu volju. Sada su njegovi sledbenici pozvani da čine njegovu volju (10:36).

Posebna tema: Božija volja (*thelēma*)

Jovanovo evanđelje

- Isus je došao po Očevoj volji (4:34; 5:30; 6:38)
- vaskrsenje “u poslednji dan” svih koje je Otac dao Sinu (6:39)
- odgovor na molitve po njegovoj volji (9:31; 1 Jn 5:14)

Sinoptička evanđelja

- najvažnije je činiti Božiju volju (Mt 7:21)
- u Isusu smo braća i sestre ako činimo po njegovoj volji (Mt 12:5; Mk 3:35)
- nije Božija volja da niko propadne (Mt 18:14; 1 Tim 2:4; 2 Pet 3:9)
- Golgota je Očeva volja za Sina (Mt 26:42; Lk 22:42)

Pavlova pisma

- zrelost i služba svih vernika (Rim 12:1-2)
- izbavljenje vernika od zlog doba (Gal 1:4)
- Božiji plan otkupljenja (Ef 1:5, 9, 11)
- Duhom ispunjen život za sve vernike (Ef 5:17)
- mudročću ispunjen život svih vernika (Kol 1:9)
- savršenstvo i zrelost svih vernika (Kol 4:12)
- posvećenje svih vernika (1 Sol 4:3)
- zahvalnost svih vernika na svemu (1 Sol 5:18)

Petrova pisma

- vernici čine dobro (potčinjavanje vlastima) i utišavanje bezumnih ljudi (1 Pet 2:15)
- stradanje vernika (1 Pet. 3:17; 4:19)
- nesebičan život (1 Pet 4:2)

Jovanova pisma

- večno postojanje vernika (1 Jn 2:17)
- vera koja uslišava molitve (1 Jn 5:14)

- „**kome večna slava u sve vekove. Amin**“ Premda česta i u Pavlovim i u Petrovim spisima, ova fraza nije sasvim jasna. Ponekad se odnosi na Boga Oca (Rim 11:36; Ef 3:21; 1 Pet 4:11; 5:11; Juda 25; Otk 1:6; 7:12), ponekad na Boga Sina (2 Tim 4:18; 2 Pet 3:18) a ponekad na obojicu (Rim 16:27; 1 Tim 1:17; Otk 5:13 i ovde). NZ pisci često koriste iste titule, dela i izraze kako bi opisali i Oca i Sina i tako ukazali na njihovu suštinsku božansku jednakost.
- „**Amin**“ Stari jevrejski pojam doslovnog značenja „sigurno je“. Upotrebom je dobio metaforično značenje vernosti, sigurnosti, pouzdanosti (Av 2:4). Koristimo ga da bismo se složili sa rečenim – „Tako je“, „slažem se“.

Posebna tema: Amin

I. Stari zavet

- Reč je jevrejskog porekla (*emeth*), i znači potvrdu, nešto što je verodostojno.
- U prenosnom smislu označava nekoga ko je stabilan, ko čvrsto stoji u telesnom smislu, spram onih koji to nisu (Pnz 28:64-6 7; 38:16; Ps 40:2; 73:18; Jer 23:12), onih koji padaju (Ps 73:2). Iz ove upotrebe se razvila još slikovitija primena za vernost, lojalnost, pouzdanost (Post 15:16; Av 2:4).
- Posebna uoptreba:
 - stub, 2Kr 18:16 (1Tim 3:15)
 - sigurnost, Izl 17:12
 - stabilnost, Izl 17:12
 - čvrstina, Isa 33:6; 34:5-7
 - istina, 1Kr 10:6; 17:24; 22:16; Izr 12:22
 - jakost, 2Dn 20:20; Isa 7:9
 - verodostojnost (Tora), Ps 119:43,142,151,168
- SZ poznaje još dva pojma za aktivnu veru:
 - “*batach*” – pouzdanje
 - “*yra*” – strahopoštovanje, slavljenje (Post 22:12)
- Pojam je od prvobitnog liturgijskog značenja dobio i primenu u međuljudskim odnosima, za opis nekoga ko je pouzdan i poverenja vredan (Pnz 27:15-26; Neh 8:6; Ps 41:13; 70:19; 89:52; 106:48).
- Teološki naglasak pojma nije na čoveku i njegovoj sigurnosti već na Jahvi (Izl 34:6; Pnz 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Zavet sa tako naklonjenim i sigurnim Bogom je jedina nada za čovečanstvo.
Oni koji poznaju Boga će biti kao on (Av 2:4). Sveto pismo je zapis svete istorije o promeni čoveka u Božiji lik (Post 1:26-27). Cilj našeg spasenja jeste baš to – vratiti se u nepomućeno zajedništvo sa Bogom. Za njega smo stvoreni.

II. Novi zavet

- “Amin” srećemo u završnim liturgijskim odeljcima kao potvrdu svega rečenog, osiguranje. I to je vrlo tipično i za NZ (1Kor 14:16; 2Kor 1:20; Otk 1:7; 5:14; 7:12).
- Ovim se terminom završavaju molitve NZ (Rim 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 6:18; Ef 3:21; Fil

4:20; 2Sol 3:18; 1Tim 1:17; 6:16; 2Tim 4:18).

- C. Isus je jedini koji je amin koristio kao uvod u svoje reči (Lk 4:24;12:37; 18:17,29; 21:32; 23:43).
- D. Amin je Isusova titula u Otk 3:14, baš kao i Jahve u Isa 65:16.
- E. Pojam „*pistis*” u svim svojim oblicima u grčkom je NZ paralela SZ „*amin*”, a značenje mu je istovetno.

„Molim vas, braćo, da prihvatite ovu reč ohrabrenja, koju sam ukratko napisao. Znajte da je naš brat Timotej oslobođen. Ako uskoro dođe, posetiću vas zajedno s njim. Pozdravite sve vaše starešine i sav Božiji narod. A vas pozdravljaju verujući iz Italije.“

Jev 13:22-24

13:22-24 Završi stihovi poslanice podsećaju na Pavlov stil, kada bi izimao pero od pisara i vlastoručno završavao pisma nekom ličnom notom, pozdravom ili blagoslovom.

13:22 „Molim vas“ Pisac svoju poslanicu vidi kao „reč ohrabrenja“. Toliko puta je sokolio svoje čitaoce (3:13;10:25; 12:15; 13:15,22). Svi oni kao braća i sestre u Hristu bi trebalo da prionu uz Gospoda, slede ga i služe mu!

- **„da prihvatite ovu reč ohrabrenja“** („reč poučenja“ Vuk, Stefanović; „reč utehe“ Sinod). Present imperativ naglašava uključenost subjekta u radnju i zahteva istrajnost u tome. Frazu „reč ohrabrenja“ srećemo u Dl 13:15 kao naziv propovedi u sinagogi. Mnogi tumači veruju da je ova poslanica upravo to i bila prvobitno – propoved iz sinagoge koja je kasnije oblikovana u poslanicu.

13:23 „brat Timotej“ Kada Pavle spominje „brata“, onda ga uvek prvo imenuje (Rim 16:23; 1 Kor 1:1; 16:12; 2 Kor 1:1; 2:13; Fil 2:25). Ovo je ključni dokaz da ovaj apostol nije pisac poslanice Jevrejima. Ipak, ovaj podatak pomaže datiranju čitave kompozicije ove NZ knjige, a to znači da je nastala tokom Pavlovog života ili neposredno nakon njegove smrti (68. god.), pre Timotejeve smrti.

- **„oslobođen“** Perfekt pasiv particip. Nemamo podatke iz Pisma ili istorije crkve da je Timotej ikada bio zatvoren. Ipak, u svom delu *Word Pictures in the New Testament*, A. T. Robertson tvrdi da se to dogodilo tokom Timotejeve posete Pavlu, koja je spomenuta u 2 Tim 4:11,21 (str. 451). Glagol „oslobođen“, u istom glagolskom obliku, upotrebljen je u (1) Mt 27:15; Jn 19:10; Dl 3:13; 4:21,23; 5:40; (2) a u Dl 13:3 je metafora za slanje u duhovnu službu, što je moguće značenje i u ovom stihu.
- **„Ako uskoro dođe, posetiću vas“** Napomena iz koje naslućujemo da su pisac poslanice sarađivao i putovao sa Timotejem.

13:24 „i sve svete“ (Sinod) Vidi posebnu temu u 6:10.

- **„A vas pozdravljaju verujući iz Italije“** Nekoliko je mogućih značenja ove izjave:
 1. Pisac poslanice je u Italiji.
 2. Pisac poslanice je iz Italije.
 3. Deo piščevog misionarskog tima je iz Italije.
 4. Pisac piše iz Italije.H. A. Dana, u svom delu *In Jewish Christianity*, smatra da ove reči znače da je poslanica pisana jevrejskoj grupi crkve u Rimu. Kliment Rimski je prvi koji je oko 97. god. spomenuo poslanicu Jevrejima (str. 270). Moje je mišljenje da je poslanica poslana jevrejskoj sinagogi

(verovatno u Rimu) koja je imala hrišćane kao svoje članove. Upozorenje je upućeno dvema grupama – obraćenim Jevrejima („vi“ u Jev 6), da ne „odstupaju“ od svoje vere (10:38); neobraćenim Jevrejima („oni“ u Jev 6) da prihvate/ispovede Isusa kao Mesiju; a obema grupama da u potpunosti prigrle hrišćanstvo.

„Milost neka je sa vama. Amin.“

Jev 13:25

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Ako je ova NZ knjiga poslanica, što je očigledno iz njenog završnog poglavlja, zašto u njoj ne nalazimo uobičajene uvodne pozdrave?
2. Da li je ovo poglavlje govori o neobraćenim Jevrejima ili o lažnim učiteljima?
3. Šta nas ovo poglavlje uči o hrišćanskim vođama?
4. Na koji način nam st. 23 pomaže u datiranju poslanice Jevrejima?

Dodatak 1.

Sažete definicije pojmova gramatike biblijskog grčkog jezika

Koine grčki jezik, često nazivan i jelinistički grčki, beše zajednički jezik mediteranskog sveta koji je otpočeo vladavinom Aleksandra Velikog (336.-323. god). Njime se govorilo oko osam vekova (300. pre n.e – 500. n.e). To nije bio samo pojednostavljeni klasični jezik, već po mnogo čemu novi oblik grčkog. Bio je drugi govorni jezik drevnog istoka i mediteranskog sveta.

Opet, novozavetni grčki je imao još neke posebnosti. Oni koji su se služili njime, osim Luke i pisca poslanice Jevrejima, najverovatnije su kao maternji govorili aramejski jezik. To je razlog zbog kojeg su njihova dela pod uticajem idioma i jezičkih oblika aramejskog. Takođe, pisci NZ su SZ citirali prema prevodu Septuaginte (LXX, grčki prevod SZ), takođe napisanim koine grčkim. S druge strane, Septuagintu su takođe prevodili jevrejski intelektualci čiji maternji jezik nije bio grčki.

Sve ovo bi trebalo da nas trajno podseća da ne možemo gurati NZ u stroge gramatičke strukture. Jer, NZ je po tome poseban, koliko god da ima zajedničkog sa (1) Septuagintom; (2) jevrejskim delima, poput onih Josifa Flavija; (3) papirusima pronađenim u Egiptu. Pa, kako onda da pristupimo gramatičkom analizi NZ?

Gramatički oblici koine grčkog i NZ koine grčkog su promenljivi. Naime, gramatika je u mnogo čemu pojednostavljena, pa da bismo je razumeli najvažniji je kontekst. Reči imaju svoje značenje samo u širem kontekstu, pa se stoga gramatička struktura jedino može shvatiti u svetlu (1) posebnosti piščevog stila i (2) neposrednom kontekstu. Zato i ne možemo da donesemo konačne definicije gramatičkih oblika i struktura.

Koine grčki beše prevashodno govorni jezik. Najčešći ključ njegovog tumačenja je u vrsti i obliku **glagola**. Naime, u većini ključnih rečenica glagol stoji na početku kao dominantna gramatička forma. Zato u analizi grčkih glagola moramo da pazimo na tri stvari: (1) osnovni naglasak **vremena, stanja, modaliteta** (morfologija); osnovno značenje glagola (leksika); (3) tok priče – kontekst (sintaksa).

I. VREME

A. Glagolsko vreme pokazuje da li je neka radnja završena ili nije, da li je svršena (**perfekt**) ili nesvršena (**imperfekt**).

1. Svršeni glagoli se usredsređuju na posledicu neke radnje. Nešto se dogodilo i – to je sve. Nemamo više podataka o događaju. Ne znamo ništa o početku, razvoju i vrhuncu događaja.
2. Nesvršeni glagoli se usredsređuju na tok određene radnje. Ponekad se opisuju kao glagoli linearnog delovanja, trajni, progresivni i sl.

B. Vremena se slažu po tome kako pisac vidi tok neke radnje.

1. desilo se – **aorist**
2. desilo se i posledice toga traju – **perfekt**
3. desilo se i posledice toga traju, ali ne sada – **pluskvamperfekt**
4. dešava se – **prezent**
5. dešavalo se – **imperfekt**
6. desiće se – **futur**

Hajde da na glagolu „spasiti“ pogledamo kako i koliko poznavanje glagolskih vremena može da nam pomogne u tumačenju. Naime, ovaj glagol srećemo u svim ključnim vremenima koji naglašavaju da je naše spasenje i proces i kulminacija:

1. aorist, „... mi smo spaseni“ (Rim 8:24)
2. perfekt, „... blagodaću ste spaseni... ste spaseni“ (Ef 2:5,8)
3. prezent, „... koji se spasavam... kojim se i spasavate“ (1 Kor 1:18; 15:2)
4. futur, „... biti spaseni od gneva...“ (Rim 5:9,10; 10:9).

- C. Kada se u tumačenju usredsredimo na glagolska vremena, shvatamo zašto pisac biblijskog teksta nešto piše. Rekli smo da je aorist vreme kojim se nešto najjednostavnije iskazuje. Aorist je bio uobičajen „nespecifičan“, „neobeleženi“ glagolski oblik. Koristio se na najrazličitije načine i njegovo značenje je moglo da se dokuči samo iz konteksta. Jednostavno, nešto se dogodilo. U tom smislu prošlo vreme izražava samo indikativ kao glagolski modalitet. Ali ako je upotrebljeno neko drugo vreme onda se nešto drugo naglašava. Šta to?
1. **Perfekt:** Vreme koje izražava dovršenju radnju obilnih posledica. U nekom smislu perfekt spaja aorist i prezent. Pisac se tada najčešće fokusira na posledice radnje ili na njenu dovršenost, puninu (Ef 2:5,8 – spaseni smo i još uvek smo spaseni, trajno).
 2. **Pluskvamperfekt:** (davno svršeno vreme): Perfekt u osnovi, ali opisuje posledice radnje koje jenjavaju, prestaju (Jn 18:16 – „Petar je stajao napolju kraj vrata...“).
 3. **Prezent:** Nedovršena radnja koja se trenutno odvija. Glagol se fokusira na trenutak zbivanja, na neposredni događaj (1 Jn 3:6,9 – „Svako ko ostaje u njemu, ne greši... Niko, ko je od Boga rođen, ne čini greha...“).
 4. **Imperfekt:** Odnos ovog glagolskog vremena prema prezentu odgovara odnosu perfekta prema pluskvamperfektu. Naime, imperfekt opisuje nedovršenu radnju koja se odigrava, ali koja sada prestaje; radnju koja je otpočeta u prošlosti (Mt 3:5 – „Tada izlazaše k njemu Jerusalimljani (Čarnić); „K njemu su dolazili...“ SSP).
 5. **Futur:** Glagolsko vreme koje radnju smešta u budućnost. Futur se usredsređuje na moguću aktivnost i daje utisak njene neizbežnosti (Mt 5:4-9 – „Blaženi su... oni će...“)

II. STANJE

- A. Glagolsko stanje opisuje odnos glagolskog vremena i subjekta radnje.
- B. **Aktiv** je uobičajeno, očekivano i nenaglašeno stanje koje jednostavno opisuje da subjekt nešto radi (radio je, radiće).
- C. **Pasiv** opisuje radnju koju je subjekt primio, prima na sebe od nekoga sa strane. Taj „neko“ u NZ grčkom se izražava **predlozima** i padežima:
1. Predlog *hupo* opisuje neposredno, direktno delovanje u genitivu (Mt 1:22; D1 22:30).
 2. Predlog *dia* opisuje neposredno delovanje takođe u genitivu (Mt 1:22).
 3. Predlog *ev* opisuje posredno delovanje u instrumentalu.
 4. U nekim slučajevima spoljašnji činilac delovanja može da bude i neposredan i posredan, a iskazan je samo u instrumentalu.
- D. **Medij** (srednje glagolsko stanje, različito od aktiva i pasiva, karakteristično za grčki jezik) opisuje radnju koju čini sam subjekt. Naziva se i glagolskim stanjem od „izrazitog ličnog interesa“ i naglašava subjekt ili čitavu rečenicu. Ovakvih rečničkih oblika nema u mnogim jezicima, pa zato postoje mnoga značenja u grčkom. Uostalom, to se i vidi iz različitih prevoda. Primeri:
1. **Povratni** (refleksiv): direktna radnja subjekta na sebi (Mt 27:5 - ... obesi se“).
 2. **Intenzivni**: direktna radnja subjekta u svoju korist (2 Kor 11:14 - „Sam Sotona se pretvara u anđela svetla“).
 3. **Recipročni**: pokazuje odnos dva subjekta (Mt 26:4 – „pa se dogovoriše...“).

III. MODALITET

- A. Koine grčki poznaje četiri glagolska modaliteta. Modalitet pokazuje odnos glagola prema stvarnosti, ili barem odnos glagola prema piščevoj zamisli. Dele se u dve grupe: **indikativ**, oblik koji iskazuje određenju stvarnost; i oblici koji iskazuju moguću stvarnost, **konjuktiv**, **imperativ**, **optativ**.
- B. **Indikativ** je najkorišćeniji glagolski modalitet koji iskazuje radnju koja se dešava ili se desila, u stvarnosti ili prema piščevoj zamisli. To je jedini grčki modalitet kojim se iskazuje određeno vreme, ali i taj aspekt u tumačenju nije u prvom planu.
- C. **Konjuktiv** najčešće govori o budućoj radnji koja se još nije zbilila, ali najverovatnije hoće. Veoma je sličav futur indikativu, samo što konjuktiv ima određenu dozu neizvesnosti – „moglo bi“, „trebalo bi“ i sl.
- D. **Optativ** iskazuje moguću teoretsku želju. U tom smislu je korak ispred konjuktiva. Mogućnost optativa uvek ima određene uslove. Kao takav, ovaj glagolski modalitet je redak u NZ, a najčešći je u rečima apostola Pavla – „Bože sačuvaj“ – upotrebljen petnaest puta (Rim 3:4, 6, 31; 6:2, 15; 7:7, 13; 9:14; 11:1, 11; 1 Kor 6:15; Gal 2:17; 3:21; 6:14). Srećemo ga još u Lk 1:38, 20:16, D1 8:20, 1 Sol 3:11.
- E. **Imperativ** glagolu daje zapovedni oblik, kao realnu mogućnost ili kao želju onoga koji zapoveda. Imperativ naslućuje voljnu poslušnost jer je to stvar izbora. Postoji i posebna upotreba imperativa u molitvi, kada se nešto traži u ime nekoga (3. lice). U NZ ovakav imperativ uvek prati prezent i aorist.
- F. **Particip** je, premena nekim lingvistima, još jedan glagolski modalitet. Uobičajen je za NZ grčki i obično ga prepoznajemo po pridevu. Uvek stoji naspram glavnog glagola i kao takav se prevodi na različite načine. Zato je dobro da u proučavanju Svetog pisma koristimo što više prevoda.
- G. **Aorist aktiv indikativ** je još jedan uobičajeni način iskazivanja radnje koine grčkog bez posebnih obeležja s obzirom na vreme, način i modalitet.

IV. Za sve koji se ne snalaze najbolje u NZ grčkom predlažemo sledeće izvore dobrih podataka:

- A. Friberg, Barbara and Timothy. *Analytical Greek New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*. Grand Rapids: Zondervan 1993.
- D. Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek*. Nashville: Broadman, 1950.

Izvori na hrvatskom i srpskom jeziku:

- A. Nela HORAK-WILLIAMS, *Grčki jezik Novog zavjeta: početnica* (Zagreb: KS, ³ 1999).
- B. Rudolf AMERL, *Grčko-hrvatski rječnik Novog zavjeta* (Zagreb: Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, 2000)
- C. Zdravka MARTINIĆ-JERČIĆ i Damir SALOPEK, *Grčki glagoli* (Zagreb: Školska knjiga, 2001)

- D. August MUSIĆ i Niko MARJANIĆ, *Gramatika grčkog jezika* (Zagreb: Školska knjiga, 1962)
- E. Vlastimir H. ĆORIĆ, *Osnovi novozavetnog grčkog jezika* (Beograd: Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve, 1982)

V. IMENICE

- A. I u koine grčkom imenice se određuju prema padežima koji ih stavljaju u određeni položaj prema glagolu i ostalim rečima u rečenici. Opet, posebnost biblijskog grčkog je u tome što padeži stoje u odnosu sa predlozima. Dakle, ako padeži pokazuju odnose reči i rečenici, predlozi jasno odvajaju te odnose.
- B. Koine grčki jezik ima osam padeža:
1. **Nominativ** (ko ili šta?) imenuje subjekt. Koristi se i kao predikatna imenica i pridev zajedno sa glagolom „biti“, „postati“.
 2. **Genitiv** (koga, čega?) opisuje subjekt, njegove osobine i kvalitete.
 3. **Ablativ** (ablativni genitiv) je genitiv u suštini, ali opisuje odvajanje s obzirom na vreme, mesto, izvor i stepen odvajanja.
 4. **Dativ** (kome, čemu?) opisuje lični interes, kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu. I to najčešće kao indirektni objekt.
 5. **Lokativ** (gde, o kome, o čemu?), poseban oblik dativa koji opisuje poziciju, mesto u prostoru, vreme i logičke granice.
 6. **Instrumental** (s kim, čime?) je takođe oblik dativa i lokativa, opisuje sredstvo delovanja.
 7. **Akuzativ** (koga, šta?) opisuje završetak radnje i njena ograničenja. Najčešće se koristi kao direktan objekt.
 8. **Vokativ** (hej! oj!) oslovljava.

VI. VEZNICI

- A. Grčki je veoma precizan jezik upravo zahvaljujući veznicima. Oni povezuju članove, rečenice i paragrafe. Tipični su za grčki i njihovo je odsustvo (asindenton) uvek egzegetski značajno. Veznici najviše iskazuju pišćeve namere i često su ključni u značenju napisanog.
- B. Sledi popis veznika i njihovo značenje (U ovome sam se najviše oslanjao na H. E. Dana & Julius K. Mantey, *A Manual Grammar of the Greek New Testament*.)
1. vremenski veznici:
 - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* – „kad“
 - b. *heōs* – dok, iako, dokle
 - c. *hotan, epan* – „svaki put kad“
 - d. *heōs, ahri, mehri* – „dok“
 - e. *priv* (infinitiv) – „pre“
 - f. *hōs* – „kad, kao“
 2. logični veznici:
 - a. svrha:
 - (1) *hina, hopos, hos* – „zbog“,
 - (2) *hōste* – „da“
 - (3) *pros, eis* – „da“
 - b. ishod (gramatički veoma slični veznicima svrhe):
 - (1) *hōste* – „tako, prema tome“
 - (2) *hiva* – „dakle“
 - (3) *ara* – „znači“
 - c. kauzalni:
 - (1) *gar* – „za“, „zbog“

- (2) *dioti, hoti* – „zbog“
- (3) *epei, epeidê, hôs* – „pošto“, „otkad“
- (4) *dia* – „zbog“
- d. deduktivni:
 - (1) *ara, poinun, hôste* – „stoga“, „dakle“
 - (2) *dia* – „za račun“, „zbog“
 - (3) *oun* – „zato“, „dakle“, „shodno tome“
 - (4) *toinoun* – „prem tome“
- e. suprotan:
 - (1) *alla* – „ali“, „osim“
 - (2) *de* – „ali“, „ma kako“
 - (3) *kai* – „ali“
 - (4) *mentoi, oun* – „međutim“
 - (5) *plên* – „kakogod“ (najčešći veznik kod Luke)
 - (6) *oun* – „ipak“
- f. uporedni:
 - (1) *hôs, katos* – uvodna klauzula
 - (2) *kata* – uvek u spoju sa *kato, katoi, katosper, kataper*
 - (3) *hosos* (u poslanici Jevrejima)
 - (4) *ê* – „to“
- g. serijski:
 - (1) *de* – „i“, „sad“
 - (2) *kai* – „i“
 - (3) *tei* – „i“
 - (4) *hina, oun* – „to“
 - (5) *oun* – „tada“ (čest veznik kod Jovana)
- 3. emfatički:
 - a. *alla* – „sigurno“, „zapravo“
 - b. *ara* – „zaista“, „zbilja“
 - c. *gar* – „ustvari“
 - d. *de* – „uistinu“
 - e. *ean* – „čak“, „baš“
 - f. *kai* – „stvarno“
 - g. *mentoi* – „očigledno“
 - h. *oun* – „u svakom slučaju“

VII. USLOVNE REČENICE

- A. **Uslovna rečenica** sadrži u sebi jednu ili više uslovnih klauzula. Ovaj gramatički oblik doprinosi boljem tumačenju jer objašnjava zašto se dešava radnja (glagol). U grčkom postoje četiri tipa uslovne rečenice koji se kreću od pretpostavke šta je pišćeva namera, šta je ostvarivo od onoga što piše, do toga što je tek njegova želja.
- B. **Uslovna rečenica prve klase** - i pored „ako“ - iskazuje radnju ili stanje koje se podrazumeva kao stvarno sa stanovišta pisca, stanje koje odgovara ciljevima njegovog pisanja. U nekim kontekstima „ako“ može da se prevede i kao „jer“, „pošto“ (Mt 4:3; Rim 8:31). Opet, to ne znači da sve rečenice ovog tipa odgovaraju stvarnosti. Biblijski pisci na ovaj način ponekad ističu poentu, naglašavaju argument ili ukazuju na neku zabludu (Mt 12:27).
- C. **Uslovna rečenica druge klase** se naziva i rečenica „uprkos činjenicama“. Naime, njome se izriče nešto neistinito da bi se nešto drugo istaknulo. Primeri:
 - 1. „Farisej koji je pozvao Isusa gledao je ovo i mislio u sebi: - Da je ovaj čovek stvarno prorok, on bi znao ko je i kakva je ova žena koja ga dodiruje, znao bi da je pokvarena.“ (Lk 7:39 Birviš)

2. „Kad biste zaista verovali Mojsiju, verovali biste i meni, jer on je o meni pisao.“ (Jn 5:46 Birviš)
3. „Da ja možda ne uveravam ljude ili Boga da sam u pravu? Ili se možda trudim da ugodim ljudima? Kada bih ugađao ljudima, ne bih bio Hristov sluga.“ (Gal 1:10 Živković)

- D. **Uslovna rečenica treće klase** izražava moguću buduću radnju. U njoj uvek provejava neizveznost, mogućnost. Tu je „ako“ u svom punom značenju. Primeri: 1 Jn : 1:6-10; 2:4,6,9,15,20,21,24,29; 3:21; 4:20; 5:14,16.
- E. **Uslovna rečenica četvrte klase** izražava radnju koja je najdalje od stvarnosti i kao takva je retka u NZ. Zapravo, skoro da i ne postoji primer koji zadovoljava ovaj gramatički oblik. 1 Pet 3:14 je njen delimičan oblik u svom prvom delu, dok je D1 8:21 takođe njen delimičan oblik u drugom, zaključnom delu.

VIII. ZABRANE

- A. Present imperativ sa prefiksom *me* često, mada ne i uvek, poziva na prestanak radnje koja je već otpočela i koja traje. Primeri:
- „Ne zgrčite sebi blaga na zemlji...“ (Mt 6:19 Birviš)
 - „Ne brinite za svoj život...“ (Mt 6:25 Birviš)
 - „Ne predajte svoje udove da služe kao oruđe nepravde“ (Rim 6:13 Živković)
 - „I ne žalostite Božijeg Svetog Duha“ (Ef 4:30 Živković)
 - „Ne opijajte se vinom“ (Ef 5:18)
- B. Aorist konjunktiv sa prefiksom *me* naglašava: I ne počinjite to i to! Primeri:
- „Nemojte misliti da sam došao da ukinem...“ (Mt 5:17 Birviš)
 - „Ne brinite se...“ (Mt 6:31 Birviš)
 - „Ne stidi se da svedočiš...“ (2 Tim 1:8 Živković)
- C. Dvostruka negacija u konjunktivu je veoma emfatična – „Nikada, baš nikada“, „ni pod koju cenu“. Primeri:
- „Zaista, zaista vam kažem: ko pazi na moju reč neće umreti doveka.“ (Jn 8:51 Birviš)
 - „...neću jesti meso doveka ...“ (Rim 8:13 Živković)

IX. ČLANOVI

- A. Grčki koine jezik ima određeni član (poput „the“ u eng.). Kao što sam naziv kaže, on pokazuje, skreće pažnju na neku reč, ime ili izraz. Pisci NZ ga različito koriste. Takođe, određeni član se koristi kao:
1. Kontrast, tj. kao pokazna zamenica.
 2. Znak za prethodno spomenuti subjekt.
 3. Znak za prepoznavanje subjekta u rečenici sa vezivnim glagolom Primer:
- „Bog je Duh“ (Jn 4:24 Birviš)
 - „Bog je svetlost“ (1 Jn 1:5 Živković)
 - „Bog je ljubav“ (1 Jn 4:8,16)
- B. Grčki jezik ne poznaje kategoriju neodređenog člana (poput „a“, „an“ u eng.). Tako da odsustvo određenog člana znači:
1. Usredsređivanje na nečije osobine ili kvalitet.
 2. Usredsređivanje na kategoriju nečega.
- C. Pisci NZ na najrazličitije načine koriste određeni član u svojim delima.

X. NAČIN NAGLAŠAVANJA U NZ GRČKOM JEZIKU

- A. Pisци NZ na različite načine koriste naglaske u svojim teksovima. Luka je u tome najdosledniji, baš kao i pisac poslanice Jevrejima.
- B. Već smo rekli da je aorist aktiv indikativ uobičajeni glagolski oblik kojim se ništa posebno ne ističe. Ali zato svakog drugo vreme, stanje i modalitet nešto naglašavaju. Ovo svakako ne znači da se aorist aktiv indikativ ne koristi često da bi se istaknulo nešto značajno (Rim 6:10 dva puta).
- C. Redosled reči u koine grčkom jeziku:
1. Koine grčki je veoma inflektivan jezik koji ne zavisi od redosleda reči u rečenici. Pisци su mogli da slažu reči drugačije od očekivanog, kako bi istaknuli:
 - a. nešto što su želeli da naglase čitaocima
 - b. nešto što je iznanađujuće za čitaoce
 - c. nešto što duboko osećaju u sebi
 2. Pitanje uobičajenog redosleda reči u rečenici je još uvek nedorečeno, kada je u pitanju NZ grčki. Ipak, evo nekih odrednica:
 - a. za povezivanje glagola:
 - (1) glagol
 - (2) subjekt
 - (3) dodatak
 - b. za prenosne glagole:
 - (1) glagol
 - (2) subjekt
 - (3) objekt
 - (4) indirektni objekt
 - (5) dolazni glagol
 - c. za imenične fraze:
 - (1) imenica
 - (2) modifikator (reč koja određuje drugu)
 - (3) predložna fraza
 3. U tom smislu redosled reči u rečenici može da bude od neizreivog značaja za tumačenje. Primeri:
 - a. „...pružili su desnice meni i Varnavi u znak zajedništva“ (Gal 2:9). Fraza „desice... zajedništva“ je podeljena i stoji na početku rečenice kao naglasak.
 - b. „sa Hristom“ (Gal 2:19) stoji na početku rečenice jer je njegova smrt ključna istina.
 - c. „... mnogo puta i na mnogo načina“ (Jev 1:1) stoji na početku rečenice. Bog je tako objavljivao sebe, i to nije činjenica otkrivenja već iskazani kontrast.
- D. Uobičajeno je da se naglasci donekle iskazuju na sledeće načine:
1. Ponavljanje zamenice koja je već sadržana u glagolskom promenljivom obliku. Primer: „Ja... sa vama... u sve dane“ (Mt 28:20).
 2. Odsustvo očekivanog veznika ili drugih vezivnih reči, fraza i sl. koje skreću pažnju. Primer:
 - a. Blaženstva, Mt 5:3, lista vrlina
 - b. Rim 9:1, novi odeljak
 - c. 2 Kor 12:20, lista greha
 - d. Jn 14:1, nova tema
 3. Ponavljanje reči ili izraza u datom kontekstu. Primer: „da hvalimo slavu njegove blagodati“ (Ef 1:6,12,14). Ovom frazom se ističe delovanje svake božanske osobe svete Trojice.
 4. Igra rečima, idiomima po zvučnosti:

- a. Eufemizam (reč kojom se zamenjuje neki tabu), kao „spavati“ za smrt (Jn 11:11-14), ili „noge“ za muške genitalije (Ruta 3:7-8; 1 Sam 24:3).
 - b. Perifraze (opisni govor). Primer: Božije ime se zamenjuje izrazima „Carstvo nebesko“ (Mt 3:21) ili „glas sa neba“ (Mt 3:17).
 - c. GOVORNE FIGURE:
 - (1) nemoguća preterivanja (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
 - (2) preblag govor (Mt 3:5; Dl 2:36)
 - (3) poosobljavanje (1 Kor 15:55)
 - (4) ironija (Gal 5:12)
 - (5) poetski odeljci (Fil 2:6-11)
 - (6) igra reči po zvučnosti:
 - (a) crkva
 - (i) crkva (Ef 3:21)
 - (ii) poziv (Ef 4:1,4)
 - (iii) pozvani (4:1,4)
 - (b) sloboda
 - (i) slobodna žena (Gal 4:31)
 - (ii) sloboda (Gal 5:1)
 - (iii) slobodan (Gal 5:1)
 - d. Idiomi – način izražavanja poseban za određenu kulturu:
 - (1) slikovita upotreba imenice „hrana“ (Jn 4:31-34)
 - (2) slikovita upotreba imenice „hram“ (Jn 2:19; Mt 26:61)
 - (3) jevrejski idiom osećanja „mržnja“ (Post 29:31; Pnz 21:15; Lk 14:36; Jn 12:25; Rim 9:13)
 - (4) „sav“ u poređenju sa „mnogi“. Uporedite Isa 53:6 sa 53:11-12 Ovi pojmovi su sinonimi, kako to vidimo u Rim 5:18-19.
 5. Upotreba pune fraze umesto jedne reči. Primer: „Gospod Isus Hrist“.
 6. Posebna upotreba reči *autos*:
 - a. Kada je sa članom (kao pridev), prevodi se „isto“.
 - b. Kada je bez člana (kao predikat) prevodi se kao reflektivna zamenica „sebi“, „sebe“.
- E. Oni koji ne čitaju NZ na izvornom jeziku mogu na nekoliko načina da prepoznaju naglaske:
1. Koristite analitičke leksikone i uporedne tekstove (grčko-srpski).
 2. Upoređujte različite prevode NZ, posebno one za koje znate da pripadaju različitim pristupima veštini prevodjenja. Primer: uporedi doslovne sa dinamičnim prevodima.
 3. Koristite prigodnu teološku literaturu koja govori o naglascima.

Sva ova priča oko gramatike, a posebno proučavanje NZ kroz njen vizir, deluje vrlo zamorno, ali je neophodna za dobro i zdravo tumačenje. Sve ove sažete definicije, osvrti i primeri su navedeni da biste se ohrabрили i opremili kao osoba koja ne čita NZ na izvornom koine grčkom i da biste koristili sve rečeno. Nema sumnje da je ovaj osvrt na gramatiku krajnje pojednostavljen, ali je dobra polazna osnova za dublje i sadržajnije razumevanje NZ sintakse. Nipošto nemojte koristiti ovaj Dodatak na kruti, dogmatični način. Štaviše, ove osnove vam pomažu da razumete NZ komentare i drugu teološku pomoćnu NZ literaturu.

Uvek moramo da proveravamo svoje stavove i tumačenja u svetlu podataka koje pronalazimo u biblijskim tekstovima. Gramatika je moćno sredstvo u tom smislu, ali ne i jedino. Tu su istorijski kontekst, saavremena upotreba reči i uporedni odeljci.

Dodatak 2.

Tekstualni kriticizam

O ovoj temi razgovaramo onako kako smo pristupili biblijskom tekstu u ovom komentaru. Sledimo sledeću šemu:

- I. Izvori biblijskog teksta:
 - A. Stari zavet
 - B. Novi zavet
- II. Sažeta objašnjenja problema teorije tekstualnog kriticizma.
- III. Predloženi izvori za dalja proučavanja.

I. Izvori biblijskog teksta

A. Stari zavet

1. **Masoretski tekst (MT)** – Jevrejski konzonantski tekst koji je uredio rabi Akviba (100. god. pre n.e.). Tek u VI. veku pre n.e. počelo se da dodavanjem vokala, akcenata, marginalnih napomena, interpunkcije, da bi se taj proces okončao u IX. veku u okviru tadašnje jevrejske teološke škole Masoreta. Tekst koji su oformili isti je kao i u Mišni, Talmudu, Targumu, Pešiti i Vulgati.
2. **Septuaginta (LXX)** – Prema predanju, Septuagintu su prevela sedamdesetorica jevrejskih pismoznanaca. Prevod je rađen sedamdeset dana za potrebe biblioteke u Aleksandriji, a pod sponzorstvom kralja Ptolomeja II. (285-246. god.). Ovo predanje potiče iz „Aristejevog pisma“. LXX se tu i tamo oslanja na nekoliko jevrejskih tekstualnih tradicija rabija Akvibe (MT).
3. **Svici sa Mrtvog mora (DSS)** – Nastali su u eri Rimljana (200. god. pre n.e. – 70. god. n.e.) rukom članova jevrejske seke zvane Eseni. Jevrejski manuskripti nađeni na nekoliko različitih lokacija oko Mrtvog mora pokazuju da iza MT i LXX prevoda stoji nekoliko drevnih različitih prepisa.
4. Evo nekoliko primera iz kojih vidimo kako upoređivanje ovih tekstova pomaže u tumačenju SZ:
 - a. LXX pomaže prevodiocima i teolozima da bolje shvate MT:
 - (1) LXX prevod Isa 52:14 – „kako su se mnogi užasnuli nad njim“ (Birviš).
 - (2) MT prevod istog teksta – „Kao što su se mnogi čudili gledajući ga“ (NSP).
 - (3) LXX prepoznaje promenu zamenica u Isa 52:15:
 - (a) LXX – „Ipak, puci mnogi diviče se njemu“ (Birviš)
 - (b) MT – „tako će on zapanjiti mnoge narode“ (NSP)
 - b. DSS ovde pomaže prevodiocima i teolozima da razumeju MT:
 - (1) DSS prevod Isa 21:8 – „I povika lav sa stražarnice...“ (Birviš)
 - (2) Mt prevod istog teksta – „zatim se oglasio kao lav...“ (NSP)
 - c. Oba prevoda – LXX i DSS – rasvetljaju Isa 53:11
 - (1) LXX i DSS – „Zbog patnje svoje duše, on će videti plodove truda svoga“ (NSP)
 - (2) MT - „Videće trud duše svoje...“ (Vuk)

B. Novi zavet

1. Postoji preko 5.300 grčkih manuskripta celovitog ili delimičnog teksta NZ. Oko 85 je napisano na papirusu a 268 velikim slovima (unicijali – velikoslovni). Tek oko IX. veka razvijeno je pisanje malim slovima. U formi knjige postoji oko 2.700 kopija a

postoji i oko 2.100 primeraka delova Pisma koji su se koristili na bogoslužjenjima (lekcionari).

2. Oko 85 manuskripta sadrži delove NZ napisanih na papirusu koji se čuvaju u muzejima. Neki od njih potiču iz III. veka, a većina iz IV. i V. veka. Nijedan od tih MSS nema čitav NZ. Dakle, iako su to najstariji poznati prepisi to samo po sebi ne znači da imaju najmanje varijanti. Mnogi od njih su prepisani u brojnim primercima za lokalnu upotrebu, a u procesu prepisivanja se baš i nije previše pazilo. Upravo to je i donelo brojne tekstualne varijante.
3. *Codex Sinaiticus*, poznat po prvom slovu jevrejskog alfabeta א – alef, tj. 01 – pronašao je Tišendorf je u manastiru svete Katarine na brdu Sinaj. Smatra se da potiče iz IV. veka. Kodeks sadrži LXX prevod SZ i grčki NZ i poznat je po tzv. aleksandrijskom tipu teksta.
4. *Codex Aleksandrinus*, poznat kao „A“ manuskript, ili 02, potiče iz V. veka. Ime je dobio po mestu pronalaska – Aleksandrija, Egipat.
5. *Codex Vaticanus*, poznat pod oznakom „B“ ili 03. Njegov nastanak se datira na sredinu IV. veku. Pronađen je u Rimu, u vaticanskoj biblioteci. I njegov tekst je „aleksandrijski“.
6. *Codex Efraemi*, poznat kao „C“ manuskript, ili 04. Potiče iz V. veka i delimično je uništen.
7. *Bezin codex*, poznat kao „D“ ili 05. Potiče iz V. ili VI. veka i tipičan je primer onoga što se u teologiji zove „zapadni tekst“. Sadrži mnoge dodatke a čuveni „Kralj Jakov“, engleski prevod Svetog pisma (King James Version – KJV), najviše se oslanjao na njega.
8. *Svici sa Mrtvog mora* (MSS) se po određenim osobinama dele u tri grupe, a ponekad i četiri:
 - a. Aleksandrijski tekstovi iz Egipta:
 - (1) P75, P66 (oko 200. god.), sadrži evanđelja.
 - (2) P46 (oko 225. god.), sadrži Pavlova pisma.
 - (3) P72 (oko 225.-250. god.), sadrži Petra i Judu.
 - (4) Vatikanus (oko 325. god) sadrži čitav SZ i NZ.
 - (5) Origen je citirao Pismo prema ovim tekstovima.
 - (6) Drugi MSS tekstovi ovog tipa su א, C, L, W, 33.
 - b. Zapadni tekstovi iz zapadne Afrike:
 - (1) Iz ove grupe tekstova citiraju crkveni oci Tertulijan i Kiprijan, kao i iz grupe starih latinskih prevoda:
 - (2) Koristio ih je Irinej.
 - (3) Koristio ih je Tacijan, kao i stare sirijske prevode.
 - (4) Bezin kodeks (D) prati jezičku strukturu ove grupe tekstova.
 - c. Istočni, vizantijski tekstovi iz Konstantinopolja:
 - (1) Ova grupa se prepoznaje u više od 80% MSS tekstova.
 - (2) Koristili su ih Teodor, Hrizostom i kapodikejski crkveni oci u Antiohiji Sirijskoj.
 - (3) Kodeks „A“, ali samo u evanđeljima.
 - (4) Kodeks „E“ (VIII. vek) čitav NZ.
 - d. Kesarijski tekstovi poreklom iz Palestine:
 - (1) Najviše ih koristi evanđelista Marko.
 - (2) Najpoznatiji manuskripti ove vrste su P45 i W.

II. Sažeta objašnjena problema i teorija tekstualnog kriticizma

A. Odakle toliko različitih manuskripta?

1. Nesmotrenost ili slučajnost (najveći deo neslaganja):
 - a) Previdima tokom prepisivanja u obliku preskakanja reči zbog sličnosti. Naime, prepisivači su zbog toga ispuštali određene reči (*homoioteleuton*).
 - (1) Preskakanje reči sa dva ista slova u nizu (*haplografi*).

- (2) Ispuštanje fraza koje se ponavljaju u nizu (*ditografi*).
- b) Čujna greška prepisivača kod diktiranja (*itacizam*). Ponekad je reč o ispuštanju reči a ponekad o greški, jer mnoge grčke reči zvuče slično.
- c) Izvorni grčki tekstovi nisu bili podeljeni na poglavlja i stihove. Imali su tek po koji znak interpunkcije. Najgore je to što se pisalo bez razmaka između reči.
2. Namerne greške:
- a) Prepisivači su doterivali, poboljšavali gramatičke oblike kopija.
- b) Prepisivači su usklađivali tekst sa drugim kanonskim tekstovima (harmonizacija).
- c) Spajanje dva slična teksta u jedan duži (konflacija).
- d) Ispravljanje uočenih grešaka u tekstu koji se prepisivao (1 Kor 11:27; 1 Jn 5:7-8).
- e) Prepisivači su na margine manuskripta zapisivali određene istorijske podatke, ili ispravna tumačenja, da bi sve to naredni prepisivač uvrstio u tekst. (Jn 5:4).
- B. Osnovna pravila tekstualnog kriticisma (logične vodilje u određivanju izvornog teksta u obilju postojećih tekstualnih varijanti):
1. Najneobičniji i gramatički najneusklađeniji tekst je najverovatnije najizvorniji.
 2. Najkraći tekst je najverovatnije originalan,
 3. Što je tekst stariji, to mu pripada više pažnje jer je bliži izvorniku.
 4. MSS tekstovi sa različitih lokacija su izvorni.
 5. Dobri su oni tekstovi koji su doktrinarno slabiji u odnosu na teme koje su bile u žiži pažnje tokom nastanka samih manuskripta. Recimo, tema Trojstva u 1 Jn 5:7-8.
 6. Dobar je tekst koji najbolje objašnjava nastanak drugih varijanti tekstoiva.
 7. Tekstovi koji nam pomažu da vidimo ravnotežu u problematičnim tekstovima:
 - a. J. Harold Grinli: *Introduction to New Testament Textual Criticism*, str. 68: „Nijedna hrišćanska doktrina se ne zasniva na spornim tekstovima, pa bi svi koji proučavaju NZ morali da se čuvaju od kušnje da određenim tekstovima daju teološki, doktrinarni značaj veći nego nadahnutom originalu“.
 - b. W. A. Krisvel je u jednom razgovoru za *The Birmingham News* rekao Gregu Garisonu da ne veruje kako je svaka reč u Bibliji nadahnuta. Barem ne svaka reč koja je do nas došla nakon vekova provođenja. Krisvel je rekao: „Verujem u tekstualni kriticism. Mislim da je najmanje polovina Mk 16 čisto krivoverje, nenadahnuto i izmišljeno... Kada uporedite sve te manuskripte očigledno je da takav završetak Markovog evanđelja ne postoji. To je nečiji dodatak...“
- Ovaj patrijarh američkih južnih baptista takođe tvrdi da je takva interpolacija očigledna u Jn 5, gde je opisan Isus kod banje Vitezde. Krisvel spominje i dva različita opisa Judinog samoubistva (Mt 27 i Dl 1). „Ove dve priče nisu iste“ – kaže – „Ako su obe u Bibliji onda za njih postoji objašnjenje, a jesu – u Bibliji su. Zato je tekstualni kriticism predivna nauka. Ona nije ni jednokratna ni bahata već dinamična i sveobuhvatna...“

III. Manuskriptni problemi (tekstualni kriticism)

- A. Naslovi koje predlažem za dalja proučavanja:
1. *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual*, R.H. Harison
 2. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration*, Brus M. Metzger
 3. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, J. H Greenlee

BIBLIOGRAFIJA

- Berkhof, L. *Principles of Biblical Interpretation*, Grand Rapids: Baker, 1950.
- Brownlee, W. H. „Biblical Interpretation Among the Sectaries of the Dead Sea Scrolls“ *Biblical Archaeology* 14 (1951): 60-62.
- Crim, Keith, ed. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Nashville: Abingdon. S. V. „Hermeneutics“, J. A. Sanders.
- Farrar, Frederic W. *History of Interpretation*, Macmillan, 1886.
- Grant, Robert M., and David Tracy. *A Short History of the Interpretation of the Bible*, Philadelphia: Fortress Press, 1984.
- Gilbert, George Holley *Interpretation of the Bible a Short History*, Macmillan, 1908.
- Kaiser, Walter C. Jr. *Toward An Exegetical Theology*, Grand Rapids: Baker 1981.
- Knight, Douglas A., and Tucker, Gene M. *The Hebrew Bible and Its Modern Interpreters*, Chico. 1985.
- Knight, Robert A., and Nikelsburg, George W. E. *Early Judaism and Its Modern Interpreters*, Atlanta, 1986.
- Longenecker, Richard N. „Can We Reproduce the Exegesis of the New Testament?“ *Tyndale Bulletin* 28 (1969).
- Mickelsen, A. Berkeley, *Interpreting the Bible*, Grand Rapids, Eerdmans, 1963.
- Moore, George Foot, *Judaism in the First Century of the Christian Era*, New York: Schocken Press, 1971.
- Osborne, Grant. „Hermeneutics“ Deerfield, Illinois: *Trinity Evangelical Divinity School*, fotokopija
- Patte, Daniel, *Early Jewish Hermeneutics in Palestine*, Society of Biblical Literature and Scholars Press, 1975.
- Price, James L, *Interpreting the New Testament*, Holt, Rhinehart and Winston, Inc., 1961.
- Ramm, Bernard *Protestant Biblical Interpretation*, Grand Rapids: Baker, 1970.
- Roth, Cecil, ed. *Encyclopaedia Judaica*, Jerusalem: Keter. S. V. „Hermeneutics“ by Louis Jacobs.
- Strack, Hermann L. *Introduction to the Talmud and Midrash*, Philadelphia: Jewish Publication Society of America, 1931.
- Terry, Milton *Biblical Hermeneutics*, Grand Rapids: Zondervan., 1974.
- Weingreen, J. *From the bible to the Mishnah*, Manchester University Press, 1976.

Dodatak 3.

Rabinska hermeneutika u doba apostola i njen uticaj na ranu Crkvu

- I. Sveto pismo moramo da tumačimo u njegovom istorijskom i literalnom kontekstu, pa tek onda da ga primenjujemo na svoj život i njegove okolnosti.
 - A. Primer potrebe tumačenja poruke Pisma u novim okolnostima vidimo u malim promenama Deset zapovesti:
 1. Izl 20 je napisao Mojsije za potrebe nomadske zajednice vere.
 2. Pnz 5 je Mojsijevo prilagođavanje tih istih otkrivenih istina, ali za zajednicu vere koja se nastanila u svojoj zemlji.
 - B. U 2 Car 22 čitamo o obnovi hrama pod vođstvom kralja Josije. Očigledno je da kralju za ovaj posao nije bilo potrebno objašnjenje.
 - C. Još jedan ovakav primer oslanjanja na prethodno otkrivenja za novo vreme imamo kod proroka Jeremije. Naime, lažni proroci su na sva usta citirali proroka Isaiju, posebno obećanja iz Isa 36. Doslovno su ih tumačili i primenjivali na svoje vreme ne primećujući da te reči ne odgovaraju novim okolnostima u kojima žive (Jer 23-28).
 - D. Najizrazitiji biblijski primer potrebe za valjanom heremeneutikom je Jezdrin prevod Pisma sa jevrejskog na aramejski, kao i tumačenje te Reči onako kako je on video tadašnje potrebe (Nem 8:8).
 - E. Upravo u tom vremenu nakon ropstva, razvila se grupa pismoznanaca koji su – umesto sveštenika – postali nova elita jevrejskog društva. Učenje u hramu više nije bilo središte jevrejskog života već učenje u sinagogama. Pismoznanci su bili potrebni u tumačenju drevnih zakona za nove uslove života u Persiji. Predanje kazuje da je sam Jezdra osnovao zvaničnu grupu pismoznanaca, poznatu kao Velika sinagoga, upravo za ovu svrhu (Ozbornovi neobjavljeni materijali, str. 4).
- II. Suštinska potreba za principima tumačenja
 - A. I najbolje zapisani ljudski jezik je nedorečen i zbunjujuć. Čak i kada se međusobno slušamo, teško se razumemo. Utoliko je zadatak tumačenja Svetog pisma ozbiljniji kada se zna da novi istorijski uslovi zahtevaju primernu starih istina.
 - B. Hermeneutika je pokušaj da se ljudskom logikom i gramatičkim pravilima rastumače sveti tekstovi, da se prodere u izvornu zamisao biblijskog pisca i prvobitnu primenu.
 - C. U apostolsko doba judaizam je imao nekoliko metoda tumačenja koje su uticale na hermeneutiku rane crkve:
 1. *Pešat* – jasno, očigledno značenje reči teksta.
 2. *Remez* – slikovito, alegorisko značenje zasnovano na nekim aspektima teksta (nagoveštaj, aluzija).
 3. *Deraš* – sakriveno značenje zasnovano na tajnom znanju (kabala).
- III. Razvoj rabinske hermeneutike
 - A. Jevreji iz doba vladavine Vavilona nisu imali kohezivni sistem tumačenja svetih tekstova, posebno ne Tore. Naime, činili su to na dva načina:
 1. Tora se tumačila na dva načina:

- a. Doslovnom metodom zvanom *pešat*.
- b. Brojim metodama najšire moguće primene zvanom *midraš*.
2. Oko Tore je razvijen koncept „ograda“, poznat kao usmeno predanje (oralna tradicija). Jevreji su verovali, i tako prenosili potomcima, da je ovo tumačenje sam Bog dao Mojsiju na Sinaju (Mišna Abot 1.1). To isto je kasnije potvrdio (nikada završeni) Talmud iz vavilonskog perioda. Svi ovi spisi nastali su kao izraz želje da se Tora primenjuje u svakodnevici. Obično bi neko sa autoritetom citirao takođe autoritativne rabine u želji da se odgovori na različita pitanja i potrebe.

B. Dve škole tumačenja

1. Različiti učitelji su imali različita mišljenja i tumačenja (konzervativni Šamai i liberalni Hilel). Često su vodili debate oko značenja Tore (Gilbert, str. 7). Svetim tekstovima su pristupali na različit način. Obično bi jedni videli jasno i očigledno značenje a drugi su izvlačili propovedničku primeru (poređenja i primere).
2. Ove škole su razvile svoje principe tumačenja koje znamo kao midraški pristup Tori (halača tekst). Pokušavali su da rastumače tekst sam po sebi, ali bi uvek i u svemu pronalazili neko tajno značenje (sod). Tako su drevne tekstove primenjivali na svoje vreme i odgovarali na pitanja koja inače Pismo ne postavlja.
3. Tri su osnovna pravca rabinske hermeneutike:
 - a. Primena Tore u svakodnevici.
 - b. Zaštita od Božijeg gneva (Pnz 27-28).
 - c. Ulazak u Novo doba.

C. Neke rane metode

1. Targum - aramejski prevod sa jevrejskog (Gilbert, str. 16-17; Osborn, str. 5; Pat, str. 55-58):
 - a. Vodič prevođenja je bio:
 - (1) razjašnjenje nejasnoća
 - (2) usaglašavanje protivurečnosti
 - (3) uočavanje predviđanja
 - (4) odstanjenje antropomorfizama
 - b. Principi prevođenja (Pat, str. 65-81):
 - (1) Sve u tekstu ima značenje (numerologija, sve varijante izgovora i sl.)
 - (2) Nepovezani tekst Pisma objašnjava drugi tekst.
 - (3) Istorija se ne posmatra u hronološkom smislu već služi kao vizir u određene događaje (poziv Avrama, Izlazak, šator/hram, progonstvo, Novo doba). Tako su se u tumačenju odbacivali istorijski podaci.
 - (4) Naglasak nije bio na teološkoj istini već na praktičnoj primeni svakog detalja teksta.
2. Sadukeji Isusovog doba su bili sveštencička, dobrostojeća klasa. Nisu prihvatili bogato usmeno predanje do čega su fariseji veoma držali. Takođe, nisu verovali u duhovni svet anđela i mnoge druge pojave života nakon života, uključujući i vaskrsenje. Sadukeji su nestali u pobuni koja je ugušena rušenjem Jerusalima 70. god. Principi kojih su se držali (Pat, str. 125-128):
 - a. Sveto pismo bi trebalo tumačiti u svetlu zavetnih obećaja i prokletstava (Pnz 27-28).
 - b. Samo su Mojsijeve knjige nadahnute (Postanje – Ponovljeni zakoni).
 - c. Sadukeji su tumačili Pismo veoma pragmatično. Sve su podredili jednom cilju: Zadobiti Božiji blagoslov i izbegnuti njegovu osudu.
 - d. Ovakav stav ih je doveo do podele sakralnog i svetovnog u životu. Hermeneutiku su primenjivali samo na pobožnost.
 - e. Zanimljivo je da je stav sadukeja o fokusiranju na zavet u njegova obećanja nešto što je nastalo nezavisno od pokreta Esena, koji su se zvali „Učitelji pravednosti“.
3. Hermeneutika Esena (Kumran):

- a. Eseni su sva proroštva tumačili u kontesktu svog vremena (Pešer). Zbog toga su bili u trajnom sukobu sa institucijama zvaničnog Izraela. Sebe su smatrali vernim ostatkom, odabranom zajednicom poslednjeg vremena koja se sprema za Novo doba pravednosti.
- b. Hermeneutički principi Esena (Braunli, str. 60-62):
 - (1) Svako proroštvo je napisano kao eshatologija koja se odnosi na njihovu zajednicu vere.
 - (2) Proroštva su napisana u šiframa i njihovo pravo značenje može da otkrije samo poseban Učitelj koji će doći.
 - (3) Značenje drevnih proroštva se nalazi u različitim prepisima teksta (tekstualne ili ortografske nepravilnosti).
 - (4) Tekstualne varijante su ključne za tumačenje.
 - (5) Primena se izvlači na osnovu sličnih podataka iz narednog stiha.
 - (6) Primena se izvlači na osnovu alegorije.
 - (7) Značenje proroštava se otkriva na osnovu etimologije pojmova.
 - (8) Pravo značenje je ponekad sakriveno, pa se zato traga za značenjem sinonima.
 - (9) Ponekad je pravo značenje neke reči u drugačijem redosledu konzonanata.
 - (10) Ponekad je prvo značenje u zameni slova određene reči.
 - (11) Ponekad je pravo značenje u podeli reči na delove, tj. u značenju tih delova.
 - (12) Ponekad je prvo značenje sakriveno u načinu na koji proroci koriste skraćenice, a čije se značenje nalazi u drugim skraćenicama.
 - (13) Nejasni odeljak rasvetljavamo drugim odeljcima Pisma.
4. Hilel, starešina za vreme vladavine Vavilona, je prvi sistematizovao ove hermeneutičke vodilje (30. god. pre n.e – 9. god n.e). Bio je predstavnik liberalnog tumačenja, za razliku od konzervativnog Šamaija (Longneker, str. 6). Hilelov čuveni princip je bio (Strak, str. 94) da se Pismo tumači Pismom.
 - a. O ovom principu čitamo u *Aboth, de Rab. Nathan XXXVII & Tosefta Sanhedrin c 7 (Talmud)*:
 - (1) „Lako i teško“ – pravilo kojim se generalni princip potvrđivao manje važnim istinama.
 - (2) Uticaj analogije – Povezivanje sličnih izraza i reči kako bi se dobilo tumačenje nekoliko povezanih stihova.
 - (3) Značenjem jednog teksta protumačiti mnoge druge tekstove.
 - (4) Značenjem dva teksta protumačiti mnoge druge tekstove.
 - (5) Primena opšteg principa na posebne primere i obratno.
 - (6) Primena trećeg teksta u tumačenu dva naizgled suprotstavljena i nejasna teksta.
 - (7) Najširim kontekstom tumačiti pojedinačne stihove.
 - b. Ovakav automatski pristup tekstu su popularizovali Ismailo i Raši (Farar, str. 67).
5. Filon je najpoznatiji jevrejski alegorista (neoplatonista, 20. god. pre n.e – 54. god. n.e.)
 - a. Filon je bio jevrejski filozof iz Aleksandrije u Egiptu. Bio je pod snažnim uticajem alegoriste Aristobula, pa je pokušao da čitavu Toru protumači alegoriski, neistorijski, na osnovu neoplatonizma i stoicizma (Grant, str. 52; Farar, str. 22).
 - b. Ovakav pristup je poznat u judaizmu i pre Filnovih pokušaja. Zvao se *sod* – skriveno značenje teksta – i koristili su ga Eseni. Podrazumevao je:
 - (1) igru reči
 - (2) gematriju (numerologiju)
 - (3) analogiju
 - c. Filonov pristup se najbolje vidi u njegovom delu *Quod Deus Immutabilis, II & De Somniis*, 1:40: (Farar, str 22-23, 149-151; Mickelsen, str. 29):

- (1) alegorizuj kada neka izjava ne služi Bogu na čast
 - (2) alegorizuj kada postoji mogućnost kontradikcije
 - (3) alegorizuj kada postoji dvostruki izgovor neke reči
 - (4) alegorizuj kada je alegorija očigledna
 - (5) alegorizuj kada postoje suvišni pojmovi u rečenici
 - (6) alegorizuj kada se ponavljaju poznate činjenice
 - (7) alegorizuj kada neki izraz varira u značenju
 - (8) alegorizuj kada se koriste sinonimi
 - (9) alegorizuj kada postoji mogućnost igre rečima
 - (10) alegorizuj kada u spelovanju reči postoji promena
 - (11) alegorizuj kada postoji bilo kakva neobičnost u rodu, broju, vremenu ili modalitetu.
6. Rabi Ismailo (60.-121) je iz Sifre preuzeo trinaest čuvenih principa. Uvod:
- a. Ovi principi su nastavak Hilelovih sedam principa. Rabin Ismailo je poznat po izjavi: „Sveto pismo je napisano ljudskim jezikom“ (Berakat, 31b).
 - b. Ismailovi principi su bili:
 - (1) Zaključak može da se izvede iz manje premise prema većoj i obratno.
 - (2) Zaključak može da se izvede iz sličnosti reči i izraza makar da se oni nalaze u različitim tekstovima.
 - (3) Istina koju svedoči jedan tekst jeste primenjiva na sve ostale tekstove.
 - (4) Kada nakon uopštavanja slede pojedinosti, onda se pojedinosti primenjuju.
 - (5) Kada nakon pojedinosti sledi uopštavanje, onda se primenjuje uopštavanje.
 - (6) Ako prvo imamo uopštavanje a onda pojedinosti nakon kojih sledi novo uopštavanje, onda se u tumačenju držimo pojedinosti.
 - (7) Ukoliko radi pojašnjenja uopštavanje traži pojedinosti, i obrnuto, principi 4 i 5 se ne primenjuju.
 - (8) Šta god da se prvo primeni u uopštavanju i šta god novo nas nakon toga uče pojedinosti, one nisu cilj samima sebi, već dodatak koji odgovara njihovom polazištu, tj. uopštavanju.
 - (9) Ono što osnovni princip prvo zahteva da se primeni i šta god da se kasnije dodaje pojedinostima sličnim osnovnom principu, čini se tako da olakša prvobitni zahtev a ne da ga oteža.
 - (10) Ono što osnovni princip prvo zahteva da se primeni i šta god da se kasnije dodaje pojedinostima koje nisu slične osnovnom principu, čini se tako da u određenoj meri oteža prvobitni zakon, a u neki slučajevima da naglasi te pojedinosti.
 - (11) Ono što osnovni princip prvo zahteva da se primeni i šta god da se kasnije dodaje pojedinostima da bi se objasnilo nešto novo, ukida zahteve odnvnog principa, osim ako Pismo izričito ne kaže drugačije.
 - (12) Nejasne reči i odeljci se tumače u kontekstu ili sledstvenim izrazima.
 - (13) Ako su dva odeljka Pisma međusobno protuslovna, usklađuju se samo pomoću trećeg odeljka (Jakobs, str. 367-369).
7. Rabi Eliezer ben Jose Ha-gelili (130.-160. god.)
- a. Kao što je rabi Ismailo pomenute principe primenio na Toru, rabi Eliezer ih je primenio na ostale delove SZ (hagadski tekstovi).
 - b. Principi ovog pismoznanca više odgovaraju homilijama, pričama i folkloru. Prvi ih je spomenuo Abulvalid Gorah, a kasnije i Samson iz Činona u *Sepher Kerithuth*.
 - c. Eliezer spominje čak trideset i dva principa (Stark, str. 96-98):
 - (1) Rečce 'af, gam, nagoveštavaju ubrajanje.
 - (2) Rečce 'ak, rak, min ukazuju na ograničenje, umenjenje.
 - (3) Kada se prva dva principa spoje, prednost se daje prvom.

- (4) Kada se dve granične ili međusobno isključive rečice spoje, onda se prihvata nastalo proširenje.
- (5) Eksplicitni zaključci *minori ad maus* i *vice versa* (od manjeg ka većem i obrnuto). Hilel #11.
- (6) Zaključci koji se sami nameću.
- (7) Isto kao i Hilel #2.
- (8) Isto kao i Hilel #3.
- (9) Skraćena, eliptična frazeologija zahteva dopunjavanje izostavljenim terminima.
- (10) Repeticije naglašavaju poentu.
- (11) Ako je kontekst narušen *sof pasusom* ili bilo kojom disjunkcijom, naglasak se stavlja na naredni odeljak.
- (12) Nešto što se izvodi radi poređenja, ali u tom procesu, samo sebi daje značenje (isto kao i Hilel #7).
- (13) Kada opštu izjavu sledi akcija, onda je reč o delu prethodne celine (isto kao Hilel #5).
- (14) Nešto važno se poredi sa nečim trivijalnim da bi se pojasnilo značenje važnog (neprimenjivo u Halaki).
- (15) Isto kao i Ismailo #13.
- (16) Očigledna upotreba izraza.
- (17) Nejasne okolnosti u glavnom odeljku se odnose na drugi odeljak, posebno kada se stihovima izvan Tora tumači sama Tora (Post 2:8 dopunjena sa Jez 28:13).
- (18) Kada se spominju posebnosti neke vrste događaja, onda se čitav tip mora uzeti u obzir.
- (19) Izjava koja se tiče jednog predmeta može da važi i za drugi.
- (20) Izjava koja štrči u jednom odeljku može sasvim da odgovara drugom i kao takva može da se primeni na prvi odeljak.
- (21) Ono što se poredi sa dve stvari poseduje samo dobre osobine i jednog i drugog.
- (22) Svaka teorija zahteva podršku paralelne teorije.
- (23) Podržana teorija ide u prilog paralelnim teorijama.
- (24) Svi ovi principi o teorijama se primenjuju samo u tumačenju *hagade*.
- (25) Prilagođeni Ismailov #8. princip.
- (26) Korišćenje parabola.
- (27) Korišćenje brojeva.
- (28) *Paronomasia* – igra dve ili više reči u kojoj ista reč ima različita značenja ili se slične reči stavljaju jedna nasuprot druge u antitetičkom smislu.
- (29) *Gematria* (numerologija):
 - (a) Izračunavanje numeričkih vrednosti slova.
 - (b) Tajna slova ili zamena slova drugim slovima.
- (30) *Notarikon* – postupak sličan akronimu. Lomljenje reči na manje celine, izdvajanje pojedinih slova i slaganje u logičke celine.
- (31) Ono što prethodi je na drugom mestu.
- (32) Više je biblijskih odeljaka koji se odnose na kasniji period nego onih koji se odnose na raniji i obratno.

IV. Procena rabinskih heremeutičkih metoda

A. Jake strane:

1. Pokušaj uobličavanja tumačenja.
2. Fokusiranje na biblijski tekst.
3. Dopuštanje Pismu da tumači sebe.
4. Isticanje odgraničene upotrebe konteksta kao oruđa tumačenja.

B. Slabe strane:

1. Logični i dobri principi su dovedeni do ekstrema.
2. Iako su principi okrenuti tekstu, ne traga se za izvornom piščevom namerom.
3. Potpuno zanemarivanje istorijskih okolnosti odeljaka (Gilbert, str. 14).
4. Previđanje glavne poruke a pre naglašavanje manje važnih stvari.
5. Prenaglašavanje Mojsijevih spisa na račun ostalog dela Svetog Pisma koji su olako tumačili (Gilbert, str. 20).
6. Poistovećivanje usmene predaje i Pisma.
7. Korišćenje alegorija i misticizma (Kabala) u tumačenju svetog teksta.
 - a. *notarikon* – slaganje početnih i završnih slova neke reči (oblik akronima).
 - b. *gematria* – (numerologija) Pripisivanje numeričke vrednosti jevrejskim slovima radi beskonačne kombinatorike.
 - c. *paronomasia* – igra reči po zvučnosti.
 - d. *temurah* – premeštanje reči u rečenici da bi se dobilo novo značenje.

V. Uticaj rabinske hermeneutike na Ranu crkvu

A. Aleksandrija, Egipta (Farar, str. 11-12)

1. Klimentov i Origenov alegorijski pristup je očigledno bio Filonov uticaj. Vrhunac ovog načina tumačenja Pisma vidi se u aleksandrisjkom intelektualizmu.
2. Alegorijsko traganje za skrivenim značenjem u Pismu stvorilo je četiri principa hermeneutike koji su uticali na crkvu kroz Srednji vek i na Reformaciju.

B. Reakcija na aleksandrijsku alegorizaciju bilo je okretanje biblijskom tekstu, smeru tumačenja koji se razvio u III veku, u Antiohiji sirijskoj. Teško je odrediti koliko je ovaj hermeneutički pravac bio pod uticajem rabinskog judaizma ili je bio tek reakcija na krajnost Aleksandrije. Naime, u Antiohiji nikada do kraja nisu upotrebljavali Hilelove principe, ali su očigledni tragovi njegovog kodifikovanja i logičke dedukcije u tumačenju. Primeri:

1. Kontekst određuje značenje.
2. Pismo tumači Pismo.
3. Upoređivanje paralelnih odeljaka.
4. Uočavanje odeljka koji jasno definiše pojmove.

C. Iako ovde ne možemo da ulazimo u mnoge pojedinosti važno je da kažemo kako su srednjevekovne evropske jevrejske egzegete – Kimči i Raši – pozitivno delovali na reformatore, kao što je Nikola iz Lire.

Dodatak 4.

Izjava verovanja

Kredo, načelo verovanja nije moja najveća briga. Mnogo više mi je stalo da Sveto pismo govori samo za sebe i o sebi. Ipak, znam da me mnogi od vas ne poznaju i da ne poznaju moju doktrinarnu orijentaciju. Živimo u vremenu ogromnih teoloških zabluda i obmana, pa zato želim da vrlo kratko iznesem svoja osnovna teološka uverenja.

1. Sveto pismo –Stari Novi zavet – nadahnuta je, nepogrešiva, autoritativna i večna Božija Reč. Ono je knjiga u kojoj nam se Bog sam objavio, knjiga koju su zapisali ljudi po natprirodnim, božanskim vođstvom. Pismo je naš jedini izvor jasno objavljene istine o Bogu i njegovoj volji. Pismo je jedini izvor verovanja i delovanje Njegove crkve.
2. Bog je jedan i nema drugoga. On je večni Stvoritelj i Otkupitelj. Stvorio je sav vidljivi i nevidljivi svet. Objavio nam se kao Bog ljubavi i staranja, kao pravedan i pravdoljubiv. Objavio nam se u tri različite osobe – Otac, Sin i Duh – osobe koje su odvojene ali su jedno i jednake po suštini.
3. Bog je živo i delotvorno prisutan u svom svetu. Njegov večni plan za tvorevinu je nepromenljiv ali je svakom čoveku dao slobodnu volju. Ništa se ne događa bez njegovog znanja i dopuštenja, mada i anđeoska i ljudska bića imaju mogućnost slobodnog izbora. Isus je Očev izabrani Čovek i svo čovečanstvo je potencijalno izabrano u njemu. Božije sveznanje i predznanje ne ograničavaju čoveka na predodređena dela. Svako od nas je odgovoran za svoje misli i za svoje postupke.
4. Čovečanstvo, premda stvoreno po Božijem liku i bez greha, odlučilo se za pobunu protiv svog Stvoritelja. Iskušani od natprirodne sile, Adam i Eva su se odgovorno i svojevoljno okrenuli sebi. Njihova duhovna pobuna je uticala na svu tvorevinu i sav ljudski rod. Svakome od nas je potrebna Božija milost i blagodat zbog problema sveopšte ogrehovljenosti u Adamu i zbog našeg ličnog greha.
5. Bog se pobrinuo za oprostjenje i obnovu u greh palog čovečanstva. Isus Hrist, Božiji jedini i jedinstveni sin postao je čovek. Živeo je bezgrešnim životom i zastupničkom smrću, umrevši za nas i umesto nas, doneo nam spasenje po veri u to njegovo dovršeno delo.
6. Svaki čovek je u potrebi za spasenjem. Svako mora lično da prihvati Božiju ponudu oprostjenja i obnove u Isusu Hristu. To postizemo voljnim pouzdanjem u Božija obećanja kroz Iusa i voljnim odricanjem i okretanjem od znanih greha.
7. Na osnovu pouzdanja verom u Hrista i na osnovu pokajanja zbog greha, primamo potpuno opraštenje i obnovljenje. Dokaz tih promena i novog odnosa sa Bogom je u promenjenom životu koji se stalno menja. Božiji cilj za čovečanstvo nije samo nebo jednog dana već njegova hristolikost ovde i sada. Oni koji su istinski otkupljeni ipak greše, ali se kaju i istrajavaju u novom životu po veri i pokajanju.
8. Duh Sveti je „drugi Isus“. On je prisutan u svetu, dovodi nespasene Hristu i spasene menja u Hristov lik. Darovi Duha su nam dani u spasenju. Oni su prisutni u Isusovom životu i služenju među udovima Njegovog tela, Crkve. Darovi Duha u nama su pokrenuti Isusovim stavom i rađaju plodove Duha. Duh Sveti je živo prisutan i delotvoran i danas kao i u biblijska vremena.
9. Otac je vaskrsnuo Sina i postavio ga za Sudiju svega. Isus se vraća na zemlju da sudi čovečanstvu. Oni koji su se pouzdali u njega i čija su imena zapisana u Jagnjetovoj Knjizi života, o Hristovom povratku primaju večna i proslavljena tela. Kao takvi ćemo biti sa njim zauvek. Oni koji ne prihvate Božiju istinu biće večno odvojeni od radosti zajedništva sa Trojedinim Bogom. Biće prokleti zajedno sa Đavolom i njegovim anđelima.

Svestan sam da ove izjave nisu ni potpune ni iscrpne, ali se nadam da u njima vidite teološke sklonosti moga srca. Držim se onog načela:

„U bitnom jedinstvo; u nebitnom sloboda a u svemu – ljubav!“